začasno na tujem
strani 43—49

130327

rodna gruda
revija za Slovence po svetu

julij—avgust
7-8
1973

SLOVENIJA

Murska Sobota, središče pokrajine na obeh bregovih Mure. Na osrednjih straneh te številke boste našli vrsto sestavkov, ki bodo še posebej pritegnili pomurske rojake, zanimivi pa bodo prav gotovo za vse bralce. Ta številka je posvečena 20-letnici izseljenskih srečanj v Pomurju.

pravi naslov
za denarne zadeve

ljubljanska banka

Podružnica Murska Sobota

sodoben bančni servis
za delovne organizacije
in prebivalstvo

Kmetijski kombinat Radgona

EXCELLENTE CUVÉE
CRÉMANT ROSÉE

Ob vrnitvi v rodno domovino, boste zagotovo želeli kupiti nekaj, kar bo potrebno vam in nekaj, s čim bi radi razveselili svoje drage.

☆

Preden se odločite za karkoli, obiščite naše blagovnice v Murski Soboti.

DOM TEHNIKE
IN
BLAGOVNICA

TRGOVSKO PODJETJE NA VELIKO IN MALO

Potrošnik
MURSKA SOBOTA

merkur

**TRGOVSKO PODJETJE
MURSKA SOBOTA,
KIDRIČEVA 41**

BOSTE GRADILI V POMURJU?

Ves gradbeni material vam po najugodnejših cenah dobavi

»ŽELEZOTEHNA — MERKUR«
MURSKA SOBOTA
Lendavska 3

Možnost plačila v tuji valuti!

Vabijo vas prodajalne
trgovskega podjetja
»MERKUR«
Murska Sobota

Narodna in univerzitetna knjižnica
LJUBLJANA

Iz vaših pisem

Slovenski športni klub

Rodna gruda prihaja zelo neredno. Februarsko številko sem prejel pred dvema tednoma, januarsko pa včeraj — 26. aprila. V februarski številki je tudi članek z naslovom »Športni klub Slovenija iz Toronta je gostoval v Sloveniji«. Članek je čisto v redu, razen dejstva, da ni nikjer niti z eno besedo omenjen Tone Vršič, ki je bil dejanski organizator turneje in bi brez njega turneje verjetno ne bilo. On je vložil v to turnejo ogromno truda in zato smatram, da je bila velika pomanjkljivost, da se ga v članku ni omenilo. Naj omenim le še to, da je bil on organizator tudi prejšnjih dveh turej.

Leo Fister
Willoudale, Ont., Kanada

Popolnoma se strinjamo z vami. To je bila zares naša pomanjkljivost. Preveč nam je bilo samo po sebi razumljivo, kdo je organizator. Bralcem in Tonetu Vršiču se opravičujemo.

V središču Ljutomera

Dvakrat na mesec

Rodna gruda je vsebinsko zelo zanimiva in njena zunanja oprema zelo lepa ter jo zato vsak mesec z nestrpnostjo pričakujem. Žal izhaja samo enkrat mesečno, kar je za nas, ki bivamo v tujini, veliko premalo. Predlagam, da bi jo dobivali vsaj dvakrat v mesecu in sem tudi prepričan, da bi vsak njen naročnik z veseljem plačal tako nastale stroške v obliki zvišane naročnine.

Dipl. ing. Adolf Magdič
Nürnberg-Langwasser, Nemčija

Rodna gruda kljub vsemu

Imela sem namen, da je za letos ne bom več naročila. Vzrok je bil v tem, da je treba nanjo predolgo čakati. Predzadnjo sem dobila ravno po dveh mesecih. Pozabim že nanjo, pa spet pride. Pa mi je kljub vsemu zelo všeč in jo preberem od začetka do konca. Prav tako je všeč tudi moji hčerki, ki je že tu rojena, učiteljica po poklicu, in se zelo zanima za pravilno slovenščino. Že tretje leto hodi v večerno slovensko šolo in govori in bere pravilno slovensko. Le v slovnici, pravi, še dela napake. Ima tudi vse tiste knjige, ki ste jih priporočali v Slovenskem koledarju in Rodni grudi. V Jugoslaviji je bila že dvakrat in tudi v drugih državah Evrope. Tam imava vse sorodnike, tu v Ameriki nimava nikogar. Zato se še bolj ogrevava za našo staro domovino.

Louisa Močnik
Cleveland, Ohio, ZDA

Zavedamo se dolgih poti naše revije, zato se trudimo vsaj s tem, da izbiramo gradivo, ki bi preveč ne zastarelo. Tako bi bilo vseeno, kdaj jo prebirate. Hvala za priznanje, vaši hčerki pa iskrene čestitke za znanje slovenščine. Naj nam kdaj kaj napiše po slovensko!

Prišla je pomlad

in zdaj je tudi čas, da se začnemo pripravljati na obisk domovine. Iz naše naselbine jih bo šlo na pot kar precejšnje število. V skrbi jih bo imel Frank Tekautz. Vsem želim veliko dobre volje in užitka med svojimi sorodniki, ki bodo uživali krasote naše domovine. Nekateri gredo prvikrat v Jugoslavijo.

Ni še dolgo od tega, ko sta Jugoslavijo obiskala dva moja sorodnika. Bivala sta v Ljubljani v hotelu Lev in sta bila zelo zadovoljna s postrežbo. Potem pa sta najela avtomobil in se vozila okrog. Tako sta imela več priložnosti obiskati sorodnike v Dolenjih Lazih in drugod. Bila sta zelo navdušena nad prijaznostjo lju-

di. Potovala sta tudi po drugih državah, ampak Jugoslavija jima je bila najbolj všeč. Ko sta prišla nazaj, sta tu kazala slike. Tako sem imela tudi priložnost videti rojstno hišo v Dolenjih Lazih.

Ana Trdan
Chisholm, Minn. ZDA

Pomenki

Rodna gruda mi je všeč od začetka do konca. Slike so še posebej prava paša za oči in — srce. Ampak najprej se pa le »zaletim« k Azri Kristančič. Njeni sestavki so čudoviti in sežejo globoko. Toplo ji stiskam roko za vse, kar je že in še bo lepega in poučnega napisala.

V januarski številki me je še posebej ganil članek o Črnih vrhovih, kajti v tistem privlačnem, prvem, sem jaz doma. Kako bi me šele razgibala slika o njem in lepem novem hotelu, ki ga še nisem videla ne tako, ne tako.

Kmalu bodo minila štiri leta, odkar sem bila zadnjič doma, to se pravi v naši čudoviti Sloveniji. Kar predolgo je že od tega, se mi zdi. Bo treba nekaj ukreniti, drugače bodo spremembe že malo boleče.

Slavica Fisher
Chicago, Ill. ZDA

Nova beseda »domotožci«

Vedno, kadar vam pišem, se mi zdi, da smo že stari znanci, pa čeprav se še nikoli nismo srečali. Prepričana sem, da tako misli tudi veliko drugih rojakov po svetu. Vsi se obračamo k vam s popolnim zaupanjem in nismo razočarani. Vem, da se veliko trudite ob urejanju prelepe Rodne grude, pa še drugega dela imate dovolj. Zelo sem vam hvaležna.

Zadnjič je rojak iz Avstralije uporabil in »iznašel« novo besedo za nas vse: *domotožci*. Zame je ta beseda na mestu. Zares prava beseda za nas, ki se nam večno toži po naši lepi domovini in s hrepenečim srcem čakamo snidenja. Beseda zdomci zveni nekam kruto.

Erika Škraban-Leist
Götzingen, Nemčija

Spomin na Mirka Ličnа

Prav iz srca se vam zahvaljujem za Slovenski koledar. V njem sem že na prvi pogled videl veliko stvari, ki nas na tujem zanimajo. Najbolj me je razveselil članek »Moji spomini na Argentino«, ki ga je napisal Mirko Ličen iz Oseka pri Šempetru. Poznal sem ga že kot otrok in sem se z njim tudi večkrat pogovarjal.

Emil Zorzut
Reichenbach, Nemčija

Žal Mirka Ličnа, kot ste verjetno prebrali v prejšnji številki Rodne grude, ni več med nami. Naj pa bodo tudi te besede njemu v spomin.

V rodno Prekmurje

Na sliki je Avguštin Jerebič, 9 let, ki si še vedno želi v svoj rojstni kraj v Prekmurju

Rodna gruda nas vedno razveseli in vsi jo radi preberemo. Podaja se nam slika domačih krajev in tudi tujine. Doma smo iz Prekmurja, iz Turnišča in iz sosedne vasi Brezovice. Prihodnje leto imajo stara mama in oče 50-letnico poroke in upamo, da bomo takrat tudi mi med njimi.

Barbara Jerebic
Edmonton, Kanada

Glas iz Urugvaja

Slovenski koledar za leto 1973 smo prejeli, Rodna gruda pa prihaja precej neredno, marsikatera številka se tudi izgubi. Tukaj upokojenci zelo težko živimo in mnogi starejši ljudje umirajo od pomanjkanja. Jaz grem že v 84. leto in kmalu ne bom mogel več pisati. Lepo pozdravljam vse rojake v domovini in po svetu.

Baldomir Cvetrežnik
Balneario Santa Lucia del Este, Urugvaj

Lepi trenutki

Oglašam se vam z nekaj vrsticami, ker mi primanjkuje časa, da bi z vami pokramljala. Kakšen je postal ta življenjski tempo! Nekako vse najdemo, samo časa ne. Vsebina vaše in naše »Rodne grude« pa me vedno pritegne za nekaj lepih trenutkov, v katerih odjadram v našo drago domovino.

Bralka Marija,
Melbourne, Avstralija

Rojak Medved iz Montane piše

Ker sem prejel kar tri pisma, ki so zelo zanimiva, mi žilica ne da miru, da ne bi o njih nekaj napisal. Prvo pismo je napisala moja soseda in sošolka iz starega kraja, ki ma že 89 let. Pritožuje se, da slabo vidi, a se vseeno potrudi in počasi vse prebere. Ima domotožje in noge ima slabe, da težko hodi. Povabila me je, da jo obiščem in mi obljubila, da mi bo pristne žgance skuhala in zraven kislega zelja, pa ocvirkovo potico spekla. Oja, ljuba Micka, saj ti verjamem. Kar sline se mi cede, če le pomislim na te slovenske dobrote. Nisem pozabil tvoje matere, ki mi je včasih tolikokrat urezala kos domačega kruha in dala še drugih dobrot.

Zdaj pa še malo o hčerki Jennie, ki je tukaj rojena, pa tako lepo slovensko govori, prav po dolenjskem narečju. Pravi, da mora tudi ona malo pokramljati z menoj. Zdaj še utegne, a kmalu bo spet treba poprijeti vrtnarsko orodje, da bo na vrtu kaj pridelka. Draga Jennie, lepo je, kar pišeš, kako se tvoj mož razume z materjo. Da vsak večer vrti slovenske plošče ter potem z mamo skupaj zapojeta. To mora biti lepo! Ko ne bi bilo tako daleč od tukaj do Forest Cityja, bi kar prifrčal tja, posebno še, ko sem tako na tihem zvedel, da imate v kleti pri zidu nekaj prav dobrega za duše privezati. Morda se pa le vidimo, ko bom šel na letovišče SNPJ, ki menda ni preveč daleč in se lahko zgodi, da se bo kakšen »dobri oblak« spomnil starega Medveda in ga popeljal k vam. Do smrti bi mu bil hvaležen, to je še kakšnih dvajset let. Zdaj naj pa omenim še tretje pismo, tako lepo po slovensko napisano. Napisal ga je Martin Matjan, soprog Jennie. Takole piše o sebi: »Moj rojstni kraj je Nanticoke, Pa. Mnogo let sem živel v mestu Luzerne, Pa., kjer sem dovršil 8-razredno osnovno šolo. Okrog dvajset let sem delal kot premogar in si nakopal črna pljuča (silikozo). Zdaj sem že deset let zaposlen kot nočni čuvaj v Farview State Hospital Waymart, Pa. To je bolnišnica za duševne bolezni, oddelek, v katerem se zdravijo ljudje, ki so zakrivili kakšen zločin. Služba ni pretežka, ker so bolniki pod ključem. Moji pokojni starši so bili iz vasi Ravne, Šmartno pri Tuhinju. Moj oče Simon, po domače Goršetov, je prišel v Ameriko leta 1910. Moja mati Marjeta se je kot dekle pisala Osolnik in je prišla v ZDA leta 1921. Oče je v prvih letih veliko vandral za kruhom iz kraja v kraj. Bil je v Waukeeganu, Ill., v Breezy Hill v Kansasu in s svojim očetom je nekaj časa kopal premog v Yukonu, Pa. Tam je stari oče umrl leta 1919. Moj oče Simon je večidel delal v rudniku trdega premoga v Luzerne Conty, Pa.«

Ali niso zanimiva ta tri pisma, ki so jih tako lepo slovensko napisali naši tukaj rojeni ljudje.

Ciril Medved
St. Louis, Montana, ZDA

Rojak Medved v krogu svoje družine

IZDAJA — PUBLISHER:
Slovenska izseljenska matica
Naslov — Address:
61000 Ljubljana
Cankarjeva 1/II, p. p. 169
Jugoslavija
Telefon:
23 102 — uredništvo, 21 234 — uprava
GLAVNI UREDNIK:
Drago Seliger
ODGOVORNI UREDNIK:
Jože Prešeren
Urednica:
Ina Slokan
Uredniški odbor:
Dragan Flisar, Anton Ingolič, Branka Jurca, Janez Kajzer, Tone Krašovec, Zvone Kržišnik, Stane Lenardič, Ernest Petrin, Boštjan Pirc, Anton Rupnik, Mila Šenk, France Vurnik
Upravnica publikacij:
Vera Valenci
Oblikovalec:
Jože Boncelj
Prevajalci:
Milena Milojevič-Sheppard / angleščina
Albert Gregorič / španščina
Revija izhaja mesečno — 7. in 8. številka izideta skupno
Letna naročnina: Jugoslavija: 50 din, Inozemstvo: 5 am. dolarjev, Argentina: 5 USA dol., Avstralija: 4,5 avstr. dol. ali 2,2 Lstg, Avstrija: 115.— Asch, Belgija: 220.— Bfr, Brazilija: 5.— dol., Danska: 35.— Dkr, Finska: 20.— Fm, Francija: 25.— FF, Holandija: 16.— Hfl, Italija: 2.900.— Lit, Nemčija 16.— DM, Norveška: 33.— Nkr, Švedska: 24.— Skr, Švica: 19.— Sfr, ZDA — USA: 5.— dol.
PLAČILA NAROČNINE:
za dinarje tekoči račun: 50100-678-45356
iz inozemstva: dev. račun: 501-620-7-32002-10-575 pri Ljubljanski banki, po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom v priporočenem pismu
PAYMENT FROM ABROAD:
assignment to our account no. 501-620-7-32002-10-575 at Ljubljanska banka or by international money order or by check in registered letter
CENA POSAMEZNEGA IZVODA: 5 DIN
Tisk — Printed by Kočevski tisk, Kočevje

rodna gruda
revija za Slovence po svetu

7-8

LETO XX — JULIJ—AVGUST 1973

REVIJA ZA SLOVENCE PO SVETU
MAGAZINE FOR SLOVENES ABROAD
REVUE POUR LES SLOVÈNES DANS LE MONDE
REVISTA PARA LOS ESLOVENOS EN EL MUNDO

Iz vsebine

Iz vaših pisem	1
Na kratko	4
Po domačih krajih	6
Kmečki punti — želja po svobodi	8
Kmečka ohcet 73	10
Javor, to je kruh doma	12
Šumijo zeleni roški gozdovi	14
Kje si, oče moj?	16
Vedno lepo »Cvetje«	18
Slovenska popevka	19
Otroci berite	20
Odhajanje v tujino je tudi danes političen problem	22
Kiparska kolonija »Od Gubca do Lacka«	24
Dvajset let izseljenske organizacije v Pomurju	25
Kolniki bodo ostali	28
Slovenci v Združenih državah Amerike	32
Naši po svetu	36
Doma naj ostane, otrok!	40
Brez besed — Onesnažena zemlja	42
ZAČASNO NA TUJEM (I)	43
ENGLISH SECTION (II)	43
Filatelija	51
Križanka	52
Boris Frank s svojimi Kranjci	53

Jože Prešeren
odgovorni urednik

Javna razprava

Običajno je poletje čas počitnic, dopustov, oddiha po naporni pomladi in pred naporno jesenjo. To velja vsaj za nas, ki delamo po pisarnah in tovarnah, kmetje, pravijo, si malo oddiha lahko privoščijo le pozimi. Poletje je običajno tudi čas političnega oddiha; parlamentarne počitnice so že postale svojevrsten pojem v političnem izrazoslovju. V tem času res ne moremo pričakovati pomembnih političnih odločitev. Tudi v Jugoslaviji je tako, kot pri vseh stvareh pa tudi pri tem obstajajo izjeme — v tem poletnem času je pred vso jugoslovansko javnostjo pomembna naloga. V javni razpravi je nova ustava SFRJ.

Kako bo ta razprava potekala? Osnutek nove ustave ali vsaj izvleček pomembnejših členov so objavili vsi pomembnejši listi, odprli so posebne rubrike, kjer objavljajo pripombe bralcev, osnutek obravnavajo na sestankih krajevnih organizacij, še posebej pa ta osnutek obravnavajo družbeno-politične organizacije in pravni strokovnjaki. Posebej v ta namen ustanovljena ustavna komisija, ki je osnutek ustave pripravljala polni dve leti, bo pripombe zbirala do 15. septembra.

Nova jugoslovanska ustava je brez dvoma izrednega pomena za vso našo družbo. Nekatere spremembe iz prve faze ustavne reforme so že v veljavi in so prinesle precej sprememb tudi v naše vsakdanje življenje. (V prejšnji številki smo vas seznanili s tem, kako je po novem z zasebno obrtjo.) Vse ostale novosti, ki jih predvideva nova ustava, pa so pred nami zdaj. V novi ustavi bo jasno določeno, da jugoslovanski delavski razred, samoupravno organiziran, samostojno odloča o vseh rezultatih svojega dela. Nova ustava bo med drugim tudi zagotovilo, da postane naš sistem neposredne demokracije še učinkovitejši in racionalnejši ter s tem še bolj demokratičen. Odnosi v jugoslovanski federaciji se bodo po novem precej spremenili, spremenil se bo skupščinski sistem — v smeri samoupravnega sporazumevanja, neposrednega odločanja.

Številni izmed vas, ki živite na tujem, se prav gotovo ne boste spuščali v razprave o podrobnostih nove jugoslovanske ustave. Predvsem vas zanimajo osnovna vprašanja, bistvo, to, kar vas bo neposredno zadevalo. Zato bomo v naši reviji tudi v prihodnje zasledovali vsa »dogajanja« v javni razpravi, na poljuden način pa vas bomo z njo seznanili v našem letošnjem koledarju.

na kratko

Čestitala je vsa Jugoslavija

Na beograjskem stadionu JLA v Beogradu je 25. maja delavec Milan Ivetić izročil predsedniku Titu štafetno palico, ki mu jo je jugoslovanska mladina poslala ob njegovem 81. rojstnem dnevu. Ob tej priložnosti je bila na stadionu velika prireditev, na kateri je sodelovalo okrog 9000 fantov in deklet. V svoji zahvali za številna voščila je predsednik Tito med drugim dejal: »Pred vami, pred mladino Jugoslavije, obljubljam, da bomo storili vse, da bo naša dežela srečna, da bo enotna, da bo naša mladina preživela mladost v veselju. Obljubljam, da se bomo trudili zagotoviti naši mladini veliko in srečno bodočnost.«

Iranski cesar v Jugoslaviji

Ob koncu maja in v prvih dneh junija se je mudil na uradnem obisku v Jugoslaviji iranski šah Mohamed Reza Pahlavi in cesarica Farah Pahlavi. Iranski cesarski par se je dva dni mudil tudi v Sloveniji, uradni pogovori med iransko in jugoslovansko delegacijo pa so bili na Brionih.

V jugoslovansko-iranskih gospodarskih odnosih ima najpomembnejšo vlogo nafta, s tem pa je povezana tudi menjava na drugih področjih. Na obeh straneh so odprte tudi še velike možnosti na področju kmetijstva, gozdarstva, letalskega prometa in turizma.

zamejski slovenci

Za gradnjo slovenskega kulturnega doma v Celovcu

Socialistična zveza Slovenije in tudi zvezna konferenca te organizacije je pozvala vso slovensko in jugoslovansko javnost, naj pomaga pri gradnji slovenskega kulturnega doma v Celovcu. Ta dom bo izrednega pomena za nadaljnji kulturni razvoj Slovencev na avstrijskem Koroškem in v zamejstvu sploh ter tudi za prispevek Slovencev k avstrijski kulturi. Proglas o izgradnji slovenskega kulturnega doma v Celovcu je objavil zbor obeh osrednjih organizacij koroških Slovencev 15. maja in se je hkrati obrnil s prošnjo za podporo med drugim na matični narod in na vso jugoslovansko javnost. Prav bi bilo, da bi se tej akciji pridružili tudi izseljenci.

Trst: diskriminacija na radiu

Tržaška radijska postaja A, ki oddaja v slovenskem jeziku, ni ustanova slovenske narodnostne manjšine, vendar pa se je slovenska javnost v tem delu Italije v preteklih letih močno navezala nanjo. Slovenske poslušalce so posebno pritegnile nekatere kulturne oddaje, predavanja, nastopi slovenskih pevskih zborov. Oddaje na tem radiu so resnično odsev bogatega kulturnega dogajanja med tržaškimi Slovenci. Zato je skrčenje slovenskega programa na postaji Trst A, ki ga je povzročilo zmanjšanje dotacije, izzvalo med poslušalci precej razburjenja. Ni čudno, da mnogi opravičeno ugotavljajo, da gre za diskriminacijo tudi na radiu.

Tudi slovenska mladina je svečano proslavila »Dan mladosti« in rojstni dan maršala Tita. Zgornji posnetek je z majske prireditve slovenske mladine, katere skupni dobiček so namenili otrokom v Vietnamu

Kraška hiša

ceste

Štajerska tropasovnica

Prvotno predvideni načrti za izgradnjo štajerske hitre ceste so bili že pred začetkom del precej spremenjeni. Gradijo jo kot tropasovno avtocesto, desni odstavni pas pa je spremenjen v voznega. Druga sprememba pa je tudi podaljšanje tega odseka, torej ne bo to cesta Hoče—Levec temveč Hoče—Arja vas, kar je za dva kilometra dalj. Po prvem delu nove ceste od Hoč do Slovenske Bistrice kaže, da bo promet možen že prihodnje leto, celoten štajerski odsek »Slovenike« pa bo končan v septembru 1975.

turizem

Jumbo-jet v Pulju

Na letališču v Pulju, ki je pod upravo podjetja »Aerodrom Ljubljana-Pula«, je v maju pristalo prvo letalo Jumbo-jet Lockheed Tristar s 400 turisti iz Londona. Odslej pristaja to letalo v Pulju vsakih štirinajst dni. Puljske hotele polnijo letos v velikem številu tudi ameriški turisti, ki v glavnem prihajajo prek agencije »Carson« iz Clevelanda.

Praznik terana in pršuta

Na Krasu bodo letos že četrtič praznovali svoj kmečki turistični praznik. Kraški vinogradniki in živinorejci se bodo ob tej priložnosti pogovorili o lanskem pridelku in najboljšim tudi podelili priznanja in nagrade. Seveda pa bo to tudi čas za pogovore o kmetijski problematiki, o obnovi vinogradov, o razvoju kooperacijskih odnosov, o vlogi kmetijskega pospeševalnega sklada ter tudi o socialni politiki.

Sobota, 14. julija, ko se bo praznik začel, bo torej posvečena predvsem kmetom samim, nedelja, 15. julija, pa obiskovalcem z vseh strani. Predvsem bo mestne oči pritegnil sprevod kmečkih vozov, na katerih bodo prebivalci Krasa prikazali svoje znamenitosti in značilnosti. Seveda pa bo temu sledil tudi bogat kulturni program, vsakdo pa si bo lahko privoščil tudi slasten prigrizek.

kmetijstvo

»Zeleni načrt« je sprejet

»Zeleni načrt«, tako so pri nas poimenovali dolgoročni načrt kmetijstva v Jugoslaviji, ki je bil v maju dokončno sprejet. V zadnjem obdobju so razpravljali predvsem o tem, kako bi zagotovili za naložbe okrog 500 milijonov dinarjev. Del denarja za naložbe naj bi zagotovili tudi s tujimi krediti.

Probleme kmetijstva v Jugoslaviji in pomanjkanje hrane naj bi v prihodnje reševali z regresiranjem domače kmetijske proizvodnje, dviganjem cen kmetijskih pridelkov na svetovno raven ter z uvozom hrane. Leta 1975 naj bi prenehali uvažati pšenico, sladkor, olje, ker bomo v tem času dosegli poprečen leten pridelek pšenice 40 metrskih stotov na hektar, skupna letna proizvodnja pšenice v državi bi takrat znašala 10 milijonov ton, koruze pa 9 milijonov ton.

kultura

Jubilejni mednarodni grafični bienale

V prvih dneh junija so v Moderni galeriji v Ljubljani odprli 10. jubilejni mednarodni grafični bienale. Letošnjega bienala se udeležuje 390 avtorjev, od katerih jih polovica prvič razstavlja v Ljubljani, prišli pa so iz 47 držav. Doslej se je v Ljubljani predstavilo že nad 3000 avtorjev z vsega sveta. Ljubljanska grafična šola, v povezavi s tem bienalom, si je med umetniki-grafiki po vsem svetu pridobila že velik ugled.

Letošnje velike častne nagrade so dobili: Riko Debenjak iz Ljubljane, Robert Rauschenberg in Victor Vasarely, grand prix je dobil umetnik Miroslav Šutej iz Zagreba, premiji pa Poljak Andrzej Lachowicz in Slovenec Janez Bernik. Nagrado mesta Ljubljana je dobil Američan Robert Ryman, častna priznanja pa je mednarodna žirija podelila Bengtu Boeckmanu (Švedska), Luisu Camnitzerju (Urugvaj) in Aleni Kučerovi (ČSSR). Devet odkupnih nagrad so podelile tudi različne organizacije.

Sto dve novi osnovni šoli

Leta 1969 so ob stoletnici obvezne osemletne osnovne šole na slovenskem ozemlju začeli izvajati veliko družbeno akcijo za izgradnjo 100 novih šol. Pred nedavnim pa je bila v slovenskem šolskem muzeju v Ljubljani odprta razstava z naslovom »5 let — 100 šol«, ki nazorno prikazuje uspehe omenjene akcije.

V letih od 1969 do 1973 smo v Sloveniji dobili 102 novi šolski stavbi, in sicer je bilo 87 osnovnošolskih poslopij na novo zgrajenih, ostalih 15 pa je bilo dozidav, pri čemer je na novo sezidanega šolskega prostora za dve tretjini starega. Za uresničitev tega velikega načrta so v omenjenih letih porabili 710 milijonov dinarjev; od tega so 200 milijonov zbrali v obliki samoprispevkov, 90 milijonov so prispevale gospodarske organizacije, ostala sredstva pa so dale republiška izobraževalna skupnost, banke itd. Da gre pri teh sredstvih res za pomembne naložbe, kaže primerjava, da je v enakem obdobju znašal redni skupni proračun za slovensko osnovno šolstvo 740 milijonov dinarjev.

V eni izmed najlepših slovenskih vasi, Sorici, snemajo novi slovenski mladinski film »Pastirci« po povesti Franceta Bevka. Film režisira znani režiser France Štiglic, scenarij pa je napisal pisatelj Ivan Potrč.

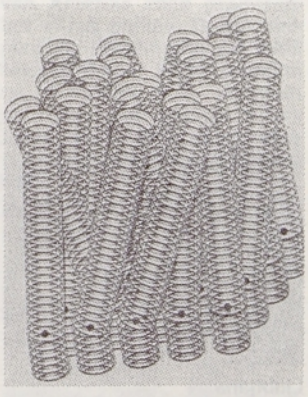

Grafika Miroslava Šuteja

Občni zbor Prešernove družbe

Ob dvajsetletnici Prešernove družbe je bil v maju jubilejni občni zbor, na katerem so počastili delovni jubilej, predstavili pa so se tudi z novimi načrti. Poglavitna dejavnost Prešernove družbe je izdajanje vsakoletne knjižne zbirke, revije Obzornik in zbirke Ljudska knjiga. Vse knjige, ki jih družba izdaja, so žepnega formata, da bi bile tudi s svojo ceno bralcem čim bolj dostopne. V dveh desetletjih je pri Prešernovi družbi objavilo svoje pripovedne spise 21 slovenskih pisateljev, nekateri med njimi po dve ali tri knjige. V prihodnje bo družba uvrščala v svoje programe najboljša dela domače in svetovne književnosti, hkrati pa tudi poljudno napisana dela iz aktualne problematike. Poglavitna kvaliteta Prešernove družbe je torej izbran knjižni program, ob njem pa široka mreža zaupnikov, ki pomagajo širiti dobro slovensko knjigo.

Po domačih krajih

Pred vhodom v novi ljubljanski klinični center

V Braniku so zadnjo majsko nedeljo odkrili spomenik pesniku Simonu Gregorčiču ob stoletnici, odkar je prišel pesnik v ta kraj, kjer so nastale tudi njegove najlepše pesmi. Spomenik je delo kiparja Zdenka Kalina. V kulturnem programu ob odkritju so sodelovali: godba na pihala iz Prvačine, pevski zbor iz Branika, pevski zbor delavskega prosvetnega društva Svoboda II iz Trbovelj ter recitatorja. Na osnovni šoli pa je bila Gregorčičeva razstava, kjer so bile razstavljene prve in številne naslednje izdaje Gregorčičevih poezij, njegove slike in razni predmeti, ki so bili njegova last.

Bovec, ki praznuje letos 800-letnico, je dobil nov sodobno urejen hotel, ki spada v sklop alpskega turističnega centra. Hotel ima 264 postelj in štiri apartmaje. V restavracijskih prostorih je 450 sedežev. V kratkem bo izročen namenu tudi zaprt bazen. Poleg novega hotela je dobil Bovec za svoje šolarje novo telovadnico, ki je bila zgrajena poleg osnovne šole.

V Log Čezsoški boste odslej lahko šli prek novega mostu, ki je bil izročen svojemu namenu nedavno ob občinskem prazniku tolminske občine. Most je veljal 135 milijonov dinarjev. Zgradili so ga nekaj sto metrov višje od prejšnjega, katerega je pred štirimi leti odnesla Soča.

V Divači so letos prvikrat praznovali svoj občinski praznik. Na ta dan so slavili obenem tudi 50-letnico sodelovanja desetih pevcev pri divaškem pevskem zboru, ki deluje že častitljivih 75 let. V zboru pojejo pevci iz Sežane, Povirja, Lokve, Nakla, Rodika, Brežca, Gradišča, Dolnjih Ležeč in seveda Divače. Uvodno pesem Triglav je zbor jubilantov zapel pod vodstvom ene prvih zborovodkinj Milke Sila iz Divače.

Ljubljana

V teh dneh dokončujejo gradnjo novega mostu čez Savo pri Litiji

V Ljubljani so v torek 5. junija dopoldne ulice sredi mesta odmevale od veselega smeha, pesmi in šal ljubljanskih maturantov, ki so ta dan s povorkami po mestu potrdili svoj maturantski praznik. Popoldne so se maturanti razkropili. Mnogi od njih so svoje rdeče maturantske nageljčke pustili ob vznožju spomenika pesnika Franceta Prešerna pri Tromostju.

V Šmarjeti na Dolenjskem so odprli prvi industrijski obrat in to kar v prostorih nekdanje šole. To je obrat novomeške industrije obutve, v katerem šivajo gornje dele za moške čevlje. Zdaj je tam zaposlenih 30 delavcev, predvsem delavk, saj je moških le pet. Obrat nameravajo postopoma razširiti in zaposliti okrog sto delavk, kar je vsekakor zelo pomembno za Šmarjeto in okoliške kraje.

V Ljutomeru so se v nedeljo 3. junija zbrali slepi iz vse Slovenije na svojem I. taboru. Srečanje je organizirala Zveza slepih Slovenije, ki ima nad 1800 članov. Prva podružnica slepih je bila ustanovljena v Ljutomeru pred 25 leti. Zato so ta kraj izbrali slepi za svoj I. tabor. Slepi so na tej zanimivi prireditvi pokazali, kaj vse zmorejo in znajo. Tekmovali so v raznih športnih disciplinah, kakor na primer v šahovskem srečanju slepih, ter v raznih zvrsteh atletike, nazadnje pa v priljubljeni igri z zvenečo žogo. Sledil je kulturni program. Nazadnje pa je bila družabna zabava, na kateri so igrali trije ansambli, ki jih vodijo slepi glasbeniki.

Pod vasjo Brodnice ob cesti proti Jurkloštru še vedno ropoče star mlin. Njegov lastnik Zupančev Janez, ki ima že okrog devet križev na plečih, pravi, da bo njegov mlin mlel, dokler bo sam zmogel stati na nogah in to ne zaradi zaslužka, ampak zato, ker ima ta svoj stari mlin tako rad. Mlinar Janez ima dolgo življenje za seboj. V mladih letih si je na tujem služil kruh. Tudi harmonike je znal delati in stare je popravljal, na prenekateri svatbi je igral. Med vojno je vsa njegova družina pomagala partizanom, zato so mu okupatorji požgali hišo. Zdaj je na njegovem domu vzidana spominska plošča padlemu partizanskemu borcu Keršetu.

V Bučkovcih na Štajerskem so proslavili petdesetletnico svoje godbe na pihala. Godbo so ustanovili leta 1923 trije Malonedeljčani: Slavko Senčar, Janko Prelog in Franc Štuhec. Zdaj vodi godbo Matija Kovačič. Pred štirimi leti so dobili godbeniki v Bučkovcih nove uniforme, leto pozneje pa nove instrumente. Danes ima godba predvsem težave zaradi odhoda

mladih ljudi na šolanje ali zaposlitve izven domačega kraja.

V Murski Soboti je delavska univerza objavila vabilo za vpis v oddelek Višje pravne šole. Prijavilo se je petdeset interesentov. Na sestanku so zatem ugotovili, da več kot polovica kandidatov ima pogoje za vpis v šolo brez opravljanja sprejemnih izpitov. Za ostale pa bodo v poletnih mesecih organizirali tečaj za nekatere predmete.

V Gorišnici so 27. maja odprli novo osnovno šolo. Ob tej priložnosti so priredili lepo slavje z godbo, petjem in nastopi šolarjev. Slavje je razgibalo vso Gorišnico.

V Števanovcih so nedavno slovesno odprli muzej narodnega blaga porabskih Slovencev. Za muzej so preuredili opuščeno značilno kmečko hišo. Zanimive predmete, ki predstavljajo narodno blago porabskih Slovencev, so začeli že pred nekaj leti zbirati nekateri slovenski učitelji. Zbirali so in si zapisovali stare ljudske pesmi, pripovedke in pravljice. Pri posameznih hišah so našli tudi veliko raznih predmetov narodopisne vrednosti: staro lončarsko posodo, statve za tkanje platna in drugo.

V Ljubljani je Onkološki inštitut kupil in tudi že začel uporabljati dve novi specialni aparaturi, s katerima bodo lahko znatno izboljšali zdravljenje rakastih tvorb z obsevanjem. Eno aparaturo so kupili v Angliji, druga je pa izdelek japonske firme.

V Konščicah, hribovski vasi nad Litijo, so ob letošnjem Dnevu mladosti, 25. maju, izročili namenu novo šolo. Šolo so zgradili iz sredstev samoprispevka in s prostovoljnim delom vaščanov. Šola bo imela tudi mlečno kuhinjo. To je že druga nova šola v hribovskih predelih litijske občine, ki so jo zgradili v dobrem letu.

Maribor bo dobil potniško letališče. Zgrajeno bo, kakor predvidevajo, do konca leta 1975.

Drugo polovico maja, dneve pred in po tradicionalni »Kmečki ohceti« sta bivali v Sloveniji kar dve veliki skupini ameriških rojakov. Prvo skupino iz Clevelanda je vodil Tony Petkovšek in Frank Jankovič, v Združenih državah Amerike znan predvsem kot »Kralj polke«. Drugo skupino iz Pittsburgha je vodil Martin Serro, ki je pripeljal na »Ohcet« tudi ameriški par. Na sliki zgoraj: Frank Jankovič in Tony Petkovšek (v sredini) ob prihodu na Brnik

Vojsko, v sredini planinski dom. Foto: Ančka Tomšič

— Poglej, kako goljufajo. Kupil sem ga v letu kvalitete, pa je takšen ...

V Hercegnovem v Črni gori so letos jagode zelo dobro obrodile. Zato je kmetijski kombinat z oglasi v časopisu iskal delavce, ki bi na posestvu v Sutorinu pomagali pri nabiranju jagod. Na oglas se je odzvalo tristo čehoslovaških turistov, ki so bili tiste dni na počitnicah v Črni gori. Kakor so pozneje povedali, so bili s svojim počitniškim delom na prostranih nasadih jagod zelo zadovoljni.

V Nišu v Srbiji že stošestdeset let stoji »Čelekula«, edinstven spomenik-stolp, v katerega so Turki vzidali tisoč lobanj padlih srbskih junakov, ki so izkrvaveli v bitki pri Čegru. Ta spomenik so Turki postavili v opozorilo ljudem ob carigrajski cesti. Za Srbe pa pomeni to kos zgodovine iz težkih in slavnih dni. Zato nameravajo zdaj okrog Čelekule urediti obširen spominski park, v katerem bodo razstavili tudi mnoge druge predmete in trofeje iz prve srbske vstaje, še posebej iz znane bitke pri Čegru, v kateri so padli mnogi osvoboditelji, med njimi tudi srbski junak vojvoda Stevan Sindjelić.

Vasice pod Donačko goro bodo dobile vodovod, ki ga s prostovoljnim delom gradijo vaščani sami. Prebivalci petdesetih kmetij so začeli sami graditi dvanajst kilometrov dolgo vodovodno omrežje. Šmarska občina pa jim je priskočila na pomoč z 90.000 dinarjev. Dve zajetji so zgradili tik pod vrhom Donačke gore v višini 700 metrov. V dolžini enega kilometra so morali kmetje kopati jarek v živo skalo, kar je terjalo hud napor, da je bil jarek skopan. Ves gradbeni material so po strmem pobočju zvozili z volovskimi vpregami. Iz tega vodovoda bo dobila vodo tudi šola na Donački gori, kamor so jo morali do sedaj voziti iz Rogatca. Za gradnjo vodovoda je moral vsak kmet prispevati po 6.000 din. Ker predvidevajo, da bo nekaj denarja ostalo, ga bodo porabili za popravilo vaških cest.

Kmečki punti - želja po svobodi

Čeprav imajo slovenski kmečki upori nekaj svojih značilnosti, so po bistvu svojih vzrokov tudi v marsičem podobni uporom kmečkega ljudstva drugod. Glavni vzroki so bili povsod socialnorazrednega značaja, kar je povsem razumljivo, saj se je nacionalna zavest v modernem smislu prebujala precej kasneje. Znani angleški komediograf B. Shaw je v svoji duhoviti dramatski kroniki »Sveta Ivana«, v kateri prikazuje na svojstven način podobo Device Orleanske, označil to junaško kmečko dekle Jean d'Arc (1412—1431), ki je vodila francosko vojsko k zmagi nad angleškimi osvajalci, kot prvo protestantko in francosko nacionalistko. Sežgali so je angleški osvajalci kot coprnico in krivoverko. Izročilo jim jo je izdajalsko burgundsko plemstvo, ker se je balo gibanja ljudskih, predvsem kmečkih množic, da ne bi na koncu obrnilo kopja in mečev še proti njim. Sežgali so jo kot coprnico in krivoverko, ker je trdila, da je slišala božje glasove, ki so jo pozivali, naj zbere francosko ljudstvo v boj zoper tuje

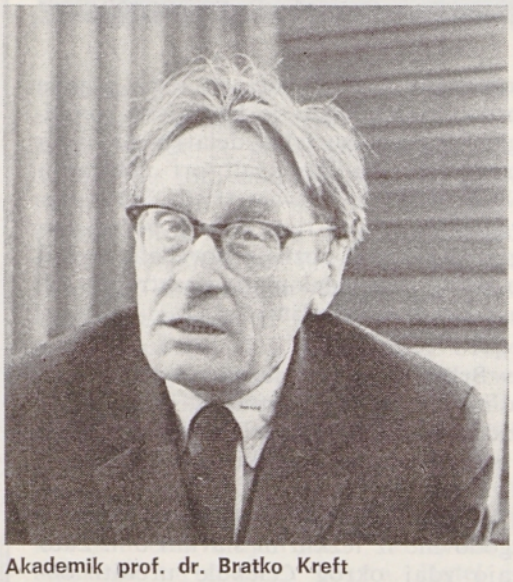

Akademik prof. dr. Bratko Kreft

napadalce, ki so seveda ropali in požigali predvsem kmečke vasi in ne le gradov francoskih plemičev in mest. Prebivalci teh so tudi bili bolj na strani junaške kmečke deklice kakor na strani fevdalcev in nesposobnega prestolonaslednika, ki so ga lahko okronali za kralja šele potem, ko je devica Orleanska osvobodila nekaj glavnih mest.

Prvi slovenski kmečki upor

Prvi slovenski kmečki upor je izbruhnil na Koroškem leta 1478, vreti pa je začelo med kmeti že leta 1473. Kot glavni vzrok so kmetje v svoje opravičilo navajali pogoste turške roparske vpade, ki so zmeraj zadeli predvsem nezaščitene slovenske vasi, medtem ko se je gospoda zaprla v varno zavetje dobro zavarovanih gradov, meščane pa je varovalo kolikor toliko mestno obzidje. Turki so bili v naših krajih prav takšni osvajalci (ali kakor pravimo danes z modernejšo tujo besedo okupatorji) kakor angleško plemstvo, ki si je na čelu s svojimi kralji skušalo podrediti Francoze, da bi izkoriščali bogata francoska polja in rastočo francosko industrijo (predvsem manufakturo in trgovino). Turki so vedno bolj silili v Hrvaško in proti Sloveniji, vendar so bili zaradi odpora premalo močni, da bi si osvojili tudi ozemlje okrog Zagreba, Kranjsko in Štajersko, ali pa celo še Istro in Primorsko. Zato so spremenili svojo taktiko in rajši le vdirali v ta ozemlja z roparskimi pohodi, s katerih so se vračali z obilnim plenom pa tudi s številnimi ujetniki. S seboj so radi odvlekli zlasti mlade, krepke fante in dekleta. Fante so vzgajali v posebnih vojaških oddelkih za tako imenovane janičarje, ki so jih prevzgojili tudi v mohamedansko vero. Zato so pri svojih roparskih pohodih odvlekli tudi marsikaterega dečka in ne le odraslih fantov, ker je bilo seveda nedoraslega otroka lažje in hitreje prevzgojiti v mohamedanca in v poslušnega vojaka. V tem so bili Turki tako spretni, da so kmalu postali janičarji odličen del turške vojske, ki so bili po poročilih, ki so se ohranila do naših časov, včasih v boju in na roparskih pohodih hujši kakor Turki sami. Dekleta pa so postala sužnje ali pa so jih prodajali v hareme turških velikašev.

Ker se domača gospoda ni brigala za obrambo vasi in svojih tlačanov, čeprav je bila za to dolžna, saj so kmetje plačevali tudi poseben prispevek za obrambo pred Turki, ki so ga pa gospodje radi spravljali v svoj žep, so sklenili koroški kmetje, da bodo obrambo zoper turške vpade organizirali sami. V ta namen so se začeli leta 1473 združevati v kmečko zvezo, ki je bila podobna obrambna oborožena organizacija kakor Osvobodilna fronta (OF) v zadnji svetovni vojni. Čeprav so bili mnogi kmečki uporniki izkušeni vojaki, pa niso bili dovolj izkušeni in vešči v vojaškem vodstvu. Tudi oboroženi niso bili dovolj, saj so morali vse orožje po vojaški tlačanski službi vrniti plemiškemu gospodarju ali poveljništvu vojske. Ti dve stvari sta med pomembnimi vzroki njihovih porazov, čeprav so se mnoge enote bile zelo junaško. To velja v glavnem za vse kmečke upore, tudi za slovensko-hrvaški upor, ki sta ga vodila Gubec in Gregorič, le da je imel ta upor tudi že umno vojaško vodstvo. Iliji Gregoriču se godi krivica še danes, ker bi ga morali zmeraj imenovati skupaj z Gubcem. Gubec je bil po vsem, kar moremo sklepati iz ne preveč podrobnih poročil o njem, ljudski vodja, politični tribun, Ilija Gregorič, ki je dvakrat ušel iz turškega ujetništva, pa je bil vojaško izredno nadarjen. Njegov velepotezen vojni načrt, ki vojaško strokovno še ni dovolj raziskan, priča o njegovi vojaški nadarjenosti. Da se jim vsa stvar ni posrečila, je bržkone predvsem v tem, ker je preveč zaupal in se zanašal na Uskoke. Te je gospoda zadnji hip le pridobila zase, ker jim je plačala dolžno plačo in obljubila plen.

Bridka vloga Uskokov

Uskoki so bili ubežniki in preseljenci iz krajev, ki so jih zasedli Turki. Državna in pokrajinska oblast jih je organizirala kot svojo pomožno vojsko za obrambo pred Turki. Sčasoma so postali v teh krajih glavna vojaška sila tako plemstva kakor kralja. Vsak čas so morali biti pripravljeni, da so odbijali turške napade, hkrati pa so uporabljali tudi turški način vpadov in vdorov na njihovo ozemlje. Pri tem so se gnali za plenom in ropali. Zoper Turke so bili pomembna vojaška moč in organizacija, proti kmečkim upornikom pa so igrali podobno žalostno vlogo kakor kozaki v ruski politični zgodovini za časa carjev. To se je pokazalo zlasti v ruski revoluciji leta 1905, ki jo je carska oblast krvavo zatrla predvsem s pomočjo kozakov. Konjenica je še v prvi svetovni vojni imela veliko vlogo, kot policijska oziroma orožniška sila pa so bili tako kozaki kakor pri nas uskoški konjeniki strah in trepet za ljudstvo. Uskoki so bili napol kmetje, s posebnimi pravicami, vendar kmetje-žolnirji (vojaki-mezdniki), ki so morali vsak čas biti na voljo oblasti. Kadar so bili mobilizirani, so dobivali tudi plačo. Ker so jim leta 1572/73 dolgovali plačo za nekaj časa nazaj, so se vsaj nekateri nagibali k puntarski kmečki zvezi in bržkone tudi obljubljali, da se bodo priključili uporu.

Položaj begunca je zmeraj zelo težak. Gosposka je njihovo stisko izkoriščala. Naseljevala jih je tudi v naše kraje. Žal še nimamo izčrpne študije o Uskokih, ki bi s stališča moderne, napredne sociološke znanosti dala izčrpno podobo o vlogi, značaju in usodi Uskokov, ki so največ pripomogli, da kmečka vojska pod Gubcem in Gregoričem ni zmagala. Uskoška konjenica je v tistih bitkah pomenila toliko, kakor pomenijo v moderni vojski tankovski oddelki. Če bi bil imel Gregorič tudi izvežbano konjenico in če bi ga zadnji hip Uskoki ne pustili na cedilu, bi se stvari zasukale drugače, kakor so se. Vodstvu kmečkega punta leta 1573 bi se s pomočjo Uskokov gotovo posrečilo, da bi ustanovili v Zagrebu svojo vlado, kakor so imeli v načrtu. Hoteli so biti neposredno podrejeni kralju. Kako pa bi ta vlada trajno uspevala, je drugo vprašanje. Brez zveze z meščanstvom se trajno ne bi mogla držati, ker je meščanski razred kot pionir bodočega kapitalističnega sistema že pridobival na moči, dokler ni v francoski revoluciji 1789 postal celo vodilni razred v družbi, čeprav še ni povsod prišel do tiste oblasti, ki si jo je dokončno pridobil v revoluciji 1848. leta in po njej. Pa še takrat se je marsikje moral povezovati z aristokracijo, da je lahko krotil rastoče množice proletariata in kmete. S svojo politiko jih je razdvajal in tudi hujskal enega proti drugemu ter se povezoval z bogatejšimi posestniki zemlje — pri nas z »gruntarji«, v Rusiji pa s še bogatejšimi in še bolj reakcionarnimi kulaki, ki so marsikje v izkoriščanju prevzeli na vasi vlogo nekdanjih graščakov. Primer takšnega vaškega mogotca je ustvaril Cankar s trgovcem in kmetovalcem Kantorjem v svoji drami »Kralj na Betajnovi«.

Reformacija in kmečki punti

Med značilnosti prvih slovenskih kmečkih uporov sodi tudi povezanost njihove socialne uporniške zavesti z verskim prepričanjem. Reformatorji krščanske vere (lutrovci, cvinglijanci, hugenoti, kalvinci itd.) so vsi poudarjali, da mora vsak kristjan brati biblijo sam in si jo tudi sam razlagati. Zato so protestanti prvi širili pismenost med ljudstvo. Slovenski reformator Primož Trubar je kot svoji prvi dve knjižici izdal kratek katekizem in abecedarij. Brez pismenosti ljudstva bi za svoj nauk, ki se je izrecno naslanjal tako na novo kakor na staro zavezo, ne mogli ljudstva trajno pridobiti zase. Tretja njihova zahteva je bila, da je treba vero in vse obrede, ki so z njo v zvezi, opravljati v ljudskem jeziku — pri nas v slovenskem. Dotlej je bila biblija dostopna le izobražencem, ki so znali latinsko. S tem pa, da so začeli reformatorji tiskati knjige v ljudskem jeziku in mu tudi v ljudskem jeziku govorili in svoj nauk razširjali ter učili ljudi pisati in brati, so se ljudje iz ljudstva seznanjali z evangeliji. V njih pa so našli marsikaj, kar govori tudi o socialni pravičnosti in ne zgolj o veri v Boga. Zaradi tega se je tudi vodstvo katoliške cerkve v začetku močno upiralo, da bi se širilo pismenstvo med ljudstvo, kajti če bo ljudstvo sámo znalo brati evangelije, si jih bo tudi po svoje razlagalo. To se je tudi zgodilo in to v takšni meri, da so se kmečki puntarji v boju za svoje pravice sklicevali tudi na tiste odstavke v evangelijih, ki govore o tem, da mora med kristjani vladati tudi socialna pravičnost in ne tiranija in izkoriščanje. Spomnimo se samo stavka, ki pravi, da bo prej prišla kamela skozi uho šivanke kakor bogatin v nebesa. Jezus iz Nazareta je bil navaden tesar, proletarec, ki je hitro prišel navzkriž z velikimi duhovni.

Cerkvena in fevdalna oblast sta bili tesno povezani in mnogi duhovniki so s prižnic priganjali

Miha Maleš: Kmet ubije viteza — Krško 1573, olje 1973

tlačane, da morajo v redu opravljati tlako gospodu in plačevati davščine. Zato takšnih duhovnikov-priganjačev kmečki ljudje tudi niso marali, saj so bili katoliški mašniki ali protestantski pastorji. Vodja nemške protireformacije Martin Luter je skušal biti v začetku na strani ljudstva, ko pa so se kmetje uprli in z orožjem v roki terjali svoje pravice, se je Luter obrnil zoper nje in izdal v obliki letaka hud napad nanje, v katerem jim ni le grozil, marveč jih je celo psoval z izrazi, češ da so navadne »razbojniške in morilske kmečke tolpe«.

Trubar in punti

Nekateri naši pristranski zgodovinarji so skušali podobno krivdo naprtiti tudi Primožu Trubarju, o katerem pa danes že vemo, da niti ni bil dogmatičen lutrovec, saj so mu nekateri takrat to celo očitali. Rad je namreč zavil po svoje, kakor da se je zavedal, da reformiranega nauka ne more kar tako mehanično prenesti iz nemškega lutrovstva v slovenski ljudski svet. Kmečkih upornikov ni nikoli zmerjal, le odsvetoval jim je upore, ker so se vsi zanje bridko končali.

Od njega imamo predvsem dva zapiska, ki sta značilna zanj in se v bistvu razločujeta od Lutrovih surovih izpadov zoper kmečke upornike. V smislu krščanske vere in nauka, ki ga je oznanjal Jezus, je Trubar trdil, da mora pravi kristjan krivico, ki mu jo nalaga življenje, trpeti, ker z uporom in neposrednim bojem zoper zlo ne bo nič dosegel. Ta nauk sta v polpreteklem času oznanjala tudi pisatelj Lev N. Tolstoj in Indijec Gandhi. Tolstoj ga je prav na osnovi evangelijev strnil v kratko zapoved: »Ne upiraj se zlu, ker zlo rodi zlo!« Zato je bil tudi nasprotnik vsake revolucije. Tudi ruska revolucija leta 1905, ki jo je Tolstoj še doživel, se je končala s porazom ljudskih množic. Tako kakor Tolstojev nauk je treba razumeti tudi naslednje Trubarjeve besede:

»Kedar pak ta gospoščina preveliko štivro, pravdo, činže, nove cole, aufšloge, tlake nalaga, terje inu bodo od hudih flegarjev, hlapcev, župnov, valpetov inu beričov obrečeni, ovadeni inu oblegani, de nim bode tu nih po krivici vzetu, štrajfani, v ječo vrženi, od nih imejna, zemel inu blaga pahneni, pregnani za volo mitov & c., — tako silo no krivico so ti verni dolžni volno trpeti, nih tako nujo, revo, silo inu krivico zred sujo družino Bogu tožiti inu kratku nekar punte od avštrije začenjati oli sami sebe meščovati, koker so Kore, Datan, Abiron (Nu. 16), Absalon (2 Reg. 15) inu ti Vogri v tim 1508 lejtu inu Krajnci v tim 1515 inu ti Dolenci v tim 1573, ti Štajerji v tim 1528. bili sturili, oli so per tim hud konec vzeli, so bili pobijeni, obešeni inu na špice vtakneni.«

To je vsaj podobna, če ne že ista miselnost, kakor je bila pri Tolstoju ali pri njegovem indijskem privržencu Gandhiju. Bilo pa bi nepopolno, če bi prezrli še neki drug odstavek, v katerem govori dovolj neprizanesljivo in odločno o okrutni gospodi:

»Katera gospoščina, mala oli velika, nemilostivu s sujemi kmeti inu pokorniki okuli hodi, po sili inu po krivini tu nih jemle, prevelike štivre inu tlake nalagajo, hud konec vzemo; nih blagu do tretjiga erba ne pride, nih stan inu žlahta cilu pogine, koker so ti celski knezi, naj so si dosti kloštrov inu kaplanij štiftali, v Rim hodili, vsi poginili inu konec vzeli, za volo, kir so nih kmetom te lipe ščere po sili jemali, ž nimi kurbali inu drugo krivino ino silo obhajali.«

Te Trubarjeve besede, v katerih grozi nasilni gospodi, so po svojem zvenu in izrazu precej drugačne od gornjega nasveta in opomnje kmetom. Trubar je ljubil svoje ljudstvo in mu je v skladu s svojimi krščansko-humanističnimi nazori dobro hotel, ker se je zavedal premoči gosposke. Bal se je, da bi fevdalci njegovega ljudstva ne pokončali, če se bo upiralo, saj je dovolj, da ga morijo Turki. Ne samo, da je v nasprotju s takratno cerkveno gosposko terjal, da mora duhovnik opravljati svojo službo v slovenskem jeziku, v jeziku svojega ljudstva in ne v tuji latinščini, ki je ljudstvo ne razume, marveč ga je tudi branil, kadar in kjer je mogel. Tudi v posvetilu kralju Maksimiljanu II. je svoje ljudstvo in njegov jezik branil. Ni mu šlo le za cerkvene stvari, marveč prav tako za šolo in za izobraževanje slovenskega ljudstva, ki ga pušča gospoda neukega, da ga laže obvlada. Takole govori cesarju Maksimiljanu II. v nemškem posvetilu:

»Preprosti neuki človek pa govori vseskozi samo slovenski jezik. To je dobro, dostojno, zvesto, resnicoljubno, pokorno, gostoljubno in milo ljudstvo, ki se prijazno in lepo vede do vseh tujcev in do vsakogar.«

Ni pa ga le zagovarjal pred cesarjem, marveč ga je branil tudi pred predhodniki njim sorodnim potomcem, ki še danes psujejo in zatirajo slovensko ljudstvo na avstrijskem Koroškem in mu kot lažnivi in puhloglavi »kulturonosci« odrekajo pravice, ki mu gredo po vseh državnih in mednarodnih postavah ter uganjajo tako nasilje tudi nad tistimi žal preredkimi demokratičnimi Avstrijci, ki se zavedajo, da imajo avstrijski koroški Slovenci ne samo manjšinske pravice, marveč, da imajo tudi po avstrijski ustavi pravico, da so enakovredni državljani z vsemi drugimi, čeprav so druge narodnosti.

Duhovščina, fevdalci in kmetje

Da so morali nekateri tako katoliški kakor protestantski pastorji v imenu fevdalcev in visokega klera, ki je bil del fevdalnega razreda, tudi v naših krajih pridigati tlačanom pokorščino in v imenu gosposke terjati od njih, da ji plačujejo davke in izpolnjujejo vse dajatve, zato, mislim, ni treba posebnih dokazov. Zato so uporniški kmetje povsod zahtevali, da si duhovnike izberejo in izvolijo sami. Koliko in kateri so bili na strani upornikov, ne vemo, ker so bržkone listine o tem izginile, če se še morda ne odkrijejo kje v kakšnem arhivu. Dovolj pa je, da vemo za ljudskega župnika Babiča, ki je bil v uporu leta 1573 na strani puntarjev, saj je bila v njegovem župnišču celo puntarska pisarna, v kateri jim je moral župnik Babič v latinskem ali nemškem jeziku sestavljati pisma cesarju Maksimiljanu II., v katerih so se pritoževali zoper nasilja fevdalcev, predvsem zoper grofa Tahija, ki je po poročilih veljal za najbolj okrutnega. Toda v tem razrednem boju tudi drugi fevdalci niso bili s kmeti prizanesljivejši, ne posvetni ne cerkveni. Cesar Maksimiljan II., ki se je nagibal nekaj časa v protestantizem, kakor mu očitajo katoliški nasprotniki, je sicer nekaj časa kazal razumevanje za uporniške kmete in njihove pritožbe, ko pa je prišlo l. 1573

(Nadaljevanje na strani 31)

Kmečka ohcet 73

Pred več kakor sto tisoč radovednimi gledalci se je zadnjo soboto v maju pomikal po ljubljanskih ulicah svatovski sprevod tradicionalne »Kmečke ohceti«. To je bil veliki dan predvsem za štirinajst parov, ki so se poročili po starih slovenskih običajih, skoraj nič manj z veseljem pa se niso tega dne veselili tudi skoraj vsi tisti, ki so sodelovali v svatovski povorki. Veselih svatov v narodnih nošah, predvsem gorenjskih, je bilo letos še več kot kdajkoli, konjske vprege so spet smele zapeljati na ljubljanski asfalt.

Vseh parov posebej ne moremo predstavljati, zato pa naj jih vsaj naštejemo: Slovenijo sta zastopala Zvone Kranjc in Majda Tancer, Avstralijo Kim Lyle in Susan Helen Clarce iz Sydneya, Združene države Amerike — Gregory Meiers in Wanda Wolowski, Bosno — Muzafera Halilović in Hamdo Zuli, Madžarsko — Maria Magdolna Toeroek in Ferenc Vërës, avstralske Slovence — Dušica Beguš in Ivan Debeljak, Švico — Verena Roethlisberger in Karel Joder, Makedonijo — Dušanka Bogdanovska in Josif Siljanovski, Italijo — Mauro Saccani in Stefania Atzeni, Slovaško — Ema Rnur in Ljubomir Misun, ZR Nemčijo — Margit Eder in Hubert Kroeh, Srbijo — Jovan Metikoš in Jelena Sarić, Slovence na avstrijskem Koroškem — Franc Štirn in Marija Tancer, Hrvatsko — Tomislav Gregor in Jelica Kralj.

Neveste in ženini so se na odločilni dan pripravljali že nekaj dni prej, vsaj »uradno«, dekleta na dekliščini v Jarčjem brdu nad Škofjo Loko, fantje pa na fantovščini v Preddvoru pri Kranju. K ohceti spada seveda tudi slikoviti prevoz bale, ki so ga letos pripravili po ribniško v vasi Hrvača pri Ribnici. Bala je bila tudi letos izredno bogata. Vsega je moralo biti dovolj za bodočo družino: od sobne opreme (širok zakonski špampet, skrinja za platno, pručka, škropilnik), kuhinjske opreme (železni lonec, burkle, lopar, valjarček, jerbas) do poljskega orodja (motika, grablje, srp, kopalo). Blizu hiše, kjer so fantje naložili balo, so postavili tudi šrango, kjer je moral slovenski ženin, kot se spodobi, plačati 50 goldinarjev za »najlepšo rožo, ki so jo fantje kdajkoli oddali v vasi«.

Po obilnem svatovskem kosilu v dvorani Tivoli so si naslednji dan vsi gostje ogledali še posavsko štehvanje, nato pa odpotovali na krajši oddih na morje.

Na Jarčjem brdu nad Škofjo Loko je bila letos prvikrat dekliščina. Bodoče zakonske žene so morale pokazati tudi, kako so pripravljene za zakon. Ali znajo mesiti kruh in druge podobne dobrote? Na sliki: ameriška nevesta se trudi, da bi zadovoljila stroge ocenjevalce.

Avstralsko-slovenski par Dušica Beguš in Ivan Debeljak sta zaplesala na poslovilnem večeru pred odhodom iz Sydneya.

Velikanska poročna torta, ki jo je pripravil ljubljanski slaščičar Jože Pogačar. Bolje, da ne naštevamo, kaj vse so zanjo uporabili, preveč bi bilo.

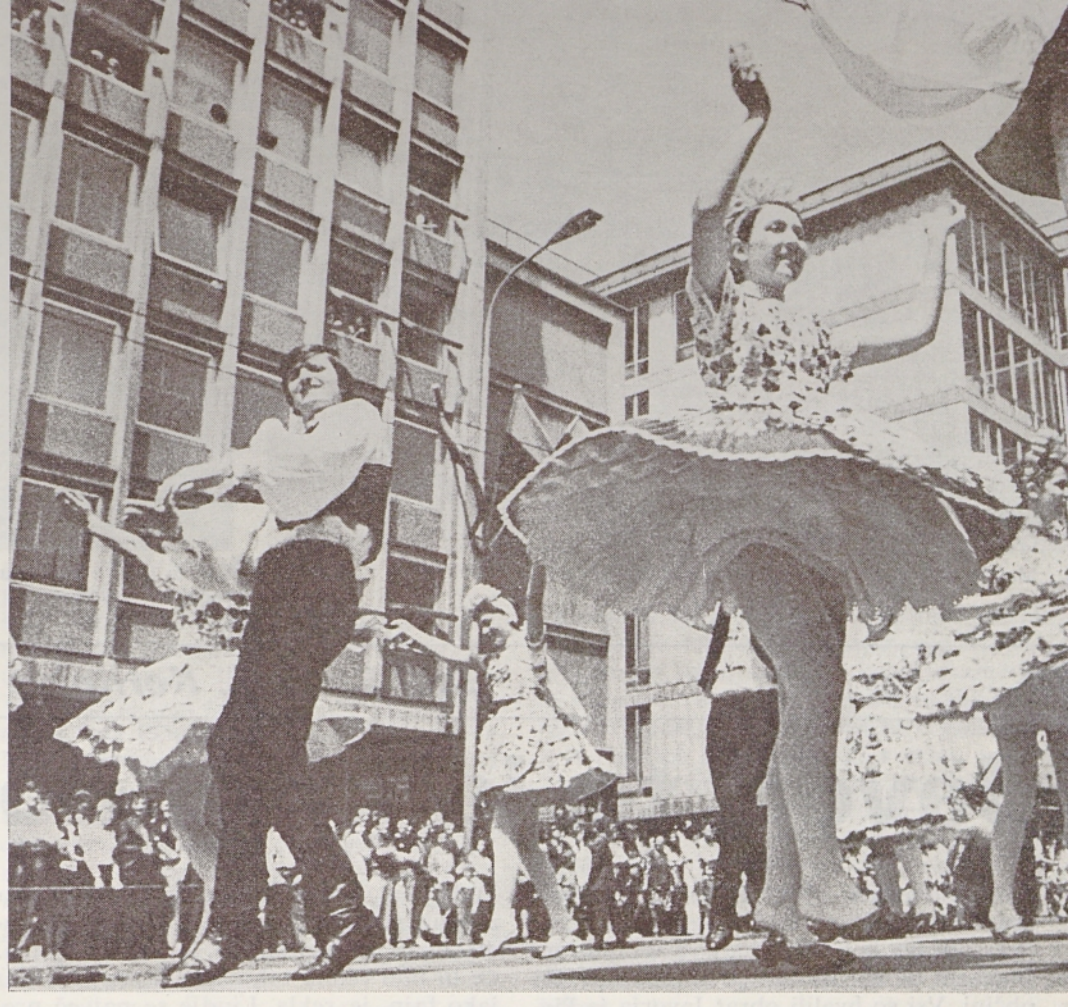

Slovaška folklorna skupina pleše sredi Ljubljane (zgoraj). Pozdrav nevest špalirju. Ali — razen za neveste, seveda — ne pomeni ta pozdrav tudi »na svidenje?«

Dekliščina je bila veliko doživetje predvsem za bodoče zakonske žene. Neveste so morale pokazati, če so vešče kmečkih opravil (zgoraj). Fantovščina — tudi drva je treba znati žagati (spodaj).

Majska pokrajina s cvetočim grmičjem pri Kalcu

Kalško jezero pri Baču so osušili in tam so zdaj najlepša polja. Levo Bač, zadaj nova šola

Bač, Knežak, Koritnice

Javor, to je kruh doma

Zlepa še nisem slišal toliko dobrih besed o neki tovarni, o obratu neke tovarne pravzaprav, kot zadnjič v Knežaku, na Baču in v Koritnicah v ilirskobistriški občini. Vsi so hvalili obrat Javorja iz Pivke na Baču, kjer je zaposlenih nekaj manj kot 400 ljudi. Vsi. Župan v Ilirski Bistrici Jože Grilj je dejal, da je to zelo soliden, specializiran obrat za izdelavo stolov, ki jih veliko izvažajo, zato jim dela ne zmanjka. Če pa je delo, je tudi denar. V Knežaku sem pri matičaju na krajevnem uradu Juriju Kočevarju zvedel, da v teh vasicah zakrasele Zgornje Pivke, ki se proti vzhodu nadaljuje v nenaseljeno Snežniško planoto, ni težav z delom; skoraj vsa odvišna delovna sila je zaposlena na Baču, v Javorjevi stolarni, nekaj pa jih dela tudi pri Gozdnem gospodarstvu Postojna, obrat Knežak.

Detajl spomenika pri novi šoli v Knežaku, Tone Tomšič

Tudi Fani, vsa v črnem, ki mi ni hotela zaupati svojega priimka in ki se sprva tudi slikati ni pustila, se je kar pohvalila. Če bi bilo vedno tako, kot je zdaj, bi bilo jako fajn, je rekla. Ljudje se največ preživljajo z zaslužkom v obratu Javorja na Baču. Včasih pa so bili ljudje bolj ubogi, se je spomnila nazaj, polje je kamnito, kraško, kdor je imel kako njivo ali gozd, je šlo, kjer pa ni bilo nič zemlje, so jako ubogi bili. Če je bil kakšen moški pri hiši, je še šlo, delal je v snežniških gozdovih in potem se je nekako živelo, če ga pa ni bilo, je bilo slabo. Mlade punce so bile vse v službi, hodile so v Trst, tam so bile gospodinjske pomočnice. Tiste, ki so imele doma grunt, so prišle poleti domov, da so pomagale pri delih na polju, potem so šle spet nazaj. Njen mož dela v Javorjevem obratu in tam bi se zaposlil tudi najstarejši sin, če ga ne bi doletela nesreča. Za mizarja se je učil, je rekla Fani, pa mu je zadnji dan uka in zadnjo uro prakse v Novi Gorici sreča pokazala hrbet. Nekaj ga je udarilo in padel je vznak, kri mu je zalila možgane in mrtvega so ga pripeljali domov. Tri otroke sem rodila, mislila sem že, zdaj bo pa boljše, ko bosta dva zaslužila, a ni bilo nič iz tega. Drugi fant ima 14 let, dekle pa 18, dela trgovsko, upam, da se bo letos izučila.

Kruh se lahko kupi

Tako sem, vidite, spoznaval te kraje, ki so mi bili prej povsem tuji. Lani jeseni sem jih prvič videl in s Tuščáka, dobrih dvesto metrov visokega hriba, so se mi zdele Knežak, Koritnice in Bač revne vasi v še bolj revni, negostoljubni kraški pokrajini s skopimi, kamnitimi pašniki in z majhnimi njivicami v dolinicah in vrtačah. In ljudje, pred vojno v glavnem kmetje in gozdni delavci, bi tudi odšli drugam, za lažjim delom in boljšim zaslužkom, če tovarna Javor iz Pivke ne bi v Baču iz parne žage in zabojarne iz leta 1907 uredila modernega obrata, ki redno dela v dveh izmenah, če pa je treba, pa tudi ponoči, kot mi je rekel 73-letni kmet in gozdni delavec Rudolf Tomšič z Bača. Manjšo kmetijo ima, pravi, da je srednji kmet, tri krave ima v hlevu in dva konja, včasih je veliko tesal in prevažal s konji les, tudi njegov sin dela v gozdu, v kneškem obratu GG Postojna, 13-letni vnuk Viktor, s katerim sta bila tistega dne sredi maja skupaj na polju, pa hodi v šesti razred nove, velike osnovne šole v Knežaku in rad gode na harmoniko, morda bo godec, obiskuje celo glasbeno šolo v Ilirski Bistrici. Ker na njivah, kolikor jih je, dobro uspeva krompir, ga ljudje precej sadijo, vendar zdaj ne več toliko, ker ni potrebe. Pridelam ga 30 do 35 kvintalov, mi je rekel Rudolf Tomšič, zase predvsem, za svoje potrebe, saj ni nikogar, ki bi delal. Vsejem tudi nekaj ovsa, pšenica pa včasih je ali pa ne, kakor je letina, sicer pa se kruh lahko kupi, raje se zasluži, dela je povsod polno.

Iz kmetov — tovarniški delavci

Iz kmetov in gozdnih pa sezonskih delavcev so se ljudje brez odpora prelevili v prave delavce in polkmete. Čistih kmetov je že malo, največ je takih, ki so eno in drugo, delavci in kmetje, ampak bolj delavci kot kmetje, zakaj glavni vir dohodkov in s tem boljše življenje le prihajata iz dela v tovarni in gozdnem ob-

ratu. Živine je zdaj že malo, čeprav so za živinorejo skoraj idealni pogoji, posebno za pašništvo. Tudi s kmetijstvom bi nekako šlo, če bi bili ljudje prisiljeni, kot so bili včasih, več bi lahko pridelali, a ni treba. Do prve svetovne vojne so redili veliko ovac, zdaj jih je le še nekaj. Lokve pri vseh treh vaseh, v katerih so včasih napajali živino, so v glavnem zapuščene, zablatene. Pri Baču so obdobno Kalško jezero izsušili in tam so zdaj lepe njive, najlepše na vsem tem področju. Zapuščena je tudi Lokev pri Baču, kjer so včasih prali.

Pivško območje, potisnjeno nekam vstran od glavnih prometnih žil, v zakrasele in gozdnate predele proti Snežniku in Javornikom, je v naši občini gospodarsko bolj razvito kot drugi predeli, mi je rekel župan občine Ilirska Bistrica Jože Grilj. Vzrok — pravi, glavni in skoraj edini: Javorjeva stolarna na Baču. S tega področja na zavodu za zaposlovanje skoraj ni prijavljenih nezaposlenih, celo ženske najdejo delo. Prav to je tudi vzrok, da so vasi populacijsko aktivne, naseljene, da ljudje popravljajo hiše, dvigajo jih, tudi nove delajo, zlasti v zadnjih letih, kupujejo avtomobile in motorje, radijski sprejemnik je skoraj pri vsaki hiši, precej je tudi že televizijskih anten po strehah, tudi nekaj traktorjev je že, nekateri imajo kosilnice, drugi motorne žage. Ker je doma kruh, se ljudje ne izseljujejo. Pred dobrimi sto leti (1869) so statistiki v Baču našteli 546 prebivalcev, zdaj jih je okrog 550; v sosednjem Knežaku jih je bilo 676, zdaj jih je okrog 650; v Koritnicah, kjer so pri zadnjem popisu prebivalstva našteli veliko mladih družin, več kot na Baču in v Knežaku, pa je bilo 1869. leta 199 ljudi, zdaj pa jih je okrog 260.

Spomenik s pomočjo izseljencev

Ker ljudje ostajajo doma, ker dobro živijo, kot sami pravijo, hočejo seveda tudi boljše ceste, vodovod, šolo, prostor za kulturno in družabno življenje ipd. Pred leti so dobili novo, moderno šolo, morda celo preveliko za te kraje, v njej je polna osemletka. Zanjo so veliko sami prispevali s samoprispevkom, otroci se v šolo vozijo z avtobusi. V parku zraven nje je lep spomenik Alojziju Valenčiču (Tržačan, rojen 1897, član organizacije TIGR, ki je tam delovala med obema vojnama, leta 1930 obsojen na smrt in ustreljen v Bazovici), Miroslavu Vilharju (pesnik, 1818—1871, lastnik graščine Kalc blizu Bača, zgrajene v 17. stol., zdaj je ohranjen le še okrogli stolp zraven stoletnih lip) in Tonetu Tomšiču (narodni heroj, 1910—1942; na hiši št. 87 na Baču je plošča, da je tam več let bival). Spomenik je bil postavljen na pobudo in s pomočjo slovenskih izseljencev.

V vseh treh vaseh imajo več gostiln, vendar so manjše, tople hrane se ne dobi. Staro šolo prav zdaj preurejajo, v njej bodo našli prostor gasilci, kulturniki in družbeno-politične organizacije. Skozi vse tri vasi je cesta že asfaltirana, asfalt je tudi med Knežakom in Bačem, drugje pa je še makadam, vendar ilirskobistriški župan trdi, da ne bo več dolgo, da pa je malo le treba potrpeti, vse hkrati in takoj ne gre, ni denarja. Prav zaradi slabih cest o turizmu še ni, da bi govoril, razpravljajo pa zdaj o regionalnem programu razvoja turistično-rekreacijskega območja Snežnik, ki ga je izdelal Urbanistični inštitut Slovenije in od katerega si precej obetajo, ko bo sprejet in ko ga bodo začeli uresničevati.

Obrat pivške tovarne Javor daje kruh trem vasem, Baču, Knežaku in Koritnicam

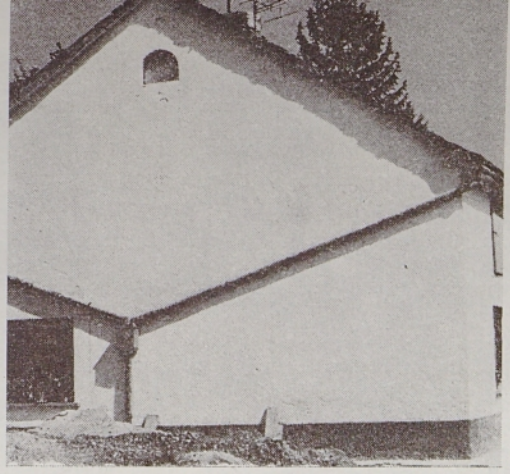

Voda je v teh krajih dragocenost. S streh spravijo v vodnjake vsako kapljo. Posnetek je iz Knežaka

Dragocene kaplje vode

Težave pa so z vodo. Vse tri vasi imajo sicer svoje lokalne vodovode, vendar poleti, ko je suša, skromni izviri usahnejo in vode ni, treba jo je voziti iz nekaj kilometrov oddaljenega Zagorja in si pomagati s kapnico in z vodnjaki s talno vodo. Skoraj z vseh streh deževnico zbirajo žlebovi in jo po ceveh odvajajo v vodnjake, da je nekaj za suhe dni, ki lahko trajajo dva, tri ali celo štiri mesece. V Javorjev obrat na Baču so vodo vozili s cisternami že sredi maja. Komunalno-stanovanjsko podjetje Ilirska Bistrica pripravlja zdaj program za rešitev tega problema.

Ko sem jih gledal od daleč, s Tuščáka, sem imel vasi Knežak, Bač in Koritnice za kraje, iz katerih ljudje bežijo. Mislil sem, da so to revne kraške vasi, precej bogu za hrbtom. Zdaj, ko sem se prepričal, da je drugače, da je ravno nasprotno, sem vesel. Vse vasi, ki so geografsko malce od rok, torej le ne umirajo! Iz dimnika Javorjevega obrata na Baču se sicer kadi kot iz vsake tovarne, črn dim se vali iz njega, toda ljudje še pomislijo ne na dim in na smrad. Ta tovarna jih je zadržala doma, daje jim kruh in lepše življenje in, verjemite, prijetno je slišati besede pohvale na njen rovaš.

Andrej Triler

Rudolf Tomšič z Bača in njegov vnuk Viktor, ko se vračata s polja

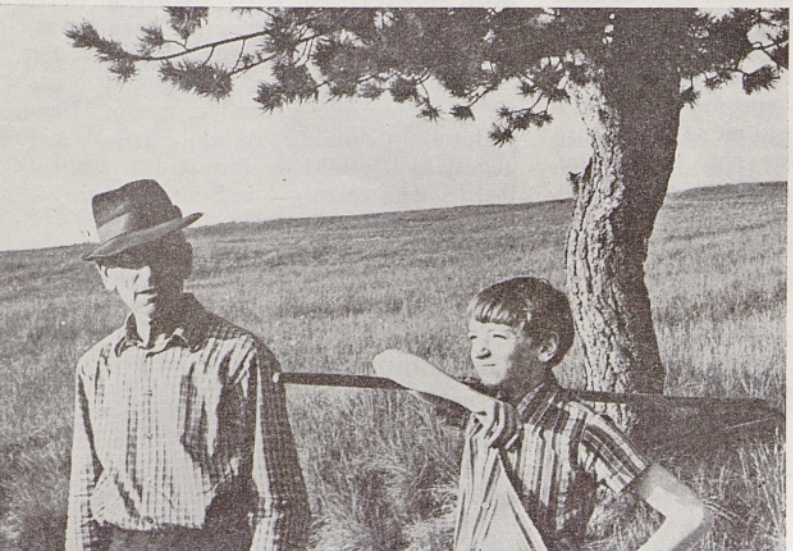

Fani in Amalija iz Knežaka med klepetom. »Včasih so bili ljudje jako bogi,« pravita. »Zdaj pa dobro živijo.«

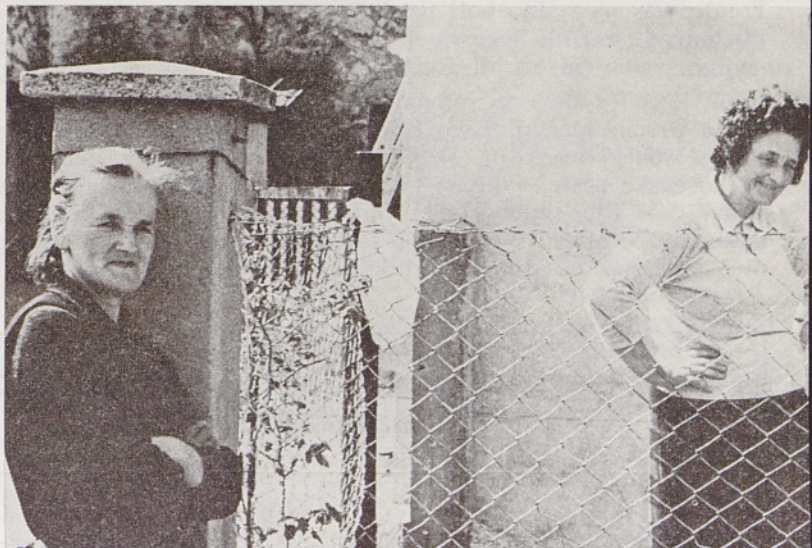

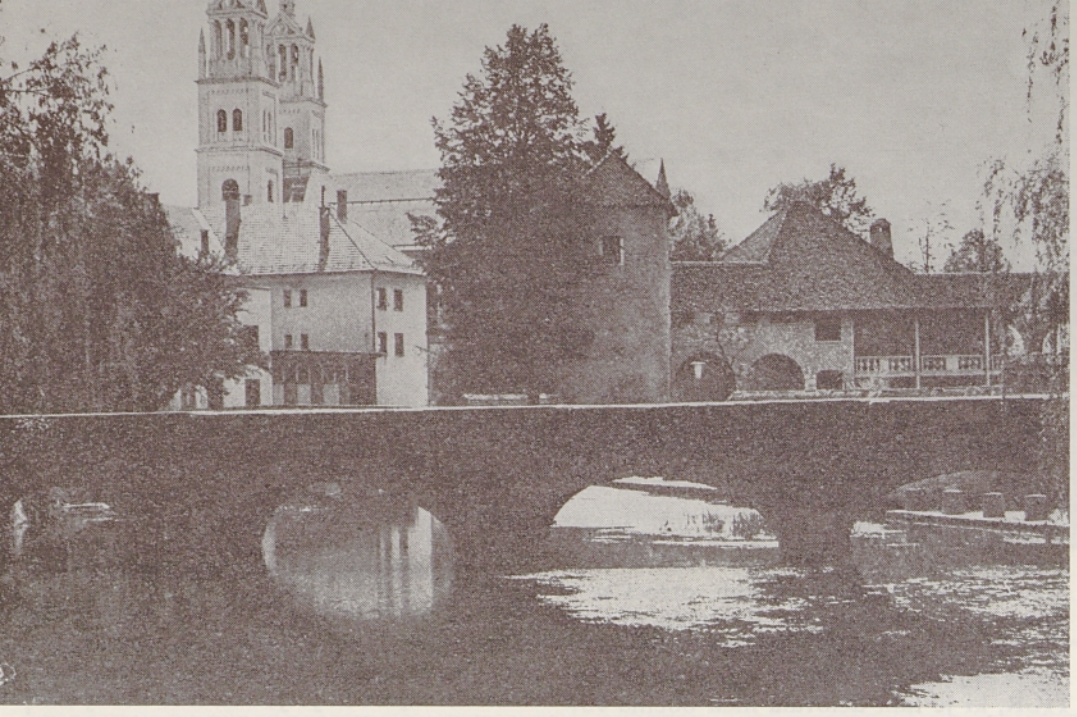

Ribniška razglednica

Šumijo zeleni roški gozdovi

Kakšno razkošje se je peljati po kočevski cesti iz Škofljice proti Kolpi; lepa cesta, pa nobene gneče in živčnosti. Odpreš radio in poslušaš sporočila prometne milice, ki opozarja voznike na Gorenjskem, naj bodo previdni in disciplinirani v koloni, ki se vije domala od Ljubljane do Bleda.

Seveda pa tudi na kočevski cesti — po njej je iz Ljubljane v Kočevje okroglih 60 kilometrov — ne bo dolgo tako idilično. Cesto od Kočevja proti Kolpi gradijo in preurejajo že drugo leto. Upajo, da bo morda že letos, zagotovo pa prihodnje leto, prenovljenih in asfaltiranih tistih dobrih 40 kilometrov ceste, ki povezuje Kočevje od hrvaških Delnic.

Krofi na prvem klancu

Podajmo se na kratek izlet v ta mirni kotiček Slovenije, ki nam sicer ne ponuja kakih velikih presenečenj in znanih krasot, kakor so Bohinj, Vršič in dolina Trente, nas pa vedno bolj privlači s svojim mirom, zatišno lego in domala brezmejnim zelenjem svojih gozdov.

Kdor je šel zdoma lačen, naj se ustavi že na prvem klancu. Tako pravi menda star slovenski pregovor. Na prvem klancu kočevske ceste, v Pijavi gorici, je gostilna Čot, kjer menda nikoli ne bodo odkimali, če bi radi krofe, celo takrat ko ni pustne sezone. Mnogi izletniki tudi ne pridejo dlje kakor do tu. Zlezejo na holmec, ki se dviga tik ob vasi nad širno panoramo barja, Ljubljane, Polhovgrajskih hribov ter Kamniških planin.

Dobrih deset kilometrov ceste med Pijavo gorico in Turjakom je ena sama izletniška točka. To so Ljubljančani že ugotovili, saj je ob cesti pod krošnjami parkiranih skupaj nemara toliko avtomobilov, kolikor jih je ob hudi gneči na trgu pred univerzo. Avtomobili povsod, ljudi pa nikjer. Od ceste se na obe strani razpreda vse polno stezic in kolovozov, za hostami pa so skrite vasice in griči, ki so lepa razgledišča.

Turjak postaja vedno bolj izhodišče za vsakršne izlete. Ena cesta se loči na levo navzgor proti Taborski jami, druga pa se skoz vas spusti v ključih nizdol v dolino Želimeljščice, pod Kurešček, kjer celo v pasjih dneh ni prevroče. Grad obnavljajo in v nekaj letih si bodo obiskovalci lahko ogledali ne le ruševine, ki spominjajo na hude boje leta 1943, temveč tudi spominski muzej. Ob cesti stoji skrita pod hribom skromna gostilna »Pri Ahcu«. Poznavalci vedo, da se pri njem vedno dobe odlični pujsi — spremenjeni v domače klobase ... Nad njo pa se dviga gora z enakim imenom. Na vrhu je majhna, med drevjem skrita cerkvica sv. Ahaca, zgrajena v tistih davnih časih, ko so bili Turki ravno premagani pri Sisku. Pred to zmago, v kateri so se odlikovali tudi Turjačani, na hribu ni bilo prostora za cerkev. Vedno je bila pripravljena grmada, ki je mogočno zagorela, če se je Turek pojavil na Kolpi.

Pod Krpanovim kozolcem

Če bomo nadaljevali tako, ne bomo nikamor prišli! Za Turjakom je kmalu Rašica s Trubarjevim spomenikom in cestnim odcepom, ki nas utegne kdaj zvabiti v mirni in odročni svet Dobrepolja in Strug. Če bi bila v vasi kaka gostilna, bi se najbrž veliko več izletnikov ustavilo in se, kakor se po šegah in navadah spodobi, poklonilo spominu moža, »ki je prišel na tako drzno misel, da bi se tudi slovenščina brala in pisala«.

Potem se cesta spet vzpne in »na mah« so tu Velike Lašče, ki jih spoznamo že od daleč po veliki cerkvi z dvema zvonikoma. Marsikomu se bo zdelo neverjetno, pa je vendarle res, da se bo popotnik šele za tem prijaznim krajem poslovil od ljubljanske občine (Vič-Rudnik). Kako se je razlezla ta Ljubljana!

Ko se peljete skoz Retje, vasjo kmalu za Laščami, boste opazili na pobočjih precej lepih kozolcev. Eden med njimi je pravi! Tisti, ki je nekako prišel celo v zgodovino. Slovstveniki trdijo, da je prav pod enim izmed retenskih kozolcev pisatelj Fran Levstik, ki v tem kraju ni bil tujec, »rodil« svojega vrlega Martina Krpana.

V Sodražici vabi Kaprol

V Ortneku, kjer se sliši, da bodo nekdanjo grajsko pristavo spremenili v turistično postojanko, se odcepi na levo gorska cesta k vrhu Grmade (887 m), kjer je ob nedeljah odprta tudi lična kočica. Seveda je vrh razgleden, sicer bi ne bil — Grmada!

Malo naprej je mali žlebič, kjer je večje razpotje. Na desno se loči cesta kar v več smeri, ki utegnejo izletnika zanimati: proti sloviti cerkvi v Novi Štifti, ki je ena najbolj zanimivih v Sloveniji in mimo nje v Sodražico, kjer si popotnik ne more kaj, da se ne bi oglasil pri Kaprolu, v gostilni, ki se ponuja še pred mostom. Mirno, prijetno in domače, da zaidejo sem celo nedeljski izletniki in dopustniki iz daljne Italije. Ena cesta gre iz Sodražice na Bloke in čeznje v Cerknico, druga pa se zvije v strminah skozi hoste proti Travni gori in njeni koči ali pa dalje do samotnih in mirnih vasi Loškega potoka.

Ribničanom je bolj dobro kot slabo

Za žlebičem je seveda Ribnica. Kar lepa in nekam prenovljena se zdi v pomladanskih dneh, ko se izza vsakega slemena šo-

Potovanje iz Ljubljane v nekdanji partizanski štab

piri razcveteno sadno drevo. Ulice so kakor pometene in na oknih ni ravno malo cvetja. Nedelja je in kraj je ves praznično. Ljudje so zbrani; eni pred cerkvijo, drugi pred gostilnami. Navada je pač, da moraš počakati, da mine maša in da ti dajo ženske odvezo in greš lahko na polič ali dva. Mlajši rod pa se zbira v lično preurejenih ruševinah ribniškega gradu, kjer je muzej in mala oštarijica s tako glasno električno »lajno«, da je kar hudo in je še Ribničani ne morejo vedno prevpiti.

V Ribnici se naokrog govori, da jim gre kar dobro. Najbrž jim gre res bolje, kakor kdajkoli poprej, a s slabim se niso v tem kraju nikoli preveč hvalili; nikoli niso kaj takega priznali. Menda je ravno toliko Ribničanov odšlo po svetu, da je za tiste, ki so ostali doma, dobro. Toda kaj bi bil Ribničan, če si ne bi želel čimprej nazaj v domači kraj? Zato na občini radi pravijo, da imajo problemov čez glavo. V tem zapisku ni toliko prostora, da bi vse probleme našteli, kajti problemov je nasploh povsod veliko in preveč. Če bi z njimi lahko zidali, bi zlahka postavili veliko zidov. S problemi, podobnimi in enakimi, pa se ubadajo in skušajo »zidati« vsepovsod po Sloveniji.

Na pol poti med Ribnico in Kočevjem, bojda natanko na sredi in skoraj natanko tam, kjer občinska meja seka glavno cesto, stoji motel pod gričem Jasnico. Motel si je seveda od griča izposodil ime. Pod motelom, ki stoji skrit v gozdu, se cesta prevali z ribniške v kočevsko »državo«. Motel, ki je pod upravo »Avto Kočevja«, je eden lepših slovenskih motelov; tudi arhitektonsko je zanimiv in prijeten.

Kočevje ni več prazno

In že smo v Kočevju! Mesto, vsaj njegovo središče se zdi kakor prenovljeno. Le stara kamnita cerkev spominja na nekdanje Kočevje, ko je približno na prostoru, kjer danes stoji spomenik padlim in pa veliko poslopje »Name«, kraljeval znameniti in med boji povsem porušeni kočevski grad.

Turjak obnavljajo

Kočevje — partizanski spomenik v središču mesta in nova veleblagovnica Nama

Kočevje je eno tistih mest, ki je med zadnjo vojno veliko trpelo, potem pa se dolgo ni opomoglo, ker kratkomalo ni bilo ljudi, predvsem ne takih, ki bi imeli mesto radi in bi se z vso vnemo lotili njegove obnove in urejanja.

Pred vojno je bilo v Kočevju veliko Nemcev (»Kočevarjev«), ki so se še v starih časih priselili iz Nemčije; še pred začetkom vojne so odšli in se niso vrnili nikoli več. Trajalo je precej časa, da je mesto dobilo dovolj svojih novih prebivalcev.

Danes je Kočevje lepo, mirno in kar moderno mesto; naslonjeno je na bregove zvite in vodnate Rinže ter na zelena pobočja, ki ga obdajajo kakor obzidje od vseh strani. Kočevje danes živi od gozdov in od nekaterih tovarn, ki so kar uspešne. Upajo pa, da bo tujski promet, ko bo stekla boljša cesta v Delnice, tudi v Kočevju dobil svojo domovinsko pravico.

Rog — skrivališče miru in svežine

Ni bilo časa, da bi si Kočevje podrobneje ogledovali podolgem in počez; klical nas je zeleni Rog, končna točka današnjega izleta. Z glavnega trga zavijemo iz mesta na levo čez Rinžo in se kmalu izkopljemo iz njegovih predmestij, ki so na tej strani zaposlena predvsem z rudnikom.

Ko se cesta poslovi od malih Željn, se začne ozka, zavita in makadamska pot v Rog. A cesta vendarle ni preslaba, razen morda tu in tam na ovinkih, kjer se pokažejo kamnita rebra. Saj tudi prometa ni; le redki tovornjaki in redki izletniki. Kilometre in kilometre ne srečamo nikogar. Počasi se vzpenjamo skoz nepregledne gozdove. Le tu in tam se zasvetlika jasa, le tu in tam plane kaka stranska cesta še globlje med smreke in le tu in tam stoji samotna, ob nedeljah opuščena logarska ali drvarska kočica.

Rog je ostal tako gost in zaraščen še iz starih časov. Ko so Turki strašili po teh krajih, je bil Rog pomembno skrivališče. Kmetje so vedeli za težko dostopne gošče, kamor so skrili živino, da je tudi najboljši vohljač med Turki ni mogel izvohati.

Lepota Roga je njegov zeleni mir, njegova tišina in svežina, ki je ljudem iz mest tako zelo potrebna. Cesta pa se vije in vije; po dvajsetih kilometrih (iz Kočevja) doseže majhno in edino vasico na Rogu — raztresene Podstenice.

Štiri kilometre naprej, ko se prične cesta že spuščati po vzhodnih pobočjih Roga nad dolino Krke in Črmošnjice, se na desno odcepi nova gozdarska cesta do pičle štiri kilometre oddaljenega Lukovega doma, prijaznega gostišča okrog katerega so v senci razporejene mizice in stoli. Ob koncu tedna se tu zbere vedno veliko izletnikov, največ iz Novega mesta.

Od Lukovega doma vodi — četrt ure hoje — steza skoz star bukov in smrekov gozd; med skalami gor in dol, do samotnega selišča malih lesenih barak raztresenih pod visokimi krošnjami dreves — do tako imenovane »Baze 20«. Tu je bilo med zadnjo vojno precej časa partizansko poveljstvo, vojaško in politično. Mnoge barake so danes preurejene v muzej.

Iz Ljubljane skoz Kočevje je do Lukovega doma približno 90 kilometrov. Bližja (in lažja) pot pa pelje iz Ljubljane do cilja ob Krki skoz Žužemberk (73 km). Slednja pot je dobra in primerna zlasti za povratek.

Drago Kralj

Po sledi nekega pisma, objavljenega v Rodni grudi

Kje si, oče moj?

Pred letom je iz Zgornje Hudinje v Celju prispelo v naše uredništvo pismo, v katerem nas je Ivo Veber prosil, da naj mu pomagamo poiskati očeta. Takole je zapisal:
»Starše sem izgubil, ko sem imel tri mesece, a nista umrla. Oče je odšel na eno stran, mati na drugo. Jaz sem ves čas živel pri tujih ljudeh. Imam dvaintrideset let, a mi to še vedno leži na srcu kot težak kamen. Čeprav starša nista bila poročena, ne morem razumeti, da tako lahko pozabita lastnega otroka. Tudi jaz imam sina, ki ga ne bi dal za vse na svetu. Od sestrične sem leta 1967 zvedel očetov naslov iz Argentine, a ko sem mu tja pisal, se je pismo vrnilo. Zdaj se obračam na vas. Morda bo moj oče Ivan Žefran, ali kateri njegovih znancev prebral te vrstice v vaši reviji in mi pomagal, da dobim stike z očetom. Oče, javi se svojemu sinu!«

Koliko je takšnih pisem in Rodna gruda je že marsikdaj pomagala, prišlo pa je tudi do žalostnih dognanj

Veliko takšnih pisem dobimo v našem uredništvu, saj Rodna gruda potuje k svojim naročnikom in bralcem po vsem svetu in med njimi je precej takšnih, ki so tekom let hote ali nehote, po sili razmer in usode izgubili stike s svojci doma. Marsikdaj je Rodna gruda že pomagala, da so se pretrgani in izgubljeni stiki spet našli in povezali. Dostikrat pa je po sledi objavljenih pisem prišlo tudi do tragičnih dognanj, zakaj se tisti, ki so jih svojci iskali, ne morejo več oglasiti.

Ivo Veber iz Hudinje v Celju s svojo družino

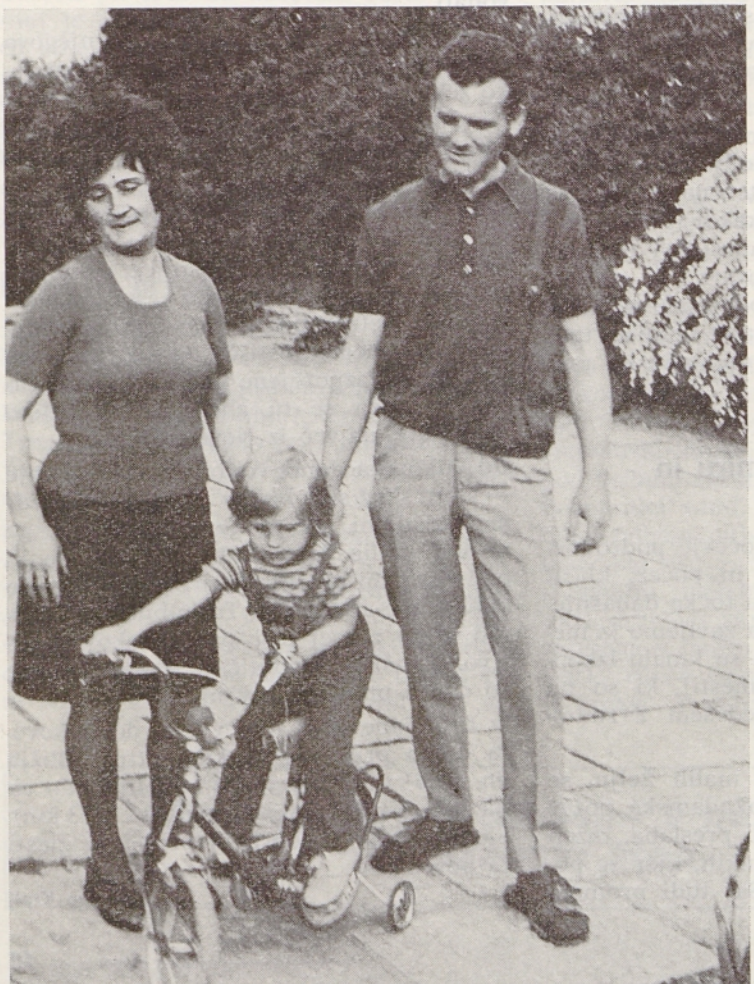

Pismo iz Argentine — sled za očetom

Očeta Iva Vebra v Argentini je našel naš naročnik Anton Gutman iz Buenos Airesa. Kakor nam je Ivo kasneje pripovedoval, je bil tako presenečen in vzradoščen, ko je lani jeseni prejel pismo iz Argentine, da si ga skoraj ni upal odpreti. Šele čez čas je odprl ovojnico in začel brati pismo neznanega rojaka, slučajnega očetovega prijatelja, ki mu je po tako dolgi vrsti let prinašalo prve vesti o njegovem očetu.

»Jaz, Tonček Gutman, poznam tvojega očeta Ivana Žefrana«

Buenos Aires, 26. 8. 1972
Dragi rojak Ivo! Danes sem prejel mojo nadvse drago in priljubljeno revijo Rodno grudo za julij in avgust in prebral tvoje vrstice. Ivo! Kar na hitro: Jaz, Tonček Gutman, poznam tvojega očeta Ivana Žefrana. Ne vem sicer, kje živi in sem tudi prepričan, da ne pozna revije Rodna gruda. Še nikoli v življenju nisem bil v taki zadregi, kakor sem danes, pri tem pismu. Zdi se mi, da te gledam v obraz (tukaj se tikamo). Sem zelo čustven človek in čutim kar občutiš ti, zato te hočem pripeljati do stika s tvojim očetom. Pismo, ki si mu ga poslal leta 1967, ni prispelo na njegov naslov, ker ta ni bil pravilen in on tudi živi daleč ven iz Buenos Airesa, kjer še ulice nimajo vse imen in jih še dobivajo. Torej: tvoj oče je poročen. Imaš polbrate in polsestre in tudi stric si že. Oče se je poročil v Italiji menda leta 1946 ali 47. Zadnje čase se vidimo zelo malo, saj ima vsak svoje skrbi in tujina je trda, posebno ta naša Argentina.
Če se hočeš povezati z očetom, pošlji pismo meni. Lahko je zapečateno in jaz mu ga bom izročil. Bom že našel malo časa, da se popeljem do njega, kar traja uro in pol vožnje. To bom storil res z veseljem.
Vem, da te zanima še kaj več o očetu. A zdaj je glavno, da si ga našel, za kar gre zahvala naši Rodni grudi. Sam sem bil ves razburjen zaradi tega in sem si zdaj, ko sem vse to napisal, kar oddahnil.
Ker se rad pobaham z mojo domovino, ti naj napišem še nekaj o sebi. Na obisku pri vas sem bil leta 1969 in preživel na domačih tleh polovico septembra, cel oktober in polovico novembra. Imam še starše, čeprav mi je že 52 let. Doma sem z Murščaka pri Radencih, sem torej Prlek in sem na to zelo ponosen. Skozi Celje sem se vozil najmanj osemkrat, ko sem potoval v Ljubljano, kjer imam dve poročeni sestri. V žalcu je pa pokopan moj brat.
Žal se ne morem vrniti za vedno, čeprav bi se rad, ker imam tukaj družino: hčerka ima 22 let, sin, ki študira za inženirja elektronike, pa 16 let. Še veliko bo moral študirati, da bo prišel do diplome. Počasi se spet pripravljam na obisk. Kadar pridem, bi te rad spoznal. Seveda pa takšni obiski veljajo veliko denarja. Srčno pozdravljam tebe in tvojo družino in moje celjske znance.«

Motiv iz starega dela Celja

Novo naselje Otok v Celju

Končno se je oglasil oče: »Takrat, ko si bil rojen, ni bilo lahko«

Troje očetovih pisem je doslej prejel Ivan. Prvo, ki nima datuma, najbrž pa ga je prejel v pozni jeseni lani, je že vse oguljeno. Pozna se mu, da ga je Ivan neštetokrat prebiral in ga povsod nosil s seboj. Pismu se vidi, da ga je napisala roka, navajena trdega dela, roka, ki jo je trdo delo utrudilo. V njem je s preprosto besedo opisan košček življenja mladega človeka, ki je dozorel v letih na pragu druge svetovne vojne. Naj pripoveduje sam svojemu sinu, s katerim se doslej še nikoli v življenju nista srečala.

»Dragi sin Ivan! Željno in vesel sem sprejel od prijatelja Gutmana tvoji dve pismi ter sliki tebe in sina. Kdo bi si mislil, da si bova kdaj v življenju pisala. Pišeš, da si poročen in imaš lepega sinčka. Ali ste vsi zdravi? Zelo si to želim. Novica, da te je tvoja mati takoj zapustila, me je zelo užalostila. Tega ji zares ne bi prisodil. Jaz sem vedno mislil na vaju, čeprav nas je življenje ločilo in imam svojo družino. Nisem pa nikoli vedel, kako bi vaju mogel najti.
Tukaj ti bom opisal del svojega življenja, da ne boš mislil, da sva te oba z materjo kar tako zapustila in pozabila. Meni takrat ni bilo lahko. Ko si bil ti rojen, sem bi jaz pri vojakih v Zagrebu, ne v Ljubljani. Leta 1939-40 sem odslužil vojaščino. A doma sem bil samo dva meseca in moral sem na orožne vaje v Zidani most leta 1941 že drugič. Takrat so prišli Nemci in so me poslali na delo v Savinjsko dolino, od tam pa v Maribor in končno sem moral z njimi kot vojak v Italijo v Milano. Vidiš, Ivan, tako smo se razgubili. V Milanu sem spoznal svojo sedanjo ženo in pozneje smo šli v Argentino. Imava dva sinova in hčerko. Prvi sin Jurček je že odslužil vojake, drugi sin Roberto ni bil potrjen, zaradi kile. Dorica pa živi s tremi otroki pri meni, ker je mož zaprt. Hvalabogu, da sem kupil nekaj zemlje in zgradil dve hiši. A kaj to vse koristi, ko sem ostarel in tudi sam stalno boleham kakor tudi moja žena. Tudi glede dela tukaj ni nič gotovega. Pred dvemi leti sem bil več mesecev brez posla, zdaj imamo dela samo za mesec dni. Kaj hočemo, življenje je trdo.

Končujem to pisanje in lepo pozdravljam tebe in vso tvojo družino.«

Zgodba neke ljubezni, vsakdanja, pa tudi ne

Ves sončen je bil tisti dan, ko sem obiskala Vebrovo družino v Zgornji Hudinji. To je novo naselje prijaznih sodobnih hišic sredi bujno cvetočih, skrbno urejenih vrtov. Vmes je nekaj stolpnic, pa šola obdana s parkom, v katerem je bazen z zlatimi ribicami in nasadi redkega rastlinja. V tem naselju stanujejo večidel delavci bližnjih tovarn (EMO, AERO itd.).
V tretjem nadstropju prve stolpnice stanujejo Vebrovi v majhnem sodobnem stanovanju, ki pa je njihovo. Tam živi Ivo Veber, zidar po poklicu, njegova prijazna žena Gabrijela, ki dela v tovarni EMO, njun triinpolletni sinko Damjan in trinajstletni pastorek Roman. Majhen, lepo urejen dom izžareva toplino, domačnost.
Ivo Veber je razgrnil pred menoj troje očetovih pisem in troje pisem očetovega prijatelja Gutmana, ki jih je doslej prejel. V očeh so se mu utrinjale svetle iskre: videlo se je, da je vesel, da je srečen. V zadnjem pismu mu je oče poslal tudi svojo sliko in to od takrat, ko je imel 18 let in je ljubil dekle, ki je postala Ivotova mati. V pomenku sva zatem z Ivom Vebrom sestavila iz drobcev, kolikor jih je pač kasneje zvedel od svojih rejnikov in drugih ter zdaj iz očetovih pisem zgodbo dveh mladih ljudi: Ivana Žefrana iz Dobja, Planina pri Celju in njegovega dekleta, posestniške hčere iz Ljubečne. Bila sta najbrž še zelo mlada, ko sta se vzljubila. Njeni in njegovi domači so njuni ljubezni nasprotovali. Ivo je bil na poti, ko je njegov oče moral k vojakom in medtem se je rodil. Kako so to sprejeli starši matere? Ali so jo že prej spodili od doma? Toplega razumevanja zanjo in za otroka prav gotovo niso imeli. Tako je dekle pustilo trimesečno dete. In Ivo je postal rejenček na občinske stroške.
Živel in doraščal je pri Guzejevih. Njegovi rejniki so bili dobri ljudje. Rejnico je dolgo imel za mater, rejnika pa za očeta in domača otroka za brata in sestro. Ko pa je začel hoditi v šolo, se je vse postavilo na glavo. Takrat je zvedel, da ni domač, da sta ga prava mati in oče zapustila. To je bilo bridko spoznanje, ki ga je vse bolj grizlo, čim bolj je doraščal.
Zvedel je, da nedaleč žive sorodniki njegovega očeta, a ti niso pokazali niti najmanjše volje, da bi se zbližali z njim. Zvedel je, da je njegova mati omožena v Slovenski Bistrici. Že odrasel jo je nekoč tudi obiskal. In čudno, nobene iskrice ni bilo, ki bi preskočila iz srca do srca. Kakor tujca sta se pomenkovala. Zatem je ni nikoli več obiskal. Potem je še bolj mislil na očeta in iskal poti, da bi ga našel.
In našel ga je ...
Tisti kamen, ki je dolgih dvaintrideset let ležal v njegovih prsih, se je odvalil. Iz Buenos Airesa v Hudinjo in nazaj prihajajo pisma, preprosta in iskrena prinašajo in odnašajo pozdrave.
»Oh, če bi ne bilo tako daleč,« kako rad bi videl očeta,« pravi Ivo. In tudi oče piše: »Če ne bi bilo treba toliko denarja, bi vas prišel pogledat.«
A prav gotovo se jima bo tudi ta želja nekoč uresničila.

Ina Slokan

Milena Zupančičeva kot Presečnikova Meta v televizijskem »Cvetju v jeseni«

Vedno lepo »Cvetje«

Kadar nam zmanjka snovi za razgovor, dandanes ne razpravljamo več o vremenu, pač pa o televizijskem programu, ga kritiziramo, hvalimo — tu nikoli ne zmanjka snovi! Temu je všeč ta oddaja, onemu druga. Ko pa smo letos gledali televizijsko upodobitev Tavčarjevega romana Cvetje v jeseni, smo si bili vsi edini: Lepo, zelo lepo! In: takih oddaj si še želimo! In žal nam je bilo, ko je bila končana. Strinjali smo se, da bo prav, če se bo uresničila zamisel, da bodo televizijsko nadaljevanko presneli v celovečerni film. Kajti, če smo uživali že pri televiziji, bo na filmskem platnu še toliko bolj zaživela odlično prirejena Tavčarjeva zgodba, igralske upodobitve njegovih junakov, njegov svet v Poljanski dolini, predvsem pa čudovite barve.

Ko smo prebirali prve napovedi o snemanju Cvetja v jeseni: scenarist — Mitja Mejak, režiser — Matjaž Klopčič, komponist — Urban Koder in imena glavnih igralcev, je pri izbiri glavne igralke marsikdo ugibal: ali bo znala oživiti Presečnikovo Meto, »tega pol otroka, pol devico, torej najlepšo stvaritev, s katero je osrečil Bog zemljo in moške na nji« — kot je o njej napisal Ivan Tavčar? Milena Zupančič, ki ji je režiser zaupal to vlogo, je igralka v ljubljanskem Mestnem gledališču, gledali smo jo v filmu Rajka Ranfla »Mrtva ladja« in v marsikateri vlogi na malem zaslonu. Poznali smo jo kot moderno igralko, ki je v svojih vlogah prikazovala predvsem lik prenapetega, razdvojenega, v stiske sodobnega življenja ujetega dekleta, torej živo nasprotje Presečnikovi Meti.

Že po prvih prizorih pa smo bili z Meto vsi zadovoljni. Bila je, kot piše v romanu: na zunaj »visoka kot klas na njivi, obraz kot Rafaelova sv. Cecilija, svetlih košatih las, zaradi katerih so jo dražili z »lisico«, po značaju pa malo osata in trmasta, pa vendar topla, prisrčna in ljubezniva, da nam je vsem zlezla v srce in je ob tem in onem prizoru marsikoga ganila do solz.

Kot igralka ljubljanskega Mestnega gledališča je Milena Zupančičeva gostovala v mnogih predstavah po vseh večjih krajih Slovenije. Danes pa jo kot Presečnikovo Meto pozna vsa Slovenija. Spomladi so televizijsko nadaljevanko prikazovali celotnemu jugoslovanskemu televizijskemu omrežju, odkupili so jo že Poljaki, za nakup pa se zanima tudi francoska televizija (in po tem, ko so odlomek prikazali na evropskem TV festivalu v Cannesu in na jugoslovanskem festivalu v Portorožu, verjetno tudi v drugih državah). In če bo, kot smo že omenili, uresničen načrt, da bodo televizijsko nadaljevanko predelali v celovečerni film, se Meti Presečnikovi, oziroma Mileni Zupančičevi obeta še večja popularnost.

Kdo pravzaprav je to dekle, ki se je tako naglo povzpelo med najbolj znane slovenske igralke? Šele pred štirimi leti je končala igralsko akademijo, na odru pa jo srečujemo že sedem let!

Predstavljamo vam Mileno Zupančič — Presečnikovo Meto

Doma je iz Bohinjske Bele in vse otroštvo, vse do osemnajstega leta je preživela na kmetiji pri babici.

Morda ji je to življenje pri babici, spojenost z delom na kmetiji, navezanost na naravo pa malo tudi gorenjska govorica, kakršno govore tudi v filmu, pomagala, da se je laže vživela v vlogo Presečnikove Mete, da je zaživela z njo, in mi, gledalci, ob njej. »Nekaj resnice je gotovo v tem,« je pritrdila igralka, »v veliko pomoč pa nam je bil predvsem režiser, ki je odlično vodil in usklajal delo z igralci. Kajti pri filmu je režiser tisti glavni, ki vodi in drži vse niti igre v svojih rokah, medtem ko v gledališču zaživi igralec tudi sam od sebe in od njegove umetniške sposobnosti je odvisno, kako bo navezal stik z občinstvom, kako ga bo pritegnil. Prav zato mi je igra v gledališču ljubša in prva, čeprav sem zelo vesela tudi vlog v filmu, na televiziji in v radiu. Zelo rada imam sodobne drame, moderen način igranja. Nič manj pri srcu pa mi ni bila vloga Mete, zakaj vsak igralec se rad preskusi z nečem drugim, novim, pa čeprav odmaknjenim. Vloga Mete ni bila lahka. Ves čas je bilo treba paziti na tisti rob, čez katerega bi lahko zdrknila v ceneno sladkobnost, narejeno sentimentalnost.

Snemanje mi je ostalo v lepem spominu. Delo, sodelavci, še posebej pa kraji in ljudje, ki so živeli z nami, z našo igro, nam pomagali, sodelovali v filmu z manjšimi vlogami, nam svetovali. Snemali smo v okolici Poljan, v Hotavljah, v Škofji Loki, pri znani cerkvi Crngrob, to je v krajih in med ljudmi, med katerimi je živel tudi Ivan Tavčar in so živeli junaki njegovega romana. V Škofji Loki so Cvetje v jeseni igrali tudi na odru in tako smo se lahko med seboj primerjali, se ocenjevali, dopolnjevali. Edino, kar Poljancem ni bilo prav, je bila govorica. Želeli so, da bi govorili v pristni poljanščini, lektor pa se je odločil za gorenjsko narečje bohinjskega kota.«

Veseli smo, da je Tavčarjevo »Cvetje v jeseni«, ki ga štejemo med bisere literarne zapuščine slovenskih pisateljev, vzcvetelo in zaživelo tudi v filmski podobi. In precejšen delež zaslug pri tem uspehu pripada prav Mileni Zupančičevi.

Slovenska popevka

Tudi letos je RTV Ljubljana priredila mednarodni festival Slovenska popevka kot osrednjo prireditev zabavne glasbe v Sloveniji — letos že dvanajstič po vrsti. Prireditev je bila letos v začetku junija v dvorani Tivoli. Sceno za oder je izdelal akademski slikar Jože Spacal in je bila izredno domiselna, saj je bila narejena iz plastičnih embalažnih zabojev. Do objavljenega roka je prispelo na razpis 75 skladb. Žirija je med temi izbrala 22 najbolj kvalitetnih in izvirnih slovenskih popevk, ki so bile potem izvajane na festivalu. RTV Ljubljana pa je že po tradiciji povabila k sodelovanju na prireditvi tudi vrsto evropskih radijskih in TV postaj. Letos se jih je odzvalo deset. Vse so poslale na festival po enega pevca po lastnem izboru. Tako so bile izbrane skladbe izvedene v treh festivalskih večerih: v prvem in drugem večeru po enajst skladb v dveh verzijah — domači in tuji. Oba večera sta se končala z nastopom zunaj konkurence mednarodno uveljavljenih skupin in solistov. Tretji, finalni večer se je prav tako delil na dva dela: v prvem so bile izvedene nagrajene skladbe, zatem pa je sledil nastop vseh gostujočih pevcev, vsak z eno pesmijo po lastnem izboru, seveda zunaj konkurence. Pevska zasedba je bila izredno kvalitetna, saj je Slovenijo zastopal zbor najboljših pevcev, npr.: Oto Pestner, Marjana Deržaj, Edvin Fliser, Elda Viler, Braco Koren, Majda Sepe, Lado Leskovar in drugi. Med najbolj znanimi in priljubljenimi tujimi imeni pa naj omenim le Dano iz Irske, Giannia Nazzara iz Italije, Roberta Younga iz Anglije, Jano Matysovo iz ČSSR in Franka Schobla iz ZR Nemčije.

Organizatorji so razpisali ob objavljenem natečaju seveda tudi nagrade, ki so jih osvojili:

— Grand prix in zlati prstan revije Stop je dobila skladba »Zato sem noro te ljubila«, ki jo je zapela Tatjana Gros, skladatelj pa je bil Jože Privšek.

— Prvo nagrado občinstva je dobil Boris Kovačič. Njegovo pesem »Leti, leti lastovka je zapel Edvin Fliser.

— Nagrado za najboljše besedilo je dobil naš znani humorist Frane Milčinski-Ježek za pesem »Zakaj«, ki jo je na festivalu pel Lado Leskovar.

Poleg teh nagrad pa so bile podeljene še nagrade za najboljši aranžma in za najboljšega skladatelja debitanta, kakor tudi, druga in tretja nagrada strokovne žirije in žirije občinstva. Vse nagrade je podelil organizator v sodelovanju z delovnimi organizacijami in drugimi javnimi ustanovami.

Skoraj vsi predstavniki tujih radijskih in televizijskih hiš so ocenili naš letošnji festival s superlativi. Bob Boon, predstavnik radia Bruselj, pa je celo izjavil: »Vaš festival je najkvalitetnejša taka prireditev v Evropi!« Ali bomo katero izmed popevk, ki je bila izvajana na festivalu »Slovenska popevka«, zasledili tudi na evropskih »pop« lestvicah?

Silvo Pust

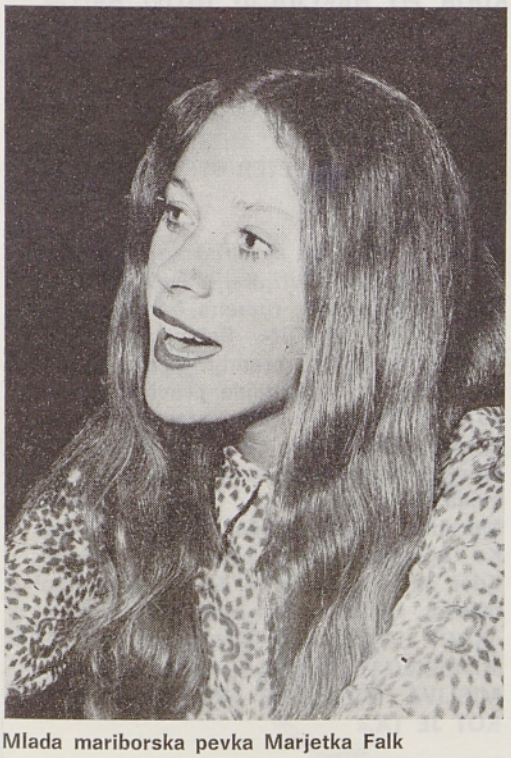

Mlada mariborska pevka Marjetka Falk

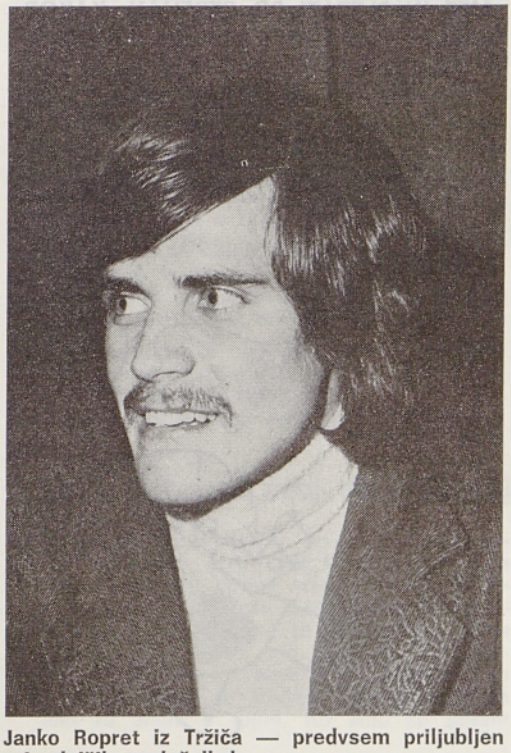

Janko Ropret iz Tržiča — predvsem priljubljen pri mlajših poslušalkah

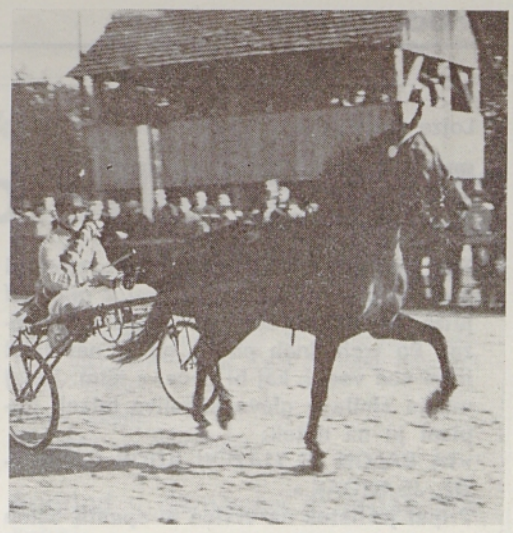

Konjske dirke v Ljutomeru

Ljutomerski kasač

Janez Vajkard Valvasor je že pisal, da je bila Slovenija v 17. stoletju dežela vozarjev in tovornikov, ki so vozili in tovorili razno blago iz Slovenije v sosedne dežele Italijo in Avstrijo in potem tudi domov. V 17. stoletju je iz teh beležk razvidno tudi poročilo o voznikih iz Pomurja, predvsem iz Ljutomera in njegove okolice, ki so prevažali vino iz teh krajev v Italijo. Ljutomer in njegova okolica sta bila tudi v časih turških upadov, v 15., 16. in celo 17. stoletju, prizorišče težkih in velikih bitk med Turki in domačini. Iz tega sklepamo, da so imeli ti vozniki konje s primesjo arabske in turkomanske krvi. Vpliv turških vojn na konjeništvo v Ljutomeru se vidi po tem, da so tam do leta 1870 vzrejali anglo-arabskega polkrvca gidran. Po letu 1870 so začeli pariti kobile gidran s kasaškimi žrebci.

Vzreji kasačev v Ljutomeru ni škodovalo nasprotovanje nekaterih konjeniških strokovnjakov, šla je namreč svojo pot naprej. Pred prvo svetovno vojno so na tem območju plemenili nekateri znani žrebci, ki so dosegli uspešne kilometrske čase.

Kilometrski časi pri nas v primerjavi z inozemstvom niso bili sicer visoki, vendar pa so bili zadovoljivi. Naš kasač v Ljutomeru je tudi kmečki delovni konj, medtem ko v vseh drugih državah vzrejajo kasača izključno v kobilarnah.

Vzreja kasačev se je razširila iz Ljutomera po vsej Sloveniji in Jugoslaviji, saj ga vidimo danes tudi na največjih jugoslovanskih konjeniških prireditvah.

Jože Mejač

Lojze Kovačič

Pošta »balon«

Tjaž je kupil velik, napet, čisto okrogel rdeč balon. Tri dni se je igral z njim od jutra do večera, čez noč pa ga je privezal. Po treh dneh pa se ga je naveličal in ni več vedel, kaj bi počel z njim. Tedaj mu je šinila v glavo nagajiva misel. Napisal je na listek:

»TA BALON JE TJAŽEV! KDOR GA NAJDE, JE BEDAK.«

Pripel je listek na vrvico in spustil balon v zrak. Balon je odletel čez strehe, nad široko reko in se izgubil na čistem sinjem nebu.

Tjaž je gledal za njim in se smejal: »Ha, to bo jezen tisti, ki ga bo ujel!« Zadovoljen je šel spat. Ko pa je drugo jutro vstal, je nenadoma zagledal, kako je mimo odprtega okna priplaval velik, neznan balon. Tjaž je stekel iz hiše in dirjal za balonom, ki je plul visoko nad njim. Mahal je z rokami, da bi ga priklical nazaj, pihal je in kričal, ampak balon je spokojno plaval po nebu, kakor da ga ne sliši. Tjaž je tekel na vso moč čez polja, vrtove, ceste in ograje pod balonom; balon pa se je gugajoč sprehajal po zraku nad njim.

Tedaj pa se je zataknil za vrh visokega drevesa. Tjaž je urno splezal nanj in pograbil za vrvico. Na vrvici je visel listek in na listku je nekaj pisalo. Tjaž je prebral tole:

»TA BALON JE TJAŽEV! KDOR GA NAJDE JE BEDAK!«

»Kra, kra, hi-hi,« se je nenadoma oglasilo za širokimi listi. In izza njih se je pokazal star, sila previden in zvit vran, ki je poznal vso zgodbo od začetka do konca.

»Vidiš, če bi napisal, kaj drugega, zdaj ne bi bil bedak!«

»Jaz nisem bedak!« je jezno zavpil Tjaž.

»Kra-kra, karkoli,« je rekel vran, na svetu je veliko bolnih dečkov in deklic. Lahko bi napisal, da želiš, da bi ozdravel tisti, ki najde balon!«

Tjaž je vzel iz žepa konček svinčnika, ga zmočil in napisal na listek: »TA BALON JE TJAŽEV! KDOR GA NAJDE IN JE BOLAN, MU ŽELIM, DA BI HITRO OZDRAVEL!« In spustil je balon v zrak. Z njim je odletel tudi vran.

»Kra-kra,« je zakrakal v slovo. »Jaz ne vzdržim na enem mestu in rad potujem. Tako bom lahko tudi pomagal balonu, da bo prišel zmeraj na pravo mesto in ga veter ne bo odnašal.«

Balon je plaval, plaval in priplaval z vranom nad gore. Tam je stalo zdravilišče. Na terasi zdravilišča je pravkar sedela bleda, bolna Alenka, zavita v kockasto odejo. Prav tedaj je zagledala, kako je rdeči balon priplaval mimo visoke smreke, ki je rasla ob terasi. Ujela ga je in prebrala listek. Nato je utrgala list iz svojega dnevnika in napisala tole:

»HVALA, TJAŽ! JAZ SEM BOLNA ALENKA. ZELO RADA BI LETOS HODILA V NOVO ŠOLO, KI SO JO ZGRADILI V NAŠEM MESTU. PA NE MOREM, KER SEM HUDO BOLNA. VSAKEMU, KDOR NAJDE TA BALON, ŽELIM, DA BI BIL ZDRAV KOT RIBA IN BI IMEL V ŠOLI SAME PETICE! ALENKA.«

In spustila je balon v zrak in gledala za njim. Ko pa je bil že visoko na nebu, je s smreke, kjer je bil skrit, vzletel tudi stari vran in bliskovito poletel za njim.

Prav ta dan je sedel na nekem dvorišču sredi mesta razkuštran fant, Mirko Harak po imenu. Za pasom je imel srebrno kavbojsko pištolo, v rokah sulico, v šoli pa same dvojke. Zagledal je od daleč rdeči balon, ki je priplaval nad dvorišče.

»Hop!« si je rekel. »Če skočim na streho barake, bom s sulico ujel balon!«

Skočil je na streho in s sulico ujel balon in prebral Alenkin list, ki je visel na vrvici. Nekoliko je zardel od sramu. Nato je brž napisal na čist list:

»HVALA, ALENKA! V ŠOLI NIMAM NOBENE PETICE, AMPAK PET ENOJK. ŽE JUTRI BOM POSKUSIL ENO ENOJKO POPRAVITI. ZDAJ BOM IZPUSTIL TA BALON. TISTEMU, KI GA NAJDE, ŽELIM, DA BI ZNAL TAKO DOBRO IGRATI NOGOMET IN PLEZATI PO STREHAH, KAKOR JAZ! MOJ NASLOV: MIRKO HARAK, KAMENČKOVA 3, LJUBLJANA — SLOVENIJA — JUGOSLAVIJA — EVROPA — SVET — VESOLJE. LEP POZDRAV!«

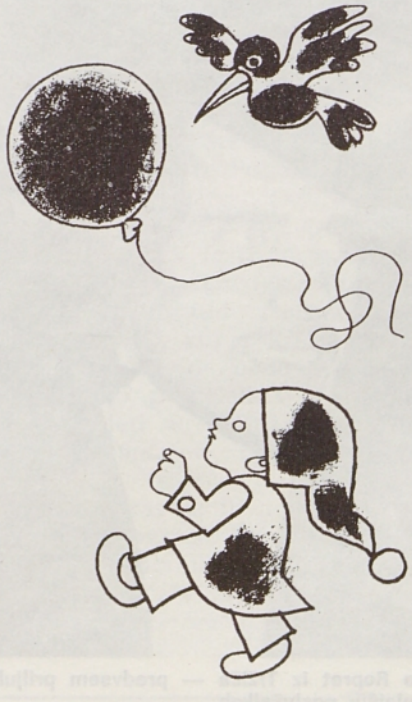

In balon je odplaval v družbi starega vrana pod nebo. Plaval je in plaval, pa priplaval do stare visoke hiše. V njej je živel Tonček, ki je vse dni prečepel v sobi in samo bral knjige. Od samega branja mu je oslabel vid in se je držal grbasto. Nikoli ni maral na sonce in na izlete. Še žogati se ni znal in preden bi priplezal na kako drevo, bi najmanj šestkrat padel. Tonček je zagledal balon, kako je plaval mimo okna. Vzel je svoj dežnik, ga odprl in z njim ujel balon. Potegnil ga je v sobo, prebral pisemce in po dolgem sestavljanju odgovoril:

»HVALA ZA PISMO, MIRKO. DOSLEJ SEM SAMO ČEPEL V SOBI IN BRAL RAZNE KNJIGE, TUDI O ZVEZDAH, TAKOJ JUTRI PRIDEM K TEBI, DA ME NAUČIŠ NOGOMETA IN PLEZANJA. POTEM SE BOM VPISAL V TISTO TELOVADNO DRUŠTVO, V KATEREM SI TI. KDOR BO UJEL TA BALON, MU ŽELIM, DA BI IMEL VELIKO KNJIG IN LEPO ZELENO SVETILKO, DA BI ZVEČER LAHKO BRAL PRAVLJICE. TONČEK.«

In tako je balon spet odjadral v spremstvu vrana čez nebo. Nosil je sporočila, pisma in vabila od otroka do otroka, iz dežele v deželo. Med njimi so bila taka pisma:

»KDOR NAJDE TA BALON, NAJ PRIDE K MENI NA MARELICE! SONJA IZ VIPAVE.«

»POPRAVLJAM VSE VRSTE LESENIH IGRAČ, SVOJE SEM ŽE VSE POPRAVIL IN ZDAJ NIMAM NOBENEGA DELA VEČ. KDOR PO NAKLJUČJU ULOVI BALON, NAJ PRIDE Z VSEMI POLOMLJENIMI IGRAČAMI K MENI. STANKO BERDAJS, NOVI TRG.«

»POTREBUJEM PALICO ZA LOK. KDOR MI POŠLJE PALICO, DOBI V ZAMENO DIRKALNI AVTO. PETER STRUNA, OB ŽELEZNICI 3.«

In tako dalje.

Otroci si pišejo in se obiskujejo med seboj in postajajo prijatelji. Nekdo izmed otrok je napisal z rumeno barvo na balon: »Pošta BALON«. Balon zdaj plava po vsej deželi in spremlja ga stari vran. Tako balon zmeraj najde pravi kraj, pravo ulico in hišo, v kateri stanuje tisti, ki mu je pismo namenjeno. Zato vrzite kdaj staremu vranu kakšno skorjo ali košček mesa.

Morda bo že jutri »Pošta BALON« pri vas. Ko ugledate rdeči balon, ga ulovite. Kdor ga ujame prvi in če se ne spomni ničesar, kar bi zapisal nanj, naj napiše:

»KDOR ULOVI TA BALON, NAJ PRIDE POJUTRIŠNJEM ZVEČER K MENI, DA SI IZMISLIVA NOVO, ŠE BOLJŠO POVEST, KOT JE TA.«

Jože Šmit

KAJ DELA ŽABICA

Žabica plava, plava, plava,
da sapa ji že ponehava.
Ko potlej pride do brega,
brž globoko vdihne, zarega
pa puhne iz sebe zrak
in pravi: Kvak- kvak . . . .

Manko Golar

SANJA ŽITO

V spečem polju sanja žito,
sanja rž, pšenica zrela.
Tiho stopa noč v razoru,
zvezda že je zagorela.

Slak zaprl cvet je nežen
in zaspala je plavica;
pod perut je skrila glavo
v sinji rži prepelica.
Črni muren, drobni godec
le tišino spečo moti.
Prav potiho gode, gleda
zvezde na srebrni poti.

DOMOV

Rišem ptice
in avione,
zmaje papirnate,
lahke balone.
Že listič porisan
mi odleti
kot misel, ki vedno
domov si želi.

Neža Maurer

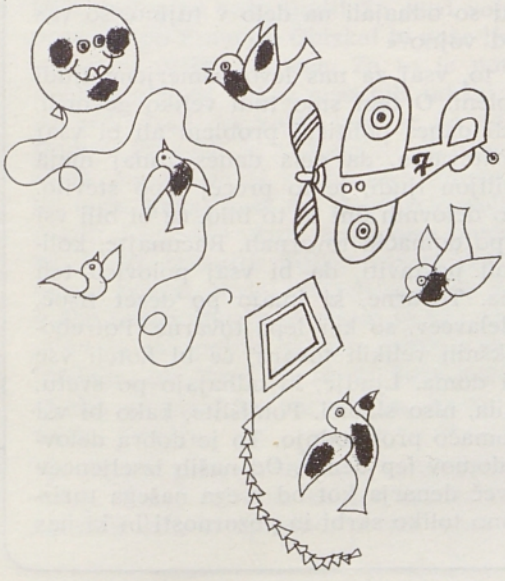

Krožek mladih dopisnikov

Bruna Beričič iz Clevelanda, ZDA deklamira vsem materam

Lepšega bitja na svetu ni,
kako ste ve, mamice!
Ime tako nežno ve nosite,
da tudi dojenček lahko kliče te.

Le kdo razumeti more te,
da v sebi tako moč imaš,
da svoje otroke po širnem svetu
tako voditi znaš.

V temni noči ko vihar
razbija otožno ti srce,
ko išče svojega otroka
in kličeš: »Otrok moj, povrni se!«

Mamica moja je strašno bogata,
revna, preprosta, a vendar vsa zlata —
zlate so njene oči in lasje,
zlato je njeno predrago srce.

Vse to bogastvo mi vsak dan poklanja
kadar ljubeče nad mano se sklanja,
kadar me boža, poljublja gorko,
nihče na svetu bogat ni tako.

In kdo zna zmeraj upati in iskati,
kdo drugi kakor mati!

Mamica moja ti spomniš se še,
kot dete si me zibala v naročju,
prepevala si mi na ves glas,
mamica moja, o kje, o kje je tisti čas.

Tujina, zvita kakor kača,
odpeljala si me v širni svet.
Mamica moja, misel le k tebi se vrača,
le kdaj povrnil k tebi se bom spet.

Da v tvojem bi objemu
bil še enkrat, mamica,
še enkrat božala me tvoja roka,
takrat srečna bova spet oba.

Obiskala sem svoj domači kraj

Bilo je v sredo zvečer, ko smo se odpravljali na dolgo, dolgo pot v domovino. Šele zjutraj smo se potem srečali z našimi domačimi in videli našo hišico, ki zelo napreduje v delu. Zelo se je spremenila. Okna ima nova, nova so tudi vsa vrata in stopnice. Zelo smo se razveselili, da smo lahko pokazali, zakaj se trudita očka in mamica dan za dnem v tujini. Ko smo se potem peljali še k stari mami, teti in staremu atu z našim avtom, pa nas skoraj niso poznali. Z veseljem nas je mamica vozila v mesto in še kam drugam. Tako so potekli dnevi in morali smo se vrniti v tujino.

Čeprav so tu v tujini prav tako lepi in sončni dnevi kot v domovini, se zelo veselim, ko bomo zopet šli na počitnice v deželo, kjer smo rojeni. Tam je lepo tako kot nikjer drugje.

Jožica Škofič
Stuttgart — Vaihingen

Pomlad v domovini je lepša kot tukaj

Tudi letos kakor vsako leto se je 20. marca začela pomlad. Zelo težko smo jo že pričakovali, da se bo prikazala na travnike in gozdove s pomladanskimi cvetlicami. Ko sem bil še v domovini, sem se zelo veselil pomladi, kajti takrat smo se otroci začeli igrati po travnikih, gozdovih in na otroških igriščih. Ob potokih smo nabirali pomladanske cvetice, v gozdovih smo se podili za vevericami, na igriščih pa smo igrali nogomet in različne druge igre z žogo.

Tukaj v Stuttgartu pa pomladi ne moremo tako hitro opaziti, ker v mestu med stolpnicami ni travnikov, gozdov in igrišč. Če se hočemo igrati ali poditi po igriščih, pa moramo oditi daleč iz mesta, da se lahko igramo. Oh, kaj, ko so ti travniki in igrišča že polna ljudi, ki si žele krajšati čas ob prvih pomladanskih žarkih.

Pomlad v domovini med starimi prijatelji je veliko lepša kakor v Stuttgartu med betonskimi zidovi.

Aleksander Pal
Stuttgart

Hvala za darilo

Oprostite, ker se vam tako dolgo nisem zahvalila za vaše darilo. Knjižice sem že prebrala in se mi zelo dopadejo. Prav iskrena hvala zanje. Rada bi se vam še oglasila v Rodno grudo, da se bolj utrdim v slovenščini. Še enkrat lepa hvala za knjižice. Pošiljam vsem na Matici lepe pozdrave!

Frida Čater
Maasmechelen, Belgija

Moj najlepši izlet

Težko sem se odločil opisati moj najlepši izlet. Vsak izlet je bil po svoje lep. Kadar sem doma v Sloveniji hodim s starši pogosto v Polhograjske dolomite. Tam so tako lepa pota in če gremo dovolj daleč od avtomobilskih cest, srečamo zelo malo ljudi. Najlepše pa je tam spomladi, ko je vse polno raznovrstnih cvetic. V Polhograjskih dolomitih raste tudi po vsem svetu znani blagajev volčin. Jaz ga nikoli ne trgam, ker je zaščiten.

Tudi letos za prvi maj smo bili tam. Bilo je zelo lepo, čeprav je pihal mrzel veter.

Erik Modic
Stuttgart — Dagerloch

Odhajanje v tujino je tudi danes političen problem

Pisatelj Miško Kranjec, doma iz Velike Polane v Prekmurju. Kdo ga ne pozna? Kdo ne pozna njegovih popisov lirične prekmurske pokrajine in prekmurskega dobrega človeka? Manj pa jih je, ki so prebrali večino tega, kar je prišlo izpod njegovega peresa. Lani sta založbi Mladinska knjiga v Ljubljani in Pomurska založba v Murski Soboti skupaj poslali na knjižni trg njegovo izbrano delo v dvanajstih knjigah, sam je lani izdal dve novi izvirni knjigi, letos prihaja med bralce zajeten zavoj njegovih knjig v zbirki Naša beseda. Pisatelj je še ves dejaven, čeprav se mu zdravje zadnje čase po malem rahlja. Poleg pisateljevanja je še glavni urednik Prešernove družbe in predsednik stanovskega društva slovenskih pisateljev.

Miško Kranjec je zlasti v svojih zgodnjih delih večkrat upodobil usode ljudi, ki so morali s trebuhom za kruhom čez državno mejo. Razen tega je Miško Kranjec človek, ki ga živo zanimajo čisto aktualna vprašanja, ne glede na to, ali ga vznemirjajo tudi kot morebitna umetniška snov. Njegovi ožji rojaki iz rodnega Prekmurja tudi danes odhajajo čez mejo za zaslužkom. Zanimalo nas je, kaj misli o vsem tem človek, pisatelj, ki spremlja to odhajanje v svet že petdeset let. Zavrteli smo telefon in ga prosili za pogovor.

»Težko bo,« je rekel. »Jutri odhajam v bolnišnico na temeljitejši pregled . . .«

»Če je tako . . .«

»Ne, v bolnišnici bom imel zadosti časa. Pridite tja . . .« Tako sva v bolniški sobi bolnišnice Petra Držaja v Šiški ob priprtem oknu, skoz katerega je vdiralo v prostor nekaj tistega pomladnega liričnega zelenila, ki ga je pisatelj že kdaj popisal v svojih razpoloženjskih novelah, začela pogovor o izseljenstvu, o zdomstvu . . . Mir v bolnišnici je vznemirjalo le oddaljeno kričanje otrok in hrumenje prometa spodaj na cesti.

Miško Kranjec mi s tihim glasom in s svojo značilno mirnostjo takoj ugovarja: »Že beseda zdomstvo, kot danes pravimo, se mi ne zdi najbolj posrečena. Upira se mi. Zdomstvo ima nekaj skupnega z brezdomstvom in s podobnim. Res je, da tudi izseljeništvo ni najboljša beseda, ampak zdomstvo je še slabša. Vidite, ta stvar me celo življenje nekako preganja, da tako rečem. Že v mojih otroških letih so naši ljudje po Prekmurju začeli odhajati po svetu, najprej po madžarskih pustah, po prvi svetovni vojni pa se je ta pot na široko odprla vse do Amerike in do Avstralije. Izseljeništvo je imelo tedaj drugačen značaj. To je bila Amerika, kjer so se zaslužili dolarji, Potem se je Amerika polagoma zaprla in so začeli odhajati v Nemčijo, v Francijo, zlasti v ti dve državi. V prvih desetih letih po prvi vojni in tudi še kasneje smo imeli v Prekmurju tudi do štirinajst tisoč ljudi zunaj po svetu. Prekmurec je bil delovna žival. Prijel je za vsako delo, da se je le preživel. Potoval je po svetu in ostajal tam, kjer je dobil kruh. Nekateri so se vračali po dveh, treh letih, odhajali pa so drugi. Kratko in malo v Prekmurju skoraj ni bilo človeka, ki ne bi bil kdaj zunaj po svetu, v glavnem seveda za kruhom. Za kruhom, za davki . . . V Prekmurju je bilo po prvi svetovni vojni z agrarno reformo razdeljeno nekaj zemlje. To zemljo je bilo treba odplačati. Ljudje so morali iti po svetu, doma so morali preživljati družine, urejevati domačije, morali so se preživeti v času, ko je bilo zares težko, ko so bile po svetu gospodarske krize.«

»Vaši ožji rojaki odhajajo v tujino tudi danes?«

»Po drugi svetovni vojni se je to izseljenstvo ali zdomstvo nekako preusmerilo, postalo je drugačno. Ljudje ne odhajajo več v svet, da bi zaslužili za kruh, da bi odplačali davke ali kaj podobnega. Danes gredo naši ljudje po svetu za stroji. Gospodarsko smo si opomogli. Sedaj po Prekmurju ni kakšnega stradanja, obdelovanje zemlje je postalo intenzivno, nekako bogato, o pomanjkanju kruha ni govora. Pač pa primanjkuje denarja za stroje. Kmetom primanjkuje delovne sile, zato si hočejo pomagati s stroji. Vse se je tako spremenilo, da kmet ne more obstati, če ne obdeluje svoje zemlje s stroji. Ljudje bi radi imeli pri hiši tudi druge stroje in aparate, tudi radio in televizor, ženske bi rade imele gospodinjske stroje in vse tako. Doma zaenkrat še ni toliko možnosti, da bi vse to zaslužili, zato gredo služit v Avstrijo in Nemčijo. V Avstriji jih je zdaj precej, ker imajo možnost, da se ob koncu tedna vračajo domov. Ob petkih zvečer se pripeljejo, potem ob sobotah doma delajo, v nedeljo malo popraznujejo, če ni dela, če je delo, ga opravijo tudi ob nedeljah. V ponedeljek zjutraj so spet na delovnem mestu v Avstriji, tako da opravljajo nekako oboje, tam in tu. Zdomstvo zato zanje ni najboljši izraz. To so delavci, kakor drugi. Tam ob meji se nekateri vozijo vsak dan na delo v sosednjo državo. Avtobus jih odpelje zjutraj, zvečer pridejo domov spat. Ali so to zdomci? Ta izraz ne ustreza. Ta človek ni zgubljen, to je naš človek, ki takorekoč vsak večer prihaja domov. Mi imamo zunaj naše veleposlanike, konzule, diplomatske uradnike. Po tri leta in dalj ostajajo zunaj. Njim nihče ne reče, da so zdomci ali izseljenci. Delavcu pa, ki se vsak dan ali vsak teden vrača domov iz Avstrije, rečemo zdomec.«

»Vprašanja ljudi, ki so odhajali na delo v tujino, so vas vznemirjala že pred vojno?«

»Pred vojno je bil to, vsaj za nas levo usmerjene ljudi velik politični problem. O tem smo tudi veliko govorili. Na žalost je to tudi danes politični problem ali bi vsaj moral biti. Če upoštevamo, da dela danes zunaj meja države približno milijon ljudi, je to precej lepo število. Preračunajte, koliko delovnih dni bi to bilo, če bi bili vsi ti ljudje zaposleni po domačih tovarnah. Računajte, koliko tovarn bi morali postaviti, da bi vsaj polovico teh ljudi zaposlili doma. Tovarne, ki imajo po deset tisoč, po petnajst tisoč delavcev, so kar lepe tovarne. Potrebovali bi vsaj sto takšnih velikih tovarn, če bi hoteli vse naše ljudi zaposliti doma. Ljudje, ki odhajajo po svetu, so dobra delovna sila, niso slabiči. Pomislite, kako bi vsi ti ljudje dvignili domačo proizvodnjo. To je dobra delovna sila, ki prinese domov lep denar. Od naših izseljencev dobimo še enkrat več denarja kot od vsega našega turizma, ki mu posvečamo toliko skrbi in pozornosti in ki nas

dosti stane. Človek, ki gre ven, nas nič ne stane. Vse, kar zasluži, je čist dobiček. Zadnjič sem slišal po radiu, da dela zunaj petintrideset tisoč Slovencev. Kolikšna sila je to! Potem vzemite, koliko študiranih ljudi je zunaj, visokokvalificiranih, univerzitetno izobraženih ljudi, inženirjev in znanstvenikov, ki doma ne najdejo ustrezne zaposlitve. Doma so jih izšolali, drago izšolali, ker univerzitetna izobrazba le nekaj stane. Potem gredo ven in od njih nimamo nič, kajti ti ne prinašajo domov niti tega, kar prinašajo delavci. Po navadi celo ostanejo zunaj. To so vprašanja, o katerih bi bilo treba malo drugače govoriti kakor govorimo o njih sedaj ... tako lirično.«

»Ali se pogosto srečujete z izseljenci?«

»Srečaval sem se in se še srečujem, zlasti doma, v našem Prekmurju, v moji Veliki Polani, kjer takorekoč ni človeka, ki ne bi bil kdaj zunaj ali ki se ne bi odpravljal ven. Bil sem tudi na njihovih izseljenskih piknikih, kakor jim pravijo. Videl sem presenetljive stvari ... Neka ženska iz naše vasi, ki se je rodila v Ameriki, je prišla domov, ko je bila šestdeset let stara. Kolikor se je lahko naučila svojega jezika, se ga je naučila pri starših. In je prav lepo govorila prekmursko, slovensko in srbsko. Njeni otroci ne znajo več slovensko, to človek razume, otrok ni več navezan, ona pa je navezanost ohranila. Preprosti ljudje se zunaj ne zgube tako hitro.«

»Je v Prekmurju dosti povratnikov?«

»Dosti. Saj pravim, naši ljudje predvsem ne nameravajo ostati za vedno zunaj, po zadnji vojni sploh ne. Tudi ne odhajajo daleč. Redki so, ki odhajajo v Avstralijo ali v Južno Ameriko. Včasih so hodili tudi tja. Zdaj jih vleče v glavnem v Avstrijo in v Nemčijo. Iz Nemčije se na leto vsaj dvakrat, trikrat vrnejo domov, da malo pogledajo. Po dveh, treh letih ali po štirih, petih letih se za stalno vrnejo. Če so to mladi ljudje, če so fantje, seveda hočejo imeti tudi avto in se pripeljejo z avtomobili domov. Če so dekleta, si hočejo za kaj drugega zaslužiti. Z denarjem si uredijo domačije.«

»Vas je kakšna življenjska usoda izseljenca močneje prevzela?«

»Prevzela že, samo danes je nekako prepozno zame. Jaz sem o tem dosti pisal v prvih časih, med dvema vojnama. To je bilo takrat zares socialno vprašanje in socialno zlo za naše ljudi, ki so hodili ven in se zgubljali, ne vsi, ampak mnogi so se zgubljali. Snoval sem roman, ki bi zaobsegel človeka iz predvojnih časov in bi segel tudi v današnje čase. Primerjal bi takraten čas in današnji, kako je odhajanje v svet takrat vplivalo na našega človek in kako vpliva danes. Kajti to odhajanje ni ostalo brez vpliva na naše ljudi! Že pred vojno sem se namenil potovati po Franciji. Obiskal bi naše ljudi tamkaj. Vendar nikoli ni prišlo do tega. Za to je potreben denar. Moji honorarji pred vojno niso bili takšni, da bi lahko odšel na pot. Tudi po vojni sem se že odpravljal med naše ljudi v Franciji in v Nemčiji. Z nekaterimi ljudmi sem se že zmenil, da bi se pri njih zadržal. Vendar ni prišlo do tega. Nekaj časa mi je odvzelo politično delo pa pisanje in drugo vse vkup. Sedaj sem moral misel na ta tekst na žalost opustiti. Toliko stvari sem na dolgu, ki jih nisem končal. Sedaj zbiram podatke za zadnji dve knjigi o Štirinajsti diviziji in pišem še kaj drugega. Če je človek mlad in pri polnih močeh, lahko snuje načrte na večje razdalje, pri meni pa to ne kaže več tako.«

»Kako se počutite kot človek, ki je poslal med bralce toliko knjig?«

»Če človek piše, ga vendarle zanima, ali ima njegovo delo sploh odmev oziroma kakšen odmev ima. Če uvidi, da je njegovo delo brezplodno, potem mora pomisliti, ali sploh še pisati ali pa pisati kaj drugega. Moram reči, da sem naletel in še naletim vedno nekako na dober odziv, na dober sprejem svojih knjig pri svojih bralcih. Včasih so mi bralci pogosteje pisali, sedaj se to zgodi redkeje. Svoje mnenje mi povedo, ko se srečajo z mano.«

»Vas to, kar ste napisali, kaj bremeni?«

»To je tako, kot da bi imeli dolžnost nekatere stvari opraviti. Opravili ste jih in če je bilo delo kolikor toliko dobro opravljeno, ste potem še kar zadovoljni. To me nikakor ne bremeni tako, da bi se mi zameglilo ali me oviralo, da bi kake stvari obnavljal.«

»Nobene stvari, ki ste jo zapisali, vam ni žal?«

»Ne, kesam se edinole v toliko, da ni bilo najboljše narejeno. Vendarle je prepozno, da bi šel popravljat. Naredil sem, kakor sem najbolje mogel. Če bi znal takrat bolje, bi najbrž bolje napravil. Odmaknil se od svoje linije nisem. Po tej proletarski liniji sem šel nekako od začetka pa do danes, tako da nimam kaj zanikavati, pojasnjevati ali opravičevati se ali olepševati. Kakor je, tako pač je.«

Janez Kajzer

Pisatelj Miško Kranjec je tudi ribič. Naša kamera ga je ujela pri oddihu po nekem lovu

Videm ob Ščavnici — avtobusna postaja pred kulturnim domom Matije Gubca

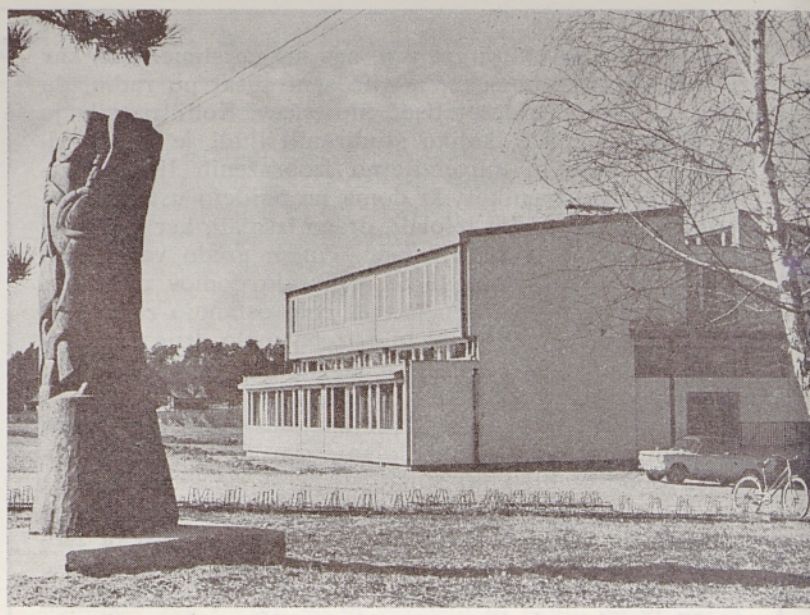

Nova osnovna šola v Vidmu ob Ščavnici, pred katero stoji kip kiparja-samouka Petra Jovanoviča

Kiparska kolonija »Od Gubca do Lacka«

Ob rečici Ščavnici, med goricami, ki se pnó v vrhove nad Radenci, sredi tega gričevnatega prleškega sveta stoji vas Videm ob Ščavnici, vas, ki je taka kot mnoge druge na tem severovzhodnem koščku naše domovine, ki pa vendarle ima nekaj posebnega. Njena kulturna in zgodovinska preteklost je tako bogata, da bi ji tod težko našli enake. Pa ne le preteklost, tudi njena sedanjost jo povzdiguje nad vrhove kulturnega središča tega širnega, vinorodnega gričevnatega sveta.

Kip »Gubčevo kronanje«, ki ga je izdelal kipar France Tavčar

Od vseh likovnih razstav, ki so jih doslej pripravili tu, je najpomembnejša in najrazsežnejša sedanja. Poudarek ji dajejo dela kiparske kolonije, kolonije OD GUBCA DO LACKA, v kateri je kot na prvi, julija 1972, sodelovalo 12 ljudskih umetnikov in en akademski slikar, letos pa so se jim pridružili še mnogi drugi.

Lansko, prvo srečanje so v celoti posvetili 500-letnici slovenskih kmečkih uporov in 400-letnici Gubčevega upora. Vse kiparje, umetnike, udeležence tega srečanja je ta tematika tako prevzela, da so ustvarili ne le pomembna dela, temveč so jih ustvarili v tako kratkem času, da še vedno ne moremo dojeti, kako so to zmogli.

Malo je v Pomurju še hrastov, kakršnega si je izbral Peter Jovanovič in po sodbi mnogih iz njega ustvaril doslej svojo največjo umetnijo. Koširjeva druga podoba Gubca, prva je razstavljena v Zagrebu, jasno razodeva humanistično poslanstvo njegovega umetniškega ustvarjanja, kar prav tako velja za Milana Kristana in njegova tukajšnja dela. Vojko Štuhec, akademski kipar, je v svojem delu na svojstven način prikazal zgodovinsko prelomnico iz časa pred 500 leti. Od tistih, ki prej še niso bili v nobeni kiparski koloniji je treba omeniti predvsem Franca Tavčarja, Milojka Kumra, Janeza Molka in Ludvika Lipiča. Velik del svoje plodne ustvarjalnosti pa so prispevali tudi mnogi domačini: Ignac Lipovec, kmet iz ljutomerske okolice, Franc Šaruga s hčerko Marijo Simoni-Golnar in Slavko Batista, ki je v kosti upodobil boj kmečkih puntarjev s fevdalno vojsko. Na lanskem uspehu so gradili tudi program za letošnje srečanje in mnogi od udeležencev so v tem času zbirali fotografsko gradivo in drugo dokumentacijo, v kateri bi našli navdiha za nova dela, za upodobitve novih oseb in dogodkov iz časa borb in želje slovenskega ljudstva po svobodi, vse od Gubca do Lacka, prek kmečkih puntov in skozi leta narodnoosvobodilnega boja.

Na novo so se letos vključili v tabor Edvin Puntar iz Unca pri Rakeku in Rado Brenčič. Prav iz Madrida pa so prišli trije kiparji, med katerimi je bil tudi Ricardo A. Cristobal de Miguel, znan španski slikar modernist. Svoje kiparsko delo je posvetil kmečkim puntom, španski državljanski vojni in narodnoosvobodilnemu boju. Njegovo delo je abstraktno, vendar smisel je povsem jasen tudi široki množici obiskovalcev.

Idejni vodja in nosilec pobude za ustanovitev te kolonije je videmski rojak Ivan Kreft, ki je globoko zakoreninjen v domači prleški svet in vezan na preprostega človeka.

Poslavljam se od te male, bogate vasi. Pot me vodi po bližnjici prek sveže pokošenih vaških travnikov. Še enkrat se ozrem na vas. Ne vem, kdo se je bolj spojil s tem koščkom naše zemlje, kmet ki se trudno sklanja nad njo, ali skoraj še sveža skulptura, ki stoji tam, kot da bi stala od nekdaj kot neločljiv del tega koščka zemlje.

Ljuba Garbajs

Nepozabna srečanja doma in na tujem

Štefan Antalič, predsednik pomurske podružnice Slovenske izseljenske matice

Leta 1953 je bil imenovan pododbor Slovenske izseljenske matice za področje Pomurja in od tega leta naprej poteka organizirano delo z izseljenci, ki so odšli iskat kruha v tuje dežele. Že v juniju 1955 pa je bila za področje Pomurja ustanovljena samostojna podružnica Slovenske izseljenske matice v Murski Soboti tako, da letos praznujemo 20 let organiziranega dela z izseljenci v Pomurju in 18 let obstoja samostojne podružnice.

V začetku delovanja je imel pododbor nalogo poiskati stike z izseljenci in vzdrževati z njimi zvezo, da so bili pravilno informirani o dogodkih v domovini ter z razvojem naše dežele. V tem času je bilo izmenjanih ogromno pisem z rojaki v tujini, ki niso mogli pozabiti rodne grude in so želeli izvedeti čim več o življenju v »stari« domovini. Posebno skrbno je pripravljal srečanja z rojaki, ki so obiskovali domači kraj, in dosegel, da so bili ti obiski vedno bolj pogosti in organizirani. Že 3. oktobra 1954 je pripravil prvo večje srečanje izseljencev, ki so v prisrčnem in sproščenem razgovoru zvedeli resnico o življenju v Jugoslaviji. Prišli so s strahom, pod velikim vplivom sovražne propagande, šele doma so spoznali, da je bila vse laž.

Od leta 1954 naprej je podružnica pripravila vsako leto po eno srečanje, pozneje pa po dve veliki srečanji na leto, s kulturnim programom in obiski kulturnih ustanov in delovnih organizacij. Veliko pa je bilo intimnih razgovorov ob večerih s posameznimi skupinami izseljencev, kjer so se sklepala poznanstva, obujali spomini in prikazovala resnica o našem življenju.

V začetku smo bili prepričani, da je izseljevanje v socialistični družbi odpravljeno, da so srečanja s temi starimi izseljenci le spomin na čase, ko domača gruda ni mogla prehraniti svojih otrok in so morali s trebuhom za kruhom. Kmalu smo pa spoznali, da naše nerazvito področje ne more dati dela vsem mladim rokam, ki so zrasle po vojni. Naši delavci so spoznali, da ob svoji skromnosti in ugodni menjavi valut zaslužijo v tujini

Prekmurski godci

več in hitreje kot doma, zato se je začelo ponovno romanje v svet. Razlika pa je bila v tem, da se od teh mladih delavcev nihče ni napotil v svet iskat druge domovine, pač pa le za kratek čas, da si zasluži avto, traktor, da si doma postavi hišo. Vsak, ki je šel na tuje, je bil z eno nogo doma in komaj čakal, da zasluži toliko, da si čimprej izpolni željo, ki jo je imel in da se vrne ter ponovno »svobodno zaživi« kot so sami poudarjali.

Podružnica izseljenske matice je sedaj morala iskati drugačne oblike dela. Naprej je še organizirala srečanja z izseljenci, ki so prihajali v rodni kraj kot gostje, ki so doma obujali spomine na mladost in iskali užitkov ob slovenski besedi in slovenski pesmi. Sedaj je bilo potrebno misliti tudi na tiste, ki so sicer z eno nogo doma, vendar morajo trdo delati v tujini, da si doma ustvarjajo lepšo bodočnost. Prav te je bilo potrebno še trdneje povezati z rodno grudo in olajšati njihovo težko življenje. Ti delavci ne uživajo pravic, katere so si priborili delavci v domovini, ne upravljajo z rezultati svojega dela.

Tem je naša podružnica poskušala košček svoje domovine prinesti v tujino, da bi jim bil čas do vrnitve krajši. Obiskovali smo jih na deloviščih s pesmijo in plesom, s knjigami in časopisi, s predavanji in novicami iz domovine in vedeli so, da jih domovina ni pozabila, da jim želi, da si čimprej izpolnijo svoje želje in se vrnejo čimprej nazaj v deželo, kjer bodo zopet sami svoji gospodarji.

Nepozabna so srečanja v Gradcu, na Dunaju, v Ingolstadtu, v Leopoldsdorfu in drugod, ko so vsem žarele oči ob slovenski pesmi in glasbi.

Ob 20. obletnici delovanja lahko podružnica Slovenske izseljenske matice ugotovi, da je opravila precej dela, ki ji ga je naša družba zaupala, pri tem se pa zaveda, da še veliko premalo, da bi bila lahko zadovoljna. Najbolj zadovoljna pa bi bila takrat, če bi lahko povabila vse naše sinove in hčere, ki morajo po kruh v tujino, nazaj domov ter vsem ponudila zaposlitev v domovini. Do tega časa pa bo potrebno še dosti truda in naporov nas vseh.

Aleksander Varga

Ivanka Koren

Ivo Šumak

Razvitost in nerazvitost

Svet ob Muri je svet zase. Nekoliko odmaknjen, samosvoj, pa vendar odprt na vse strani. Tesno je povezan z ostalim delom Slovenije, pa tudi z deželami onkraj državnih meja — z Avstrijo, Madžarsko. Politično je svet ob Muri razdeljen v štiri občine — Gornja Radgona, Murska Sobota, Lendava in Ljutomer, ki med seboj kar tesno sodelujejo, se posvetujejo, načrtujejo razvoj v prihodnosti.

Obiskal sem pomurska občinska središča in spraševal po tem in onem. Pomurje si ljudje, ki živimo v Ljubljani, predstavljamo po svoje, le Pomurci nam lahko povedo resnico o sebi. Na občinskih skupščinah pa je le središče vseh dejavnosti. *Ivanka Koren,* podpredsednica občinske skupščine v Murski Soboti, nam je takole na kratko označila domačo občino: »To je še vedno občina s pretežnim delom kmečkega prebivalstva, skupno ga je v naši občini še okrog 60 odstotkov. Samo mesto Murska Sobota ima okrog 10.000 prebivalcev, v delovnem razmerju pa je v vsej občini 10 do 11 tisoč ljudi. To so predvsem industrijski obrati »Mura«, KIK Pomurka, kovinska industrija »Panonija«, trgovina, gostinstvo in zasebni obrtniki.

Opečna romanska rotunda v vasi Selo

Trg v Ljutomeru z znano cerkvijo, pred katero je spomenik ljutomerskemu rojaku Franu Miklošiču

V zadnjih letih so se odprle velike možnosti predvsem na področju turizma. Nagel razvoj zdravilišča Moravci je pritegnil množice gostov iz Avstrije in iz drugih slovenskih krajev.«

»Znano je,« sem nadaljeval, »da velja vaša občina v slovenskem merilu za nerazvito področje. Kako porabite denar, ki ga kot nerazviti dobite od republike?«

»Namenska sredstva dobivamo največ za vzgojo in izobraževanje ter za reševanje socialnih vprašanj, za pomoč socialno ogroženim starejšim občanom, za otroške dodatke, ki smo jih uvedli tudi za kmečke otroke, in podobno.«

»Veliko vaših ljudi je tudi na začasnem delu v inozemstvu . . .«

»Res je, in z njimi imamo kar precej plodnih stikov. Najprej smo jih navezovali prek sindikatov, kasneje pa tudi prek občin, kjer so naši ljudje. Pri tem nam pomaga srečna okoliščina, da se zadnje čase ljudje iz naše občine zaposlujejo v enem kraju, v eni tovarni. Tu mislim predvsem na Ingolstadt v ZR Nemčiji, kjer imamo razen z delavci samimi stike tudi z občinskimi možmi v tem mestu. Na tem sodelovanju sloni še precej neuresničenih načrtov, tudi glede prenosa dela kapitala k nam, kjer so doma njihovi in naši delavci.

Zaposlovanje v tujini je rešilo nekaj problemov — izboljšan življenjski standard, kmečka mehanizacija idr., seveda pa je to odhajanje na tuje prineslo tudi nove probleme — vzgoja otrok idr. Žal bomo morali na zaposlovanje v tujini računati še precej časa tudi v prihodnje.«

Tudi murskosoboška občina je v preteklih letih napravila ogromen napredek, vsi pa se zavedamo, da dediščine preteklosti ni mogoče odpraviti čez noč.

Aleksander Varga, predsednik skupščine občine Lendava: »Smo na repu gospodarske razvitosti Slovenije. V kmetijstvu je še vedno 65 odstotkov naših ljudi in še pri tem prevladujejo mala kmečka posestva, zelo razdrobljena. Seveda pa smo tudi v naši občini v primerjavi s stanjem pred drugo svetovno vojno napravili ogromen napredek. Naj omenim le industrijska podjetja, na katera smo opravičeno ponosni. To so: Ina-Nafta s prek 700 zaposlenimi, dežnikarna Indip, ki je bila prvo industrijsko podjetje v našem koncu in novo podjetje Mehanika.«

»Ali nam lahko poveste kaj o tem, kako je urejeno pri vas manjšinsko vprašanje, saj je znano, da je vaše prebivalstvo narodnostno mešano . . .«

»Dve tretjini našega prebivalstva predstavljajo Slovenci, ena tretjina pa so Madžari. Narodnostno sožitje je po našem mnenju res zgledno urejeno. Med narodoma ni nikakih razlik. Imamo dvojezično šolstvo, kjer so vsi učenci skupaj, oboji se učijo jezika obeh narodov. Razmerje med slovenščino in madžarščino je nekako 60 : 40 v korist slovenščine. Podobno je to urejeno tudi v javni upravi, sodstvu in drugod.«

Središče Murske Sobote — levo hotel Zvezda, v sredini nova pošta

»Tudi vaša občina je »dobavitelj« delovne sile tujim delodajalcem . . .«

»Ker je občina nerazvita, nimamo doma dovolj delovnih mest za vse, ki želijo delati v industriji. V tujini, tudi sezonsko, se zaposluje poprečno 2000 do 2500 naših ljudi. Ta številka pa je iz leta v leto različna. Žalostno ob tem je to, da doma ostajajo predvsem ostareli ljudje. Znano je, da sta soboška in lendavska občina po starostni sestavi na najslabšem v Sloveniji. To deloma vpliva tudi na vzgojo otrok. S samega gospodarskega vidika pa je zaposlovanje v tujini seveda pozitivno, saj se pozna že na zunaj.«

Ko se voziš po prekmurskih vaseh, lahko to »kričečo« nerazvitost le čutiš, opaziš je ne. V vsaki vasi nove hiše, pred hišami avtomobili in traktorji, ljudje lepo oblečeni, bogato založene trgovine. Pa ne le lastni domovi, obnovljeni so tudi gasilski domovi, cerkve, asfaltirane so ceste. Vse to je zasluga dela prekmurskih ljudi, pa naj delajo kjerkoli, v tujini ali doma.

In prihodnost? Nekaj le obeta. V Turnišču je svoj obrat odprla industrija obutve »Planika«, kjer bo v kratkem zaposlenih okrog 300 delavcev, v Lendavi pa za približno enako število delovnih mest odpira svoj obrat črnuška Elma.

Ivo Šumak, predsednik skupščine občine Ljutomer: »Tudi ljutomerska občina spada v slovenskem pogledu med nerazvita področja — zaposlenih je komaj 18 odstotkov našega prebivalstva, od teh je več kot polovica v kmetijstvu. Narodni dohodek je nizek — komaj 6.000 dinarjev na prebivalca. Razveseljivo pa je, da se nosilec vsakega napredka — industrija tudi v naši občini naglo razvija. Naša opekarna je ena izmed najmodernejših v Jugoslaviji. Z razširitvijo drugih industrijskih obratov — Tehnostroj (prikolice), Ingrad (kioski) in Mizarstvo — bomo ustvarili 600 do 1000 novih delovnih mest v prihodnjih letih, vendar pa bo to še vse premalo, da bi zaposlili vse ljudi, ki iščejo ali še bodo iskali delo.«

»Ali nam lahko kaj poveste o vaših načrtih, morda tudi na področju turizma?«

»Letos je predvidena gradnja novega hotela v Ljutomeru s 85 ležišči, hkrati pa gradimo tudi nov bazen in druge gostinske objekte v Banovcih. Na področju kmetijstva je predvidena gradnja skladišč pri tovarni močnih krmil, v industriji pa izgradnja nove hale pri podjetju Ingrad.«

»Tudi prebivalci vaše občine se vračajo iz tujine; ali imate zanje pripravljene kake posebne načrte?«

»Več povratnikov se zanima za odprtje obrtnih delavnic in gostinskih obratov. Nudimo jim ugodne možnosti. Zlasti smo zainteresirani za gostinstvo, saj bi to zelo pomagalo pri razvoju turizma. Vabimo zlasti tiste, ki so pripravljeni na večje naložbe — gradnje motelov, kegljišč in podobno.«

Železne dveri pri Ljutomeru

Motiv iz Sebeborcev: gospodinja nese mleko na odkupno postajo

Središče Gornje Radgone

Negovsko jezero

Kolniki bodo

Med Srebrnim bregom in Jeruzalemom si gradij

Pomurje, dežela stoterih gričev, ki spletajo venec okoli prostrane ravnine, čez katero ubira večno svojo deročo pot reka Mura, komaj še spominja na preteklost. Svet nekdanje kmečke idilike se spreminja v sodobno urejena mesta in naselja, ki jih povečini povezujejo asfaltirane ceste. Tisoče ljudi hiti to in onstran Mure vsako jutro na delo na polje, v urade in tovarne, kjer sami gospodarijo z velikim bogastvom, ki so ga bili ustvarili v povojnih letih z marljivim delom. Kljub temu kaže Pomurje še danes dve podobi. Če se komu stoži po samotnih kolnikih ali po zelenih livadah in goricah, lahko najde v Prekmurju in v Prlekiji veliko samotnih kotičkov, še zmeraj neokrnjenih in deviško ohranjenih naravnih lepot. Od Srebrnega brega na Goričkem, kjer stoji na meji treh dežel na mrtvi straži tromejnik v obliki obeliska, pa tja do Jeruzalema, na skrajni južni točki Ljutomerskih goric, prepredajo hrib in dol samotne poti skozi senčne gozdove in mogočna polja, ki še danes preživljajo dobro polovico te pokrajine.

Svet legend in napredka

Popotnika, ki zaide na skrajno severno točko Goričkega, kaj hitro prevzame lepota tega sveta, od koder se razkošno odpira pogled čez mogočne gozdove borovcev v notranjost dežele in v krajino ob Rabi na madžarski strani. Onstran meje živijo porabski Slovenci, katerih domačije so skrite v dolinah nagubane pokrajine tako, da naši ljudje zaznavajo utrip življenja po dimu z ognjišč naših rojakov.

Kljub temu Srebrni breg ni samotar, zakaj na naši strani se ogleduje na naglo rastoče vasi lepih domačij, z največjim krajem Kuzmo v podnožju, kjer je tudi na mednarodnem mejnem prehodu velik vrvež, saj prečka skrajno mejno točko z Avstrijo tod že okoli milijon potnikov letno.

Tega in druge mejne prehode na jugoslovansko-avstrijski meji v Pomurju prehaja tudi veliko domačinov, ki jim delo in zaslužek v tujini pomenita pomemben dodatni vir dohodkov. Na ta način se zlasti v Prekmurju modernizirajo tudi kmetje, ki samo v soboški občini premorejo danes že okoli dva tisoč traktorjev, da o ostalih kmetijskih strojih ne govorimo.

Vse to in še veliko drugega lahko odkrije popotnik, ki ga zanese pot do Srebrnega brega, kjer se človek ob pogledu na samotno cerkvico, ki so jo skrili protestantski verniki pred Turki med vršace gozdov, nehote ozira v zgodovino tega sveta.

Ko se opoldne oglasi v stolpu te samotne cerkvice zvon, ki preživlja z zvonarino 70-letno Rozalijo, ker so jo zapustili vsi otroci, lahko prišlec zve od domačinov tudi legendo, odkod ime Srebrnemu bregu. Ko namreč v nočni sapi zadrhti na neštetih brezah tisoče lističev, se v mesečini odene ves hrib v srebrn sijaj tako, da blesti od vznožja do vrha tega samotarja ob meji, pravijo domačini.

Dolina živi po svoje

Podobno, kot se razlikujeta po naseljenosti in razvitosti že vzhodni in zahodni predel Goričkega, kjer se zaradi bližine meje kaže napredek na vsakem koraku, tako živi svoje življenje tudi ravnina, ki se odpira proti Murski Soboti. Tu se ob prvih obronkih hribovitega sveta na črti med Cankovo, mimo Moravec in pod slemeni Strehovskih goric, vse tja do Lendave, razprostira plodna ravnina, ki je ne zaustavi niti tok reke Mure, kjer si podaja roko z bogatim Murskim poljem v Prlekiji.

Podobno kot v dolini Ščavnice in vzdolž Mure krotijo vodo, da bi iztrgali poplavam in zamočvirjenosti tisoče hektarov zemlje, tudi onstran reke Mure, severno od Murske Sobote. Nared so že načrti za melioracije in namakanje polj na področju Domajinec, kjer bodo uredili mogočen zadrževalnik s sedem metrov

Blaguško jezero pri Vidmu ob Ščavnici že privablja

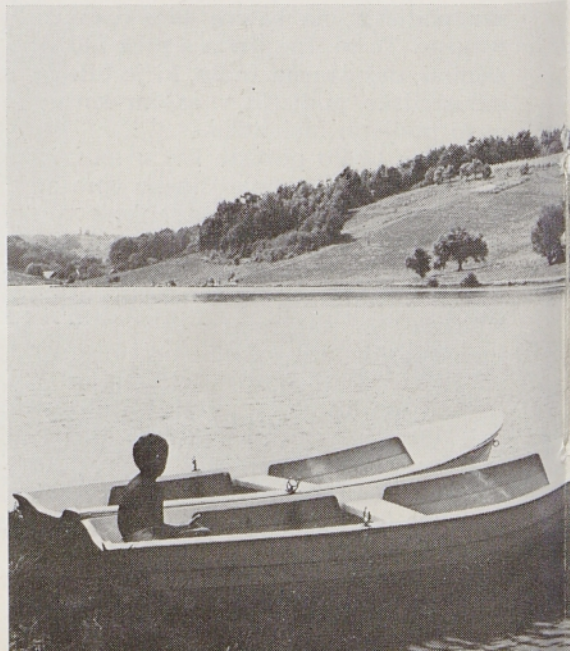

ostali

...o ljudje svoj novi dom

visokim jezom, izza katerega bo nastalo jezero na površini 220 hektarjev in bo po velikosti posekalo Blejsko jezero.
Takih umetnih jezer bo v Pomurju na obeh bregovih reke Mure več, vendar razen že obstoječega Blaguškega jezera pri Vidmu ob Ščavnici, naj omenimo še mogočen zadrževalnik pri Gajševcih, kjer se bo vodna gladina Ščavnice razprostirala na površini skoraj osemdeset hektarov.
To bodo podobno, kot gospodarsko in vse bolj tudi turistično uveljavljena pomurska jezera pri Negovi, Blagušu in Bukovici pri Lendavi, nove točke, ki bodo prav tako s svojimi urejenimi obrežji dopolnjevale že svetovno znano zdravilišče Radensko in v mejah Evrope znane Moravske in Banovske toplice ter »Termo« pri Lendavi, kjer že sedaj v zdravilni termalni vodi išče zdravje vsako leto več sto tisoč domačih in tujih gostov. Radenci s svojimi mogočnimi slatinskimi vrelci, od koder bodo kmalu poslali na trg letno petsto milijonov litrov mineralne vode, pa si utirajo po svoji zmogljivosti pot v sam vrh največjih proizvajalcev te vse bolj iskane dobrine na svetu.
Sicer pa bi vsem rojakom, ki se po daljši odsotnosti vračajo v svet ob Muri, lahko ob obiskih občinskih središč, Murske Sobote, Lendave, Ljutomera in Gornje Radgone, upravičeno postavili vprašanje, ali sploh vedo, kje so se znašli. Večina rojakov, ki jih kakšnih tri tisoč letno obišče staro domovino, svoj domači kraj, komaj spozna v sodobno

(Nadaljevanje na strani 30)

...uriste

Vinske gorice pri Jeruzalemu

Izseljenci pred soboškim gradom

Trgatev na Kapeli

(Nadaljevanje s strani 29)

urejenih mestih s številnimi tovarniškimi dimniki, mogočnimi stavbami in reko avtomobilov, sledove nekdanjih panonskih vasi in trgov, ki so spominjali na vse prej, kot na središča posameznih področij te pokrajine.

Čarobni svet goric

Čeprav v Pomurju odkrivajo nova naravna bogastva, med katerimi dobiva posebno vlogo termalna voda, po kateri naj bi bilo zlasti Pomurje na seznamu največjih nahajališč v svetu, ostaja venec gričevja med Ljutomerom in Gornjo Radgono s svojimi vinorodnimi okoliši slej ko prej največje prirodno bogastvo Pomurja.

Pomurja pravimo zato, ker se obe pokrajini — Prekmurje na levem in del Štajerske na desnem bregu Mure — postopno stapljata v enotno ekonomsko in družbenopolitično celoto, ki je zaradi številnih skupnih značilnosti tega področja in enotnega stremljenja vseh njenih 130 tisoč prebivalcev, premagala umetno pregrado na tej reki. Oba bregova Mure sta namreč skozi stoletja doživljala vsak svojo zgodovino, zakaj tujci, ki so si pogostokrat z ognjem in mečem prisvajali in delili to ozemlje, stoletja naseljeno z našim življem, so nasilno zarezali meje svojega gospostva tudi v narodnostno telo tukaj živečih Slovencev.

Tako so se tudi edinstveni vinorodni griči, ki se raztezajo od Ljutomera na vzhodu, čez kapelske gorice do Gornje Radgone na zahodnem koncu, stopile v skupno gospodarstvo Pomurja. Tujina pozna lepote tega sveta, ki ga prepredajo vinske ceste, ob katerih stojijo stare zidanice, bolj po njegovih slovitih vinih, kot po razkošju idilike, s katero narava tu res ni skoparila.

Vse to pa predstavlja za Pomurce to in onstran reke Mure prihodnost, zakaj svet premore danes vse manj takih otokov in otočkov, kjer lahko človeka prevzame neokrnjena narava s svojimi lepotami in mirom. Kdor se je samo enkrat mudil na Jeruzalemu, na Kapeli ali dalje na znamenitih vinskih vrhovih okoli Radgone, kot so Zbigovski, Orehovski ali Janžev vrh, zlepa ne bo več zamudil priložnosti za obisk teh krajev. Ko bodo nekoč tu speljane urejene vinske ceste, kar se bo kmalu zgodilo, pravijo domačini, potem se obetajo turizmu na tem koncu Slovenije zlati časi.

No, sicer pa že danes veliko domačinov in tujih turistov ubira te poti, saj zlasti Avstrijci, naši sosedi, ugotavljajo, da ni blizu ne daleč lepšega sveta. To velja še zlasti za Jeruzalem, ki bolj kot zaradi svojega svetopisemskega imena, privablja tuje in domače obiskovalce na svojo edinstveno višinsko točko sredi ubrane lepote goric, od koder se širita zelena planjava in razgled proti jugu vse do Maclja, Ivanjščice in Ravne gore na hrvaški strani, proti neskončni panonski ravnici na vzhodu in vedno zelenemu Pohorju na zahodu.

Slovita ljutomerska, kapelska in radgonska vina ter šampanjci, ki so prav tako zelo iskani doma in v tujini, zorijo danes tod v modernih kleteh velikanskih razsežnosti. Vinogradniška in kmetijska gospodarstva Ljutomer, Kapela in Gornja Radgona zalagajo v sodelovanju z zasebnimi vinogradniki, katerih vinske loze se razprostirajo na dolgi črti od Sovjaka do Moravec in Bučkovec, z zlato kapljico vso Jugoslavijo in pošiljajo vsako leto več sortnih vin v tujino.

Vse to bogastvo je njega dni pospravila povečini tuja gospoda. Kot žalostna dediščina teh časov so viničarji, danes ostareli ljudje, ki so vse življenje garali za tujce, danes pa jih preživlja naša družba.

Lendava. Foto: Miroslav Zajec

Popotnik, postoj!

Tak preporod je doživelo Pomurje torej v manj kot treh desetletjih, ko so tudi prebivalci te pokrajine, združeni danes v skupnost jugoslovanskih narodov, položili temelje novemu življenju.

Na to opozarjajo skoraj na vsakem koraku znamenja iz časov narodnoosvobodilne vojne, ki je imela močne zaveznike tudi v svetu ob Muri. Na obeh bregovih so ljudje plačali v štirih letih hud krvni davek, ki se je zaradi nemočnega besa nemških in madžarskih okupatorjev stopnjeval zlasti proti koncu druge svetovne vojne. Tako danes ne uživa sadov svojega boja tudi veliko naprednih Pomurcev, zato pa so njih dejanja postala vzor mladim rodovom, ki med drugim skrbijo tudi za to, da bo pokrajina ob Muri ohranila zanamcem tudi bogato dediščino prednikov.

To pa je hkrati jamstvo, da bosta Prekmurje in Prlekija ohranila pisan mozaik narodopisnih in zgodovinskih znamenitosti, svoje stare domačije in dimnike, v katerih gnezdijo tudi danes štorklje, ki so simbol te pokrajine.

Prav tako bodo polja in samotne logove še dolgo prepletali kolniki, po katerih so vse čase odhajali in še odhajajo po svetu naši ljudje, ki so nekoč zapuščali rodno grudo za vselej, danes pa se vračajo kot ptice selivke, da bi jim bilo že jutri lepše ob novem ognjišču.

Boro Borovič

(Nadaljevanje s strani 9)

do krvavega boja, se je postavil na stran fevdalcev, od katerih je bil odvisen in katere je bilo težje podrediti svoji osrednji oblasti kakor kmečko množico. To si lahko z orožjem potolkel in ukrotil, ker je sama bila preslabo oborožena in premalo trdno organizirana, predvsem pa ji je manjkalo dobrih vojaških voditeljev. Izjema je bil, kakor pač sklepamo po poročilih, le vojaški vodja upora slovensko-hrvaških kmetov leta 1573 — Ilija Gregorič, a tudi ta je kakor Gubec končal tragično.

Po zmagi nad slovensko-hrvaškimi kmeti leta 1573 se je gospoda okrutno znesla nad kmeti. Izkazalo se je, da tudi zagrebški škof in ban Drašković ni bil nič manj okruten kakor Tahi, saj je sam v posebnem pismu predlagal kralju in cesarju Maksimiljanu II., da okronajo v Zagrebu Gubca z razbeljeno železno krono na razbeljenem prestolu. Kadar preide razredni boj v krvavega, v državljansko vojno ali v revolucijo, ni prizanašanja ne na eni ne na drugi strani, le da so bili kmetje v vseh uporih vendarle prizanesljivejši kakor zmagujoča gospoda. Njihova maščevanja nad fevdalci so znatno manjša in število pobitih fevdalcev znatno manjše od številnih kmetov, ki so jih še po boju pobili in pobesili fevdalci.

Čeprav sta véliki slovenski punt leta 1515 in slovensko-hrvaški upor 1573. leta prehajala že v državljansko vojno in skoraj že v revolucijo, se v zadnjo vendarle nista mogla razviti na celi črti, ker so uporniške kmete fevdalci prehiteli, na drugi strani pa je bil tudi upor l. 1573 kljub Gregoričevemu vojnemu načrtu vendarle premalo trdno organiziran in tudi vodstveno premalo strnjen navzgor in navzdol.

Kljub porazom so slovenski kmečki upori najsvetlejše in najbolj pomembno politično revolucionarno in razredno gibanje v naši preteklosti tja do osvobodilnega boja v zadnji svetovni vojni in do naše revolucije. Ta boj slovenskih in jugoslovanskih ljudskih množic, ki so se ga udeležili najnaprednejši delavci, kmetje in izobraženci pod umnim vodstvom KPJ, je znova obudil duh uporniških kmetov iz vseh uporov od petnajstega stoletja do leta 1848. Zrevolucioniral je tudi duh slovenskih ljudskih taborov iz konca šestdesetih let prejšnjega stoletja ter dokazal, kaj zmorejo tudi številčno manjši a globoko zavedni in dobro organizirani narodi v boju zoper tako močno oboroženega in številčno veliko večjega sovražnika, kakor so bili nacistični in fašistični osvojevalci. To je bil res legendarni boj Davida z Goljatom — ali bolj po domače povedano: Martin Krpan se je leta 1941 zavedel svoje moči in je udaril po vseh Brdavsih, ker je spoznal, po kom vse mora udariti, če hoče doseči za sebe in za svoje ljudstvo resnično svobodo in pravice, ki mu gredo, in se ne zadovoljiti zgolj s »kraljevo listino«, da sme za plačilo, ker je premagal Brdavsa, svobodno tovariti sol. Te je bil zares revolucionarno obnovljen duh slovenskih kmečkih puntov.

Veliko bi še bilo treba povedati o kmečkih uporih, ki smo jih šele letos ob petstoletnici prvega slovenskega kmečkega upora v letih 1473—1478 in ob štiristoletnici slovensko-hrvaškega upora iz leta 1573, začeli prav spoznavati in prav vrednotiti. Po poročilih iz tiste dobe vemo, da so hoteli uporniki iz leta 1573 spraviti pod svojo vlado v Zagrebu tudi južni del Štajerske, Kranjsko, Primorsko in Istro tja do morja, ker je bila uporniška kmečka zveza razširjena tudi v te pokrajine. Tako je bil večji del puntarskega ozemlja v tem uporu na današnjih slovenskih tleh, vodstvo upora pa je bilo v Stubici.

Dr. Bratko Kreft

Radenci — kraj oddiha in zdravja

Na zdravljenje ali oddih? Vprašanje, ki si ga pogosto postavljamo, še posebej pa v času dopustov. V Radencih si lahko privoščite oboje hkrati. Lahko poskrbite za svoje zdravje, obenem uživate v brezskrbnem dopustu, daleč stran od vsakodnevnega mestnega hrupa. Pričakuje vas senčni park s polno zelenja in cvetja, letni bazen za kopanje, razna športna igrišča: za tenis, košarko, rokomet, badmington, mini golf, štiristezno avtomatsko kegljišče. Lepoto narave boste doživljali na sprehodih v bližnjo okolico ob reki Muri ali v gorice, peš ali s kočijo. Za vaš lepši izgled bodo poskrbeli v kozmetičnem salonu in pri pedikerju. Odvečne teže se lahko znebite s shujševalno kuro pod nadzorstvom zdravnika, ki vam bo predpisal jedilnik in vam dal navodila za razgibalne vaje. Pokvarjeni zobje so pogosto vzrok številnim boleznim, zato ni odveč, če vam jih pregledajo in ozdravijo v specializirani zobni ambulanti z najsodobnejšimi aparati.

V današnjem hitrem tempu življenja skorajda ne utegnemo skrbeti za svoje zdravje. V dobi managerskih bolezni ni odveč kontrolirati srce. S preventivnim zdravljenjem bi si mnogi podaljšali življenje.

Na oddihu v Radencih lahko združite prijetno s koristnim. V tem času lahko naredite tudi kompleten internistični pregled.

V Radencih se ne boste dolgočasili, saj je za zabavo poskrbljeno. Organizirajo se pikniki, izleti v sosednjo Avstrijo in bližnjo okolico ter številne prireditve — od koncertov in festivalov do silvestrovanja. Ob večerih lahko zaplešete v kavarni ali pa igrate šah, bridge ter si krajšate čas ob televizijskih sprejemnikih.

Spoznajte Radence in prav gotovo se boste še radi vračali!

K A N A D A
WASHINGTON
14
Seattle
Tacoma
Olympia
Spokane
Aberdeen
Portland
OREGON
IDAHO
Boise
MONTANA
Helena
SEV. DAKOTA
Bismark
JUŽ. DAKOTA
Pierre
WYOMING
Cheyenne
NEBRASKA
Omaha
Lincoln
IOWA
Des Moines
MINNESOTA
St. Paul
Minneapolis
WISCONSIN
19
Milwaukee
Madison
Chicago
MICHIGAN
16
Lansing
Detroit
Cleveland
NEW YORK
28
MAINE
Augusta
VER.
N.H.
MASS.
Boston
RHODE ISLAND
CONNECTICUT
NEW JERSEY
DELAWARE
MARYLAND
VIRGINIA
Richmond
Norfolk
PENNSYLVANIA
Harrisburg
PITTSBURGH
51
OHIO
Columbus
Cincinnati
Baltimore
Washington
W. VIRG.
Frankfort
INDIANA
Indianapolis
ILLINOIS
Springfield
37
KENTUCKY
Nashville
Knoxville
TENNESSEE
Chattanooga
SEV. KAROLINA
Raleigh
Charlotte
Columbia
JUŽ. KAROLINA
Atlanta
Birmingham
ALABAMA
GEORGIA
Savannah
Jacksonville
Tallahassee
FLORIDA
NEW SMYRNA BEACH
CAPE KENNEDY
MELBOURNE
CLEARWATER
Tampa
ST. PETERSBURG
SARASOTA
14
LAKE WORTH
FORT LAUDERDALE
Miami
MISSOURI
Kansas C.
Jefferson
Topeka
KANSAS
Wichita
ARKANSAS
Little Rock
MISSI-SSIPPI
Memphis
LOUI-SIANA
Jackson
Baton Rouge
New Orleans
Mobile
OKLAHOMA
Oklahoma City
Forth Worth
Dallas
TEKSAS
Austin
Houston
San Antonio
Beaumont
Corpus Christi
COLORADO
10
Grand Junction
Denver
Littleton
Pueblo
Walsenburg
Trinidad
NEW MEXICO
Santa Fe
El Paso
ARIZONA
Phoenix
UTAH
Salt Lake City
NEVADA
Carson City
CALIFORNIA
35
Oakland
Sacramento
San Francisco
Los Angeles
Pasadena
Long Beach
San Diego
Pacifik
Atlantik
MEHIKA
Mehiški zaliv
ZDA
DRŽAVE, V KATERIH SO NAROČNIKI RODNE GRUDE
345 ŠTEVILO KRAJEV, KJER SO NAROČNIKI
DENVER 15 KRAJEV Z NAJVEČ NAROČNIKI
KONCENTRACIJA SLOVENCEV V SEVERO-VZHODNIH DRŽAVAH
WISC.
MANITOWOC
SHEYBOGAN
WAUKESHA
MILWAUKEE
WAUKEGAN
NORTH CHICAGO
CHICAGO
CICERO
ARLINGTON
MAYWOOD
BERWYN
AURORA
JOLIET
OTTAWA
ILLINOIS
URBANA
INDIANA
Michigan
Huron
BAY CITY
MUSKEGON
MUSKEGON HTS
GRAND HAVEN
MICHIGAN
ROYAL OAK
BIRMINGHAM
WARREN
DEARBORN
G. POINTE
ECORSE
DETROIT
TOLEDO
Erie
WICLIFF
EUCLID
EAST LAKE
WILLOUGHBY
MEADVILLE
KANE
LAKEWOOD
VERMILION
LORRIN
CLEVELAND
SHARPSVILLE
SHARON
PARMA
WARREN
AKRON
KENT
YOUNGSTOWN
SALEM
BARBERTON
CANTON
BADEN
SPRINGDALE
PITTSBURGH
McKEES ROCK
BRADDOCK
JOHNSTOWN
BRIDGEVILLE
BETHEL P.
GREENSBURG
McKEES PORT
MT PLEASANT
UNIONTOWN
MASONTOWN
OHIO
COLUMBUS
Ontario
ROCHESTER
BUFFALO
GOWANDA
NEW YORK
ITHACA
PENNSYLVANIA
FOREST CITY
LUZERNE
HARRISBURG
TARRYTOWN
N. ROCHELLE
NEW YORK
BETLEHEM
EMMAUS
NEW JERSEY
DELAWARE
MAR.
VIR.
WASHINGTON
ZAH. VIRGINIA
KENT.
MEHIKA
SAN DIEGO
KALIFORNIJA
NEVADA
SAN FRANCISCO
SAN LEANDRO
CASTRO VALLEY
SAN JOSE
LOS GALOS
FRESNO
SLOVENCI V KALIFORNIJI
HOLLYWOOD
FONTANA
SAN BERNARDINO
LOS ANGELES
LONG BEACH

Slovenci v Združenih državah Amerike

V Združenih državah Amerike sodimo, da živi danes 267.000 Slovencev in njihovih potomcev, po nekaterih podatkih v zadnjem času pa 296.000. Priseljevanje Slovencev v ZDA se je v glavnem začelo sredi 19. stoletja. Največ se jih je naselilo v industrijsko močno razvitih vzhodnih državah, zlasti v jugozahodnem delu države Pennsylvanija ter v državah Ohio in Illinois. Še v letu 1970 je bilo v teh državah tudi največ slovenskih društev, in sicer v Pennsylvaniji 259, v Ohiu 188 in v Illinoisu 105 slovenskih društev, ki pripadajo v glavnem osmim velikim podpornim organizacijam ameriških Slovencev.

Tudi število naročnikov »Rodne grude« je v zgoraj navedenih treh državah največje. Od skupno 345 krajev v 32 ameriških državah je v Pennsylvaniji 70, v Ohiu 51 in v Illinoisu 37 krajev, v katere pošiljamo našo revijo.

Pennsylvanija po številu Slovencev daleč prekaša vse ostale države, kar je spričo njene močno razvite industrije, ki je omogočala zaposlitev velikemu številu prebivalstva, spričo velikanskega rudnega bogastva in številnih premogovnikov, popolnoma razumljivo.

Število v domovini rojenih priseljencev močno pada, naraščа pa število druge, tretje in že četrte generacije, ki pa so že močno amerikanizirane.

Največja slovenska naselbina v Pennsylvaniji je Pittsburgh, večje slovenske naselbine pa so še v mestih Johnstown, Forest City, Canonsburg, Strabane, Irwin, Herminie, Bridgeville in druge.

V Ohiu živi največ Slovencev v mestu Cleveland, ki velja tudi za »metropolo« ameriških Slovencev. V njem je skoraj sto društev podpornih organizacij in še precejšnje število samostojnih društev ter kar devet slovenskih narodnih domov. Tu izhajajo še dnevnik in drugi časopisi, tu imajo naši ljudje svoje šole, knjižnice in tiskarne ter denarne zavode. Večje slovenske naselbine so še v Euclidu, Akronu, Barbertonu, Lorainu, Wickliffu itd.

Tudi »Rodna gruda« prihaja v domove naših rojakov kar v 51 krajev Ohia.

Slovenske naselbine v Ohiu so večinoma v njenem severovzhodnem delu države, stikajo pa se z naselbinami v Pennsylvaniji, ki so v jugozahodnem kotu in tvorijo tako malodane strnjen pas slovenskih naselbin.

Med Pennsylvanijo in Ohiom se na jugu vriva država **West Virginia,** kjer so tudi manjše slovenske naselbine, v tri izmed njih prihaja mesečno tudi naša revija.

Znatno pa je število slovenskih naselbin v **Illinoisu,** ki se razprostirajo skoraj v nepretrgani vrsti od severne državne meje ob Michiganskem jezeru prek vse države prav na jug. Največja slovenska središča so na severovzhodu države ob obali Michiganskega jezera, kjer je tudi Chicago, ki je poleg Clevelanda najpomembnejše društveno in kulturno središče ameriških Slovencev. Tudi tu izhaja še slovenski dnevnik. Važnejše slovenske naselbine so Cicero, Waukegan, North Chicago, La Salle, Joliet, Berwyn, Clarendon Hills, Lemont itd.

Naročnike »Rodne grude« imamo v navedenih krajih, skupaj pa v 37 krajih države Illinois.

Večje število naročnikov naše revije imamo razen v gornjih štirih, še v naslednjih osmih ameriških državah:

v Kalifornijo jo pošiljamo v 35 krajev, v New York v 28, v Wisconsin v 19, v Michigan v 16, v Minnesoto v 14, v Florido in v Washington prav tako v 14 ter v Colorado v 10 raznih krajev.

Ob Tihem oceanu so številnejše slovenske naselbine zlasti **v Kaliforniji** in v Washingtonu. V Kalifornijo so se začeli seliti Slovenci zlasti v času, ko so tudi njih dosegle vesti o kalifornijskem zlatu. Najstarejša naselbina je San Francisco, kjer so naši ljudje zaposleni v tovarnah in drugod, dalje Fontana, Los Angeles in Hollywood. Če bi našteli kraje, kamor pošiljamo našim rojakom »Rodno grudo«, bi jih bilo kar 35.

V Washingtonu, ki je med 12 doslej navedenimi državami po številu krajev, kjer imamo naročnike naše revije, na predzadnjem mestu — prejemajo jo v 14 krajih — so večje slovenske naselbine: Renton, Black Diamont, Cle Enum, Enumclaw, Aberden in Krain, ki je večja naselbina slovenskih farmarjev.

V Kaliforniji je bilo leta 1970 še 14 slovenskih društev in v Washingtonu še 16.

Po številu krajev, kjer je največ naročnikov revije, je na petem mestu država **New York,** prejemajo jo v 28 krajih. Tu je še danes nad 20 slovenskih društev. Največ Slovencev živi v istoimenskem glavnem mestu. Prvi naseljenci so bili iz Domžal, Mengša in okolice, ki so se zaposlili v tamkajšnji industriji slamnikov. Najbolj znane slovenske naselbine so Brooklyn, Gowanda, Little Falls, Ridgewood itd.

V državi **Wisconsin** so Slovenci najbolj strnjeni v mestu Milwaukee, ki je tudi eno izmed pomembnih slovenskih središč v ZDA. Zelo znani sta tudi slovenski naselbini v Sheboyganu in West Allisu, v New Berlinu ter naselbina slovenskih farmarjev v Willardu.

V 19 krajev Wisconsina prihaja v domove naših rojakov tudi naša revija. Slovenskih društev je v državi 54.

Največja slovenska naselbina v državi **Michigan** je Detroit, kjer so naši ljudje zaposleni v veliki večini v avtomobilski industriji, najstarejša naselbina, v katero so prihajali zlasti naši rudarji, pa je Calumet. Mesto Traunik so ustanovili naši farmarji, doma iz Travnika pri Loškem potoku.

Znani kraji s slovenskim življem oz. njihovimi potomci, so še: Dearbon, Troy, Birmingham, Grand Haven itd. »Rodno grudo« pa prejemajo kar v 16 krajih Michigana, kjer je še vedno 32 društev slovenskih podpornih organizacij.

Slovenske naselbine v **Minnesoti** so na skrajnem severu države, že blizu kanadske meje. Prvotni naši naseljenci so začeli s kmetovanjem, ker rudniki tedaj še niso bili odkriti. Naselili so se blizu St. Clouda, kjer so ustanovili dve naselbini Broackway in Albani. Ko pa so začeli obratovati železni rudniki v mestu Tower in v bližnjem Elyju, so tudi Slovenci postali rudarji. Ko so v »Mesabi rangeu« našli nova ležišča železne rude, je naseljevanje hitro naraščalo, nastale so cvetoče slovenske naselbine v mestih Chisholm, Deluth, Eveleth, Virginia, Aurora, Biwabik, Gilbert, Hibbing, Buhl, Nashwauk in Corelaine, ki vse razen zadnje še obstajajo. V severni Minnesoti je precej slovenskih farmarjev.

Slovenske naselbine so pomembne zlasti zato, ker so v manjših krajih, kjer pridejo Slovenci močno do izraza, saj predstavljajo ponekod četrtino ali več vseh mestnih prebivalcev in so zato člani raznih mestnih zastopstev.

Naša revija prihaja v domove rojakov v 14 krajih Minnesote. Še danes obstaja tu nad 80 slovenskih društev.

V **Floridi** sta najbolj znani slovenski naselbini v New Smyrna Beachu in v Samsuli, kjer imajo naši rojaki tudi slovenska društva. Slovenci so tu začeli krčiti zemljišča in so znani farmarski pionirji. Revija »Rodna gruda« prihaja med rojake v 14 krajih Floride. Razen v že omenjenih krajih jo prejemajo še v Samsuli, Tampi, Clearwatru, Fort Lauderdale, Fort Richeyu itd.

V **Coloradu** je še danes 80 slovenskih društev, revijo pa prejemajo naši rojaki v desetih krajih, in sicer v mestih: Denver, Pueblo, Littelton, Valsenburg, Trinidad, Grand Junction, Aspen, Oak Creck, La Jara in Wheat Ridge. Prvi naseljenci so bili zaposleni v rudnikih zlata okoli Leadvilla in rudnikih srebra pri Aspenu in Crested Butteu. Največja in najstarejša naselbina je v Pueblu, večja je še v Canon Cityju.

Obširneje smo opisali 12 držav, kjer je največje število naročnikov Rodne grude. Od skupnih 32 držav, pa jo prejemajo naši rojaki še v naslednjih 20 državah: New Jersey, Montana, Connecticut, Indiana, Utah, Oregon, Alabama, Maryland, S. Dakota, Kansas, Texas, Missouri, Arizona, Arkansas, Nevada, New Mexico, Wyoming, Delaware, Maine, Massachussettes in v glavnem mestu Washington D. C.

Slovenci pa živijo verjetno še v drugih ameriških državah in bomo veseli, če se nam kmalu oglasijo.

Razvrstili smo tudi 15 mest širom po Združenih državah, v katerih je največ naročnikov naše revije: Cleveland, Ohio — Euclid, Ohio — Pittsburgh, Pennsylvanija — Chicago, Illinois — Milwaukee, Wisconsin — Fontana, California — Waukegan, Illinois — Detroit, Michigan — Chisholm, Minnesota — Wickliff, Ohio — Barberton, Ohio — West Allis, Wisconsin — Denver, Colorado — Pueblo, Colorado in North Chicago, Illinois.

DOPISUJTE
V
RODNO GRUDO

Povratniki

Simon Trojar – nekdanji študent Dubuque Collegea

Obiskala sem ga na njegovem sedanjem domu v Kranju, na Cesti talcev št. 57, kamor se je leta 1971 za stalno vrnil iz Chicaga. Nova, prostorna hiša je last njegove nečakinje Cilke Grohar, ki je strica ljubeznivo sprejela v svojo družino, da mu bo jesen življenja prijetna in topla.

Na pogled prav gotovo ne kaže, da bo oktobra letos izpolnil že dvainosemdeseto leto in tudi na rokah ni sledov težaškega dela, ki so tako običajni pri naših povratnikih iz Združenih držav, saj si je večina služila vsakdanji kruh v rudnikih in tovarnah. Le nogi ga zadnji dve leti nočeta tako ubogati, kot sta ga nekoč, zato si mora pomagati s palicama. Zdravilne kopeli v naših toplicah mu zelo pomagajo, in jih tudi pridno obiskuje. Leta 1964, ko je prvič prišel na obisk v domovino, se je zdravil v Dolenjskih toplicah, leta 1971, ob stalni vrnitvi se je podal v Dobrno, lani je bil v Čatežkih toplicah, letos pa se odpravlja v zdravilišče Laško.

Živahen sobesednik je naš rojak Simon Trojar, zlasti še, ko je opazil moje zanimanje za njegovo delo v Združenih državah. Med našimi prvimi naseljenci so bili resnično redki, ki so po odhodu iz starega kraja sedli v Ameriki naravnost v šolske klopi Dubuque Collegea v državi Iowa, kot Simon Trojar, ki je potem tudi skoraj 20 let učiteljeval po raznih osnovnih šolah in v strokovnih tečajih.

Brat Janez, ki je bil v Ameriki že od leta 1912, je njemu in bratu Tonetu poslal ladijski karti. Janez je v Dubuque pomagal oskrbniku angleške cerkve in zaslužil 40 dolarjev mesečno. To je bil velik denar za tiste čase, je pripomnil Simon. Janez ga je bratovsko podelil in vsi trije so z njim dobro shajali. Kaj ne bi, saj so morali nekateri kmečki fantje živeti z manj kot petimi dolarji na mesec. Simon in Tone sta bratu pomagala oskrbovati cerkev in zemljišče okrog nje, kosit travo in podobno.

Seveda pa ju je kar takoj vpisal v college. Težave sta imela z učenjem angleščine, v matematiki pa sta bila kmalu prvaka v razredu.

»Doma, v rojstni Sorici v Selški dolini, smo imeli dobro šolo,« je pojasnjeval Simon. Po končani osnovni šoli se je učil še knjigovodstva in je pred letom 1914 že tri leta vodil zadružno mlekarno v Sorici, ki je bila nasploh napredna vas. Imela je tudi svojo zadružno hranilnico in posojilnico. In vsi štirje Trojarjevi fantje — doma je ostal edinole brat Matevž — so bili naravno nadarjeni.

Simon Trojar je v Dubuque Collegeu kaj hitro in lepo napredoval v znanju. Poslušal je predavanja iz matematike, fizike, kemije, botanike, geografije, zgodovine in angleščine. Svoje znanje so študentje utrjevali v raznih krožkih; imeli so tudi slovenski literarni krožek.

V šolskem letu 1920 je bilo v Dubuque Collegeu kar 15 slovenskih študentov. V krožkih so bile tudi zelo pogosto razprave o žgočih socialnih problemih, za katere so se slovenski študentje še prav posebno zanimali in si pri tem oblikovali svoje poglede na politična in socialna gibanja po svetu.

Simon Trojar je osem let obiskoval to učilišče, njegov brat Anton pa štiri. Oba sta leta 1923 pristopila v napredno organizacijo ameriških Slovencev, Slovensko narodno podporno jednoto, v kateri se je zlasti odlikoval s svojim delom in privrženostjo Anton, ki je bil dolga leta tudi pomožni tajnik te velike jednote. Anton je upokojen in živi z družino v Chicagu.

Dubuško učilišče je bilo pravi »melting pot",« se je spet vrnil na to temo Simon Trojar, ki mu teče beseda v lepem slovenskem jeziku. Študentje so bili prav z vsega sveta, vseh ras in ver.

Simon Trojar je leta 1928 zapustil Dubuque College in se zaposlil kot učitelj v bližini vasi Scalece Mound, kjer je poučeval dve leti. V letih gospodarske depresije je bilo težavno dobiti delo. Vendar ga je le dobil v neki tovarni v Chicagu. Od leta 1932 do 1940 pa je poučeval na šoli za pridobivanje ameriškega državljanstva v Chicagu. Med zadnjo vojno je poučeval v šoli za vojne pilote in sicer radiotelegrafijo, v kateri se je poprej tudi sam izpopolnil.

Po zadnji vojni je Simon spet učiteljeval v highschool v mestu Coggon v državi Iowa in sicer do leta 1949, ko je moral zaradi bolezni oči pustiti šolo. Nato je delal v hotelu v Algoni, Illinois. Ko si je leta 1953 kupil hišo v Chicagu, se je preselil tja in bil zaposlen v hotelu Hilton vse do upokojitve leta 1964, ko je bil star 78 let.

Želja po vrnitvi v rodno deželo pa je bila vedno močnejša in leta 1971 se je res vrnil. Rojaku Simonu Trojarju želimo, da bi v domovini preživel še vrsto zdravih in zadovoljnih let!

Mila Šenk

Albert Švagelj — glasbenik

V majski številki smo se s kratko besedo poslovili od nekdanjega tajnika Slovenske izseljenske matice Alberta Švaglja, ki je umrl in bil pokopan 19. marca na ljubljanskih Žalah. Ker je bila majska številka že v tisku, smo se v poslovilni besedi le površno dotaknili njegovega življenja. Predvsem nismo omenili, da se je Albert Švagelj poklicno udejstvoval kot glasbenik. Iz Trsta, kjer je bil rojen, je kot 14-leten fantič prišel v Jugoslavijo. Ker ga je že v otroških letih privlačila glasba, se je v Vrščcu vpisal v vojno glasbeno šolo, v oddelek za rog in violino in jo tudi uspešno zaključil. Kot glasbenik se je zatem zaposlil v opernem orkestru v Novem Sadu. Po preselitvi v Ljubljano se je želel zaposliti pri ljubljanskem opernem orkestru. Ker pa ni bilo prostega delovnega mesta, in je le občasno nadomeščal katerega od godbenikov, se je zaposlil pri železnici.

Med okupacijo so ga Italijani v Ljubljani zaprli in zatem internirali v koncentracijskem taborišču na Rabu. Ob kapitulaciji Italije se je pridružil partizanom. V bojih pri Trški gori je bil hudo ranjen v nogo.

Prva povojna leta je kot predstavnik Jugoslovanskega rdečega križa vodil zbirno bazo v Mekinjah pri Kamniku, kjer so se zbirali vojni begunci in sirote. Tam so našle začasno bivališče tudi številne izseljenske družine, ki so se po vojni vrnile v domovino. Kasneje je Švagelj kot predstavnik Jugoslovanskega rdečega križa vodil bazo za vojne sirote v Trstu do razdelitve tržaškega ozemlja na cono A in B. Leta 1952 pa je postal tajnik Slovenske izseljenske matice in je vodil tajniške posle do upokojitve leta 1964.

Kot glasbenik je bil močno navezan na Partizanski invalidski pevski zbor, kjer je prepeval vrsto let. Čeprav je bil polno zaposlen, čeprav je bil invalid, ni zamudil nobene pevske vaje, nobenega nastopa, ker mu je glasba bila nadvse draga. Rad se je spominjal na ta leta še kasneje po upokojitvi, ko ga je vse bolj osamljala in trgala od vsega dolgotrajna bolezen.

Uredništvo

Mama Groser iz Fontane

Letos 17. marca je praznovala svoj 86. rojstni dan v Fontani Jerica Groserjeva. Naslednji dan, 18. marca, v nedeljo, je imelo društvo št. 569 SNPJ v slovenski dvorani društveno sejo. Po seji smo imeli družabno zabavo ob rojstnem dnevu Jerice Groserjeve, ki ima v krogu društvenih članov veliko prijateljev. Te si je pridobila vsa dolga leta med našimi v Fontani pa tudi iz drugih krajev. Vsi so ji toplo voščili še mnogo zdravih let in ji za rojstni dan zapeli prigodno pesem.

Tukaj v Fontani jo vsi kličemo »mama Groser« in radi jo imamo.

Mama Groser ima pet otrok. Vsi so v dobrih službah in so v splošnem zelo spoštovani od vseh, ki jih poznajo. Njen sin Frank je glavni tajnik SNPJ v Chicagu. Hčerka Mary je poročena z Rihardom T. Hougenom, ki je ravnatelj in instruktor na velikem Collegeu v Berea, država Kentucky, že blizu štirideset let. Izdal je že dve kuharski knjigi s kuharskimi nasveti in recepti iz mnogih dežel. Za kuharske knjige prejema številna naročila od obiskovalcev in gostov, ki prihajajo na kosilo v tamkajšnjo veliko restavracijo, kjer lahko pripravijo po tisoč in več obrokov dnevno. Ta College je znan po vsej Ameriki in tudi drugod. Sin Jack je pri svojem zetu v Mount Horeb, Wis. Ta ima tam veliko farmo z mlekarno.

Luke je upravitelj slovenske dvorane v Waukeganu, Ill. Najmlajša hčerka Ann je omožena z Michaelom Kumerjem. V Pittsburghu, Penns., imata znano trgovino. Michael je tudi glavni odbornik pri SNPJ v Chicagu, kjer je predsednik nadzornega odbora. Vsi so dobro preskrbljeni in spoštovani in mama Groser je upravičeno ponosna na svoje otroke, kakor tudi otroci na svojo mamo.

Jerica Groser se je rodila 17. marca 1887 v Čabračah, fara Poljane. Leta 1907 je prišla v Ameriko v Rock Springs, Wyoming. Že po nekaj mesecih se je omožila z Jackom Tavčarjem. Naselila sta se v Superior, Wyoming. Jack je delal v rudniku, kjer se je smrtno ponesrečil in zapustil mlado ženo z dvema majhnima otrokoma: Jackom in Mary.

V tistih časih je bilo zelo slabo za vdove rudarjev, saj niso dobile od lastnikov rudnikov, če se je mož smrtno ponesrečil, nobene zavarovalnine ali posmrtnine. Jerica je morala s pranjem preživljati sebe in svoja otroka. To je bil res težko prislužen vsakdanji kruh. Leta 1911 se je ponovno omožila z Luko Groserjem. V tem zakonu so se rodili še trije otroci, tako jih je bilo skupaj pet, vsi rojeni na Superior Wyoming.

Mama Groser in Elisabeth Fortuna

Luka Groser je bil naprednjak. Zelo si je prizadeval, da bi čim več zaslužil za svojo številno družino. Leta 1916 so se Groserjevi preselili v Livingstones, naslednje leto pa so se ponovno selili, zdaj v Nakomis, Illinois. V okolici tega kraja je bilo več rudnikov. Luka Groser je dobil delo pri Peabody št. 10 v naselbini Wenonah, ki je bila dve milji severno od Nakomisa. To je bila prijazna slovenska vas, kjer smo se Slovenci ob nedeljah sestajali in skupaj zabavali. Med tednom so bili možje na delu v rudniku, žene smo pa doma delale. Slovenci so bili zelo aktivni. Ustanovili so društvo SNPJ in druga društva. Društvo št. 209 SNPJ še danes deluje v Nakomisu. Kmalu po prihodu v Nakomis je bil Luka Groser izvoljen za predsednika in je ostal na tem položaju vse dokler se niso leta 1927 preselili v Chicago.

S ponosom je danes mama Groser že 59 let članica Jednote, kjer je njen sin Frank Groser že več let glavni tajnik. V SNPJ je včlanjena vsa Groserjeva družina.

Luka in Jerica Groser sta prišla iz Chicaga v Fontano leta 1952 zaradi zdravja. Tu v Kaliforniji si je Luka Groser za nekaj let podaljšal življenje. Umrl je v Fontani leta 1955. Mama Groser uživa danes svoja zlata leta med nami v Fontani, kjer živi s svojo mladostno prijateljico Elizabeth Fortuna. Zdaj sta skupaj že sedem let.

Mami Groser želimo vsi prijatelji še mnogo zdravih, zadovoljnih let med nami v sončni Kaliforniji.

Elizabeth Fortuna

Belgija

Prvi maj z Zvoki rodnega kraja

Jugoslovani v Bruslju smo letos prvi maj prijetno praznovali s koncertom domačih pesmi in glasbe, ki nam jih je pripravila skupina jugoslovanskih umetnikov. S sodelovanjem Zveze sindikatov Jugoslavije in RTV Zagreb je bila spet organizirana turneja skupine pod popularnim naslovom Zvoki rodnega kraja, ki je obiskala razne dežele in kraje v Evropi, kjer delajo jugoslovanski rojaki. Zapeli in zaigrali so nam narodne in moderne pesmi in glasbo. Tudi humoristi so dodali svoje in tako nam je prvomajski praznik v Bruslju prav prijetno minil.

Zvestoba do groba

Zadnji ustanovni član društva sv. Barbare v Eisdnu Anton Klavžar je 3. maja umrl v bolnišnici v Genku. Rojen je bil l. 1905 v Dobravi, umrl pa je zaradi silikoze. Pokopali smo ga 5. maja. Na zadnji poti so ga v velikem številu spremili rojaki in prijatelji tudi drugih narodnosti. Pokojnega Antona in njegovo gostoljubno družino je vsakdo poznal in cenil. Ko je v oktobru pred tremi leti praznoval 65-letnico, sta s soprogo povabila veliko prijateljev in znancev. Njegova soproga si je zelo prizadevala, da bi ji pogostitev za ta družinski praznik uspela. Že prejšnji dan pozno v večer je vse pripravila. Ko je bilo pripravljeno, je utrujena sedla in rekla: »Zdaj je vse pripravljeno.« Sedla je, da si spočije, a vstala ni več. Njeno dobro prizadevno srce se je za vselej ustavilo. To je Antona hudo potrlo. Od takrat je počasi, a stalno hiral.

Pokojni Anton je bil 3. maja 1929 soustanovitelj društva sv. Barbare v Eisdnu. Dolga leta je bil odbornik, član društva pa celih 44 let. Zelo si je prizadeval za društveno zastavo, za katero je nabral največ prispevkov in tudi sam veliko priložil. Pri organizaciji velikih društvenih prireditev je vedno z vso vnemo sodeloval in to ne le sam, temveč tudi žena in hčerka. Vsi so sodelovali in se zelo trudili tako na odru pri deklamacijah, petju in igrah kakor tudi pri ostalem delu v dvorani. Tudi pri žalostnih dogodkih je bil Anton vedno navzoč. Vsakega umrlega rojaka je pospremil k zadnjemu počitku. Bil je tudi soustanovitelj društva za samopomoč, ki je bilo v tistem času zares zelo potrebno. Za delo pri društvu je žrtvoval ves prosti čas. Naj bo v tem zgled mladim.

Prijatelju Antonu smo globoko hvaležni za vse njegovo neumorno delo pri vodstvu društva in za njegovo zvestobo. Naj v miru počiva!

Njegovim hčerkam z družinami in ostalim svojcem naše iskreno sožalje! Vsi, ki smo ga poznali, ga bomo ohranili v hvaležnem spominu.

Jean Smrke, Eisden

Francija

Društvo Jadran žaluje

Dne 4. maja nas je vse zelo pretresla vest o smrti Mari Zdravičeve. Komaj 33 let stara je žrtvovala svoje življenje svoji tako težko pričakovani prvorojenki, hčerkici Tanji, ki je imela ob materini smrti komaj pet dni. Zdravičeva Jože in Mari sta neumorna sodelavca našega društva. Jože je dolgoletni odbornik in zdaj odlični tajnik našega društva Jadran, oba z ženo sta bila člana našega pevskega zbora. In Mari, čeprav po poreklu Francozinja, je zelo cenila delo svojega moža in rada pomagala pri prireditvah našega društva. Za vse to njeno delo se ji društvo lepo zahvaljuje in nam bo ostala v trajnem spominu. Mala hčerkica Tanja nas bo spominjala na svojo mamico, ki je ne bo nikoli poznala in ne občutila njene tople ljubezni. V srcih vseh nas, ki smo poznali in cenili njeno mater, bo ohranjena topla ljubezen za njeno malo deklico.

V nedeljo 6. maja je naš pevski zbor Jadran zapel ob njenem odprtem grobu, ki ga je nato visoko zasulo cvetje. S pretresljivo besedo sta se od pokojne poslovila francoski in slovenski duhovnik. Pogreba se je udeležil tudi generalni konzul Anton Lah iz Strasborga.

Deset dni kasneje smo spet spremili na zadnji poti našega društvenega člana in zvestega naročnika Rodne grude Stanka Ruglja, ki se je smrtno ponesrečil pri sežiganju suhe trave. Podlegel je opeklinam v starosti 75 let. Z besedo in pesmijo so se člani društva Jadran poslovili od njega in mu položili venec na grob. Naj bo obema lahka zemlja, v kateri počivata. Hudo prizadetim družinam izrekamo naše srčno sožalje!

Anton Škruba, Merlebach

Holandija

Gostovanje

Znani Komorni moški pevski zbor iz Celja je dne 8. aprila z lepim uspehom gostoval v Schinveldu v Holandiji. Na koncertu se je zbralo blizu sedemsto obiskovalcev, med katerimi so bili tudi številni slovenski izseljenci. Na enotedenski turneji so celjski pevci obiskali in nastopili v treh deželah: v Belgiji, Holandiji in Nemčiji.

Športni uspeh

Rojak Martin Poglajen iz Heerlena je postal dvakratni nacionalni prvak v judu in prejel zlato medaljo od Ustanove za pospeševanje športnih dejavnosti iz Limburga. K lepemu uspehu je prejel številne čestitke.

ZDA

Pozdravljeni Jednotarji!

Konec junija letos bomo pozdravili na domačih tleh veliko skupino članov Slovenske podporne jednote, ki bodo štirinajst dni preživeli med nami. V skupini, ki bo pripotovala iz Clevelanda in Pittsburgha, bodo poleg ostalih izletnikov nagrajenci, ki so zmagali v lanski nagradni kampanji pri pridobivanju novih članov ob zlatem jubileju Jednotine mladinske revije The Voice of Youth.

Izletnike bosta vodila ugledna Jednotarja glavni tajnik SNPJ Frank Groser in drugi podpredsednik John Fabec. Izletniki se bodo udeležili tudi izseljenskega piknika v Škofji Loki 4. julija ter potovali po slovenskih krajih. Pozdravljeni na domačih tleh!

Mladinska konferenca SNPJ

Na izletniškem centru SNPJ v Ennon Valley, Pa., bo 16. in 17. junija konferenca SNPJ namenjena odrasli mladini od

Klub slovenskih upokojencev v Detroitu je pred nedavnim slavil petnajstletnico. Na slovesnosti so izročili spominsko plaketo dosedanjemu predsedniku in ustanovitelju kluba Rudiju Potočniku

16. do 30. leta. Društva, ki imajo manj kot 275 članov, bodo na konferenco poslali po enega kandidata, društva z manj kot 500 člani dva kandidata, društva s 700 in več odraslimi člani pa bodo upravičena do štirih kandidatov.
Na konferenci bodo mladi razpravljali, kako naj bi poživili razne mladinske aktivnosti na športnem in kulturnem področju.

Konvencija Slovenske ženske zveze

V dnevih od 20. do 24. maja je bila v Chicagu, kjer je glavni sedež Zveze, 16. konvencija te velike slovenske ženske organizacije v ZDA, ki obstoja že od leta 1926 in ima nad devetdeset podružnic v petnajstih ameriških državah.

Naša dolgoletna naročnica in zastopnica Jennie Troha iz Barbertona, Ohio, skupaj s hčerko Agnes in zetom Edijem. Fotografija je bila posneta 3. junija lani na poroki Jenniejinega vnuka Ronalda.

R. Novak bo nadomestil Turka

Predsednik mestnega sveta 23. varde na St. Clairu v Clevelandu rojak Edmund J. Turk je bil imenovan za člana vladnega kabineta države Ohio. V torek 10. aprila je bil v Columbusu slovesno ustoličen in zaprisežen v prisotnosti številnih slovenskih rojakov. E. J. Turk je zdaj edini član kabineta guvernerja države Ohio J. J. Gilligana iz Clevelanda. V Clevelandu ga bo na njegovem prejšnjem mestu kot predstavnika 23. varde v mestnem svetu, verjetno nadomestil rojak R. Novak.

Fanny in Jennie sta se poslovili

Kadar moramo spregovoriti o dragih prijateljih, ki so se nepričakovano za vselej poslovili, nam težko steče beseda. Tako sta nedavno odšli spet dve rojakinji, obe zvesti prijateljici Rodne grude, dve zavedni ameriški Slovenki, ki sta sicer živeli v Ameriki daleč narazen.
Fanny Stroy iz West Allisa v državi Wisconsin, je bila vrsto let ena naših najbolj prizadevnih zastopnic za Rodno grudo in koledar. Bila je pridna kot mravlja. Bila je tajnica kluba upokojencev v West Allisu. Njena poročila smo večkrat brali v Prosveti. Zadnje, kjer poroča o kartni zabavi kluba upokojencev, je bilo objavljeno letos 23. aprila. Pred leti smo se ob njunem obisku s Fanny in njenim možem Valentinom osebno spoznali. Za letos sta obljubila, da spet prideta. K velikonočnim voščilom je pripisala Fanny: Letos 25. junija se spet vidimo! A žal se ne bomo nikoli več. Rojaki iz Milwaukee, ki so prišli s prvo skupino izletnikov na Kmečko ohcet, so nam povedali žalostno novico, da je Fanny sredi dela nenadoma omahnila in umrla.
Jennie Marinšek iz Gallupa, New Mexico je bila naročnica Rodne grude vse od začetka njenega izhajanja. Oba s soprogom sta bila med najbolj dejavnimi društvenimi delavci v Gallupu. V majski Rodni grudi smo objavili njeno pismo, v katerem piše o dveh zlatih jubilejih, ki jih je doživela v prvih mesecih letošnjega leta: 50-letnico članstva pri Slovenski narodni podporni jednoti in 50-letnico skupnega življenja s soprogom Valentinom, ki je bil soustanovitelj društva SNPJ št. 120 in je njegov član že polnih 63 let. Jennie je bila zelo zavedna slovenska žena. Pri Marinškovih — v njunem domu je bila l. 1927 ustanovljena Slovenska svobodomiselna podporna zveza, katere člana sta bila dolgo vrsto let, zatem pa je bila Jennie dolga leta od l. 1927 tajnica društva 120 SNPJ. Za dvojni zlati jubilej so pripravili Marinškovi otroci — trije sinovi, dve hčerki ter vnuki in pravnuki — in ostali domači lepo slavje, ki je nadvse razveselilo »zlate« starše. »Ponosna sem,« je zapisala Jennie v Prosveti z 11. aprila letos, »da je kar 23 članov naše družine v Jednotinih vrstah.« Tri dni kasneje, 14. aprila, pa je Jennie umrla, najbrž na posledicah srčne bolezni, saj je lani prebolela hud srčni napad.
Tako sta odšli dve zavedni ameriški Slovenki, dve dragi prijateljici Rodne grude! Naj jima bo lahka zemlja na tujem, mi ju bomo ohranili v častnem spominu. Njunima soprogoma in ostalim svojcem iskreno sožalje!

Vital Vodušek

V San Franciscu v Kaliforniji je 28. maja umrl župnik tamkajšnje slovensko-hrvaške župnije Vital Vodušek. Tako je po dveh mesecih odšel za svojim dragim prijateljem in varovancem pokojnim starosto slovenskih duhovnikov, upokojenim župnikom Jurijem M. Trunkom, ki je umrl v njegovem župnišču 11. marca letos star 102 leti.
Pokojni Vital Vodušek je bil po rodu Ljubljančan. Med našimi ameriškimi rojaki je živel sedemintrideset let. V decembru l. 1942 se je kot delegat KSKJ, podružnice štev. 236, udeležil prvega Slovenskega narodnega kongresa, ki je zasedal v Clevelandu. Zdaj je bil že delj časa hudo bolan in znanci so mu svetovali, da bi šel na zdravljenje, a hotel je na vsak način do konca ostati ob svojem starem prijatelju Juriju M. Trunku. In ostal je. Zdaj pa je odšel za njim in počivala bosta skupaj v isti zemlji, ki je tolikim našim ljudem dajala in še daje kruha in žal premnogim tudi tisti tihi kotiček za poslednji dom. Naj župnik Vital mirno počiva ob strani prijatelja, kateremu je ostal zvest do zadnjega!

»Pomladno veselje« Pri Zarji

Znano je, da so Zarjani iz Clevelanda iznajdljivi in veseli ljudje. To so spet dokazali na prireditvi v soboto 31. marca v Slovenskem delavskem domu na Reherjevi cesti, ki so jo imenovali »Pomladno veselje.« Obiskovalcev je bilo veliko, predvsem mladine. Posebej je bila vsem všeč glasbena skica namenjena našim zalim Katrcam, Mojcam, Ančkam, Rezkam, Pepcam in drugim. Glasbeni prizor, sestavljen iz šestih popularnih slovenskih pesmi, sta si zamislila in priredila Josephine in Andy Turkman. Andy Turkman, predsednik pevskega zbora Zarje je tudi v angleščini tolmačil vsebino posameznih pesmi.

Čeprav je pevcev malo, so odlični

Dne 14. aprila je imel v Clevelandu koncert pevski zbor Slovan iz Euclida. Program je obsegal skoraj izključno slovenske narodne pesmi, ki vedno pritegnejo poslušalce. Včasih je Slovanova pesem glasneje zvenela, saj je v zboru pelo kar štirideset pevcev. Danes jih je le šestnajst, a kakor pravi v Prosveti dopisnik Frank Česen, so se pevci pod skrbno roko dirigenta Franka Vautarja res postavili: Njihova zvočnost je bila odlično poudarjena, ubranost lepa, interpretacija živa in pestra.

Ameriška bratska zveza ob 75-letnem jubileju

Letos 18. julija praznuje druga slovenska osrednja podporna organizacija v ZDA, Ameriška bratska zveza 75-letnico. Ustanovili so jo naši delavci in jo prvotno imenovali Jugoslovanska katoliška jednota. Leta 1940 pa so jo preimenovali v Ameriško bratsko zvezo. Njeni ustanovitelji in člani so ji zapisali v delovni program, da naj nudi članstvu raznovrstna zavarovanja in ga spodbuja, da goji med seboj bratstvo in je državljansko zavedno, podpira pa tudi organizirano delavstvo v ZDA. Pred petimi leti, ob sedemdesetletnici, je štela ta organizacija nad šestindvajset tisoč članov vključenih

v 148 društev, razsejanih po dvajsetih ameriških državah.

Lani v dneh od 14. do 16. avgusta je imela ABZ svojo 24. redno konvencijo v Pittsburghu, Pennsylvanija, kjer je bilo sprejetih več sklepov v zvezi s spremembo društvenih pravil. V zveznem glasilu New Eri (Novi dobi) na strani, ki je namenjena slovenski sekciji tega glasila, objavlja 10. maja Anton Okolish iz Barbertona zanimiv »Komentar glede konvenčnih zaključkov«. Avtor omenja, da piše zato, ker zelo dolgi konvenčni zapisnik v glasilu najbrž ne bo objavljen tudi v slovenskem jeziku, zato se mu zdi potrebno, da kratko poroča o nekaterih glavnih spremembah in dodatkih k društvenim pravilom za tiste člane, ki berejo le slovensko.

Da bi znižali prevelike upravne stroške, so nekdanje število glavnih odbornikov od 35 zmanjšali za polovico. Po sklepu zadnje konvencije bo odslej na leto le ena seja glavnega odbora, pri čemer bodo, kakor so izračunali, v teku prihodnjih štirih let, do naslednje konvencije, prihranili čez dvajset tisoč dolarjev. Omejili so izhajanje zvezinega glasila, ki je odslej mesečnik. Odpravili so tudi glavni porotni odbor. Eventualne spore med članstvom bo reševal v prihodnje odbor direktorjev, ki ga sestavljajo: glavni predsednik in oba podpredsednika zveze, vrhovni zdravnik in člani glavnega odbora. Iz zapisnika je sicer razvidno, da so zvezini skladi v dobrem stanju, ker pa je med predzadnjo in zadnjo konvencijo število članstva upadlo, je bilo treba najeti sposobne agente za pridobivanje novih članov. Uspeh teh plačanih organizatorjev pa bo seveda viden šele po nekaj letih.

Posebej se je pisec ustavil tudi pri določilu prejšnjih konvencij, da mora zvezino glasilo imeti tudi svojo slovensko stran. Tega zadnja konvencija nič ne omenja. ‚Ali je na to pozabila?' vprašuje avtor. Pač pa je določila, da je pri ABZ angleščina uradni jezik.

Odbor direktorjev naj pojasni, kako bo v bodoče glede slovenskega tiska v našem glasilu? Pri tem je treba poudariti, da so ABZ ustanovili ameriški Slovenci in da je še zdaj splošno znana kot slovenska podporna organizacija, ne glede na to, kakšen uradni jezik ima. Iz primkov delegatov na lanski konvenciji je razvidno, da so z majhnimi izjemami vsi sinovi in hčere slovenskih staršev. Starejše narodno zavedne člane pa zanima, ali sta tudi glavni tajnik in glavni blagajnik, ki nista bila izvoljena od konvencije temveč le nameščena, tudi slovenskega rodu in če nista, zakaj niso za ta mesta našli ljudi našega porekla.

Lanski konvenciji je poslal iz Slovenije, kamor se je za stalno vrnil, pozdrave in želje nekdanji dolgoletni vidni društvenik Janko Rogelj. V svojem pismu je naglasil, da naj bi pri ABZ ponovno bolj zaživelo bratstvo, ki je bilo nekoč temelj te slovenske organizacije. Konvencija je bratu Roglju izrekla pohvalo za dolgoletno zvesto delo, saj je bil pri ABZ glavni predsednik in zatem do zadnje konvencije predsednik finančnega odbora in zgodovinar organizacije.

Folklorna skupina Slovenskega društva Vancouver med nastopom

Kanada

Spomin na Henčkove fante v Hamiltonu

Lani septembra in oktobra nas je tukaj obiskal Henčkov ansambel iz Slovenije in nam prinesel topel pozdrav domovine. S prijetno glasbo so marsikomu ogreli noge in srce, saj je čisto nekaj drugega, če pride kdo od doma. V Hamiltonu so Henčkovi fantje dvakrat nastopili. Drugič so se jim pridružili še Vandrovčki iz Toronta. Cerkvena dvorana je bila polna do zadnjega kotička. Opazili pa smo razliko pri napovedovanju. Manjkala je Izseljenska matica. Po tem gostovanju so Henčkovi fantje pri nas prenočili. Najprej smo seveda posedeli in malo prigriznili, potem se je pa vsem prilegel počitek. Zjutraj pa so bili hitro pokonci, ko sta se naša Johny in Deni oglasila s svojo muziko. Kot vojaki so hitro vstali. Henčkovim fantom se iz srca zahvaljujemo za njihovo gostovanje in želimo mnogo uspehov v bodoče. Hvala tudi mojim prijateljicam iz Hamiltona, ki so pri nas doma priskočile za pomoč. Prilagamo slike, da bodo še drugi videli, kako smo se imeli. Vsem Slovencem po svetu lep pozdrav. Ponosna sva, da sva Slovenca.

Janez in Lojzka Saje
Hamilton

Ansambel Henček se poslavlja od Sajetovih v Hamiltonu

Henčkov ansambel na prigrizku pri Sajetovih

Hamiltonska dekleta ob Henčkovem obisku

Naša »mala Slovenija« v Vancouvru

V Slovenskem domu smo imeli 21. januarja redni letni občni zbor. Dosedanji predsednik našega društva Lojze Majcen je letos odstopil, da bo imel več časa za svojo družino. Lojze Majcen je pridno delal pri društvu polna štiri leta kot predsednik. Za zasluženo priznanje ga je občni zbor imenoval za častnega člana. V novem odboru pa so: predsednik Janez Skerbinek, ki dela v odboru že od ustanovitve društva, to je 15 let. Pred štirimi leti je bil že predsednik in zdaj je bil ponovno izvoljen. Podpredsednik je Fred Pavlič, blagajničarka Eva Fidel, tajnik Daniel Daničič. Nadalje so bili izvoljeni odborniki v nadzorni odbor, odbor za kulturne prireditve, gradbeni odbor in ženski krožek. Ženski krožek sestavljajo štiri prizadevne članice, ki so odgovorne za kuhinjo ob prireditvah. Moramo jih pohvaliti.

Dne 17. februarja smo se zavrteli na maškeradnem plesu, dne 3. marca smo pa imeli družinski ples. Slednji je bil posebno številno obiskan, saj so na njem lahko plesali vsi, brez razlike v letih. Sicer pa pravila našega društva prepovedujejo otrokom izpod 16 let udeležbo na plesnih zabavah. Plesne prireditve smo imeli še 24. marca in še eno v aprilu. Najmlajšim smo pripravili zabavo za velikonočne praznike in seveda ni šlo brez daril. Dne 12. maja smo imeli slavje za Dan mater in otrok. S tem smo prireditve našega društva za prvo letošnje polletje zaključili. Čez poletje se bomo preselili v naravo. Prirejali bomo piknike. Koliko jih bo, ne morem povedati. Odvisno je pač tudi od tega kako bo »visoko nad oblaki«. Septembra bomo pa spet nadaljevali z rednimi plesnimi zabavami.

Prireditve bomo obogatili tudi s kulturnimi programi. Kulturni program za našo jesensko vinsko trgatev bomo prepustili kar našim starim kulturnim delavcem, ki se na to dobro razumejo. Frida Nočeva za folkloro ter Karli Črepnjak, ki tako zaigra, da zaplešejo stari in mladi. Po vinski trgatvi bomo imeli kmalu božično zabavo za naš mlad in star naraščaj. Zatem pa sledi spet silvestrovanje. Povedati moram, da imamo v Vancouvru tudi dve pionirski nogometni moštvi, šahovski klub, kegljaško ligo in ob sobotah slovensko šolo. Ta šola je namenjena mladim in starejšim, ki se žele izpopolniti v znanju slovenskega jezika. Na kratko zaključujem: kakor vidite, imamo tukaj v Vancouvru svojo malo Slovenijo, na katero smo vsi zelo ponosni. Tukaj nas ni posebno veliko Slovencev, a kolikor nas je, dobro mislimo in si pridno prizadevamo, da ohranimo našo slovensko tradicijo in naš slovenski jezik.

Daniel Daničič, Vancouver, B.C.

Bert Pribac

Sanjam o domači vasi

Mnoge noči sanjam o domačem kraju
in se zbudim sredi noči z žalostjo v očeh.
Mnoge noči hodim po davnih stezah
in se pogovarjam s prijatelji,
ki še nosijo obraze iz otroških let,
a morda že spijo v senci cipres.

Steze in krovi, potoki in travne dobrave,
domači ljudje vabijo človeka iz daljav,
kot vabi vesoljnika odsev zemeljskih dalj —
in pesmi, ki uglasijo strune srca,
mu povejo, da je med svojimi doma.

Mnoge noči sanjam, da grem za plugom
med svežimi brazdami, kjer skačejo vrani
v toplem soncu; da v nedeljah
se potepamo v skritih brežinah
in popevamo prijatelji pod murvo
na sredi vasi; in se pogovarjam pozno v noč
o krajih, ki so zdaj moj resnični dom.

Pesem je iz zbirke, ki je pod naslovom: V kljunu golobice (Pesmi izseljenca in potepuha) nedavno izšla v Canberri v Avstraliji. Kakor sodimo iz vsebine pesmi, je avtor Bert Pribac doma iz slovenske Istre. Prvo pesniško zbirko je izdal že pred desetimi leti pod naslovom Bronasti tolkač in je bila to prva slovenska knjiga, ki je izšla v Avstraliji.

Branko Rudolf: IZ AVSTRALSKIH PESMI

Ponočni razgovor

Ponoči sem tipkal, v sobi motela
v mestu Adelaide.
Moj tovariš je spal — obzirno sem tipkal
(zadovoljen pomislil, stroj mi je posodila
prijazna Poljakinja
z lepimi očmi.)
Šum suhih udarcev se mi je zdel
kakor bučanje kril
nevidnih žuželk.
Pisal sem, pisal poročilo o dogodkih, o pesmih,
o barvitih srečanjih...
Same črke so se mi zdele podobe žuželk,
nasilnih, črnih, z migetajočimi
nemarnimi nožicami.
Ampak, ko sem končal, sem se zavedel:
noč je prosójna — noč v kasnem poletju,
neizmerna noč, polna vidnosti in videnj —
(in sem se zavedal — četrt ure od tod
se valovi oceana zaganjajo v pesek —
mogočno, enakomerno.)
— — —
Tedaj sem stopil in se nenadoma znašel pred zrcalom.
Oni znotraj je rekel:
»Res nikoli nisi bil tu in nikoli več ne boš?
In odtod boš odšel na vse čase?
Ampak vedi, to je laž, laž, laž — neštetokrat si že bil tu
in povsod na tej Zemlji...
Saj so vsi ljudje po drobovju enaki —
žive celice povsod — in prah davnih prednikov
in tvoj prah, ko boš umrl — vse je bilo povsod, ne le v mislih,
tako gotovo kakor je danes ta noč prav čudno prozorna
v tem mestu Adelaide, samo, seveda, mogoče
tega ne razumeš zmeraj tako jasno
kakor danes — zdaj in tu.«
— — —
Tako je govorila moja lastna podoba v ogledalu,
pa ne vem, ali ni lagala.
In ako je govorila resnico — za vraga! —
kaj nam taka resnica pomeni?

Doma naj ostane, otrok!

Azra Kristančič
dipl. psiholog

Starši so pred odhodom v tujino pogosto pred velikim vprašanjem, vzeti otroke s seboj ali jih pustiti doma?

Vprašanje je odločitev, ki terja globoko premišljevanje in tehten premislek. Pri marsikaterih starših, ki ne poznajo dobro življenjskih pogojev, ki jih čakajo v drugi deželi in so v skrbeh, kako se bodo sami znašli, se pri tehtanju razlogov »za« ali »proti« le odločijo: »Otroci naj ostanejo doma!« Ko se po dolgem premišljevanju oddahnejo, se naslednje vprašanje, ki terja odgovor, vsili kar samo po sebi: »Kam dati za ta čas otroka, dokler ne ugotoviva, kako se bova znašla v novem okolju?« Lažjo odločitev imajo tisti starši, ki imajo možnost pustiti otroke pri starih starših ali tetah. Tisti, ki bližnjih sorodnikov nimajo, se odločajo drugače. Navadno iščejo tujo dobro družino, ki bi bila pripravljena njihovega otroka sprejeti k sebi, skrbeti in ga varovati za čas, dokler jih ni, oziroma — dokler se ne bodo znašli v novem okolju. To pa se ne zgodi prve mesece, ampak čez leto, dve ali celo več. Brezsrčnost?! Pomanjkanje ljubezni do otroka?! Neodgovornost staršev?! Verjetno ne! Marsikatere starše mogoče prav misel na otroka in njegovo bodočnost, seveda lepšo bodočnost, žene, da se odpravijo v svet. Toda, če ne bi bilo tega toda... Zagnani za lepšo bodočnostjo svojega otroka zanemarijo otrokovo sedanjost, njegove življenjske, zlasti čustvene potrebe, ki jih s tako lahkoto zanemarimo, ker se preprosto ne znamo vživeti v otrokovo doživljanje, njegovo psihično življenje. In prav od tega psihičnega, bolj kot od materialnega življenja, za katerim se pehajo starši, je odvisna otrokova bodočnost. Toda, do teh spoznanj nekateri starši pridejo pozno, drugi nikoli, tretji pa jih kar zanemarijo.

In otrok?

Še tako vroča prepričevanja otroka, da ga zapuščamo le za kratek čas, da se bomo prav kmalu vrnili ponj, in še bolj vroče obljube, kaj vse mu bomo prinesli, redko kateremu odpravi občutek negotovosti, ki se poraja ob tem, ko ga starši zapuščajo. Mogoče ga obljube, igrače ali kakšno drugo darilo začasno potolaži, toda s svojim odhodom zasadijo starši v otrokovi duševnosti seme negotovosti, ki se ga otrok znebi z veliko težavo, pogosto pa ga spremlja skoz vse življenje.

Tuja družina! Seveda je teta, pri kateri je otrok, zelo prijazna in skrbna. Saj se ji poleg tega, da ji starši plačujejo za nego in skrb njihovega otroka, otrok smili in mu skuša dajati tista čustva ljubezni, ki jih pač zmore kot ženska, ki ve, kaj je otrok in kakšne potrebe ima. In vendar še tako prijazna in ljubeča »teta« nikoli ne more v celoti zamenjati staršev, ki jih pet, šest ali sedemletni otrok še kako pogreša.

Toda, čas opravi svoje. Otrok je izredno elastičen, prilagodljiv in kaj kmalu bolj čustveno kot razumsko ugotovi, da je pač prepuščen neki teti in v bistvu sam sebi. Sčasoma ugotavlja, da ta teta ni niti tako napačna, saj mu včasih kupi kakšno igračo, poskrbi, da ima za jesti, se pogovarja z njim. Počasi, počasi se na to »novo mamo« ali »novega očeta« tudi čustveno naveže. In ko starši prebirajo pismo »tete«, ki jim sporoča, kako se je njihov sin ali hči lepo prilagodil, so prav zadovoljni in po pismu obljubljajo otroku, kaj vse mu bodo prinesli, ko pridejo nazaj, ker je tako priden. Res je. Otrok se je prilagodil, navidezno je umirjen, pomirjen z življenjem, kakršno pač je. In malo globlji pogled v psiho tega otroka? Odkril bi nam notranjo stisko, nenehni notranji konflikt in nihanje med ljubeznijo in odporom do staršev, ki so ga zapustili ter med ljubeznijo do »nove tete« oziroma rejnice. Ta čustvena dvosmernost ni brez posledic: ustvarja notranjo napetost pri otroku, stisko, ki se lahko kaže v različnih oblikah neprilagojenega ali neprimernega vedenja do različnih oblik nevrotskih reagiranj. Strokovnjaki ugotavljajo pretiran splošen nemir, grizenje nohtov, agresijo do vrstnikov ali odraslih itd.

Navadno je med vsemi temi oblikami neprilagojenega vedenja za starše najbolj vidno in najbolj boleče tisto vedenje, ki ga pri otroku opazijo, ko pridejo na obisk v domovino: namesto pričakovanega toplega srečanja s svojim otrokom se srečajo z malčkom, ki jih prav začudeno in hladno gleda ter nepremično stoji in »prenaša« poljube in objeme staršev. Težko je presoditi, za koga so takšna in podobna srečanja hujša: za starše ali za otroka. Neka mati iz Nemčije je pisala: »Še danes se zgrozim ob spominu na moje prvo srečanje s sinom po osemmesečni odsotnosti. V tistih dolgih osmih mesecih, ko sem bila z možem odsotna, sem prav fizično trpela od želje, da vidim svojega osemletnega otroka. Naposled sem to srečanje tudi obžalovala. Toda, nikoli ne bom pozabila tistega nemega, očitajočega sinovega pogleda, ko sem vsa solzna od sreče pritekla, da ga objamem in stisnem k sebi. Imela sem vtis, da se me je ustrašil, saj se je tako tiščal ženske, pri kateri sva ga za ta čas pustila. Moža sem uspela prepričati, da ga bova takoj po končanem šolskem letu (ko konča prvi razred) vzela s seboj. Nisem vzdržala in ne vzdržim več. Zato sem tudi možu jasno in glasno povedala: »Ali ga vzameva po končani šoli s seboj, ali pa se vrnem domov, pa čeprav greva narazen.« Še enega podobnega srečanja z otrokom ne bi prenesla...«

Tri muce? Foto: V. Valenci

Tako je doživela naša rojakinja ponovno srečanje s sinom, z njegovim čustvenim odporom do staršev, ki so ga zaposlili in njegovim nemim in očitajočim vprašanjem. »Zakaj ste me zapustili?« Morda je bil ukrep te matere še ob pravem času? Morda je ločitev od staršev pustila že globoke posledice v otrokovi duševnosti.

Dvoje domovin in jaz

Skozi leta nazaj, lahko bi rekla, vse od začetka obstoja naše Izseljenske matice, vse odkar se srečujemo in dopisujemo z vami, dragi rojaki po svetu, se srečujemo tudi z vašim problemom: dvoje domovin in jaz. »Domovina je ena, nam vsem dodeljena . . .« je zapisal naš veliki pesnik Župančič. A naši izseljeni ljudje imajo dvoje domovin, kar vsi in vsak po svoje bolj ali manj občutijo, pa naj bodo stari ali mladi, pa naj bodo na tujem desetletja ali le nekaj let, v deželah, ki so zelo daleč od nas in v deželah, ki so nam malo bližje.

Pred desetletji je šel na tuje mlad fant, šlo je na tuje mlado dekle in sta si tam daleč nekje z velikim trudom ustvarila vsak svoj dom. Dobila sta družini in prve korenine so pognale v tuji zemlji. Vse krepkeje so rasle in se z leti razraščale. A korenine doma na silo pretrgane, so tudi ostale žive, čeprav so sahnile, a ostale so žive. Te korenine so bile domači, ki so ostali: oče, mati, sestre, bratje. To je bil dom, čeprav morda hudo majhen in reven, morda domača jablana, morda potoček v dolini, morda le grob nekoga, ki si ga imel posebej rad. Vse to ali nekaj od tega je domovina hrepenenja, prepletena z domotožjem, so spomini, v katerih skozi leta izgine vse hudo in grenko in ostane samo lepo, in ki v svoji odmaknjenosti postaja vse še lepše, podobno nedosanjanim sanjam. Druga domovina pa je sedanjost v tujem svetu: je družina, dom, delo, prijatelji. Tako si razpet med dvoje domovin, kar postane včasih tudi zelo boleče.

Po osmih letih je pripeljal sin družino na obisk. Z lepim avtomobilom so se pripeljali. V majhnem kraju so se ob ozki ulici na hišah odpirala okna, ko je avto obstal pred neko hišo. Razveseljeni, ponosni starši so objeli sina, snaho, vnučko. O, koliko so si imeli povedati. A vnučka je molčala. »Zakaj je tako tiha, je bolna?« je zaskrbelo staro mamo. Sin pa ji je malo osramočen priznal, da mala ne zna slovensko. »Nisva kriva,« se je nerodno opravičeval: »Oba po ves dan delava in z našo Heidi se največ ukvarja gospodinja, ki je Nemka. »In razgovor potem ni bil več tako vesel, tako sproščen. Heidi je tiho sedela v kotu in se igrala z malo belo muco. Ko pa so odhajali, se je bilo dekletce naenkrat razživelo, babica pa je jokala.

Dvoje domovin in jaz . . .

Drobno pismo, napisano z otroško pisavo, je pritavalo v tujo deželo. Vse je bilo oguljeno, ko ga je končno dobila Helena. Dolgo ga je ogledovala. Ni si ga upala odpreti. Ko ga je končno odprla, je dolgo strmela v velike nerodne otroške črke: »Mamica, zakaj si name pozabila? Zakaj nič ne pišeš? V šolo že hodim, a pišem še slabo. Ko bom večji, bom pisal lepše. Piši mama, če me imaš še rada in pošlji teti kaj denarja zame.« To je Joško, sinko. Pet let je vmes, kar ga je zadnjikrat objela. Pet let in veliko se je medtem zgodilo. Trikrat je menjala službo. Preselila se je v drug kraj. Poročila se je in šestmesečnega Damjana ima. Možu ni nikoli nič povedala o Jošku. Kaj bi rekel, če bi zvedel. Joško . . . Gledala je velike, nerodne črke. Povaljano pismo, ki je moralo skozi veliko rok, da jo je našlo. »Piši mi mama, če me imaš še rada!!!« To ni le glas pozabljenega, zapuščenega sinka, to je glas domovine, ki mu ne ubežiš, kamorkoli greš, glas, ki prej ali slej pride za teboj!

Po petih desetletjih Amerike je prišel na obisk. Z objemi, solzami in rdečimi nageljni so ga sprejeli domači. S ponosom so mu pokazali novo hišo s širokimi okni, kaščo, kjer so uredili garažo, on pa je nestrpen stopil v gorco in srce mu je zatrepetalo, ko je zagledal ljubo staro domačo zidanico. Sklonil se je in poljubil stari prag ves razhojen od neštetih nog njegovega rodu. Potem je odkrival spomine preteklosti in postajal ves mehak ob njih. Ko se je čez dva meseca vrnil čez široko morje, je odnesel polno srce spominov s seboj. Vse to je potem razgrnil pred svojimi otroki ter vnuki in prijatelji v Ameriki. A bil je razočaran. Saj so ti spomini ganili le nekaj prijateljev in najmlajšo vnučko, vsi drugi pa ga skoraj niso utegnili poslušati. V njem pa je gorelo. Stari kraj je klical, klical. In odločil se je, da se vrne za vselej.

Vrnil se je, si uredil dom v domačem kraju. Našel stare in nove prijatelje. Tekel je čas. Prihajala so pisma, razglednice, fotografije od otrok in vnukov. Prinašala so pozdrave, klic druge domovine. In začutil je, da je ta enako globoko zakopana v njegovem srcu, kakor dežela, kjer je doma. Dvoje domovin in med njimi most, stkan iz srčne krvi . . . Nekoč nam je v nekem pismu neki rojak zapisal: »Tako sem hrepenel po domačem kraju in dolga leta računal, kako se bom na stara leta vrnil. In vrnil sem se. Lepo mi je doma. Ničesar mi ne manjka. Vsi so dobri, vsi so mi prijatelji. A če sem srečen, me ne vprašajte. Tam na drugem koncu sveta, kjer sem preživel štirideset let, je grob moje žene, matere mojih otrok. Tam so moji otroci, tam so moji vnuki. Vem, svoje življenje imajo in zadovoljni so, da sem jaz tukaj zadovoljen. A priznati moram, da zdaj, ko sem daleč od njih, vse bolj mislim nanje, vse večkrat sanjam o njih. Štirideset let življenja se ne da izbrisati. Vedno bolj čutim, da imam dve domovini. In sam sebi se zdim kot vrvohodec, ki hodi po ozki brvi med dvema bregovoma, med dvema deželama.«

Zares, včasih ni lahko.

Ina

Kosilo po prekmursko

Sirova juha (sirnica)
Pečene svinjske zarebrnice
Krpice z zeljem
Mlečne kumare v solati
Makova povitica

Sirova juha

Skuhamo primerno količino kostne juhe ali jo pripravimo iz jušnega koncentrata. Tri jajca stepemo in jim primešamo štiri žlice nastrganega parmezana ali drugega trdega sira in štiri žlice drobtin. Zmes med mešanjem počasi vlivamo med vrelo juho. Ko dobro prevre, juho odstavimo s štedilnika in pustimo, da stoji deset minut. Zatem ji dodamo drobno sesekljan zelen peteršilj ter z juho postrežemo.

Krpice z zeljem

Iz moke, dveh jajc in mlačne vode zamesimo rezančno testo. Ko malo počiva, ga razvaljamo na nožev rob debelo. Razvaljano testo pustimo, da se nekoliko osuši, nato pa ga razrežemo na tri do štiri cm velike krpice, katere med mešanjem, da se ne sprimejo, zakuhamo v osoljen krop. Kuhane odcedimo in zabelimo.

Glavico svežega zelja zrežemo na kocke in ga na maščobi, na kateri smo zarumenile nekaj drobno sesekljane čebule, dušimo. Med dušenjem ga solimo, pokapamo s kisom, popramo in po okusu malo osladkamo. Ko je zelje mehko mu primešamo zabeljene krpice.

Mlečne kumare v solati

Naribane kumare polijemo z mešanico kislega mleka in kisle smetane. Začinimo jih s soljo, sladko papriko in strtim česnom.

Makova povitica

Iz dveh jajc, štirih žlic sladkorne sipe, deset žlic smetane, vzahajanega kvasa, potrebne količine moke in mleka zamesimo rahlo kvašeno testo. Ko vzhaja, testo razvaljamo in ga potresemo s trideset dkg zmletega maka, posipamo povrh s četrt kg sladkorne sipe, nato pa nadev poškropimo s stopljenim maslom (dvajset dkg). Povitico zvijemo, jo damo v pekač in pustimo, da ponovno vzhaja. Zatem jo povrh namažemo s stepenim jajcem in spečemo v neprevroči pečici.

Onesnažena zemlja, kakor so jo videli karikaturisti vsega sveta

V mesecu maju je bila v Ljubljani odprta že tretja mednarodna razstava karikatur brez besed. Pripravilo jo je uredništvo lista »Pavliha«. Na njej se je predstavilo 146 karikaturistov iz 19 držav. Med njimi so bili zelo lepo zastopani domači, jugoslovanski avtorji in še posebej slovenski avtorji, ki so obenem tudi pobudniki zanimive razstave.

Značilno je, da je velik del karikatur uglašen na povsem določeno temo, čeprav so imeli avtorji pri izbiri snovi povsem proste roke. Karikaturisti iz najrazličnejših držav so namreč v svojih karikaturah upodobili onesnaženje planeta, na katerem živimo, onesnaženje naše Zemlje. Očitno je to problem, ki žuli skoraj vse civilizirane države. Zato na karikaturah mrgoli tovarniških dimnikov, ki zakrivajo sonce, naš planet se duši v avtomobilih, osamljen ribič zaman namaka svoj trnek v onesnaženo morje, pajek je okrog trnka spredel svojo mrežo. Čeh Milan Jansa je nostalgijo za staro podobo sveta izrazil tako, da je narisal steklenico, v katero je spravil staro kmečko vas s travnikom in z domačimi živalmi, z grabljicami in s kmečkim vozom. Karikaturisti v svojih risbah protestirajo proti vsem vrstam onesnaževanja našega okolja, proti dimu, ki lega nad naša mesta in proti porabništvu, ki sega v naša srca. Gre torej za humor s hudo grenkim priokusom.

J. K.

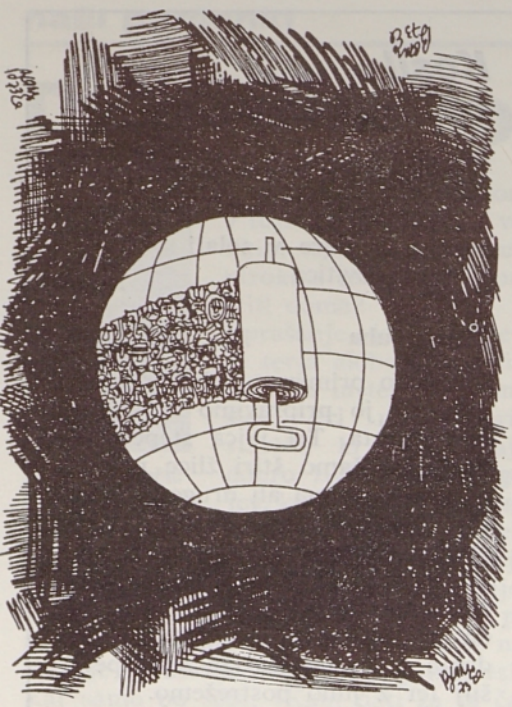

FRANCISCO BLANCO
KUBA

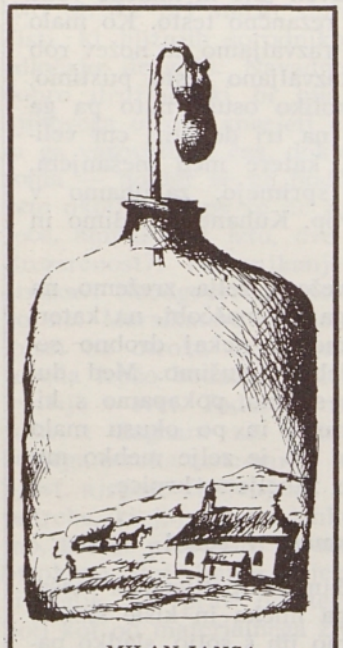

MILAN JANSA
ČEŠKOSLOVAŠKA

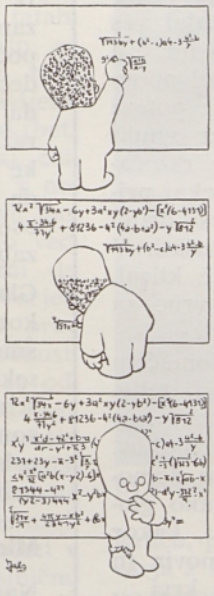

A. J. SMOLINSKI
ŠVICA

MIROSLAV SLEJŠKA
ČEŠKOSLOVAŠKA

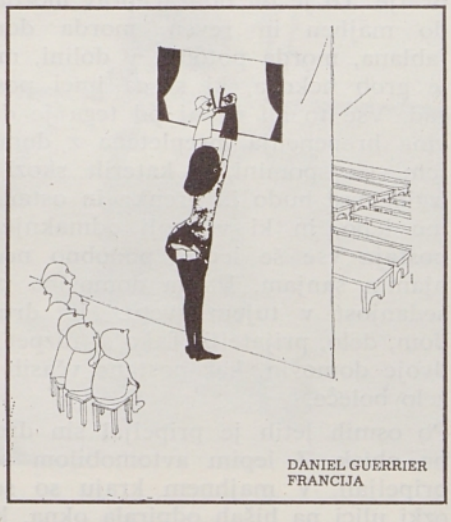

DANIEL GUERRIER
FRANCIJA

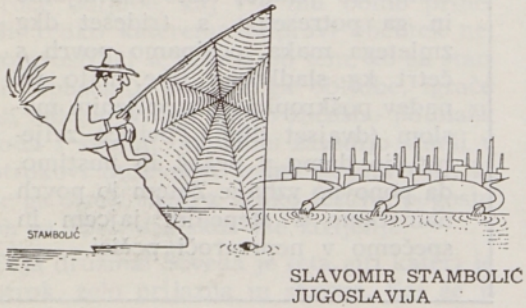

SLAVOMIR STAMBOLIĆ
JUGOSLAVIJA

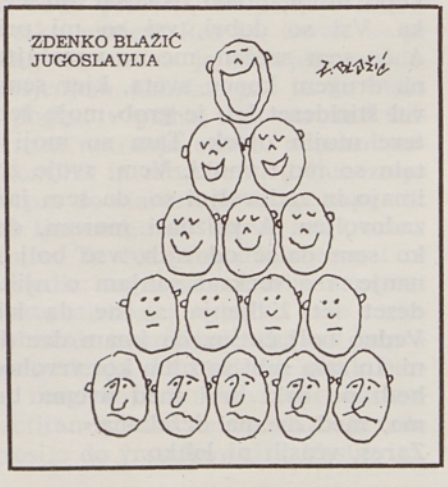

ZDENKO BLAŽIČ
JUGOSLAVIJA

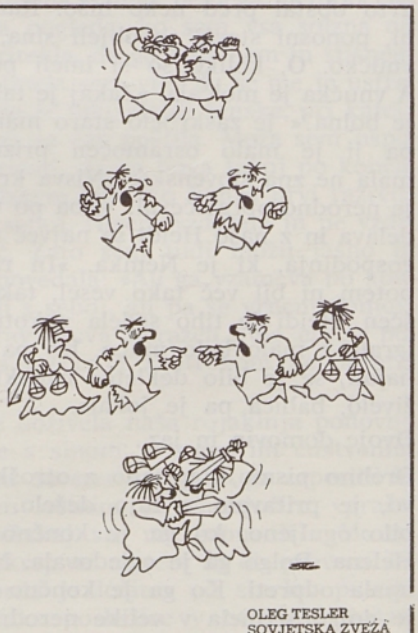

OLEG TESLER
SOVJETSKA ZVEZA

Slovenci v Göteborgu

Številne naloge društva — Glavna skrb: ohraniti otrokom slovenski jezik

V četrti številki Rodne grude ste objavili kratek članek o Slovencih v Göteborgu. Želeli bi, da se o nas zve še kaj več, zato vam pošiljam priloženi sestavek.

Göteborg je za Stockholmom danes drugo največje švedsko mesto in obenem najpomembnejše pristaniško in univerzitetno mesto. Razen Švedov in priseljencev, ki so praktično z vsega sveta, živi tukaj po neuradnih podatkih 600 do 800 Slovencev. Večina se nas je naselila pred desetimi leti ali pozneje. V primerjavi z drugimi priseljenci smo prišli Slovenci precej pozno in zato ni nič čudnega, da o nas ni dosti slišati. Toda kakor povsod drugod po svetu se **Slovenci tudi tukaj nismo** izgubili v množici drugih narodov. Naučili smo se tujega jezika in privzeli njihove navade, toda v srcih smo ohranili svetlo podobo naše lepe domovine, ki ji hočemo ostati zvesti. Tja pod vznožja Nanosa in Triglava, Karavank in Gorenjcev, Pohorja, Kozjaka in čez vinske griče med Dravo in Muro romajo velikokrat naše misli. V zadnjih letih je bilo večkrat na raznih koncih in krajih čutiti potrebo po organiziranem kulturno-pro-

Slovenska Kulturföreningen France Prešeren – Göteborg

svetnem delu med Slovenci v Göteborgu. Bilo je več skromnih poskusov za ustanovitev društva, ki so se zatem vse bolj uresničevali. Na predvečer obletnice rojstva pesnika doktorja Franceta Prešerna lani 2. decembra, smo se zbrali pobudniki te akcije. Naš pomenek je rodil sadove: postavili smo prve temelje našemu kulturnemu društvu in se domenili, naj se imenuje po našem največjem pesniku Francetu Prešernu. Da bi dokazali, da smo Slovenci, se nismo razšli, ne da bi zapeli nekaj domačih pesmi in se zavrteli v ritmu polk in valčkov.

Še bolj veselo je bilo na Silvestrovo. Kar sto trideset se nas je zbralo in v vedrem razpoloženju smo pričakali Novo leto. Ob tej priložnosti je doživel naš novoustanovljeni pevski zbor svoj »ognjeni krst«. Njihov prvi nastop je bil skromen in plah, a videli smo, da je to le začetek in z navdušenjem smo pozdravili naše pevce.

Tudi naših otrok nismo pozabili. Kako neki? Saj prav zaradi njih se še posebej trudimo, da ne bodo odtrgani od matične domovine. Na novega leta dan so se veselo zavrteli z dedkom Mrazom okrog novoletne jelke. Še prej pa jim je prijazni dedek, s kakršnim so se mnogi otroci prvikrat srečali, razdelil darila.

V soboto, 3. februarja, smo imeli Slovenci v Göteborgu drugo večje srečanje, tokrat na proslavi ob obletnici smrti pesnika Franceta Prešerna. Učiteljica slovenščine Jožica Repanškova je zbranim govorila o življenju in ustvarjalnem delu tega našega velikega pesnika. Njen govor je bil povezan z recitacijami Prešernovih del. Pevski zbor pa je zapel njegovo »Luna sije«. Po proslavi nismo veliko peli in plesali, temveč smo se sestali na ustanovnem občnem zboru društva. Tako je bil to uradni rojstni datum našega Slovenskega kulturnega društva »France Prešeren« v Göteborgu.

Pred našim društvom so številne delovne naloge, saj smo se pozno zbudili in bomo morali to nadomestiti. Glavna skrb je ohraniti slovenski jezik predvsem našim otrokom, ki obiskujejo švedske šole. Trenutno imamo pouk slovenščine, morda niti ne toliko po naši zaslugi, na dveh osnovnih šolah po dve uri tedensko. Tega pouka so pa zaenkrat deležni le redki naši otroci, ker se pač naše mesto razteza v razdalji 30 km in so otroci raztreseni po šolah po raznih mestnih predelih. Zelo smo ponosni tudi na tečaj slovenskega jezika, ki smo ga organizirali v sodelovanju s švedskim zavodom za jezikovni pouk. Namenjen je tistim zakoncem naših ljudi, ki so druge narodnosti. Tečaj z vnemo obiskuje šestnajst Švedinj, en Šved, ena Danka, ena Finka in en Nemec. Ponosni smo na to skupino in

Številni slovenski göteborški otroci so prvikrat videli dedka Mraza

Otroški pari plesne sekcije so zaplesali tudi »družinski valček«

Carmen in Rudi Hren plešeta ča-ča-ča

Kar velika skupina slovenskih otrok se je zbrala na maškaradi v Göteborgu (spodaj)

želimo, da se bomo čimprej pogovarjali tukaj in na dopustu v domovini po naše.

Društvo si bo prizadevalo, da bi zbudilo čim več zanimanja za slovenske knjige. Mestna knjižnica v Göteborgu ima že kar lepo število slovenskih knjig, ki imajo vse več bralcev. Sčasoma bi radi ustanovili tudi lastno knjižnico. Seveda pa moramo imeti prej primerne prostore.

Veliko zanimanje med tukajšnjimi rojaki je tudi za zborno petje, saj sem že omenil, da je naš novoustanovljeni mešani pevski zbor že nastopil in še naprej pridno vadi. Od Zveze kulturno-prosvetnih društev iz Ljubljane smo dobili nekaj odrskih del. Za to uslugo se na tem mestu še enkrat zahvaljujemo. Pravkar pripravljamo lutkovni oder in bomo v kratkem začeli z lutkovnimi igricami.

Tako smo prve korake že naredili, spisek želja in hotenj pa je še neskončen. S pomladjo smo Slovenci tukaj doživeli tudi pravo pomlad v zabavnem in kulturnem življenju.

»Prinašamo vam pozdrave od vaših najdražjih iz domovine. Naša rodoljubna pesem in domača beseda polni dvorane širom Evrope.« Tako so nas vabili letaki že v drugi polovici aprila na gostovanje turneje Zvoki rodnega kraja. Goste iz Jugoslavije smo pozdravili 24. aprila. Slovenci smo seveda izkoristili priložnost in se pogovorili med drugimi tudi s pevcema Eldo Viler in Ivom Robičem. Iva smo Mariborčani napeljali, da je obudil nekaj spominov na mesto pod Pohorjem, saj se ga dobro spominjamo, ko je včasih pel v Veliki kavarni. Naslednji dan, 25. aprila, je bila prireditev v Koncertni hiši. Vsi smo bili enotni v želji, da bi takšna gostovanja še večkrat doživeli.

Prvič, odkar smo Slovenci prišli v Göteborg, smo se sestali v tako velikem številu. Kar stosedemdeset se nas je zbralo 28. aprila zvečer v dvorani v Gamlestanu. Med nami je bilo tudi nekaj gostov iz drugih naših republik in precej Švedov, ki se v zadnjem času vse bolj navdušujejo za naše prireditve.

Da bi bilo razpoloženje čim prijetnejše, smo pripravili kratek kulturni program, ki ga je začel mešani pevski zbor pod vodstvom dirigenta Mirka Bratičeviča s pesmijo »Domov v slovenski kraj« (tekst Jožef Vaša-Miroslav). V nadaljevanju smo slišali dve italijanski pesmi, nekaj romanc in ruskih pesmi v izvedbi gostov solistov. Za zaključek pa nam je pevski zbor zapel še gorenjsko narodno »Po jezeru«.

Največ priznanja je požela plesna revija otroških parov naše plesne sekcije, ki jo z velikim uspehom vodi Stanko Slak. Po borih sedmih vajah so tako junaško zaplesali dunajski, angleški in družinski valček ter druge plese, da ploskanju ni bilo konca ne kraja.

Po programu smo ob dobrem vinu in kranjskih klobasah, pri čemer seveda prešerno razpoloženje ni izostalo, preživeli ostanek večera. Tudi brez naših polk in valčkov ni šlo. Marsikdo je ob tem pomislil, kako da se Slovenci nismo že prej spomnili na takšna prijetna srečanja. Pa saj ni nič čudnega, ko pa nas je toliko prišlo na Švedsko samo za eno ali dve leti. Zdaj pa se nam je čas raztegnil na pet, osem ali celo več let. In kdo ve, kako dolgo bomo še tukaj. Nedvomno bo marsikateri rojak ostal kar za vse življenje. Zato je tudi res potrebno, da smo poskrbeli za svoje društvo in s tem tudi za duševno, kulturno in zabavno plat življenja.

V nedeljo, 29. aprila, so se naši otroci zbrali na svojem rajanju. Najmanj trideset jih je bilo in seveda starši z njimi. Na tej reviji otroških parov so najbolj uspešni prejeli pismena priznanja. Nemogoče je popisati izraz veselja, ki je žarel iz otroških obrazov, ko so iz rok predsednika društva Stanka Andlovica prejemali te častne listine.

Plesno revijo naše mladine so si ogledali tudi člani oddelka za aktivnost v prostem času pri švedski socialni upravi. Njihov predstavnik se je po nastopu zahvalil otrokom, staršem in društvu in zaželel novih uspehov. Obljubili so nam, da nas bodo pri tem delu vsestransko podprli.

Ganjeni smo bili od ponosa, saj se nam je prvikrat primerilo, da smo v taki obliki pokazali domačinom, da mi priseljenci iz Slovenije nismo le živi avtomati, ki so pred leti dostikrat prevzeli na Švedskem najslabša dela, temveč da smo zvesti sinovi in hčere svojega naroda, ki hočemo ohraniti in gojiti dediščino svojih prednikov. Naš mešani zbor je 29. aprila sodeloval na prvomajski svečanosti, ki jo je priredilo Združenje Jugoslovanov v Göteborgu. Občinstvo smo navdušili in nagradili so nas z burnim ploskanjem.

Ker je pred nami čas letnih dopustov, kličemo rojakom: na svidenje v domovini!

Lojze Tertinek

Naše šole v Franciji

Po statističnih podatkih francoskega ministrstva za notranje zadeve je bilo v začetku leta v Franciji 9.262 jugoslovanskih otrok, ki so stari manj kot 15 let. V dopolnilni pouk iz naših »nacionalnih predmetov« je zajetih le 405 otrok, od katerih je 334 učencev osnovne šole in 33 gimnazijcev v Parizu. Dvanajst otrok obiskuje šolo v Limeil-Brevennesu in 26 v Rouenu. Po rešitvi nekaterih finančnih vprašanj računajo, da bodo vključili v jugoslovanski dopolnilni pouk v Franciji veliko več naših otrok.

Kaj brez carine?

Novi carinski zakon, ki je bil sprejet sredi letošnjega aprila, urejuje obsežno in zapleteno gradivo carinskopravnih odnosov, poenostavlja carinjenje in zagotavlja naglejšo dostavo blaga potrošnikom.

Načelo carinskega sistema je, da je treba za vse, kar se uvaža iz tujine, plačati carino. Tega načela pa ni mogoče povsem uresničiti. Predlog zakona izhaja iz tega, naj bi bile izjeme v tem načelu, in to v takih primerih, ko je očitno, da ne gre za uvoz blaga, zaradi katerega je bila carina uvedena kot instrument za zaščito domače proizvodnje in tržišča. Pri tem gre tudi za obzirnost do tujih državljanov ali za primere, ko carina izgubi svoj osnovni pomen (za predmete, prenesene čez mejo in ponovno vrnjene v državo, bencin v avtomobilskih rezervoarjih in podobno).

Blago, za katero ne bo carin, je razdeljeno v več skupin po sorodnosti in pravici razpolaganja. Zakon določa, da ne bo treba plačevati carine za osebno garderobo, predmete in darila v vrednosti do 300 dinarjev. Carine prosti so tudi predmeti, podedovani v tujini, reklamno gradivo in vzorci, ki jih državni organi, delovne in druge organizacije dobijo brezplačno iz tujine. Neocarinjene bodo, kot določa osnutek zakona, še odlikovanja, medalje in športne trofeje. Znanstvenikom, književnikom in umetnikom ne bo treba plačevati carine za lastna dela, ki jih prinašajo v državo, prav tako tudi ne invalidom za ortopedske pripomočke in dvolastnikom za poljščine in druge kmetijske ter živinorejske proizvode z lastnih posestev v obmejnem pasu. Carine prosti so tudi že rabljeni predmeti za gospodinjstvo in gospodarski inventar (razen osebnih motornih vozil), ta olajšava pa velja za vse jugoslovanske državljane, ki so v tujini prebili vsaj deset let, ter tuje državljane, ki imajo dovoljenje za stalno bivanje v naši državi. Vsi, ki so se iz Jugoslavije izselili pred 6. aprilom 1941, lahko uvozijo osebne avtomobile brez carine. Tudi za blago, ki ga državni organi, delovne in druge organizacije brezplačno dobivajo iz tujine v znanstvene, prosvetne in socialne namene, ne bo carine, na primer za instrumente, stroje in podobne naprave ter predmete, zbirke in umetniška dela za muzeje in galerije, učila za dijake in predmeti ter oprema za območja, ki so jih prizadele elementarne nesreče.

Alpski kvintet v Stuttgartu

Vsem, ki smo v tujini, veliko pomeni, če slišimo slovensko besedo tako daleč od domovine. Še bolj pa je vsakemu draga slovenska pesem, ki ji ni enake na svetu. Slovencem v okolici Stuttgarta to ni težko, saj nastopa po lokalih tod okoli kar precej slovenskih ansamblov. Najbolj pa meje od vseh navdušil Alpski kvintet, ki igra za zabavo v Hofbräu Keller na Königstr. v Stuttgartu. Prijazne slovenske fante sem zaprosila, da mi nekaj povedo o sebi in svojem delu.

V ansamblu igrajo: harmoniko — Niko Kraigher, bas — Janez Per, klarinet — Vinko Sitar, trobento — Ivan Prešeren, kitarist in vodja ansambla pa je Jože Antonič. Najprej so nastopali po naših krajih, nato pa so odšli na turnejo po zahodnoevropskih državah. Tako so začeli pred šestimi leti najprej nastopati v Franciji. Nato jih je pot zanesla v Švico, kjer so igrali na raznih prireditvah, imeli pa so tudi več samostojnih koncertov. V zadnjem času največ nastopajo v Avstriji, Švici in Zahodni Nemčiji. Tako pridejo dvakrat na leto v Stuttgart, kjer igrajo. Ansambel igra zelo kvalitetno in tako, da ustreže vsakemu poslušalcu, ki je še tako zahteven. Njihov repertoar obsega zabavno glasbo, nemške koračnice, najbolj ubrano pa izzvene izpod njihovih prstov slovenske polke in valčki, ki jim vsi najraje prisluhnemo. Ničkolikokrat je slišati želje nemške publike: »Po slovensko zaigrajte!« Ansambel nastopa profesionalno. V domovini so izdali svojo ploščo, ki jo na veliko in z veseljem kupujejo tudi nemški poslušalci. Želja ansambla, ki je bolj znan v tujini kot doma, je, da bi se čimvečkrat predstavili tudi poslušalcem v domovini. Njihova velika želja je tudi, da bi organizirali s pomočjo domovine turnejo za naše izseljence.

Ob koncu maja je ansambel odpotoval za štirinajst dni v Švico, nato pa se bodo s svojimi instrumenti napotili domov na Gorenjsko. Mnogo Slovencev, pa tudi ostalih pa se bo še lep čas spominjalo prijetne glasbe Alpskega kvinteta. Zato že zdaj kličemo: »Na svidenje v jeseni!«

Milica Pukl

Sporazum o zaposlovanju tudi s Švico

Pred kratkim je Švico obiskal zvezni sekretar za delo in socialno politiko Vuko Dragašević, ki se je v Bernu pogovarjal tudi o načelnih vprašanjih ureditve naših migracijskih gibanj glede Švice. Vuko Dragašević se je v Bernu mudil na povabilo švicarske vlade.

Na teh razgovorih so razen o sklenitvi sporazuma o zaposlovanju, razpravljali tudi o drugih stvareh, ki so povezane s tem. Predvsem so govorili o položaju naših delavcev, ki so že zaposleni v tej državi, o delovni in socialni zaščiti ter predlagali dopolnitev in spremembe obstoječe konvencije o socialnem zavarovanju, o poklicnem usposabljanju naših delavcev, predvsem pa o razširitvi pouka iz »nacionalnih« predmetov za otroke naših ljudi v Švici.

Strokovnjaki iz obeh zainteresiranih držav, so se dogovorili ob tej priložnosti, da morajo do konca tega leta pripraviti predloge za izboljšanje konvencije o socialnem zavarovanju in pripraviti osnovo za sklenitev sporazuma o zaposlovanju med Jugoslavijo in Švico.

Znano je, da ima podobne sporazume Švica sklenjene le z Italijo in Španijo. Kljub nekaterim mnenjem v Švici, da je v državi že preveč tujih delavcev, pa se pojavljajo tudi nasprotna mnenja s strani delodajalcev, ki so za tujo delovno silo zainteresirani. Prav zato lahko upravičeno pričakujemo, da bo kmalu prišlo do sklenitve sporazuma o zaposlovanju, za katerega je še zlasti zainteresirana naša država. Obstoječo konvencijo pa je treba prilagoditi tudi spremembam v švicarskem socialnem zavarovanju, ki so že v teku.

Občni zbor »Triglava« v Nürnbergu

V okolici Nürnberga in v samem mestu živi okrog 1.300 Slovencev, zato povsem upravičeno tudi tu obstaja slovenski klub, katerega osnovni namen je rojake povezovati, organizirati različne kulturne in zabavne prireditve, hkrati pa nekaj naše kulture pokazati tujemu narodu.

Kulturno-prosvetni klub Slovencev »Triglav«, kot se uradno imenuje, je imel svoj redni letni občni zbor 19. maja. Ob ne prav zadovoljivi udeležbi članov lahko kljub temu ugotavljamo, da je občni zbor uspel, saj je nakazal dovolj smernic za nadaljnje delo, dovolj volje, člani pa so lahko zadovoljni tudi z dosedanjim delom. Iz predsednikovega poročila je bilo razvidno, da je klub v preteklem obdobju organiziral nekaj uspelih družabnih prireditev, ki pa niso vse uspele v finančnem pogledu. Zato stanje društvene blagajne ni zavidljivo. Seveda je bilo na račun dosedanjega odbora na občnem zboru izrečene tudi nekaj kritike — zakaj ni bila pobrana članarina, zakaj niso dobili lastnih prostorov, zakaj organizirajo le veselice. Očitno pa je bilo, da je bilo največ krivo to, ker je odbor pri delu premalo pomagal predsedniku, saj je pogosto ostajal za vse organizacijsko delo sam.

Občni zbor je ob koncu izvolil nov sedemčlanski upravni odbor, ki je za predsednika ponovno izbral Franca Gerjoviča, za tajnika Gaberška, za blagajnika pa Franca Skuka. Nadzorni odbor šteje tri člane, njegov predsednik pa je Vinko Marinko.

J. P.

Slovenski pouk v Zürichu

V maju je začela z delom slovenska dopolnilna šola v Zürichu, ki jo obiskuje 14 slovenskih otrok. Prijave je zbralo in skrbelo za vso organizacijo SPD »Triglav«, ki je s pomočjo staršev ustanovilo slovensko šolo tudi v Thunu, kanton Bern. Trenutno imajo le šest otrok, kaže pa, da jih bo kmalu več. Želje in potrebe po slovenskem dopolnilnem pouku so tudi v drugih krajih po Švici, vendar pa bo težko ustreči vsem zaradi velike raztresenosti slovenskih družin. Vsekakor pa so dosedanji uspehi velika spodbuda za prihodnje. Podrobneje bomo o novoustanovljenih slovenskih šolah v Švici še poročali.

S »Triglavom« na Triglav!

Slovensko planinsko društvo »Triglav« v Švici vabi ljubitelje gora na vesel izlet v domače gore. Potovanje bo v dneh od 25. do 28. julija. Iz Ljubljane bomo odšli 25. julija do koče na Krnici. Naslednji dan bomo odšli prek Krniške stene do Pogačnikovega doma. Tretji dan nas bo pot popeljala prek Doliča ali Praga na Triglav, četrti dan pa se vrnemo v dolino. Isti izlet je možen tudi teden dni pozneje in bi se v tem primeru srečali z rojaki iz SKUD »Triglav« iz Stuttgarta.

Prijave sprejema in daje informacije »Triglav« Zürich do 15. julija, telefon 01 — 73 48 28 ali pismeno na naslov SPD »Triglav«, Seestr. 358 8706 Meilen, Švica.

Učenci slovenskega dopolnilnega pouka v Sindelfingnu in Reutlingnu so člani folklornega krožka. Starši jih kljub precejšnji oddaljenosti redno vozijo k vajam, otroci pa imajo zato še več veselja ob nastopih

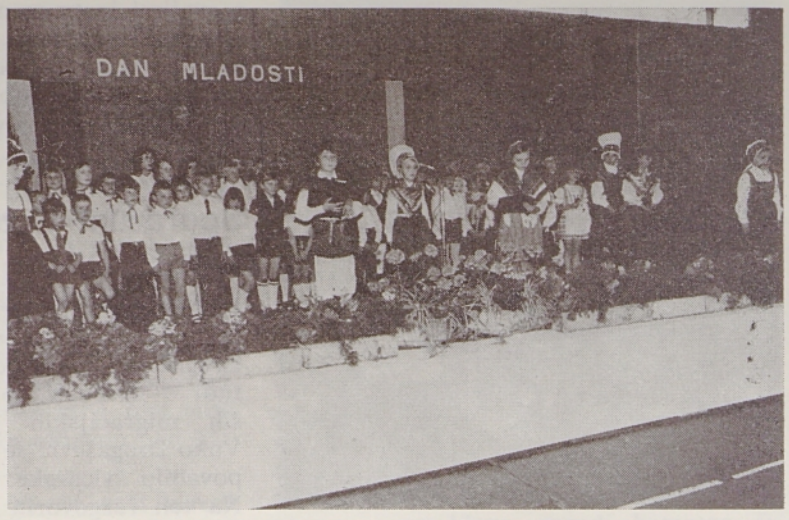

Osemdeset slovenskih šolarjev v Baden-Würtembergu je 19. maja z veliko slovesnostjo proslavilo Dan mladosti in rojstni dan maršala Tita

Dan mladosti v Sindelfingnu

Dne 19. maja je slovenska šolska mladina v pokrajini Baden-Württemberg svečano proslavila Dan mladosti in rojstni dan maršala Tita. Na to prireditev so se učenci v posameznih oddelkih že dalj časa pripravljali. Tokrat so želeli nastopiti v čim večjem številu. Večino svojih vaj za nastop so imeli v prostorih Slovenskega kulturno umetniškega društva Triglav, za kar so društvu tudi hvaležni.

Dan je bil lep, tokrat je tudi sonce skoz mlade veje dreves, ki obdajajo razstavni prostor v Sindelfingnu, pošiljalo svoje žarke in ogrevalo prihajajoče. Že ob vhodu v dvorano je srce nehote močneje utripnilo, kajti naše zastave in pisano cvetje so nas za ves popoldan v družbi otrok, ki obiskujejo slovenski dopolnilni pouk, popeljale v deželo, ki ji pravimo domovina.

Vse zbrane v dvorani sta pozdravila skrbna starša slovenskih učencev Marija Žekš in Mitja Jug. Napovedovalca in bralca vezne besede sta bila Irenca Goličeva in Borut Žekš, oba stara po deset let. Za njima je izpolnjevalo oder osemdeset slovenskih šolarjev, mnogi v narodnih nošah. Nastopajoči so se nam predstavljali s pesmicami, recitacijami in folklornimi plesi. Ves program je vezala misel na domovino, doživljeno mladost v tujini in najlepše želje maršalu Titu ob njegovem 81. rojstnem dnevu.

Po dveurnem programu se je slovenskim učiteljicam za njihovo požrtvovalno delo v imenu staršev zahvalila mati treh slovenskih šolarjev Ivanka Peuz.

Dragica Nunčič
slovenska učiteljica
v Stuttgartu

Veseli tobogan v Freyming-Merlebachu

V soboto, 31. marca, je gostoval med nami veseli tobogan z Radiotelevizije Ljubljana. V dvorani v Beningu se je zbralo veliko ljudi, ki so vsi z veseljem spremljali to lepo otroško oddajo. Navzoč je bil tudi naš konzul Lah iz Strassbourga. Nastopali so otroci društva »Jadran«, otroci iz Aumetza in otroci iz Stuttgarta. Zapeli so nekaj lepih otroških pesmi, nato pa so sledile recitacije. Marsikateremu se je orosilo oko, saj take prireditve pri nas še ni bilo. Prav lepo so nas presenetili otroci iz Stuttgarta, saj so prišli v lepih raznobarvnih narodnih nošah in z rdečimi nageljni. Med seboj smo tudi sklenili številna prijateljstva in škoda, da je bilo tako malo časa.

Kot gostje te oddaje so nastopili tudi francoski otroci »Les Petite Chanterurs Lorains« pod vodstvom A. Rohra. Zapeli so dve pesmici, eno francosko in eno slovensko.

Res je bilo lepo in zahvaljujemo se Radioteleviziji Ljubljana in njihovim sodelavcem!

Marlenka Sajovec
Merlebach, Francija

Že v času, ko se je pri nas pomlad šele napovedovala, smo imeli na Matici ljub obisk iz Francije. Obiskala nas je dolgoletna naročnica Karolina Škofca iz Montiersa. Prišla je s sinom Lojzom in nečakom Albinom Celarcem iz Oplotnice, ki živi zdaj pri Škofčevih v Montiersu. Seveda smo bili zelo veseli, da smo se osebno spoznali. V kratkem pomenku smo zvedeli, da je bila nekoč pri Škofčevih res velika družina. Kar osem sinov in tri hčerke je rodila mati Karolina. Danes trije daleč v Kongu, kjer delajo v solinah, en sin je inženir v Južni Franciji, z mamo živi zdaj le še sin Lojze, ki si je nakopal v rudniku bolezen in ne more več delati. Pred osmimi leti, v oktobru 1965 je družina izgubila očeta. Ivan Škofca je umrl zgaran kakor toliko naših mož, ki jim je bilo poklic težko delo v rudniku.

»Triglav« združuje

Stuttgart, 2. junija.

Vozimo po razsežnem Stuttgartu, smer Degerloch. Sledimo skromnim, rumenim tablicam z napisi »slovenski piknik«. Zgodaj prispemo do dvorane Waldheim der Stuttgart Strassenbahn v Friedrich Strobelweg. Stavba v razkošno zelenem okolju, na zunaj ni privlačna, parkirišče je še prazno. Prazna je tudi dvorana, goste pričakuje okrašena z veliko mero okusa. Vse je nared. Bliža se ura napovedanega programa in na obrazih prireditelјev je zaslediti rahlo skrb: bo dovolj obiskovalcev? Bosta delo in trud poplačana, stroški kriti? Je narejeno dovolj za propagando, bodo vsi našli pot, opazili skromne smerokaze?

Opazili so jih, saj ti na tujem takle ljubek napis »slovenski piknik« nehote poveča puls in nehote pospešiš vožnjo, da boš prej tam, kjer so naši... Dvorana se počasi polni. Ko ansambel Toneta Kmetca iz Slovenije zaigra otvoritveno vižo, je pri vratih že gneča in ogromen prostor je kmalu ves živ, podoben velikemu pisanemu travniku, polnemu mladih, nasmejanih ljudi.

Drugi slovenski piknik, s katerim »Triglav« zaključuje sezono, je uspel! Čestitamo vsem članom društva, odbornikom, organizatorjem, vsem od predsednika do slehernega, ki je neumorno delal pri pripravah prireditve.

V imenu društva je pozdravil navzoče predsednik ing. Marcel Božič. Tu so bili predstavniki jugoslovanskega konzulata in informacijskega centra iz Stuttgarta ter Slovenske izseljenske matice. Sledijo prijetna presenečenja. Stuttgartski »Triglavani« so povabili na prireditev Slovensko delavsko društvo iz Aumetza v Franciji. In naši rojaki iz Francije so rade volje »skočili« 500 kilometrov daleč z avtobusom in tako ponovno potrdili, kako zaželena je medsebojna povezanost slovenskih društev na tujem. Prireditelj piknika je prijateljem iz Francije organiziral istega dne ogled zanimivega Stuttgarta. In zdaj so tu, v dvorani. Kakih štirideset jih je, večina mlajših, drugi in tretji rod naših izseljencev, pa lepo govorijo slovensko, čeprav so rojeni v Franciji. Skupini iz Aumetza sta se pridružili tudi Bezgovškova in Selškova iz Tucquegnieuxa v Franciji, naši starejši izseljenki, kajti, kot pravita, ne bosta zamudili nobene slovenske prireditve, dokler bosta mogli hoditi. Med člani slovenskega delavskega društva iz Aumetza je bil tudi njihov moški pevski zbor, ki je z veseljem tudi nastopil. Najprej so zapeli pozdravno pesem »Oj, Triglav moj dom«. Pesem krepko doni, besede segajo do srca in združujejo misli vseh navzočih, tistih, ki so že leta v inozemstvu in tistih, ki so zunaj začasno.

Program prireditve obogati še odličen pevski zbor »Domači zvon« društva Triglav. Z neumornim ansamblom Toneta Kmetca ljubko prepeva njihova Marija tako, da poleg plesa ne manjka naše lepe pesmi.

Pa še en nenaden, kratek nastop: na odru je rojakinja Rozalija Šmigoc iz Anglije. Sin živi v Stuttgartu pa je povabil mamo na slovenski piknik za njen sedemdeseti rojstni dan. »Triglavani« ji toplo čestitajo. S polnim naročjem rdečih rož, s solzami in srečo v očeh se zahvaljuje po mikrofonu in pozdravlja vse Slovence po svetu.

Omizje, rezervirano za člane »Triglava«, je skoraj vedno prazno. Vsi nekaj delajo. Celo najbolj vneti mladi plesalci prodajajo srečke, čeprav bi se raje vrteli na plesišču s svojimi dekleti. Le kako je društvu uspelo zbrati toliko dobitkov! Najbrž je bilo treba narediti precej korakov in odšteti še precej mark. Stroškov ni malo, najemnina dvorane ni nizka in misliti je tudi na rezervni fond, če hoče društvo »Triglav« še v bodoče tako aktivno in vsestransko delovati. Zato je srečk v prodaji kar precej. Mamice in očetje, ki imajo na prireditvi svoje naloge, so pripeljali otroke s seboj. Ti se najraje sučejo okrog prostora z dobitki. Čaroben pult, koliko privlačnih reči! Rdečelični fantiček, čigar mama ves čas vodi blagajno srečolova in se ne premakne z mesta, ne sede niti za hip — je fantiček in pol. Vtepel si je v glavo, da bo zadel barvni televizor in je očeta oskubil že za dober »šiht«. Zadel je le kavni mlinček.

Vera Valenci

»Županova Micka« v Stuttgartu

Po krajši pripravi je dramska skupina SKUD TRIGLAV iz Stuttgarta uprizorila Linhartovo »Županovo Micko«. Res je, da smo v tujini zaradi denarja, a kljub temu si najdemo prosti čas za odrska dela in razvedrilo. Menim, da je ena najtežjih sekcij dramska, ki se mora učiti, pripravljati tedne in mesece za uprizoritev odrskega dela. Volja do dela, veselje do prosvete, človeku pomaga, da gre svojo pot naprej, čeravno ni vedno prijetno.

Vsak igralec, posebno amater pa ne pričakuje drugega za svoj trud, kakor priznanje gledalcev. Županova Micka je bila z dobro voljo igralcev lepo odigrana, gledalci pa so jih nagradili s svojim obiskom in ploskanjem.

Priložnost imam da, se zahvalim sodelavcem dramske skupine SKUD Triglav v Stuttgartu. Omenim naj posamezne igralce, ki so se kar dobro izkazali in skušali brez težav odigrali Županovo Micko. Šternfeldovko, mlado vdovo, je odigrala Darinka Piskar. Tulpenheimovega prijatelja Monkofa je igral Stanko Protner. Župana Jako je igral Ciril Grah, ki je skušal s svojim blagim očetovskim nasvetom svetovati svoji hčeri Micki, ki jo je igrala Marjana Škedelj. Mišo Lubec-Viljem se je potrudil odigrati vlogo Anžeta, Mickinega ženina. Anton Tomaž Linhart se je pri svojem pisanju Županove Micke, spomnil tudi na tiste, ki ga radi pogledajo v kozarček, to vlogo je pripisal šribarju — Glažeku, ki ga je zelo lepo uprizoril Ivan Bahun. Vlogo Tulpenheima sem moral prevzeti sam.

Vsekakor pa ni s tem končana uprizoritev Županove Micke, saj bi jo radi pokazali še komu. Za jesensko sezono dramska skupina SKUD Triglav pripravlja celovečerno komedijo, zato vabimo prostovoljce, da se nam pridružijo.

TV oddaja za naše delavce v Berlinu

V začetku maja je »Radio svobodni Berlin« prevzel od WDR (Zahodnonemške televizije) redne televizijske oddaje v barvah iz serije »Vaša domovina — naša domovina«. Za Jugoslovane so oddaje vsak torek ob 18.45 do 18.55 na televizijskem kanalu 39 (3. regionalni program).

Program pripravlja nemška redakcija, ki ji pomagajo tudi sodelavci iz tujine. Razen najvažnejših poročil bodo v tej oddaji objavljali tudi aktualne filmske prispevke, folklorne zapise in moderno zabavno glasbo. Objavljali pa bodo tudi filme o običajih, ljudeh in življenju posameznih dežel ter tudi športne dogodke. V Berlinu bo v kratkem začel izhajati tudi list »Berliner Bär« v jezikih tujih delavcev, ki so zaposleni v tem mestu. Predvidoma bo list izhajal tudi v srbohrvaškem jeziku. V Zahodnem Berlinu je zaposlenih okrog 21.000 Jugoslovanov.

pravni nasveti

Piše: dr. Lev Svetek

Socialna varnost jugoslovanskih delavcev na Švedskem je pomanjkljiva

Sporazum o socialni varnosti, ki sta ga sklenili Jugoslavija in Švedska 5. julija 1968, je pomanjkljiv v nekaterih bistvenih vidikih socialne varnosti jugoslovanskih delavcev, ki delajo v tej državi. Zato si Jugoslavija stalno prizadeva, da bi izboljšala ureditev socialne varnosti jugoslovanskih delavcev v tem sporazumu in so v kratkem predvideni pogovori med delegacijama obeh držav zaradi sprememb in dopolnitev tega sporazuma.

Katere so bistvene pomanjkljivosti, ki postavljajo sporazum med Jugoslavijo in Švedsko o socialni varnosti skorajda na zadnje mesto v vrsti štirinajstih podobnih sporazumov, ki jih je bila sklenila Jugoslavija z drugimi državami in z njimi zagotovila socialno varnost svojim delavcem v teh državah?

Najbistvenejša pomanjkljivost je v tem, da je sporazum v celoti izločil zelo važno panogo zdravstvenega zavarovanja. Zaradi tega ne morejo niti jugoslovanski delavci sami, niti njihovi družinski člani v času, ko živijo v Jugoslaviji, uveljavljati pravic iz zdravstvenega varstva na račun švedskega zavarovanja, v katerem so zavarovani, temveč morajo sami plačati stroške morebitnega zdravljenja tako zase, kakor za svoje družinske člane. Skoraj vsi drugi sporazumi o socialni varnosti pa slone na t.i. načelu zavarovanja, to se pravi, da nosi tisto zavarovanje, kjer je jugoslovanski delavec zavarovan, stroške tega zavarovanja tudi v primeru, ko se delavec začasno mudi v domovini, kakor tudi za njegove družinske člane, ki so ostali v domovini.

Druga pomembna pomanjkljivost ureditve sporazuma je v tem, da švedska stran ne plačuje otroških dodatkov za tiste otroke jugoslovanskih delavcev, ki so ostali z materjo v domovini, temveč samo za tiste, ki pridejo z delavcem na Švedsko. To predstavlja za jugoslovanske delavce precejšnjo izgubo, saj so švedski otroški dodatki precej visoki, jugoslovanskih otroških dodatkov pa ne morejo dobiti, ker niso niti zaposleni niti zavarovani v Jugoslaviji.

V sporazumu o socialni varnosti tudi ni izpeljano načelo seštevanja zavarovalnih obdobij, prebitih v obeh državah, zaradi določitve pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, kar je sicer vodilo pri vseh podobnih sporazumih o socialni varnosti. Jugoslavija sicer s svoje strani dopušča to seštevanje, kadar ima delavec premalo jugoslovanske dobe, ne dela pa tega švedska stran, zato bi bilo potrebno uveljavljati tudi to načelo, ko bodo pripravljali spremembe in dopolnitve sporazuma.

Nekaj odprtih vprašanj varstva jugoslovanskih delavcev v Belgiji

Kakor z ostalima državama Beneluxa — Nizozemsko in Luksemburgom — ima Jugoslavija tudi z Belgijo sklenjen sporazum o socialni varnosti, ki velja že približno 15 let. Sporazum je ugodno rešil vprašanja stare jugoslovanske ekonomske emigracije, ki se je v času svetovne krize okoli leta 1930 zaposlila v velikem številu v belgijskih rudnikih in tam našla kruh in zaslužek. Pokojninska in invalidska vprašanja teh delavcev so povečini že rešena, po umrlih naših delavcih pa dobivajo njihove družine že tudi družinske pokojnine.

Nekaj odprtih vprašanj pa je glede socialne varnosti nove jugoslovanske ekonomske emigracije iz let po drugi svetovni vojni, predvsem tiste, ki zadnja leta v vedno večjem številu odteka tudi v to bogato evropsko državo. O teh vprašanjih so se že ponovno pogovarjale delegacije obeh držav, vendar so ostala nekatera bistvena vprašanja še vedno odprta.

Katera so ta vprašanja?

Prvo in morda najbolj pereče je vprašanje diskriminacije nasproti jugoslovanskim delavcem glede višine otroških dodatkov za tiste otroke, ki ostanejo doma v Jugoslaviji. Belgijska stran namreč trdovratno vztraja na stališču, da za otroke, ki žive v Jugoslaviji, ne gredo otroški dodatki v isti višini, kakor za otroke v Belgiji, češ da so življenjski stroški v Jugoslaviji znatno nižji kakor v Belgiji. Torej isti argument, kakor ga uporablja francoska stran v odnosih z Jugoslavijo, kadar gre za dodatke otrokom, ki žive v Jugoslaviji.

Drugo vprašanje, ki ga prav tako lahko označimo kot diskriminacijo nasproti jugoslovanskim delavcem, je vprašanje povrnitve stroškov zdravstvenega varstva, ki ga zagotavlja jugoslovanska stran družinam v Jugoslaviji, seveda v breme belgijskega zdravstvenega zavarovanja. Belgijska stran vrne namreč jugoslovanski strani samo tri četrtine ugotovljenih stroškov zdravstvenega varstva, pri čemer nima za to nobenih trdnih razlogov.

Še eno odprto vprašanje je, ki zadeva jugoslovanske delavce-rudarje, ki so delali v jugoslovanskih in v belgijskih rudnikih. Belgijska stran namreč zaposlitve v jugoslovanskih rudnikih ne upošteva za pridobitev in odmero belgijske rudarske pokojnine, s čimer je kršeno splošno načelo vseh konvencij o socialni varnosti o seštevanju stažev v obeh državah.

Upamo, da bodo na bližnjih pogajanjih ugodno rešena vsaj nekatera od naštetih vprašanj in s tem izboljšana socialna varnost jugoslovanskih delavcev v tej državi.

Še o zaposlitvah jugoslovanskih upokojencev

V prejšnji številki Rodne grude smo opisali ureditev prejemanja pokojnine, pridobljene v skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Sloveniji, kadar se uživalec pokojnine ponovno zaposli. Poročali smo tudi o družbenem dogovoru, ki so ga sklenili slovenski izvršni svet, slovenska gospodarska zbornica, slovenski sindikati in slovenska skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja o zmanjševanju pokojnine, kadar se upokojenec ponovno zaposli in skupaj z zaslužkom preseže postavljeni limit. Ta limit je družbeni dogovor postavil na dvojni znesek poprečnega osebnega dohodka v Sloveniji v preteklem letu (t. j. znesek 3.870 din na mesec). Dokler upokojenec s pokojnino in dodatnim dohodkom ne preseže tega zneska, se mu pokojnina ne zmanjša; ko pa začne presegati omenjeni znesek, se mu prične pokojnina postopno zmanjševati, vendar največ do polovičnega zneska (50 %). To je pri približnem skupnem zaslužku ca. 5.800 din na mesec.

Omenjena dokaj stroga ureditev prejemanja pokojnine v primeru ponovne zaposlitve pa je prizadela v Sloveniji precej širok krog zaposlenih upokojencev, ki so morali zaradi narave svoje službe sorazmerno mladi v pokoj in so se potem ponovno zaposlili na raznih važnih položajih. Gre za upokojene borce NOV, za delavce organov za notranje zadeve, upokojene oficirje in še nekatere kategorije zavarovancev, ki so voljni in zmožni še delati na raznih važnih in včasih celo ključnih položajih v naši družbi. Na predlog društev teh kategorij zavarovancev je sklenil slovenski izvršni svet ponovno preučiti to vprašanje in ga predložiti slovenski skupščini zaradi morebitne spremembe zdaj veljavnih zakonskih določil (predvsem 23. člena republiškega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju). Ni dvoma, da bodo spremembe teh predpisov prinesle določeno omilitev omejevanja pokojnine v primeru ponovne zaposlitve nekaterih kategorij zavarovancev s tem, da bi se dosedanji limit primerno dvignil (morda na znesek najvišjega dopustnega osebnega dohodka v Sloveniji, ki znaša letos po samoupravnih sporazumih 6.000 din na mesec).

Vsekakor bomo o dokončni ureditvi tega vprašanja, ki zanima tudi uživalce jugoslovanskih pokojnin, ki bivajo in so zaposleni v tujini, še poročali. Zaenkrat pa

še vedno velja dolžnost prijaviti dodatni zaslužek za vse tiste upokojence, ki skupaj s pokojnino dosežejo in presežejo znesek 3.870 din na mesec. Organi pokojninskega in invalidskega zavarovanja bodo seveda z odtrgovanjem pokojnine v vseh teh primerih počakali, dokler ne bo zakonska ureditev tega vprašanja — z novim družbenim dogovorom vred — dokončno sprejeta.

Vrnitev prispevkov iz nemškega rentnega zavarovanja

V Rodni grudi smo že poročali o spremembah v nemškem rentnem zavarovanju in o prednostih, ki jih prinašajo te spremembe tudi jugoslovanskim delavcem, ki delajo ali so delali v tej državi. Med drugim smo govorili tudi o možnosti podaljšanega prostovoljnega rentnega zavarovanja tudi za tuje delavce, ki so se vrnili v domovino in bi radi prostovoljno nadaljevali z vplačevanjem prispevkov v nemško rentno zavarovanje.

S tem, da sprememba nemškega rentnega zakona dovoljuje takorekoč vsakomur prostovoljno nadaljevanje nemškega rentnega zavarovanja, pa po drugi strani jemlje skoraj vsem dosedanjim upravičencem možnost zahtevati vrnitev svojih prispevkov, vplačanih svojčas v nemško rentno zavarovanje. Do letošnjega leta je namreč lahko zahteval vrnitev svojega dela vplačanih prispevkov v nemško rentno zavarovanje vsak bivši nemški zavarovanec, ki je dokončno izstopil iz nemškega rentnega zavarovanja in se ni več zaposlil oziroma pokojninsko zavaroval. To možnost so imeli tudi jugoslovanski delavci — predvsem s kmetov — ki so se vrnili v domovino in se nato niso več zaposlili. Vrnitev svojega dela vplačanih prispevkov so lahko zahtevali po preteku dveh let po izstopu iz nemškega rentnega zavarovanja, pri čemer je bil postavljen pogoj, da niso imeli pravico do prostovoljnega nadaljevanja nemškega rentnega zavarovanja. Te pravice pa ni imel nihče, ki še ni dopolnil vsaj 60 mesecev zavarovanja v nemškem rentnem zavarovanju.

Zdaj je, kakor smo omenili, razširjena pravica do podaljšanega prostovoljnega nemškega rentnega zavarovanja takorekoč vsakomur, kdor je bil vsaj nekaj časa zavarovan v nemškem rentnem zavarovanju. Zato naj vsem jugoslovanskim delavcem, ki vlagajo še vedno zahtevke za vrnitev svojega dela prispevkov iz nemškega rentnega zavarovanja, pojasnimo, da je ta možnost odpadla z uveljavitvijo novega nemškega zakona o rentah (Rentenreformgesetz), ki je to možnost praktično odpravil.

Pred pogovori o naših delavcih na Nizozemskem

Od približno 300.000 tujih delavcev, ki so začasno na delu na Nizozemskem, je okoli 13.000 Jugoslovanov. Med njimi je največ srbskih in bosanskih delavcev, sledijo delavci iz Hrvatske in Makedonije. Slovenski delavci — če pustimo ob strani starejše izseljence iz časa pred drugo svetovno vojno — prihajajo danes na Nizozemsko večinoma kot t. i. »detaširani« delavci, ki jih pošiljajo na delo v to državo jugoslovanske organizacije združenega dela v okviru poslovno-tehničnega sodelovanja z raznimi nizozemskimi firmami, ali pa zaradi izvajanja investicijskih del v tej državi.
Od slovenskih firm, ki delajo s svojimi delavci na Nizozemskem, je omeniti predvsem Hidromontažo iz Maribora, Termiko iz Ljubljane in Varstroj iz Lendave, ki imajo danes na Nizozemskem skupno okrog 200 delavcev, večinoma kvalificiranih in visokokvalificiranih strokovnjakov. S tem kvalifikacijska struktura slovenskih delavcev bistveno odstopa od strukture delavcev iz drugih jugoslovanskih republik in pokrajin, od koder prihajajo na začasno delo na Nizozemsko v glavnem nekvalificirani delavci. Takšnih delavcev nameravajo na Nizozemskem zaposliti tudi v teku leta 1973 še najmanj 2.000, in to v glavnem ženske in mlade delavce pod 23 leti starosti.

Četudi obstaja med Jugoslavijo in Nizozemsko sporazum o socialni varnosti še iz leta 1957, jugoslovanski delavci povečini ne poznajo svojih pravic in včasih niti dolžnosti, ki jih vsebuje omenjeni sporazum. Predvsem velja to za pravice iz zdravstvenega zavarovanja, saj so naši delavci kakor tudi njihove družine zavarovane v nizozemskem zavarovanju tudi v času, ko se začasno oziroma stalno (družine) mudijo v domovini. Delavci ne vedo, da morajo te pravice uveljaviti s predpisanimi dvojezičnimi obrazci, ki jih morajo predložiti pristojni nizozemski bolniški blagajni.

Tudi sicer je precej pojavov, ko nizozemski delodajalci kršijo predpise o delovnih razmerjih, ker si jugoslovanski delavci zaradi nepoznavanja predpisov, jezika in postopka ne vedo pomagati. Na Nizozemskem sicer obstajajo zavodi za pomoč tujim delavcem — t. i. Stichting — kjer pa ni jugoslovanskih strokovnjakov, ki bi dajali pouk jugoslovanskim delavcem. Tudi sodelovanje med jugoslovanskimi in nizozemskimi (predvsem socialističnimi) sindikati še ni dovolj tesno, da bi imeli jugoslovanski delavci od tega neko otipljivo korist.

Na predvidenih pogovorih med obema državama bo na dnevnem redu tudi izboljšanje sedanjega stanja socialne varnosti jugoslovanskih delavcev v tej sicer bogati in napredni državi.

vi sprašujete — mi odgovarjamo

Pogoji za invalidsko upokojitev

Pod kakšnimi pogoji si lahko po avstrijskih predpisih pridobim invalidsko pokojnino?

Miro N.
Dunaj

Invalidska upokojitev zaradi bolezni pripade po avstrijskih predpisih o socialnem zavarovanju zavarovancu ne glede na njegovo starost pod pogojem, da ima skupno najmanj 60 mesecev zavarovalninskega staža in da je bil v zadnjih 36 mesecih pred nastopom bolezni, zaradi katere želi biti invalidsko upokojen, najmanj 12 mesecev socialno zavarovan.

S Švedske v Nemčijo

S Švedske, kjer sem zdaj zaposlen, bi šel rad na delo v ZR Nemčijo. Moj delodajalec mi je v Nemčiji preskrbel delovno mesto in stanovanje, za kar imam potrebne dokumente. V nemškem konzulatu v Malmöju pa so mi povedali, da morajo jugoslovanski državljani po novih predpisih svoj zahtevek za bivanje v Nemčiji poslati samo iz Jugoslavije. Prosim sporočite mi, po kakšni poti lahko iz Jugoslavije zaprosim za dovoljenje za bivanje in zaposlitev v Nemčiji?

Drago K.
Švedska

Obrnite se na komunalni zavod za zaposlovanje v občini, kjer imate stalno bivališče.

Otroški dodatek za nezakonskega otroka

Že šest let sem redno zaposlen v Franciji, kjer prejemam tudi otroški dodatek za svoje tri v zakonu rojene otroke. Zanima me, ali imam pravico zahtevati otroški dodatek tudi za svojega nezakonskega otroka?

J. K.
Francija

Po francoskih predpisih pripada otroški dodatek otrokom rojenim v zakonu in izven zakona, prav tako kakor tudi posvojenim otrokom in tistim, ki jih vzdržujete. Torej imate pravico, da pri svojem delodajalcu zahtevate otroški dodatek tudi za svojega nezakonskega otroka.

Lojze Kovačič

La Réalité

(fragment)

Lojze Kovačič, écrivain de la génération slovène plus jeune, est né en 1928 à Bâle en Suisse. Son père, émigré, est rentré plus tard dans sa patrie avec sa famille. Lojze Kovačič se range aujourd'hui parmi les écrivains slovènes de pointe, malgré le nombre relativement modeste de ses livres publiés. Le plus grand écho jusqu'à présent revint à son dernier livre «Communications dans le sommeil — Réalité», qui fut prochamé aussi «Le livre slovène de l'année 1972» et pour lequel l'écrivain obtint en 1973 la plus haute distinction slovène — la Prix Prešeren. Dans ce livre aussi on voit au premier plan les questions de l'émigration slovène qu'il a éprouvées lui-même comme enfant et qui l'agitent encore aujourd'hui. Nous publions un fragment caractéristique de la nouvelle «Réalité».

Son père était un émigré, un artisan — itinérant, un tailleur du village de Cegelnica en Basse Carniole. A la fin du siècle, en 1899, il arriva à Sarrebruck en Allemagne à la frontière française. Là, il se maria. Sa femme était une des filles du tailleur chez qui il travaillait. (Maintenant je devrais inscrire qu'elle était Allemande, mais cela était comme le mot d'ordre »criminel de guerre«.) Juste avant que la guerre n'éclata, en 1910, avec leur premier enfant ils partirent en Suisse, dans la ville de Bâle. Le père apprit la pelleterie. Le métier prospérait. Il avait sa maison au centre de la ville, Rue de Couronne, son magasin, son atelier au-dessus du local de vente avec plus de vingt ouvriers. Les affaires allaient si bien que ses deux filles — Margit et Cleri — faisaient des études dans les couvents de Bruxelles et il avait acquis une telle valeur que les autorités suisses lui proposaient ellesmêmes leur nationalité. Il voulait rentrer chez lui; maintenant ce ne serait plus à Rudolfswerth en Autriche-Hongrie, mais à Novo mesto en Yougoslavie. En 1928, la crise économique le désarçonna: du jour au lendemain il devint indigent. Cette année-là — bien qu'ils eussent essayé tout ce qui était possible pour que cela n'arrivât pas — un fils vint au monde, celui qui était maintenant accroupi à table dans le coin rouge. La famille vivait de plus en plus mal, au milieu d'une canaille toujours pire dans des maisons de locataires, où les cours à l'arrière avec des cabinets communs étaient de véritables geôles souterraines. De l'école des Petits frères des pauvres à la maison dans le Steinenvorstadt, les écoliers pourchassaient le garçon sur la route, l'injuriaient, comme ils ne pouvaient s'imaginer rien de meilleur, en le traitant de Serbe au poignard ensanglanté entre les dents. Mais, bien qu'ils fussent pauvres, pour Noël le garçon recevait toujours son petit train avec les rails. En 1937, avant le commencement de la seconde guerre, les autorités suisses les expulsèrent du pays avec tous les autres travailleurs étrangers. Sous la protection de deux civils et de deux policiers de Bâle, on les emmena à un train qui était bondé d'émigrés comme un camp de prisonniers. Seul Margit put rester en Suisse. Ainsi, une nuit où il y avait justement une inondation, ils arrivèrent au lieu paternel. Maman en manteau blanc, en chapeau et avec des escarpins, dont elle avait perdu l'un d'entre eux dans la boue, avec sa petite-fille endormie dans ses bras, le père qui, avec des allumettes allumées, cherchait le sentier menant au village natal, et lui, qui trottinait dans l'eau et le maïs derrière les deux autres, enthousiasmé d'voir trouvé peut-être, au sortir du monde des seules vitrines, le chemin de l'Afrique. La maison aussi lui sembla telle: le toit de chaume, la cuisine noire, la salle basse. Dans un coin, il y avait un énorme sarcophage (le four), dans un autre coin un lit avec des feuilles, sur lequel était couchée la soeur du père, tante Mici au visage rouge d'ivrognesse, et au mur les peintures de Jésus et de Marie aux coeurs charnus ouverts, qui brûlaient. Le père parlait avec la tante dans une langue inconnue, qui avait des sons très durs et parfois trop mous. Ihr müsst da wohnen, dit le père aux familiers, weil wir nicht so viel Geld für den Zins in der Stadt haben. Le lendemain il alla en ville pour coudre pour une grande maison. Le garçon ne comprenait pas la langue, il ne distinguait que les sons. Il regardait le visage et les mains des gens, comme dans une pantomime. Les cousins par exemple se tenaient un dimanche sous un arbre avec une fourche à fronde aux mains et ils voulaient se crever les yeux l'un à l'autre. Tante Mici était agenouillée le soir à la cuisine, elle chantait et disait son rosaire. Dans tout le village il y avait des chapelles, des oratoires et des croix. L'oncle Karel, aux jambes osseuses, informes, comme s'il avait toujours vécu dans l'eau, l'avait un jour frappé d'une chaîne de trait sur le dos, parce qu'il sautait dans le verger; il lui fit sentir du vinaigre pour le faire revenir à lui et il le renvoya au travail.

Le gars essaya de se conduire comme un homme, car il voulait devenir boxeur, quand il aurait grandi. Maman, toujours en manteau blanc et en chapeau, comme un morceau de Bâle arraché là-bas en même temps qu'elle-même, se querellait avec les deux dans un allemand suisse, et eux deux, qui avaient travaillé à l'étable et fait la cuisine pour les porcs, la comprenaient tout autant qu'elle le slovène de la Basse Carniole, dans lequel ils l'invectivaient. Les cousins et les cousines, le soir, avant leur départ, quand ils avaient décortiqué le maïs dans le vestibule, leur jetaient dans la chambre un moineau qu'ils avaient aveuglé, pour qu'il se précipitât dans leurs visages. Il aurait aimé vivre à la campagne pour toujours, mais cela devait être ainsi. En 1938, ils partirent pour Ljubljana, où le père cousait pour un menu salaire. Ils vivotaient dans une misère pénible, ils déménageaient d'une petite chambre à l'autre, qui était à la fois cuisine, chambre à coucher et atelier — toutes les trois femmes: la mère, sa soeur et sa fille naturelle couchaient sur un seul lit; lui et son père sur la table. Maintenant il comprenait déjà la langue. Mais il s'étonnait le plus du fait que les adultes ne sont presque pas de véritables adultes. Dans les maisons de locataires, où ils vivaient, les gens se haïssaient entre eux comme la peste. Ils se haïssaient tout bas ou à haute voix. Ils avaient de véritables attaques de fureur et de désir du sang. D'autres par exemple restaient couchés toute la journée sur les édredons dans la cour, vêtus à moitié à l'urbaine et à moitié à la paysanne, et ils ne faisaient rien. Dans des uniformes bruns et avec de longs fusils, des policiers particuliers, des gendarmes marchaient dans les champs environnants autour des maisons et cherchaient les incendiaires, les gars qui avaient égorgé quelqu'un aux fêtes ou violé quelque fille. Quand les hommes ivres venaient à la maison, le comble de la vie commençait dans les chambres. A coups de pied ils flanquaient contre le mur tout ce qui leur tombait sous les pieds: les enfants, les chats, les chiens; quand les enfants fuyaient en hurlant ou que les bêtes se cachaient sous le lit, où elles gémissaient, ils étaient tout près de mourir de rire et cela était pour leurs femmes le signal du combat: rien ne les irritait davantage que les gémissements des bêtes, et la querelle recommençait avec le brisement de la vaisselle et des meubles, qui résonnait dans toutes les cours, s'accroissant jusqu'au soir. Maintenant seulement les enfants pouvaient reconnaître leurs père et mère, mais alors la foudre les frappait aussi. C'était comme dans une prison, où vivent des prisonniers libres. Le gars se sentait déraciné et il ne pouvait comprendre comment il s'était retrouvé en ce lieu. Il avait peur de ces âmes étranges dans les gens, qui se ressemblaient dans toutes les maisons — à l'exception d'une vieille qui lui avait donné un jour une lunette d'approche cassée. Il ne servait de rien de déménager d'une rue dans l'autre; on trouvait la fibre de la vie dans chacune de ces chambres tout aussi négligée et usée que celle qu'on avait rejeté dans la précédente; pour ainsi dire elle vous attendait. Le père fut alité à l'hôpital en raison de la tuberculose, la soeur cousut à sa place dans la grande maison. Mais tout à coup, sans transition, le gars ressembla tout à fait aux autres: nu-pieds, en culotte en sac troué, avec une blouse de maman déchirée ou nu. Avec de la boue à la main — pour se niveler avec les autres — il courait avec les gars, quand les élections avaient lieu, et il lançait la boue sur la voiture noire, dans laquelle était assise une espèce de JRZ. A la maison il n'y avait presque rien à manger. De faim il tombait parfois en défaillance. Ensemble avec les autres il ramassait du bois, de la ramille dans tous les environs, — au-delà de la Save, dans l'eau jusqu'au cou, il allait chercher des fagots dans le bois — et au crépuscule il dérobait dans les chantiers des planches derrière le dos des gardiens. Il marchait dans les camps de pommes de terre et volait dans les champs tout ce qu'il pouvait. Le vendredi il alait en cachette, à l'insu des siens, avec une vieille futée qui vivait dans un wagon sans roues dans une sablière, mendier dans la Ljubljana distinguée, de magasin en magasin, des caissières derrière leurs guichets aux vendeurs enjoués derrière leurs comptoirs — pour du sucre, du pain, des paquets de pouding, de la monnaie — et d'une porte à l'autre des meilleures maisons bourgeoises. Sur la route, de temps à autre se déroulaient les parades des »faucons« en chemises rouges et des »aigles« en chapeaux bruns, mais aux carrefours ils en venaient toujours à des rixes. Aux enterrements on voyait d'après le policier qui menait le cortège et qui était aussi affilié, à quel parti le mort avait appartenu. Il y avait des processions — la Garde adriatique, les croisés, la Conférence de Vincent — on ne pouvait s'y reconnaître dans tous ces partis et associations. Et les enfants et le voisinage dans toutes ces petites et grandes casernes de locataires, racaille des rues partout la même, ici non plus ne savaient rien de plus sage que de pourchasser la famille du gars. Seulement maintenant c'était pour la raison que les deux femmes parlaient allemand et que la maman était allemande, et un peu aussi du fait que leur vie précédente — tout à fait bêtement — leur imposait toujours une espèce de supériorité. Oh! J'aurais donné je ne sais quoi pour avoir pu pousser dans un village à l'écart, où tous sont parents, où la tante au bout du village ne se distingue pas de votre mère et le père de votre oncle. J'aurais poussé dans la communauté, pour ainsi dire devant les yeux et à l'abri de tous.

Traduit par Viktor Jesenik

RK in flora

Kot vsako leto je bil tudi v letošnjem maju teden Rdečega križa, in sicer od 6. do 12. maja. Letošnji teden RK je bil prvič posvečen človekovemu okolju, v katerem živi. Čisti zrak in zdrava voda sta postala prva skrb Rdečega križa. Za plačevanje obveznega prispevka pri poštnih pošiljkah v tem tednu smo dobili posebno prispevno znamko za 20 par. Na znamki je zemeljska obla z mednarodnimi znaki Rdečega križa (rdeči polmesec, rdeči križ in rdeči lev) na desni polobli in simboliko človeka v njegovem okolju na levi polobli. Na stranskih robovih je napis: Človek in njegovo okolje — prva skrb Rdečega križa v vseh štirih jugoslovanskih narodnih jezikih. Na znamki je tudi letnica 1973.

Osnutek za to znamko je napravil beograjski akademski likovnik Andreja Milenković. Tiskala jih je vzhodnonemška tiskarna VEB Deutsche Wertpapier Druckerei iz Leipziga v štiribarvnem ofset tisku in v polah po 50 znamk. Zobčane so grebenasto 13 1/2.

Vsako drugo leto izhajajo priložnostne poštne znamke z izbranimi predstavniki našega rastlinstva. Na letošnji seriji »Flori X«, ki je izšla na Dan mladosti 25. maja, je šest zdravilnih zelišč iz naših krajev. Skupna vrednost na vseh šestih znamkah je 20,80 din. Celih serij pa je nekoliko manj kot druga leta, in sicer 150.000. Na prvi znamki za 80 par je navadni podraščec (Arisolochia clematitis). Raste na obdelanih tleh, grmovnatih mestih in v gozdovih po vsej Sloveniji. Cvete rumeno in zraste do 1 m visoko. Diši odvratno in ima grenek okus. Uporabljajo ga za zdravljenje srca in krčnih žil.

Na drugi znamki za 2 din je navadni bodoglavec (Echinops ritro). Raste na skalnatih pobočjih, kraških gmajnah ter pustih travnikih in pašnikih. Je tudi okoli 1 m visoko zelišče z dlakavimi listi in modrimi cvetovi. Uporabljajo ga za krepitev živcev.

Na tretji znamki za 3 din je oljka (Olea europaea). Raste kot grm na kamnitih pobočjih ob morju. Zdravilni so zlasti njeni plodovi, listi pa se uporabljajo za zdravljenje visokega krvnega pritiska.

Na četrti znamki za 4 din je votli petelinček (Corydalis cava). Raste v vlažnatih listnatih gozdovih in je približno 25 cm visoko zelišče. Cvete zgodaj spomladi, in to vijoličasto. Zdravilen je njegov koren, in sicer za živce.

Na peti znamki za 5 din je bela omela (Viscum album). Raste kot stalno zeleni zajedalec na sadnem drevju in nekaterih drugih listavcih. Zdravilni so njeni listi in plodovi, in sicer zoper visok krvni pritisk.

Na zadnji znamki za 6 din je navadni gabez (Symphytum officinale). Raste po travnikih, gozdovih in grmovju. Cvete rožnato in vijoličasto in zraste do 1 m višine. Zdravilna je njegova korenika, in sicer za zdravljenje sluznice dihalnih in prebavnih organov.

Zdravilna zelišča za letošnje znamke je izbral beograjski univerzitetni profesor dr. Jovan Tucakov. Tiskala jih je švicarska tiskarna Courvoisier v večbarvnem rastrskem globokem tisku in v polah po 25 znamk. Pole z zadnjo znamko so tudi oštevilčene. Vse znamke so pokončne in velike 26 × 36 mm, brez belega roba pa 23 × 33 mm. Zobci so grebenasti 11 3/4. Škoda je le, da je teh lepih znamkic tako malo.

Spominski koledar julij in avgust 1973

1. **7.** praznujejo v Kanadi »Dominion day«
1. **7. 1916** je začel izhajati v Chicagu slovenski časopis Prosveta, glasilo Slovenske narodne podporne jednote
3. **7. 1910** je bila v ZDA ustanovljena Jugoslovanska socialistična zveza
4. **7.** praznujejo v ZDA »Dan neodvisnosti«
4. **7.** praznujemo v Jugoslaviji Dan borca
7. **7. 1941** se je pričel v Srbiji oborožen upor proti okupatorju
10. **7. 1856** je bil rojen slavni fizik Nikola Tesla. Umrl je 6. januarja 1943
13. **7. 1883** je bil rojen v Ljubljani slovenski slikar Hinko Smrekar, ki je bil ustreljen kot talec v Gramozni jami 1. oktobra 1942
18. **7. 1898** je bila v ZDA ustanovljena Ameriška bratska zveza, druga slovenska osrednja podporna organizacija v ZDA
22 **7.** praznujemo v Sloveniji Dan vstaje
23. **7. 1918** je bila v Ljubljani ustanovljena slovenska univerza
3. **8. 1914** je bil v Clevelandu ustanovljen Slovenski narodni dom
10. **8. 1893** je bil v Podgori pri Kotljah na slovenskem Koroškem rojen pisatelj Lovro Kuhar-Prežihov Voranc. Umrl je 18. februarja 1950 v Mariboru
12. **8. 1917** je bilo ustanovljeno v Chicagu Slovensko republičansko združenje
14. **8. 1942** se je začela velika italijanska ofenziva proti slovenskim partizanom
16. **8. 1941** so zažgali Nemci prvo slovensko vas Rašico nad Ljubljano
21. **8. 1780** je bil v Repnjah rojen Jernej Kopitar, ki je l. 1809 napisal prvo znanstveno slovnico slovenskega jezika
25. **8. 1925** je bilo v Buenos Airesu ustanovljeno društvo »Ljudski oder«, najstarejše slovensko društvo v Argentini
25. **8. 1925** je bilo v Cordobi v Argentini ustanovljeno Slovensko podporno društvo »Edinost«
29. **8. 1906** je bila v Clevelandu ustanovljena Slovenska narodna čitalnica
31. **8. 1941** so ustrelili Nemci prve talce na Gorenjskem

Poroka v Franciji

Slovenec, samski, 64 let, z dobro francosko pokojnino in nekaj prihrankov, želim spoznati Jugoslovanko zaradi skupnega gospodinjstva tudi v Franciji, staro na 50 let. Želim dobro slovensko hrano in oskrbo. Po možnosti zaželena slika in kratek življenjepis.

Puklavec Viktor
5. Place E. Bertrand
13012 Marseille, FRANCE

Iščem brata

Iščem brata Mirka Kazimirja Langerholza. Bil je po poklicu brivec in je nazadnje živel v Gornjem Logatcu. Zvedeli smo, da baje živi v Avstraliji v Sydneyu, kjer ima brivnico. Če bo sam bral te vrstice, naj se čimprej oglasi svoji sestri. Enako naprošam vsakogar, ki bi kaj vedel o njem, da mi to sporoči.

Mara Šetina
Zbilje 20 »Naš dom«
61215 Medvode

Iščem strica v Argentini

Iščem strica Jožeta Bregarja, ki je odšel na tuje leta 1926. Živel je v Buenos Airesu v Argentini, kjer je delal v solinah. Zadnjikrat nam je pisal leta 1947. Ne vemo, ali še živi ali pa je morda že umrl. Lepo prosim vse, ki so ga poznali in kaj vedo o njem, da mi to sporoče.

Milan Bregar
Sušica 23
61302 Muljava

Iščem očeta mojega otroka

Imam nezakonskega otroka, njegov oče, ki živi v Nemčiji, pa se je z naslova, ki ga imam, preselil. Pismo se je vrnilo z oznako »neznan«. Prosim vsakogar, ki bi vedel, kje živi, naj mi sporoči na spodnji naslov. Njegov naslov je bil: Maks Strah, Maschinenfabrik MAN, Augsburg, ZR Nemčija.

Martin Jereb
Bezgovica 9, Pristava, 63253 Mestinje

Oče, izgubljen v Argentini

Leta 1941 je odšel, leta 1955 pa se je zadnjikrat javil s priloženega naslova moj oče. Njegov takratni polni naslov je bil: Anton Šoštarič, Calle Mantiel V. 5691, Villa Lugano, Pcia. Buenos Aires, Argentina. Prosim očeta, če bo bral te vrstice, da se mi javi, hvaležen pa bom vsakomur, ki bi mi sporočil kaj o njem.

Franc Šoštarič
Volčji potok 29, p. Radomlje pri Kamniku

Križanka

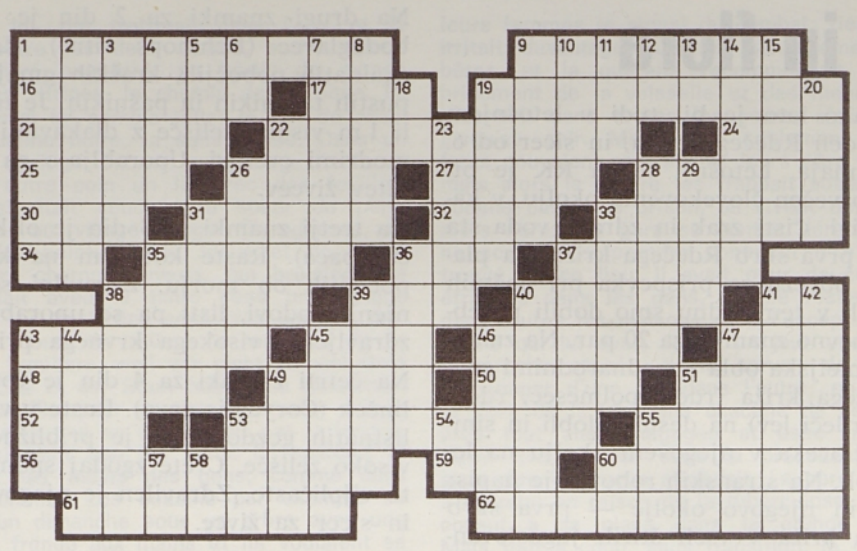

VODORAVNO: 1. raku podobna žival iz razreda pajkov, ki ima strupen zadek, 9. mogočno starogrško božanstvo, pravir vseh stvari; tudi veliko morje okoli zemlje (daljša oblika), 16. ustno ali pismeno sporočilo nadrejenim, 17. izletniška točka nad Poljčanami, 19. naročnica, predplačnica, 21. zapor, ječa, 22. turistično najbolj razvita slovenska pokrajina, 24. oranje, zorana zemlja, 25. frnikola, 26. hrib južno od Ljubljane, 27. vrsta žita, 28. lepljiv izcedek nekaterih dreves, 30. starogrška boginja življenja, rasti in smrti, mati vesoljstva ter poosebljenje Zemlje, 31. na risbi začrtana smer projektirane proge ali ceste, 32. čarovnik, vražar, 33. značilno orientalsko pokrivalo, 34. visoka igralna karta, 35. drevo z napiljenimi listi in trdim lesom, 36. himalajska koza, 37. organi v obliki nitastih vlaken, živci, 38. hrib na Notranjskem nad Razdrtim, 39. padec, 40. nemška denarna enota, 41. avtomobilska oznaka Pančeva, 43. rdeč, nazobčan krožni izrastek na vrhu petelinove glave, 45. dlaka pod nosom, 46. priljubljena izletniška točka vzhodno od Zidanega mosta; tudi sevniška tovarna ženskega perila, 47. naslov nekaterih mongolskih in tatarskih vladarjev (Džingis . . .), 48. del živalskega telesa (ljubkovalno), 49. očrt, opis, 50. starogrško mesto v Južni Italiji, kjer so imeli svoje središče eleati, privrženci idealistične filozofije, 51. italijansko mesto ob slovenski meji, največja jadranska luka, 52. manjši otok v severni Dalmaciji, 53. mehka, prosojna kamnina za izdelovanje okrasnih predmetov, najboljša vrsta sadrovca, 55. priljubljena slovenska pevka zabavne glasbe (Jožica), 56. kulturno in gospodarsko središče Slovenije, 59. del tedna, 60. šop las, koder, 61. v ozemlje kake države vključeno ozemlje tuje države, 62. škofovska stolna cerkev.

NAVPIČNO: 1. zapora pri svatbi, kjer je treba plačati za nevesto, 2. zobna gniloba, 3. gradbeni material, 4. jutranja padavina, 5. namizno pregrinjalo, 6. začetnici slovenskega pisatelja, avtorja »Visoške kronike«, 7. igralec na oboo, vrsto lesenega pihala, 8. predpisan delovni učinek za določen čas, 9. obod, 10. vrsta visokokaloričnega trdega goriva, ostanek suhe destilacije premoga, 11. glavni števnik, 12. začetnici nemškega fizika, utemeljitelja relativnostne teorije, 13. oznaka za neznanca, 14. ostanek pri mletju žita, hrana za prašiče, 15. večja kamnita gmota, 18. pogojni veznik, 19. solata iz pečenih paprik, jajčevcev, feferonov in česna, 20. ime angleškega filmskega igralca Batesa, 22. sodobni nemški pisatelj (Günter), 23. pripadnik pastirskega plemena, ki se seli s čredami iz kraja v kraj, 26. Edipov svak in tebanski kralj v grškem bajeslovju, 28. kratek žametast suknjič hrvaške narodne noše, Slovenci so ga nosili zlasti v ilirskem in čitalniškem gibanju, 29. posušena trava, 31. del ribiškega pribora, odica, 33. tretji ton v tonovski lestvici, 35. ženske, navadno starejše, 36. državna pristojbina za uradno opravilo, kolkovina, 37. umrli egiptovski voditelj (Gamal Abdel), 38. od Sonca najbolj oddaljeni planet sončnega sistema, 39. ptica selivka iz družine pobrežnikov, 40. ime beograjske filmske igralke Dravićeve, 41. slika s suhimi barvami, 42. prevodnik za sprejemanje in oddajanje elektromagnetičnih valov, 43. temno rjava žuželka iz družine murnov, ki živi v hišah, ščurek, 44. nizko gozdno rastlinje, vresje, 45. poljedelsko orodje z železnimi zobmi za rahljanje zemlje, 46. oglas, razglas, ki se hitro širi, 47. pomada, loščilo, 49. skandinavsko moško ime, 51. snov, materija, 53. vzdevek Goethejeve matere, 54. kratica za »Slavistično društvo«, 55. jeza, bes, 57. kratica za »boksarski klub«, 58. enaka soglasnika, 60. avtomobilska oznaka Peći.

Sestavil: V. Korent

REŠITEV KRIŽANKE IZ ŠT. 6

VODORAVNO: 1. stvarnica, 10. toplota, 17. Rodna gruda, 19. Portorož, 20. Emona, 21. Aral, 22. Parma, 23. grb, 24. dira, 25. oče, 26. Pietro, 28. Tate, 29. AN, 30. frak, 31. Este, 32. žolna, 34. ciklon, 37. tara, 39. gad, 40. zlo, 41. ibis, 45. markiz, 48. tlesk, 50. orel, 52. d'Arc, 53. Ra, 55. bron, 56. Radeče, 58. Una, Osek, 61. riž, 62. šarec, 63. strd, 65. akant, 66. sebičnež, 68. kramljanje, 70. Trakija, 71. skafander.

Boris Frank s svojimi Kranjci

Njegov sedanji ansambel se imenuje »Boris Frank s svojimi Kranjci«, Boris Frank pa je bil ustanovitelj dveh zelo dobrih skupin: Zadovoljnih Kranjcev in Slovenskega instrumentalnega kvinteta.

Ko je bil še študent, je zelo rad poslušal skladbe kralja polke, Franka Jankoviča iz Amerike. Prijetne melodije so ga tako prevzele, da je s prijatelji začel igrati priredbe Jankovičevih skladb. Ker so bili delavni in glasbeno precej izobraženi, tudi uspeh ni izostal. Pričeli so igrati tudi Borisove lastne skladbe, ki so bile njegovi prvi poskusi v samostojnem komponiranju. Kmalu pa so jih opazili tudi delavci radia in jih povabili na snemanje. Fantje so pokazali vse, kar so znali in nastali so Zadovoljni Kranjci, ki še danes delujejo. Žal pa je kmalu potem Boris šel k vojakom in v ansamblu so nastale spremembe. Zavoljo nesoglasij v skupini je kmalu po vrnitvi iz vojašnice ustanovil drugo skupino — današnji Slovenski instrumentalni kvintet. Uspešno so nastopali po domovini in še bolje v Švici, Avstriji in Nemčiji. Ker so bile turneje vse daljše in daljše in zato, ker mu je grozil propad družine, je Boris Frank izstopil iz skupine.

Pred štirimi leti, tam okoli leta 1968—69 pa je še enkrat poskusil srečo. Okoli sebe je zbral fante in skupaj so začeli vaditi in igrati. Z njim še dandanes uspešno nastopa. V skupini nastopajo, če pogledamo na sliko z leve proti desni: Dušan Mazaj, Janez Mavrič, Boris Frank, Tone Strniša, Janez Triplat. Če pa potrebuje za izvedbo skladbe tudi pevca, mu vedno rad priskoči na pomoč Miško Hočevar, ki je vsestranski glasbenik. V primeru, da skladba zahteva žensko petje, pa pojeta Marta Skubic in Marjana Deržaj.

S temi glasbeniki nastopa na raznih koncertih in prireditvenih turnejah širom po domovini in tujini. Vsako leto pa igrajo mesec dni v Švici.

Njegove najboljše skladbe so: Ta šmentana reč, Če te srce boli, Rdeči nageljni, Suzi, Po tri peharje sreče, Še bo pomlad prišla. Prav pa je, da omenim še nekaj skladb Miška Hočevarja, saj ga je Boris Frank ves čas najinega razgovora imel v mislih in ga zelo pohvalil. Te skladbe so: Trnovska polka, Miškova polka, Ko zacveto kostanji, Vaški fantje in še nekaj drugih.

Silvo Pust

Najuspešnejše Helidonove plošče

HELIDON

Založba **Obzorja** ZALOŽBA Maribor

Helidon HELIDON Tovarna gramofonskih plošč
Ljubljana
Slovenija, Made in Yugoslavia

LONG PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

1. Ansambel bratov Avsenik: Zlati zvoki	FLP 04-021/1-2
2. Ansambel Lojzeta Slaka: Glas harmonike	FLP 04-027
3. Stanka Kovačič: Moj fant ljubi drugo	FLP 04-028
4. Slovenski oktet: Sedem rož	FLP 09-009
5. Koroški akademski oktet: Pojdam u rute	FLP 09-011
6. Ansambel Miha Dovžana: Dimnikar	FLP 04-023
7. Ansambel Maksa Kumra: Na Vrhe	FLP 04-024
8. Štirje Kovači: Pesem doline	FLP 04-022
9. Martin Bötcher: Dr. Živago	SLE 14549-P
10. The Les Humphries: Singing Revolution	SLK 16692-P

SINGLE PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

1. Janko Ropret: Ne priznam	FSP 5-063
2. Marjetka Falk: Mož naj bo doma	FSP 5-055
3. Miha Dovžan: Sprevodnik	FSP 4-024
4. Erazem in potepuh	FSP 2-001
5. Kekčeva pesem	FSP 2-002
6. Jože Kobler: Spomin na Marjano	FSP 5-056
7. Srce: Gvendolina, kdo je bil?	FSP 5-051
8. Trio Jožeta Burnika: Za rojstni dan	FSP 4-025
9. Alfi Nipič: Stranac	FSP 5-062
10. Sonja Gabrščček: Jabolko	FSP 5-053

Opomba: Avsenikova plošča »Zlati zvoki« je zaradi v tujino prodane licence namenjena izključno za prodajo v Jugoslaviji.

Če ste se preselili ...

Če ste se preselili, izpolnite naslednji obrazec in ga v kuverti pošljite na naslov naše uprave: Rodna gruda, 61000 Ljubljana, Cankarjeva 1/II, p. p. 169

Ime in priimek: .....

.....

Stari naslov: .....

.....

Novi naslov: .....

.....

mali oglasi mali oglasi

PRODAM HIŠO V neposredni bližini zdravilišča LAŠKO.

Naslov:
Bernard Potočnik Debro 9 a
63270 Laško

Poceni prodam nov ojačevalec EHOLETE M 150 (110 Watt), posebej je še eho hal, vse je novo, še pod garancijo. Ta najnovejši izdelek tovarne Eholete s petimi vtičnicami, torej za pet inštrumentov, je primeren za kakšen ansambel. Prodam tudi ene mesec staro diatonično trireno, trikrat uglašeno harmoniko, štajerski model. (Slakova harmonika uglašena na Be, Es in As dur.)

Ludvik Banko X. Ernst Siedlung
Gaimersheim 3074
Deutschland

V Novem mestu prodam novo, takoj vseljivo hišo, udobno stanovanje s 138 m², garažo in vrtom okrog 300 m².

Informacije:

Jože Grguraš Milana Majcna 18
68000 Novo mesto

PRODAM ENOSTANOVANJSKO starejšo hišo v dobrem stanju, z gospodarskim poslopjem in nekaj zemlje na lepem sončnem prometnem kraju v Radečah.

Voda in elektrika v hiši. Primerno tudi za obrt.

Interesenti naj pišejo na naslov:

Anton ŠTEFULA, 61433 RADEČE
Obrežje 76
JUGOSLAVIJA

IMATE OTROKE, VNUKE, PRIJATELJE,

ki govorijo, pišejo, berejo po angleško, radi pa bi znali tudi materin jezik in se tako lažje spoznali z domovino svojih prednikov?

Naročite zanje učbenik **slovenskega jezika**

ZAKAJ NE PO SLOVENSKO SLOVENE BY DIRECT METHOD

Učbenik sestoji iz albuma s šestimi gramofonskimi ploščami slovenskih lekcij in iz knjige s poljudnimi razlagami slovenskega jezika v angleščini.

UČBENIK naročite pri SLOVENSKI IZSELJENSKI MATICI

Cankarjeva 1/II.
61000 LJUBLJANA

Cena za inozemstvo: 15,60 US dolarjev.

Tovarna oblačil in perila »MURA« iz Murske Sobote slovi po kvaliteti svojih izdelkov in solidnosti poslovanja. Izdelki tovarne »MURA« so znani v vsej Jugoslaviji in tudi v večini držav Evrope in Amerike. Ker vsako leto povečuje svoje kapacitete in uvaja nove tehnološke postopke, nudi zaposlitev našim delavcem v tujini, če se želijo vrniti domov.

S svojimi TOZD:

Tovarno perila
Tovarno moške konfekcije in
Tovarno ženske konfekcije

se priporoča vsem kupcem, ki želijo kupiti kvalitetno blago.

MURA

Kmetijsko industrijski kombinat

POMURKA

Murska Sobota

s svojimi temeljnimi organizacijami združenega dela:

— Mesno industrijo, Murska Sobota

— Kmetijskim gospodarstvom, Rakičan

— Tovarno mlečnega prahu, Murska Sobota

— Obratom za sodelovanje s kmeti, Murska Sobota

— »Agromerkurjem«, Murska Sobota in

— Obratom za gozdno in lesno gospodarstvo, Murska Sobota

uspešno usklajuje osnovno družbeno in zasebno kmetijsko proizvodnjo z živilsko predelavo in prodajo, predvsem pa skrbi za kvaliteto svojih proizvodov, za katero jamči z dolgoletno tradicijo in izkušnjami.

GRADBENO PODJETJE

Tehnika

Ljubljana, Vošnjakova ul. 8

TEHNIKA LJUBLJANA

— izvajanje vseh vrst inženirskih gradenj
— gradnja stanovanj za trg
— izvajanje inženiringov
— projektiranje
— prodaja gradbenih polizdelkov in gotovega betona

SE PRIPOROČAMO!

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE

KONSTRUKTOR

MARIBOR — SERNČEVA UL. 8 — TELEFON 25-930

temeljna organizacija združenega dela »Pomurje« Murska Sobota, izvaja vse vrste visokih in nizkih gradenj, proizvaja in prodaja opečne izdelke.

Zdomci, kateri se vračate in se želite zaposliti doma, oglasite se pri nas, nudimo vam prosta delovna mesta tesarjev, zidarjev, železokrivcev in delavcev na naših delovnih enotah na področju Pomurja.

Zavarujte se pri zavarovalnici

S

SAVA

poslovna enota Murska Sobota

gorenje elrad

gorenje - elrad

GORNJA RADGONA, Partizanska 3

tovarna elektronike, elektromehanike, anten in kablov

Telefon: 74-000, 74-001
Telegram: GORENJE ELRAD 69 250 G. Radgona
Telex 35224 YU ELRAD

Proizvajamo:

TV antene
Avtoantene
Skupinske antenske naprave
Pribor za montažo
Visokofrekvenčne kable
Tunerje in konverterje
TV oddajnike in pretvornike

TEHNOSTROJ LJUTOMER
INDUSTRIJA PRIKOLIC IN KOVINSKIH IZDELKOV
LJUTOMER - Prešernova ulica 40
TELEFON ŠTEV. (069) 81-035 - ŽEL. POSTAJA LJUTOMER

Ko se odločate za nakup kmetijske mehanizacije zase ali za rojake v domovini, upoštevajte tudi naše proizvode: enoosne in dvoosne traktorske prikolice s prekucnikom, trosilec hlevskega gnoja, traktorske brane — navadne in z drobilcem, avtomatske kljuke za traktorje itd. Izdelke dostavljamo v vse kraje Jugoslavije. Pri plačilu z deviznega računa v inozemstvu ali v domovini dajemo 5 % popusta.

Ob obiskih v domovini vam priporočamo tudi naš avtomobilski servis!

avtotehna
LJUBLJANA
TITOVA CESTA 36

BOSCH

Podarite svojcem v domovini svetovno znane BOSCH aparate za gospodinjstvo:

hladilnike, aparate za globoko zamrzovanje, pralne stroje, pomivalne stroje, likalne stroje in male električne gospodinjske aparate.

Zajamčena kvaliteta, prav tako servis.

Vse informacije prejmete pri AVTOTEHNI, Ljubljana, Titova 36, telefon 317-044.

Projektivni biro
v Murski Soboti

SE PRIPOROČA NAŠIM ROJAKOM V INOZEMSTVU Z BOGATIM IZBOROM TIPSKIH NAČRTOV ZA STANOVANJSKE IN GOSPODARSKE ZGRADBE, IZDELAMO PA TUDI NAČRTE PO NAROČILU.

»Jeklotehna«
export — import Maribor

poslovna enota Murska Sobota, s svojim skladiščem in trgovino v Murski Soboti, Cvetkova 2a, vam ob vsakem času nudi tehnično in železninsko blago v največji izbiri.

Oglejte si Jeklotehno v Murski Soboti.

Prodajamo tudi za devize.

Blago dostavljamo na dom.

Iskra
Radijski sprejemniki za vas!

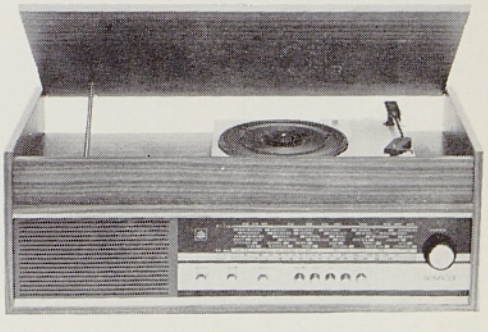

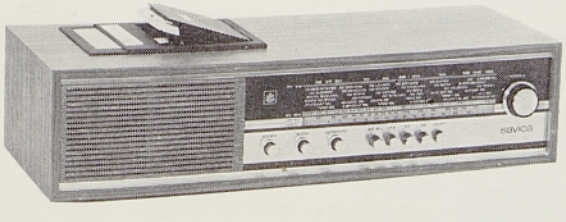

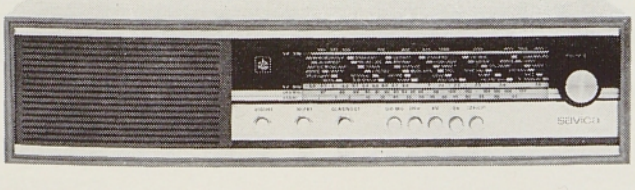

— **Najsodobnejša tehnika**
— **Kvaliteten sprejem na UKV, KV in SV področju**
— **Moderna oblika**

SAVICA CR SN 112 ima vgrajen električni gramofon za predvajanje vseh normalnih in mikro gramofonskih plošč vseh hitrosti in dimenzij.

SAVICA MG ima vgrajen kasetni magnetofon MG 125 S, ki omogoča direktno snemanje radijskega programa, lahko pa ga uporabljamo tudi za samostojno snemanje ali reprodukcijo magnetofonskih kaset.

SAVICA SN 111 — odlikuje ga kvalitetna reprodukcija in ima tri valovna področja (SV, KV, UKV).

Vljudno vas vabimo na izseljenski piknik, ki bo v nedeljo, dne 22. julija ob 12. uri v Mačkovcih pri Murski Soboti, in na izseljensko srečanje, ki bo 11. avgusta v Turnišču pri Lendavi.

Zvezda

gostinsko podjetje

MURSKA SOBOTA, Titova 10, tel. 21-483
se priporoča s svojimi uslugami

Hotel »Zvezda« Murska Sobota

hotel s 70 ležišči, restavracija, intimni družabni prostori, senčni vrt, kmečka godba ob sobotah in nedeljah, pristne domače specialitete

Moravske toplice, Moravci p. Martjanci

Termalno kopališče z bogato mineralizirano termalno vodo s temperaturo 62° C, uspešno pri zdravljenju revmatičnih in ženskih bolezni. Odprti in pokriti zimski bazen, fizioterapija, zdravnik. Prenočišča v bungalovih in zasebnih sobah.

Motel »Čarda« na križišču v Martjancih

novozgrajeni objekt ob cesti Murska Sobota—Moravci, 10 sob z 20 ležišči, ciganska godba, štiristezno avtomatsko kegljišče.

Naselje značilnih prekmurskih hišic v Moravskih toplicah

Stanovanje za veliko družino

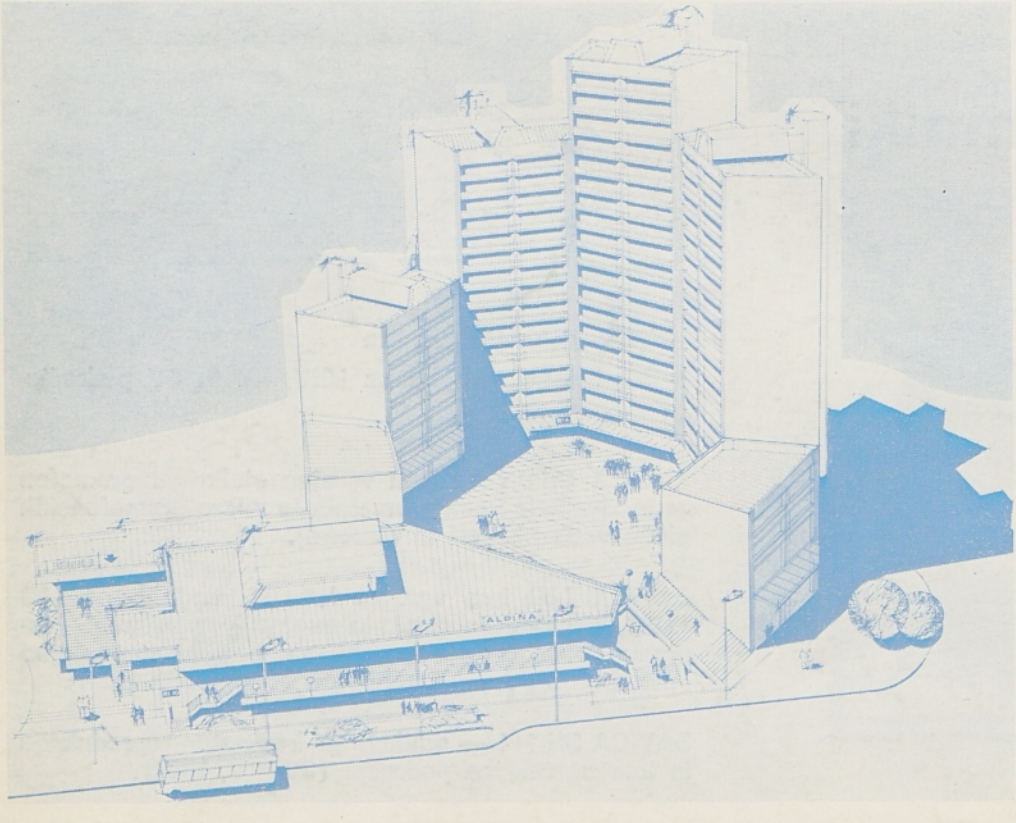

Obveščamo vse interesente, ki želijo kupiti veliko stanovanje v bližini mestnega središča, da imamo v prodaji 4-sobna stanovanja tik pod šišenskim hribom ob Celovški cesti v Ljubljani.

V spodnjih etažah stolpnice prodajamo tudi lokale za različne obrti.

Vse informacije daje:

Standard-invest

LJUBLJANA

Celovška 89

STANDARD INVEST

english section
pages 43—49

rodna gruda
revija za Slovence po svetu

julij—avgust
7-8
1973

SLOVENIJA

Murska Sobota, središče pokrajine na obeh bregovih Mure. Na osrednjih straneh te številke boste našli vrsto sestavkov, ki bodo še posebej pritegnili pomurske rojake, zanimivi pa bodo prav gotovo za vse bralce. Ta številka je posvečena 20-letnici izseljenskih srečanj v Pomurju.

pravi naslov
za denarne zadeve

ljubljanska banka

Podružnica Murska Sobota

sodoben bančni servis
za delovne organizacije
in prebivalstvo

Kmetijski kombinat Radgona

EXCELLENTE CUVÉE
CRÉMANT ROSÉE

Ob vrnitvi v rodno domovino, boste zagotovo želeli kupiti nekaj, kar bo potrebno vam in nekaj, s čim bi radi razveselili svoje drage.

☆

Preden se odločite za karkoli, obiščite naše blagovnice v Murski Soboti.

DOM TEHNIKE
IN
BLAGOVNICA

TRGOVSKO PODJETJE NA VELIKO IN MALO

Potrošnik
MURSKA SOBOTA

merkur

TRGOVSKO PODJETJE
MURSKA SOBOTA,
KIDRIČEVA 41

BOSTE GRADILI V POMURJU?

Ves gradbeni material vam po najugodnejših cenah dobavi

»ŽELEZOTEHNA — MERKUR«
MURSKA SOBOTA
Lendavska 3

Možnost plačila v tuji valuti!

Vabijo vas prodajalne
trgovskega podjetja
»MERKUR«
Murska Sobota

Iz vaših pisem

Slovenski športni klub

Rodna gruda prihaja zelo neredno. Februarsko številko sem prejel pred dvema tednoma, januarsko pa včeraj — 26. aprila. V februarski številki je tudi članek z naslovom »Športni klub Slovenija iz Toronta je gostoval v Sloveniji«. Članek je čisto v redu, razen dejstva, da ni nikjer niti z eno besedo omenjen Tone Vršič, ki je bil dejanski organizator turneje in bi brez njega turneje verjetno ne bilo. On je vložil v to turnejo ogromno truda in zato smatram, da je bila velika pomanjkljivost, da še ga v članku ni omenilo. Naj omenim le še to, da je bil on organizator tudi prejšnjih dveh turej.

Leo Fister
Willoudale, Ont., Kanada

Popolnoma se strinjamo z vami. To je bila zares naša pomanjkljivost. Preveč nam je bilo samo po sebi razumljivo, kdo je organizator. Bralcem in Tonetu Vršiču se opravičujemo.

V središču Ljutomera

Dvakrat na mesec

Rodna gruda je vsebinsko zelo zanimiva in njena zunanja oprema zelo lepa ter jo zato vsak mesec z nestrpnostjo pričakujem. Žal izhaja samo enkrat mesečno, kar je za nas, ki bivamo v tujini, veliko premalo. Predlagam, da bi jo dobivali vsaj dvakrat v mesecu in sem tudi pripričan, da bi vsak njen naročnik z veseljem plačal tako nastale stroške v obliki zvišane naročnine.

Dipl. ing. Adolf Magdič
Nürnberg-Langwasser, Nemčija

Rodna gruda kljub vsemu

Imela sem namen, da je za letos ne bom več naročila. Vzrok je bil v tem, da je treba nanjo predolgo čakati. Predzadnjo sem dobila ravno po dveh mesecih. Pozabim že nanjo, pa spet pride. Pa mi je kljub vsemu zelo všeč in jo preberem od začetka do konca. Prav tako je všeč tudi moji hčerki, ki je že tu rojena, učiteljica po poklicu, in se zelo zanima za pravilno slovenščino. Že tretje leto hodi v večerno slovensko šolo in govori in bere pravilno slovensko. Le v slovnici, pravi, še dela napake. Ima tudi vse tiste knjige, ki ste jih priporočali v Slovenskem koledarju in Rodni grudi. V Jugoslaviji je bila že dvakrat in tudi v drugih državah Evrope. Tam imava vse sorodnike, tu v Ameriki nimava nikogar. Zato se še bolj ogrevava za našo staro domovino.

Louisa Močnik
Cleveland, Ohio, ZDA

Zavedamo se dolgih poti naše revije, zato se trudimo vsaj s tem, da izbiramo gradivo, ki bi preveč ne zastarelo. Tako bi bilo vseeno, kdaj jo prebirate. Hvala za priznanje, vaši hčerki pa iskrene čestitke za znanje slovenščine. Naj nam kdaj kaj napiše po slovensko!

Prišla je pomlad

in zdaj je tudi čas, da se začnemo pripravljati na obisk domovine. Iz naše naselbine jih bo šlo na pot kar precejšnje število. V skrbi jih bo imel Frank Tekautz. Vsem želim veliko dobre volje in užitka med svojimi sorodniki, ki bodo uživali krasote naše domovine. Nekateri gredo prvikrat v Jugoslavijo.

Ni še dolgo od tega, ko sta Jugoslavijo obiskala dva moja sorodnika. Bivala sta v Ljubljani v hotelu Lev in sta bila zelo zadovoljna s postrežbo. Potem pa sta najela avtomobil in se vozila okrog. Tako sta imela več priložnosti obiskati sorodnike v Dolenjih Lazih in drugod. Bila sta zelo navdušena nad prijaznostjo lju-

di. Potovala sta tudi po drugih državah, ampak Jugoslavija jima je bila najbolj všeč. Ko sta prišla nazaj, sta tu kazala slike. Tako sem imela tudi priložnost videti rojstno hišo v Dolenjih Lazih.

Ana Trdan
Chisholm, Minn. ZDA

Pomenki

Rodna gruda mi je všeč od začetka do konca. Slike so še posebej prava paša za oči in — srce. Ampak najprej se pa le »zaletim« k Azri Kristančič. Njeni sestavki so čudoviti in sežejo globoko. Toplo ji stiskam roko za vse, kar je že in še bo lepega in poučnega napisala.

V januarski številki me je še posebej ganil članek o Črnih vrhovih, kajti v tistem privlačnem, prvem, sem jaz doma. Kako bi me šele razgibala slika o njem in lepem novem hotelu, ki ga še nisem videla ne tako, ne tako.

Kmalu bodo minila štiri leta, odkar sem bila zadnjič doma, to se pravi v naši čudoviti Sloveniji. Kar predolgo je že od tega, se mi zdi. Bo treba nekaj ukreniti, drugače bodo spremembe že malo boleče.

Slavica Fisher
Chicago, Ill. ZDA

Nova beseda »domotožci«

Vedno, kadar vam pišem, se mi zdi, da smo že stari znanci, pa čeprav se še nikoli nismo srečali. Prepričana sem, da tako misli tudi veliko drugih rojakov po svetu. Vsi se obračamo k vam s popolnim zaupanjem in nismo razočarani. Vem, da se veliko trudite ob urejanju prelepe Rodne grude, pa še drugega dela imate dovolj. Zelo sem vam hvaležna.

Zadnjič je rojak iz Avstralije uporabil in »iznašel« novo besedo za nas vse: *domotožci*. Zame je ta beseda na mestu. Zares prava beseda za nas, ki se nam večno toži po naši lepi domovini in s hrepenečim srcem čakamo snidenja. Beseda zdomci zveni nekam kruto.

Erika Škraban-Leist
Götzingen, Nemčija

Spomin na Mirka Ličnа

Prav iz srca se vam zahvaljujem za Slovenski koledar. V njem sem že na prvi pogled videl veliko stvari, ki nas na tujem zanimajo. Najbolj me je razveselil članek »Moji spomini na Argentino«, ki ga je napisal Mirko Ličen iz Oseka pri Šempetru. Poznal sem ga že kot otrok in sem se z njim tudi večkrat pogovarjal.

Emil Zorzut
Reichenbach, Nemčija

Žal Mirka Lična, kot ste verjetno prebrali v prejšnji številki Rodne grude, ni več med nami. Naj pa bodo tudi te besede njemu v spomin.

V rodno Prekmurje

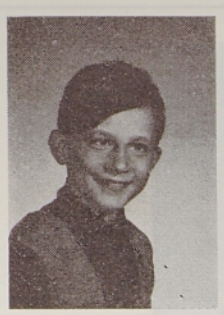

Na sliki je Avguštin Jerebič, 9 let, ki si še vedno želi v svoj rojstni kraj v Prekmurju

Rodna gruda nas vedno razveseli in vsi jo radi preberemo. Podaja se nam slika domačih krajev in tudi tujine. Doma smo iz Prekmurja, iz Turnišča in iz sosedne vasi Brezovice. Prihodnje leto imajo stara mama in oče 50-letnico poroke in upamo, da bomo takrat tudi mi med njimi.

Barbara Jerebic
Edmonton, Kanada

Glas iz Urugvaja

Slovenski koledar za leto 1973 smo prejeli, Rodna gruda pa prihaja precej neredno, marsikatera številka se tudi izgubi. Tukaj upokojenci zelo težko živimo in mnogi starejši ljudje umirajo od pomanjkanja. Jaz grem že v 84. leto in kmalu ne bom mogel več pisati. Lepo pozdravljam vse rojake v domovini in po svetu.

Baldomir Cvetrežnik
Balneario Santa Lucia del Este, Urugvaj

Lepi trenutki

Oglašam se vam z nekaj vrsticami, ker mi primanjkuje časa, da bi z vami pokramljala. Kakšen je postal ta življenjski tempo! Nekako vse najdemo, samo časa ne. Vsebina vaše in naše »Rodne grude« pa me vedno pritegne za nekaj lepih trenutkov, v katerih odjadram v našo drago domovino.

Bralka Marija,
Melbourne, Avstralija

Rojak Medved iz Montane piše

Ker sem prejel kar tri pisma, ki so zelo zanimiva, mi žilica ne da miru, da ne bi o njih nekaj napisal. Prvo pismo je napisala moja soseda in sošolka iz starega kraja, ki ma že 89 let. Pritožuje se, da slabo vidi, a se vseeno potrudi in počasi vse prebere. Ima domotožje in noge ima slabe, da težko hodi. Povabila me je, da jo obiščem in mi obljubila, da mi bo pristne žgance skuhala in zraven kislega zelja, pa ocvirkovo potico spekla. Oja, ljuba Micka, saj ti verjamem. Kar sline se mi cede, če le pomislim na te slovenske dobrote. Nisem pozabil tvoje matere, ki mi je včasih tolikokrat urezala kos domačega kruha in dala še drugih dobrot.

Zdaj pa še malo o hčerki Jennie, ki je tukaj rojena, pa tako lepo slovensko govori, prav po dolenjskem narečju. Pravi, da mora tudi ona malo pokramljati z menoj. Zdaj še utegne, a kmalu bo spet treba poprijeti vrtnarsko orodje, da bo na vrtu kaj pridelka. Draga Jennie, lepo je, kar pišeš, kako se tvoj mož razume z materjo. Da vsak večer vrti slovenske plošče ter potem z mamo skupaj zapojeta. To mora biti lepo! Ko ne bi bilo tako daleč od tukaj do Forest Cityja, bi kar prifrčal tja, posebno še, ko sem tako na tihem zvedel, da imate v kleti pri zidu nekaj prav dobrega za duše privezati. Morda se pa le vidimo, ko bom šel na letovišče SNPJ, ki menda ni preveč daleč in se lahko zgodi, da se bo kakšen »dobri oblak« spomnil starega Medveda in ga popeljal k vam. Do smrti bi mu bil hvaležen, to je še kakšnih dvajset let. Zdaj naj pa omenim še tretje pismo, tako lepo po slovensko napisano. Napisal ga je Martin Matjan, soprog Jennie. Takole piše o sebi: »Moj rojstni kraj je Nanticoke, Pa. Mnogo let sem živel v mestu Luzerne, Pa., kjer sem dovršil 8-razredno osnovno šolo. Okrog dvajset let sem delal kot premogar in si nakopal črna pljuča (silikozo). Zdaj sem že deset let zaposlen kot nočni čuvaj v Farview State Hospital Waymart, Pa. To je bolnišnica za duševne bolezni, oddelek, v katerem se zdravijo ljudje, ki so zakrivili kakšen zločin. Služba ni pretežka, ker so bolniki pod ključem. Moji pokojni starši so bili iz vasi Ravne, Šmartno pri Tuhinju. Moj oče Simon, po domače Goršetov, je prišel v Ameriko leta 1910. Moja mati Marjeta se je kot dekle pisala Osolnik in je prišla v ZDA leta 1921. Oče je v prvih letih veliko vandral za kruhom iz kraja v kraj. Bil je v Waukeeganu, Ill., v Breezy Hill v Kansasu in s svojim očetom je nekaj časa kopal premog v Yukonu, Pa. Tam je stari oče umrl leta 1919. Moj oče Simon je večidel delal v rudniku trdega premoga v Luzerne Conty, Pa.«

Ali niso zanimiva ta tri pisma, ki so jih tako lepo slovensko napisali naši tukaj rojeni ljudje.

Ciril Medved
St. Louis, Montana, ZDA

Rojak Medved v krogu svoje družine

IZDAJA — PUBLISHER:
Slovenska izseljenska matica
Naslov — Address:
61000 Ljubljana
Cankarjeva 1/II, p. p. 169
Jugoslavija
Telefon:
23 102 — uredništvo, 21 234 — uprava
GLAVNI UREDNIK:
Drago Seliger
ODGOVORNI UREDNIK:
Jože Prešeren
Urednica:
Ina Slokan
Uredniški odbor:
Dragan Flisar, Anton Ingolič, Branka Jurca, Janez Kajzer, Tone Krašovec, Zvone Kržišnik, Stane Lenardič, Ernest Petrin, Boštjan Pirc, Anton Rupnik, Mila Šenk, France Vurnik
Upravnica publikacij:
Vera Valenci
Oblikovalec:
Jože Boncelj
Prevajalci:
Milena Milojevič-Sheppard / angleščina
Albert Gregorič / španščina
Revija izhaja mesečno — 7. in 8. številka izideta skupno
Letna naročnina: Jugoslavija: 50 din, Inozemstvo: 5 am. dolarjev, Argentina: 5 USA dol., Avstralija: 4,5 avstr. dol. ali 2,2 Lstg, Avstrija: 115.— Asch, Belgija: 220.— Bfr, Brazilija: 5.— dol., Danska: 35.— Dkr, Finska: 20.— Fm, Francija: 25.— FF, Holandija: 16.— Hfl, Italija: 2.900.— Lit, Nemčija 16.— DM, Norveška: 33.— Nkr, Švedska: 24.— Skr, Švica: 19.— Sfr, ZDA — USA: 5.— dol.
PLAČILA NAROČNINE:
za dinarje tekoči račun: 50100-678-45356
iz inozemstva: dev. račun: 501-620-7-32002-10-575 pri Ljubljanski banki, po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom v priporočenem pismu
PAYMENT FROM ABROAD:
assignment to our account no. 501-620-7-32002-10-575 at Ljubljanska banka or by international money order or by check in registered letter
CENA POSAMEZNEGA IZVODA: 5 DIN
Tisk — Printed by Kočevski tisk, Kočevje

rodna gruda
revija za Slovence po svetu

7-8

LETO XX — JULIJ—AVGUST 1973

REVIJA ZA SLOVENCE PO SVETU
MAGAZINE FOR SLOVENES ABROAD
REVUE POUR LES SLOVÈNES DANS LE MONDE
REVISTA PARA LOS ESLOVENOS EN EL MUNDO

Iz vsebine

Iz vaših pisem	1
Na kratko	4
Po domačih krajih	6
Kmečki punti — želja po svobodi	8
Kmečka ohcet 73	10
Javor, to je kruh doma	12
Šumijo zeleni roški gozdovi	14
Kje si, oče moj?	16
Vedno lepo »Cvetje«	18
Slovenska popevka	19
Otroci berite	20
Odhajanje v tujino je tudi danes političen problem	22
Kiparska kolonija »Od Gubca do Lacka«	24
Dvajset let izseljenske organizacije v Pomurju	25
Kolniki bodo ostali	28
Slovenci v Združenih državah Amerike	32
Naši po svetu	36
Doma naj ostane, otrok!	40
Brez besed — Onesnažena zemlja	42
ZAČASNO NA TUJEM (I)	43
ENGLISH SECTION (II)	43
Filatelija	51
Križanka	52
Boris Frank s svojimi Kranjci	53

Jože Prešeren
odgovorni urednik

Javna razprava

Običajno je poletje čas počitnic, dopustov, oddiha po naporni pomladi in pred naporno jesenjo. To velja vsaj za nas, ki delamo po pisarnah in tovarnah, kmetje, pravijo, si malo oddiha lahko privoščijo le pozimi. Poletje je običajno tudi čas političnega oddiha; parlamentarne počitnice so že postale svojevrsten pojem v političnem izrazoslovju. V tem času res ne moremo pričakovati pomembnih političnih odločitev. Tudi v Jugoslaviji je tako, kot pri vseh stvareh pa tudi pri tem obstajajo izjeme — v tem poletnem času je pred vso jugoslovansko javnostjo pomembna naloga. V javni razpravi je nova ustava SFRJ.

Kako bo ta razprava potekala? Osnutek nove ustave ali vsaj izvleček pomembnejših členov so objavili vsi pomembnejši listi, odprli so posebne rubrike, kjer objavljajo pripombe bralcev, osnutek obravnavajo na sestankih krajevnih organizacij, še posebej pa ta osnutek obravnavajo družbeno-politične organizacije in pravni strokovnjaki. Posebej v ta namen ustanovljena ustavna komisija, ki je osnutek ustave pripravljala polni dve leti, bo pripombe zbirala do 15. septembra.

Nova jugoslovanska ustava je brez dvoma izrednega pomena za vso našo družbo. Nekatere spremembe iz prve faze ustavne reforme so že v veljavi in so prinesle precej sprememb tudi v naše vsakdanje življenje. (V prejšnji številki smo vas seznanili s tem, kako je po novem z zasebno obrtjo.) Vse ostale novosti, ki jih predvideva nova ustava, pa so pred nami zdaj. V novi ustavi bo jasno določeno, da jugoslovanski delavski razred, samoupravno organiziran, samostojno odloča o vseh rezultatih svojega dela. Nova ustava bo med drugim tudi zagotovilo, da postane naš sistem neposredne demokracije še učinkovitejši in racionalnejši ter s tem še bolj demokratičen. Odnosi v jugoslovanski federaciji se bodo po novem precej spremenili, spremenil se bo skupščinski sistem — v smeri samoupravnega sporazumevanja, neposrednega odločanja.

Številni izmed vas, ki živite na tujem, se prav gotovo ne boste spuščali v razprave o podrobnostih nove jugoslovanske ustave. Predvsem vas zanimajo osnovna vprašanja, bistvo, to, kar vas bo neposredno zadevalo. Zato bomo v naši reviji tudi v prihodnje zasledovali vsa »dogajanja« v javni razpravi, na poljuden način pa vas bomo z njo seznanili v našem letošnjem koledarju.

na kratko

Čestitala je vsa Jugoslavija

Na beograjskem stadionu JLA v Beogradu je 25. maja delavec Milan Ivetić izročil predsedniku Titu štafetno palico, ki mu jo je jugoslovanska mladina poslala ob njegovem 81. rojstnem dnevu. Ob tej priložnosti je bila na stadionu velika prireditev, na kateri je sodelovalo okrog 9000 fantov in deklet. V svoji zahvali za številna voščila je predsednik Tito med drugim dejal: »Pred vami, pred mladino Jugoslavije, obljubljam, da bomo storili vse, da bo naša dežela srečna, da bo enotna, da bo naša mladina preživela mladost v veselju. Obljubljam, da se bomo trudili zagotoviti naši mladini veliko in srečno bodočnost.«

Iranski cesar v Jugoslaviji

Ob koncu maja in v prvih dneh junija se je mudil na uradnem obisku v Jugoslaviji iranski šah Mohamed Reza Pahlavi in cesarica Farah Pahlavi. Iranski cesarski par se je dva dni mudil tudi v Sloveniji, uradni pogovori med iransko in jugoslovansko delegacijo pa so bili na Brionih.

V jugoslovansko-iranskih gospodarskih odnosih ima najpomembnejšo vlogo nafta, s tem pa je povezana tudi menjava na drugih področjih. Na obeh straneh so odprte tudi še velike možnosti na področju kmetijstva, gozdarstva, letalskega prometa in turizma.

zamejski slovenci

Za gradnjo slovenskega kulturnega doma v Celovcu

Socialistična zveza Slovenije in tudi zvezna konferenca te organizacije je pozvala vso slovensko in jugoslovansko javnost, naj pomaga pri gradnji slovenskega kulturnega doma v Celovcu. Ta dom bo izrednega pomena za nadaljnji kulturni razvoj Slovencev na avstrijskem Koroškem in v zamejstvu sploh ter tudi za prispevek Slovencev k avstrijski kulturi. Proglas o izgradnji slovenskega kulturnega doma v Celovcu je objavil zbor obeh osrednjih organizacij koroških Slovencev 15. maja in se je hkrati obrnil s prošnjo za podporo med drugim na matični narod in na vso jugoslovansko javnost. Prav bi bilo, da bi se tej akciji pridružili tudi izseljenci.

Trst: diskriminacija na radiu

Tržaška radijska postaja A, ki oddaja v slovenskem jeziku, ni ustanova slovenske narodnostne manjšine, vendar pa se je slovenska javnost v tem delu Italije v preteklih letih močno navezala nanjo. Slovenske poslušalce

Tudi slovenska mladina je svečano proslavila »Dan mladosti« in rojstni dan maršala Tita. Zgornji posnetek je z majske prireditve slovenske mladine, katere skupni dobiček so namenili otrokom v Vietnamu

Kraška hiša

so posebno pritegnile nekatere kulturne oddaje, predavanja, nastopi slovenskih pevskih zborov. Oddaje na tem radiu so resnično odsev bogatega kulturnega dogajanja med tržaškimi Slovenci. Zato je skrčenje slovenskega programa na postaji Trst A, ki ga je povzročilo zmanjšanje dotacije, izzvalo med poslušalci precej razburjenja. Ni čudno, da mnogi opravičeno ugotavljajo, da gre za diskriminacijo tudi na radiu.

ceste

Štajerska tropasovnica

Prvotno predvideni načrti za izgradnjo štajerske hitre ceste so bili že pred začetkom del precej spremenjeni. Gradijo jo kot tropasovno avtocesto, desni odstavni pas pa je spremenjen v voznega. Druga sprememba pa je tudi podaljšanje tega odseka, torej ne bo to cesta Hoče—Levec temveč Hoče—Arja vas, kar je za dva kilometra dalj. Po prvem delu nove ceste od Hoč do Slovenske Bistrice kaže, da bo promet možen že prihodnje leto, celoten štajerski odsek »Slovenike« pa bo končan v septembru 1975.

turizem

Jumbo-jet v Pulju

Na letališču v Pulju, ki je pod upravo podjetja »Aerodrom Ljubljana-Pula«, je v maju pristalo prvo letalo Jumbo-jet Lockheed Tristar s 400 turisti iz Londona. Odslej pristaja to letalo v Pulju vsakih štirinajst dni. Puljske hotele polnijo letos v velikem številu tudi ameriški turisti, ki v glavnem prihajajo prek agencije »Carson« iz Clevelanda.

Praznik terana in pršuta

Na Krasu bodo letos že četrtič praznovali svoj kmečki turistični praznik. Kraški vinogradniki in živinorejci se bodo ob tej priložnosti pogovorili o lanskem pridelku in najboljšim tudi podelili priznanja in nagrade. Seveda pa bo to tudi čas za pogovore o kmetijski problematiki, o obnovi vinogradov, o razvoju kooperacijskih odnosov, o vlogi kmetijskega pospeševalnega sklada ter tudi o socialni politiki.

Sobota, 14. julija, ko se bo praznik začel, bo torej posvečena predvsem kmetom samim, nedelja, 15. julija, pa obiskovalcem z vseh strani. Predvsem bo mestne oči pritegnil sprevod kmečkih vozov, na katerih bodo prebivalci Krasa prikazali svoje znamenitosti in značilnosti. Seveda pa bo temu sledil tudi bogat kulturni program, vsakdo pa si bo lahko privoščil tudi slasten prigrizek.

kmetijstvo

»Zeleni načrt« je sprejet

»Zeleni načrt«, tako so pri nas poimenovali dolgoročni načrt kmetijstva v Jugoslaviji, ki je bil v maju dokončno sprejet. V zadnjem obdobju so razpravljali predvsem o tem, kako bi zagotovili za naložbe okrog 500 milijonov dinarjev. Del denarja za naložbe naj bi zagotovili tudi s tujimi krediti.

Probleme kmetijstva v Jugoslaviji in pomanjkanje hrane naj bi v prihodnje reševali z regresiranjem domače kmetijske proizvodnje, dviganjem cen kmetijskih pridelkov na svetovno raven ter z uvozom hrane. Leta 1975 naj bi prenehali uvažati pšenico, sladkor, olje, ker bomo v tem času dosegli poprečen leten pridelek pšenice 40 metrskih stotov na hektar, skupna letna proizvodnja pšenice v državi bi takrat znašala 10 milijonov ton, koruze pa 9 milijonov ton.

kultura

Jubilejni mednarodni grafični bienale

V prvih dneh junija so v Moderni galeriji v Ljubljani odprli 10. jubilejni mednarodni grafični bienale. Letošnjega bienala se udeležuje 390 avtorjev, od katerih jih polovica prvič razstavlja v Ljubljani, prišli pa so iz 47 držav. Doslej se je v Ljubljani predstavilo že nad 3000 avtorjev z vsega sveta. Ljubljanska grafična šola, v povezavi s tem bienalom, si je med umetniki-grafiki po vsem svetu pridobila že velik ugled.

Letošnje velike častne nagrade so dobili: Riko Debenjak iz Ljubljane, Robert Rauschenberg in Victor Vasarely, grand prix je dobil umetnik Miroslav Šutej iz Zagreba, premiji pa Poljak Andrzej Lachowicz in Slovenec Janez Bernik. Nagrado mesta Ljubljana je dobil Američan Robert Ryman, častna priznanja pa je mednarodna žirija podelila Bengtu Boeckmanu (Švedska), Luisu Camnitzerju (Urugvaj) in Aleni Kučerovi (ČSSR). Devet odkupnih nagrad so podelile tudi različne organizacije.

Sto dve novi osnovni šoli

Leta 1969 so ob stoletnici obvezne osemletne osnovne šole na slovenskem ozemlju začeli izvajati veliko družbeno akcijo za izgradnjo 100 novih šol. Pred nedavnim pa je bila v slovenskem šolskem muzeju v Ljubljani odprta razstava z naslovom »5 let — 100 šol«, ki nazorno prikazuje uspehe omenjene akcije.

V letih od 1969 do 1973 smo v Sloveniji dobili 102 novi šolski stavbi, in sicer je bilo 87 osnovnošolskih poslopij na novo zgrajenih, ostalih 15 pa je bilo dozidav, pri čemer je na novo sezidanega šolskega prostora za dve tretjini starega. Za uresničitev tega velikega načrta so v omenjenih letih porabili 710 milijonov dinarjev; od tega so 200 milijonov zbrali v obliki samoprispevkov, 90 milijonov so prispevale gospodarske organizacije, ostala sredstva pa so dale republiška izobraževalna skupnost, banke itd. Da gre pri teh sredstvih res za pomembne naložbe, kaže primerjava, da je v enakem obdobju znašal redni skupni proračun za slovensko osnovno šolstvo 740 milijonov dinarjev.

V eni izmed najlepših slovenskih vasi, Sorici, snemajo novi slovenski mladinski film »Pastirci« po povesti Franceta Bevka. Film režisira znani režiser France Štiglic, scenarij pa je napisal pisatelj Ivan Potrč.

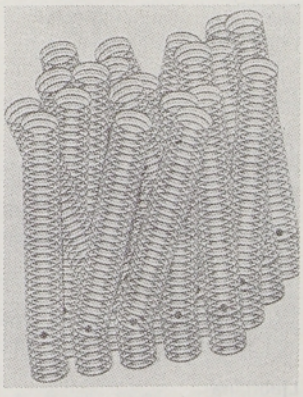

Grafika Miroslava Šuteja

Občni zbor Prešernove družbe

Ob dvajsetletnici Prešernove družbe je bil v maju jubilejni občni zbor, na katerem so počastili delovni jubilej, predstavili pa so se tudi z novimi načrti. Poglavitna dejavnost Prešernove družbe je izdajanje vsakoletne knjižne zbirke, revije Obzornik in zbirke Ljudska knjiga. Vse knjige, ki jih družba izdaja, so žepnega formata, da bi bile tudi s svojo ceno bralcem čim bolj dostopne. V dveh desetletjih je pri Prešernovi družbi objavilo svoje pripovedne spise 21 slovenskih pisateljev, nekateri med njimi po dve ali tri knjige. V prihodnje bo družba uvrščala v svoje programe najboljša dela domače in svetovne književnosti, hkrati pa tudi poljudno napisana dela iz aktualne problematike. Poglavitna kvaliteta Prešernove družbe je torej izbran knjižni program, ob njem pa široka mreža zaupnikov, ki pomagajo širiti dobro slovensko knjigo.

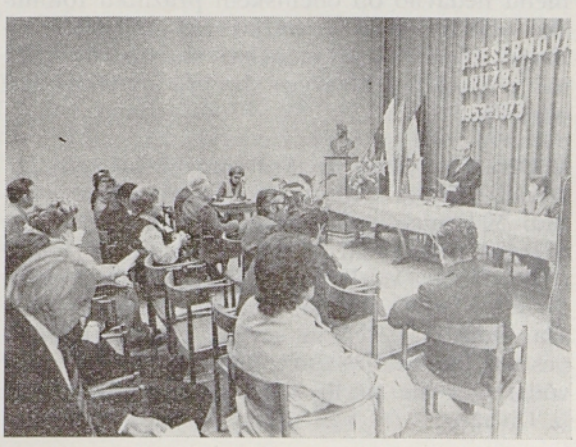

Po domačih krajih

Pred vhodom v novi ljubljanski klinični center

V Braniku so zadnjo majsko nedeljo odkrili spomenik pesniku Simonu Gregorčiču ob stoletnici, odkar je prišel pesnik v ta kraj, kjer so nastale tudi njegove najlepše pesmi. Spomenik je delo kiparja Zdenka Kalina. V kulturnem programu ob odkritju so sodelovali: godba na pihala iz Prvačine, pevski zbor iz Branika, pevski zbor delavskega prosvetnega društva Svoboda II iz Trbovelj ter recitatorja. Na osnovni šoli pa je bila Gregorčičeva razstava, kjer so bile razstavljene prve in številne naslednje izdaje Gregorčičevih poezij, njegove slike in razni predmeti, ki so bili njegova last.

Bovec, ki praznuje letos 800-letnico, je dobil nov sodobno urejen hotel, ki spada v sklop alpskega turističnega centra. Hotel ima 264 postelj in štiri apartmaje. V restavracijskih prostorih je 450 sedežev. V kratkem bo izročen namenu tudi zaprt bazen. Poleg novega hotela je dobil Bovec za svoje šolarje novo telovadnico, ki je bila zgrajena poleg osnovne šole.

V Log Čezsoški boste odslej lahko šli prek novega mostu, ki je bil izročen svojemu namenu nedavno ob občinskem prazniku tolminske občine. Most je veljal 135 milijonov dinarjev. Zgradili so ga nekaj sto metrov višje od prejšnjega, katerega je pred štirimi leti odnesla Soča.

V Divači so letos prvikrat praznovali svoj občinski praznik. Na ta dan so slavili obenem tudi 50-letnico sodelovanja desetih pevcev pri divaškem pevskem zboru, ki deluje že častitljivih 75 let. V zboru pojejo pevci iz Sežane, Povirja, Lokve, Nakla, Rodika, Brežca, Gradišča, Dolnjih Ležeč in seveda Divače. Uvodno pesem Triglav je zbor jubilantov zapel pod vodstvom ene prvih zborovodkinj Milke Sila iz Divače.

Ljubljana

V teh dneh dokončujejo gradnjo novega mostu čez Savo pri Litiji

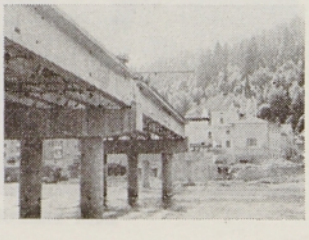

V Ljubljani so v torek 5. junija dopoldne ulice sredi mesta odmevale od veselega smeha, pesmi in šal ljubljanskih maturantov, ki so ta dan s povorkami po mestu potrdili svoj maturantski praznik. Popoldne so se maturanti razkropili. Mnogi od njih so svoje rdeče maturantske nageljčke pustili ob vznožju spomenika pesnika Franceta Prešerna pri Tromostju.

V Šmarjeti na Dolenjskem so odprli prvi industrijski obrat in to kar v prostorih nekdanje šole. To je obrat novomeške industrije obutve, v katerem šivajo gornje dele za moške čevlje. Zdaj je tam zaposlenih 30 delavcev, predvsem delavk, saj je moških le pet. Obrat nameravajo postopoma razširiti in zaposliti okrog sto delavk, kar je vsekakor zelo pomembno za Šmarjeto in okoliške kraje.

V Ljutomeru so se v nedeljo 3. junija zbrali slepi iz vse Slovenije na svojem I. taboru. Srečanje je organizirala Zveza slepih Slovenije, ki ima nad 1800 članov. Prva podružnica slepih je bila ustanovljena v Ljutomeru pred 25 leti. Zato so ta kraj izbrali slepi za svoj I. tabor. Slepi so na tej zanimivi prireditvi pokazali, kaj vse zmorejo in znajo. Tekmovali so v raznih športnih disciplinah, kakor na primer v šahovskem srečanju slepih, ter v raznih zvrsteh atletike, nazadnje pa v priljubljeni igri z zvenečo žogo. Sledil je kulturni program. Nazadnje pa je bila družabna zabava, na kateri so igrali trije ansambli, ki jih vodijo slepi glasbeniki.

Pod vasjo Brodnice ob cesti proti Jurkloštru še vedno ropoče star mlin. Njegov lastnik Zupančev Janez, ki ima že okrog devet križev na plečih, pravi, da bo njegov mlin mlel, dokler bo sam zmogel stati na nogah in to ne zaradi zaslužka, ampak zato, ker ima ta svoj stari mlin tako rad. Mlinar Janez ima dolgo življenje za seboj. V mladih letih si je na tujem služil kruh. Tudi harmonike je znal delati in stare je popravljal, na prenekateri svatbi je igral. Med vojno je vsa njegova družina pomagala partizanom, zato so mu okupatorji požgali hišo. Zdaj je na njegovem domu vzidana spominska plošča padlemu partizanskemu borcu Keršetu.

V Bučkovcih na Štajerskem so proslavili petdesetletnico svoje godbe na pihala. Godbo so ustanovili leta 1923 trije Malonedeljčani: Slavko Senčar, Janko Prelog in Franc Štuhec. Zdaj vodi godbo Matija Kovačič. Pred štirimi leti so dobili godbeniki v Bučkovcih nove uniforme, leto pozneje pa nove instrumente. Danes ima godba predvsem težave zaradi odhoda

mladih ljudi na šolanje ali zaposlitve izven domačega kraja.

V Murski Soboti je delavska univerza objavila vabilo za vpis v oddelek Višje pravne šole. Prijavilo se je petdeset interesentov. Na sestanku so zatem ugotovili, da več kot polovica kandidatov ima pogoje za vpis v šolo brez opravljanja sprejemnih izpitov. Za ostale pa bodo v poletnih mesecih organizirali tečaj za nekatere predmete.

V Gorišnici so 27. maja odprli novo osnovno šolo. Ob tej priložnosti so priredili lepo slavje z godbo, petjem in nastopi šolarjev. Slavje je razgibalo vso Gorišnico.

V Števanovcih so nedavno slovesno odprli muzej narodnega blaga porabskih Slovencev. Za muzej so preuredili opuščeno značilno kmečko hišo. Zanimive predmete, ki predstavljajo narodno blago porabskih Slovencev, so začeli že pred nekaj leti zbirati nekateri slovenski učitelji. Zbirali so in si zapisovali stare ljudske pesmi, pripovedke in pravljice. Pri posameznih hišah so našli tudi veliko raznih predmetov narodopisne vrednosti: staro lončarsko posodo, statve za tkanje platna in drugo.

V Ljubljani je Onkološki inštitut kupil in tudi že začel uporabljati dve novi specialni aparaturi, s katerima bodo lahko znatno izboljšali zdravljenje rakastih tvorb z obsevanjem. Eno aparaturo so kupili v Angliji, druga je pa izdelek japonske firme.

V Konščicah, hribovski vasi nad Litijo, so ob letošnjem Dnevu mladosti, 25. maju, izročili namenu novo šolo. Šolo so zgradili iz sredstev samoprispevka in s prostovoljnim delom vaščanov. Šola bo imela tudi mlečno kuhinjo. To je že druga nova šola v hribovskih predelih litijske občine, ki so jo zgradili v dobrem letu.

Maribor bo dobil potniško letališče. Zgrajeno bo, kakor predvidevajo, do konca leta 1975.

Drugo polovico maja, dneve pred in po tradicionalni »Kmečki ohceti« sta bivali v Sloveniji kar dve veliki skupini ameriških rojakov. Prvo skupino iz Clevelanda je vodil Tony Petkovšek in Frank Jankovič, v Združenih državah Amerike znan predvsem kot »Kralj polke«. Drugo skupino iz Pittsburgha je vodil Martin Serro, ki je pripeljal na »Ohcet« tudi ameriški par. Na sliki zgoraj: Frank Jankovič in Tony Petkovšek (v sredini) ob prihodu na Brnik

Vojsko, v sredini planinski dom. Foto: Ančka Tomšič

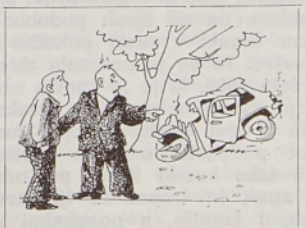

— Poglej, kako goljufajo. Kupil sem ga v letu kvalitete, pa je takšen . . .

V Hercegnovem v Črni gori so letos jagode zelo dobro obrodile. Zato je kmetijski kombinat z oglasi v časopisu iskal delavce, ki bi na posestvu v Sutorinu pomagali pri nabiranju jagod. Na oglas se je odzvalo tristo čehoslovaških turistov, ki so bili tiste dni na počitnicah v Črni gori. Kakor so pozneje povedali, so bili s svojim počitniškim delom na prostranih nasadih jagod zelo zadovoljni.

V Nišu v Srbiji že stošestdeset let stoji »Čelekula«, edinstven spomenik-stolp, v katerega so Turki vzidali tisoč lobanj padlih srbskih junakov, ki so izkrvaveli v bitki pri Čegru. Ta spomenik so Turki postavili v opozorilo ljudem ob carigrajski cesti. Za Srbe pa pomeni to kos zgodovine iz težkih in slavnih dni. Zato nameravajo zdaj okrog Čelekule urediti obširen spominski park, v katerem bodo razstavili tudi mnoge druge predmete in trofeje iz prve srbske vstaje, še posebej iz znane bitke pri Čegru, v kateri so padli mnogi osvoboditelji, med njimi tudi srbski junak vojvoda Stevan Sindjelić.

Vasice pod Donačko goro bodo dobile vodovod, ki ga s prostovoljnim delom gradijo vaščani sami. Prebivalci petdesetih kmetij so začeli sami graditi dvanajst kilometrov dolgo vodovodno omrežje. Šmarska občina pa jim je priskočila na pomoč z 90.000 dinarjev. Dve zajetji so zgradili tik pod vrhom Donačke gore v višini 700 metrov. V dolžini enega kilometra so morali kmetje kopati jarek v živo skalo, kar je terjalo hud napor, da je bil jarek skopan. Ves gradbeni material so po strmem pobočju zvozili z volovskimi vpregami. Iz tega vodovoda bo dobila vodo tudi šola na Donački gori, kamor so jo morali do sedaj voziti iz Rogatca. Za gradnjo vodovoda je moral vsak kmet prispevati po 6.000 din. Ker predvidevajo, da bo nekaj denarja ostalo, ga bodo porabili za popravilo vaških cest.

Kmečki punti - želja po svobodi

Čeprav imajo slovenski kmečki upori nekaj svojih značilnosti, so po bistvu svojih vzrokov tudi v marsičem podobni uporom kmečkega ljudstva drugod. Glavni vzroki so bili povsod socialnorazrednega značaja, kar je povsem razumljivo, saj se je nacionalna zavest v modernem smislu prebujala precej kasneje. Znani angleški komediograf B. Shaw je v svoji duhoviti dramatski kroniki »Sveta Ivana«, v kateri prikazuje na svojstven način podobo Device Orleanske, označil to junaško kmečko dekle Jean d'Arc (1412—1431), ki je vodila francosko vojsko k zmagi nad angleškimi osvajalci, kot prvo protestantko in francosko nacionalistko. Sežgali so je angleški osvajalci kot coprnico in krivoverko. Izročilo jim jo je izdajalsko burgundsko plemstvo, ker se je balo gibanja ljudskih, predvsem kmečkih množic, da ne bi na koncu obrnilo kopja in mečev še proti njim. Sežgali so jo kot coprnico in krivoverko, ker je trdila, da je slišala božje glasove, ki so jo pozivali, naj zbere francosko ljudstvo v boj zoper tuje

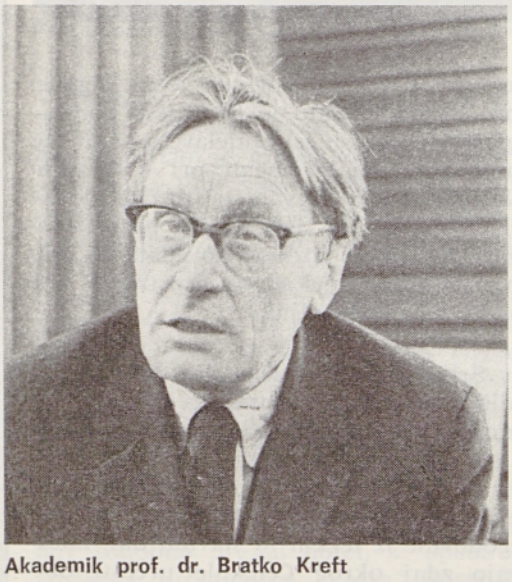

Akademik prof. dr. Bratko Kreft

napadalce, ki so seveda ropali in požigali predvsem kmečke vasi in ne le gradov francoskih plemičev in mest. Prebivalci teh so tudi bili bolj na strani junaške kmečke deklice kakor na strani fevdalcev in nesposobnega prestolonaslednika, ki so ga lahko okronali za kralja šele potem, ko je devica Orleanska osvobodila nekaj glavnih mest.

Prvi slovenski kmečki upor

Prvi slovenski kmečki upor je izbruhnil na Koroškem leta 1478, vreti pa je začelo med kmeti že leta 1473. Kot glavni vzrok so kmetje v svoje opravičilo navajali pogoste turške roparske vpade, ki so zmeraj zadeli predvsem nezaščitene slovenske vasi, medtem ko se je gospoda zaprla v varno zavetje dobro zavarovanih gradov, meščane pa je varovalo kolikor toliko mestno obzidje. Turki so bili v naših krajih prav takšni osvajalci (ali kakor pravimo danes z modernejšo tujo besedo okupatorji) kakor angleško plemstvo, ki si je na čelu s svojimi kralji skušalo podrediti Francoze, da bi izkoriščali bogata francoska polja in rastočo francosko industrijo (predvsem manufakturo in trgovino). Turki so vedno bolj silili v Hrvaško in proti Sloveniji, vendar so bili zaradi odpora premalo močni, da bi si osvojili tudi ozemlje okrog Zagreba, Kranjsko in Štajersko, ali pa celo še Istro in Primorsko. Zato so spremenili svojo taktiko in rajši le vdirali v ta ozemlja z roparskimi pohodi, s katerih so se vračali z obilnim plenom pa tudi s številnimi ujetniki. S seboj so radi odvlekli zlasti mlade, krepke fante in dekleta. Fante so vzgajali v posebnih vojaških oddelkih za tako imenovane janičarje, ki so jih prevzgojili tudi v mohamedansko vero. Zato so pri svojih roparskih pohodih odvlekli tudi marsikaterega dečka in ne le odraslih fantov, ker je bilo seveda nedoraslega otroka lažje in hitreje prevzgojiti v mohamedanca in v poslušnega vojaka. V tem so bili Turki tako spretni, da so kmalu postali janičarji odličen del turške vojske, ki so bili po poročilih, ki so se ohranila do naših časov, včasih v boju in na roparskih pohodih hujši kakor Turki sami. Dekleta pa so postala sužnje ali pa so jih prodajali v hareme turških velikašev.

Ker se domača gospoda ni brigala za obrambo vasi in svojih tlačanov, čeprav je bila za to dolžna, saj so kmetje plačevali tudi poseben prispevek za obrambo pred Turki, ki so ga pa gospodje radi spravljali v svoj žep, so sklenili koroški kmetje, da bodo obrambo zoper turške vpade organizirali sami. V ta namen so se začeli leta 1473 združevati v kmečko zvezo, ki je bila podobna obrambna oborožena organizacija kakor Osvobodilna fronta (OF) v zadnji svetovni vojni. Čeprav so bili mnogi kmečki uporniki izkušeni vojaki, pa niso bili dovolj izkušeni in vešči v vojaškem vodstvu. Tudi oboroženi niso bili dovolj, saj so morali vse orožje po vojaški tlačanski službi vrniti plemiškemu gospodarju ali poveljništvu vojske. Ti dve stvari sta med pomembnimi vzroki njihovih porazov, čeprav so se mnoge enote bile zelo junaško. To velja v glavnem za vse kmečke upore, tudi za slovensko-hrvaški upor, ki sta ga vodila Gubec in Gregorič, le da je imel ta upor tudi že umno vojaško vodstvo. Iliji Gregoriču se godi krivica še danes, ker bi ga morali zmeraj imenovati skupaj z Gubcem. Gubec je bil po vsem, kar moremo sklepati iz ne preveč podrobnih poročil o njem, ljudski vodja, politični tribun, Ilija Gregorič, ki je dvakrat ušel iz turškega ujetništva, pa je bil vojaško izredno nadarjen. Njegov velepotezen vojni načrt, ki vojaško strokovno še ni dovolj raziskan, priča o njegovi vojaški nadarjenosti. Da se jim vsa stvar ni posrečila, je bržkone predvsem v tem, ker je preveč zaupal in se zanašal na Uskoke. Te je gospoda zadnji hip le pridobila zase, ker jim je plačala dolžno plačo in obljubila plen.

Bridka vloga Uskokov

Uskoki so bili ubežniki in preseljenci iz krajev, ki so jih zasedli Turki. Državna in pokrajinska oblast jih je organizirala kot svojo pomožno vojsko za obrambo pred Turki. Sčasoma so postali v teh krajih glavna vojaška sila tako plemstva kakor kralja. Vsak čas so morali biti pripravljeni, da so odbijali turške napade, hkrati pa so uporabljali tudi turški način vpadov in vdorov na njihovo ozemlje. Pri tem so se gnali za plenom in ropali. Zoper Turke so bili pomembna vojaška moč in organizacija, proti kmečkim upornikom pa so igrali podobno žalostno vlogo kakor kozaki v ruski politični zgodovini za časa carjev. To se je pokazalo zlasti v ruski revoluciji leta 1905, ki jo je carska oblast krvavo zatrla predvsem s pomočjo kozakov. Konjenica je še v prvi svetovni vojni imela veliko vlogo, kot policijska oziroma orožniška sila pa so bili tako kozaki kakor pri nas uskoški konjeniki strah in trepet za ljudstvo. Uskoki so bili napol kmetje, s posebnimi pravicami, vendar kmetje-žolnirji (vojaki-mezdniki), ki so morali vsak čas biti na voljo oblasti. Kadar so bili mobilizirani, so dobivali tudi plačo. Ker so jim leta 1572/73 dolgovali plačo za nekaj časa nazaj, so se vsaj nekateri nagibali k puntarski kmečki zvezi in bržkone tudi obljubljali, da se bodo priključili uporu.

Položaj begunca je zmeraj zelo težak. Gosposka je njihovo stisko izkoriščala. Naseljevala jih je tudi v naše kraje. Žal še nimamo izčrpne študije o Uskokih, ki bi s stališča moderne, napredne sociološke znanosti dala izčrpno podobo o vlogi, značaju in usodi Uskokov, ki so največ pripomogli, da kmečka vojska pod Gubcem in Gregoričem ni zmagala. Uskoška konjenica je v tistih bitkah pomenila toliko, kakor pomenijo v moderni vojski tankovski oddelki. Če bi bil imel Gregorič tudi izvežbano konjenico in če bi ga zadnji hip Uskoki ne pustili na cedilu, bi se stvari zasukale drugače, kakor so se. Vodstvu kmečkega punta leta 1573 bi se s pomočjo Uskokov gotovo posrečilo, da bi ustanovili v Zagrebu svojo vlado, kakor so imeli v načrtu. Hoteli so biti neposredno podrejeni kralju. Kako pa bi ta vlada trajno uspevala, je drugo vprašanje. Brez zveze z meščanstvom se trajno ne bi mogla držati, ker je meščanski razred kot pionir bodočega kapitalističnega sistema že pridobival na moči, dokler ni v francoski revoluciji 1789 postal celo vodilni razred v družbi, čeprav še ni povsod prišel do tiste oblasti, ki si jo je dokončno pridobil v revoluciji 1848. leta in po njej. Pa še takrat se je marsikje moral povezovati z aristokracijo, da je lahko krotil rastoče množice proletariata in kmete. S svojo politiko jih je razdvajal in tudi hujskal enega proti drugemu ter se povezoval z bogatejšimi posestniki zemlje — pri nas z »gruntarji«, v Rusiji pa s še bogatejšimi in še bolj reakcionarnimi kulaki, ki so marsikje v izkoriščanju prevzeli na vasi vlogo nekdanjih graščakov. Primer takšnega vaškega mogotca je ustvaril Cankar s trgovcem in kmetovalcem Kantorjem v svoji drami »Kralj na Betajnovi«.

Reformacija in kmečki punti

Med značilnosti prvih slovenskih kmečkih uporov sodi tudi povezanost njihove socialne uporniške zavesti z verskim prepričanjem. Reformatorji krščanske vere (lutrovci, cvinglijanci, hugenoti, kalvinci itd.) so vsi poudarjali, da mora vsak kristjan brati biblijo sam in si jo tudi sam razlagati. Zato so protestanti prvi širili pismenost med ljudstvo. Slovenski reformator Primož Trubar je kot svoji prvi dve knjižici izdal kratek katekizem in abecedarij. Brez pismenosti ljudstva bi za svoj nauk, ki se je izrecno naslanjal tako na novo kakor na staro zavezo, ne mogli ljudstva trajno pridobiti zase. Tretja njihova zahteva je bila, da je treba vero in vse obrede, ki so z njo v zvezi, opravljati v ljudskem jeziku — pri nas v slovenskem. Dotlej je bila biblija dostopna le izobražencem, ki so znali latinsko. S tem pa, da so začeli reformatorji tiskati knjige v ljudskem jeziku in mu tudi v ljudskem jeziku govorili in svoj nauk razširjali ter učili ljudi pisati in brati, so se ljudje iz ljudstva seznanjali z evangeliji. V njih pa so našli marsikaj, kar govori tudi o socialni pravičnosti in ne zgolj o veri v Boga. Zaradi tega se je tudi vodstvo katoliške cerkve v začetku močno upiralo, da bi se širilo pismenstvo med ljudstvo, kajti če bo ljudstvo sámo znalo brati evangelije, si jih bo tudi po svoje razlagalo. To se je tudi zgodilo in to v takšni meri, da so se kmečki puntarji v boju za svoje pravice sklicevali tudi na tiste odstavke v evangelijih, ki govore o tem, da mora med kristjani vladati tudi socialna pravičnost in ne tiranija in izkoriščanje. Spomnimo se samo stavka, ki pravi, da bo prej prišla kamela skozi uho šivanke kakor bogatin v nebesa. Jezus iz Nazareta je bil navaden tesar, proletarec, ki je hitro prišel navzkriž z velikimi duhovni.

Cerkvena in fevdalna oblast sta bili tesno povezani in mnogi duhovniki so s prižnic priganjali

Miha Maleš: Kmet ubije viteza — Krško 1573, olje 1973

tlačane, da morajo v redu opravljati tlako gospodu in plačevati davščine. Zato takšnih duhovnikov-priganjačev kmečki ljudje tudi niso marali, saj so bili katoliški mašniki ali protestantski pastorji. Vodja nemške protireformacije Martin Luter je skušal biti v začetku na strani ljudstva, ko pa so se kmetje uprli in z orožjem v roki terjali svoje pravice, se je Luter obrnil zoper nje in izdal v obliki letaka hud napad nanje, v katerem jim ni le grozil, marveč jih je celo psoval z izrazi, češ da so navadne »razbojniške in morilske kmečke tolpe«.

Trubar in punti

Nekateri naši pristranski zgodovinarji so skušali podobno krivdo naprtiti tudi Primožu Trubarju, o katerem pa danes že vemo, da niti ni bil dogmatičen lutrovec, saj so mu nekateri takrat to celo očitali. Rad je namreč zavil po svoje, kakor da se je zavedal, da reformiranega nauka ne more kar tako mehanično prenesti iz nemškega lutrovstva v slovenski ljudski svet. Kmečkih upornikov ni nikoli zmerjal, le odsvetoval jim je upore, ker so se vsi zanje bridko končali.

Od njega imamo predvsem dva zapiska, ki sta značilna zanj in se v bistvu razločujeta od Lutrovih surovih izpadov zoper kmečke upornike. V smislu krščanske vere in nauka, ki ga je oznanjal Jezus, je Trubar trdil, da mora pravi kristjan krivico, ki mu jo nalaga življenje, trpeti, ker z uporom in neposrednim bojem zoper zlo ne bo nič dosegel. Ta nauk sta v polpreteklem času oznanjala tudi pisatelj Lev N. Tolstoj in Indijec Gandhi. Tolstoj ga je prav na osnovi evangelijev strnil v kratko zapoved: »Ne upiraj se zlu, ker zlo rodi zlo!« Zato je bil tudi nasprotnik vsake revolucije. Tudi ruska revolucija leta 1905, ki jo je Tolstoj še doživel, se je končala s porazom ljudskih množic. Tako kakor Tolstojev nauk je treba razumeti tudi naslednje Trubarjeve besede:

»Kedar pak ta gospoščina preveliko štivro, pravdo, činže, nove cole, aufšloge, tlake nalaga, terje inu bodo od hudih flegarjev, hlapcev, županov, valpetov inu beričov obrečeni, ovadeni inu oblegani, de nim bode tu nih po krivici vzetu, štrajfani, v ječo vrženi, od nih imejna, zemel inu blaga pahneni, pregnani za volo mitov & c., — tako silo no krivico so ti verni dolžni volno trpeti, nih tako nujo, revo, silo inu krivico zred sujo družino Bogu tožiti inu kratku nekar punte od avštrije začenjati oli sami sebe meščovati, koker so Kore, Datan, Abiron (Nu. 16), Absalon (2 Reg. 15) inu ti Vogri v tim 1508 lejtu inu Krajnci v tim 1515 inu ti Dolenci v tim 1573, ti Štajerji v tim 1528. bili sturili, oli so per tim hud konec vzeli, so bili pobijeni, obešeni inu na špice vtakneni.«

To je vsaj podobna, če ne že ista miselnost, kakor je bila pri Tolstoju ali pri njegovem indijskem privržencu Gandhiju. Bilo pa bi nepopolno, če bi prezrli še neki drug odstavek, v katerem govori dovolj neprizanesljivo in odločno o okrutni gospodi:

»Katera gospoščina, mala oli velika, nemilostivu s sujemi kmeti inu pokorniki okuli hodi, po sili inu po krivini tu nih jemle, prevelike štivre inu tlake nalagajo, hud konec vzemo; nih blagu do tretjiga erba ne pride, nih stan inu žlahta cilu pogine, koker so ti celski knezi, naj so si dosti kloštrov inu kaplanij štiftali, v Rim hodili, vsi poginili inu konec vzeli, za volo, kir so nih kmetom te lipe ščere po sili jemali, ž nimi kurbali inu drugo krivino ino silo obhajali.«

Te Trubarjeve besede, v katerih grozi nasilni gospodi, so po svojem zvenu in izrazu precej drugačne od gornjega nasveta in opomnje kmetom. Trubar je ljubil svoje ljudstvo in mu je v skladu s svojimi krščansko-humanističnimi nazori dobro hotel, ker se je zavedal premoči gosposke. Bal se je, da bi fevdalci njegovega ljudstva ne pokončali, če se bo upiralo, saj je dovolj, da ga morijo Turki. Ne samo, da je v nasprotju s takratno cerkveno gosposko terjal, da mora duhovnik opravljati svojo službo v slovenskem jeziku, v jeziku svojega ljudstva in ne v tuji latinščini, ki je ljudstvo ne razume, marveč ga je tudi branil, kadar in kjer je mogel. Tudi v posvetilu kralju Maksimiljanu II. je svoje ljudstvo in njegov jezik branil. Ni mu šlo le za cerkvene stvari, marveč prav tako za šolo in za izobraževanje slovenskega ljudstva, ki ga pušča gospoda neukega, da ga laže obvlada. Takole govori cesarju Maksimiljanu II. v nemškem posvetilu:

»Preprosti neuki človek pa govori vseskozi samo slovenski jezik. To je dobro, dostojno, zvesto, resnicoljubno, pokorno, gostoljubno in milo ljudstvo, ki se prijazno in lepo vede do vseh tujcev in do vsakogar.«

Ni pa ga le zagovarjal pred cesarjem, marveč ga je branil tudi pred predhodniki njim sorodnim potomcem, ki še danes psujejo in zatirajo slovensko ljudstvo na avstrijskem Koroškem in mu kot lažnivi in puhloglavi »kulturonosci« odrekajo pravice, ki mu gredo po vseh državnih in mednarodnih postavah ter uganjajo tako nasilje tudi nad tistimi žal preredkimi demokratičnimi Avstrijci, ki se zavedajo, da imajo avstrijski koroški Slovenci ne samo manjšinske pravice, marveč, da imajo tudi po avstrijski ustavi pravico, da so enakovredni državljani z vsemi drugimi, čeprav so druge narodnosti.

Duhovščina, fevdalci in kmetje

Da so morali nekateri tako katoliški kakor protestantski pastorji v imenu fevdalcev in visokega klera, ki je bil del fevdalnega razreda, tudi v naših krajih pridigati tlačanom pokorščino in v imenu gosposke terjati od njih, da ji plačujejo davke in izpolnjujejo vse dajatve, zato, mislim, ni treba posebnih dokazov. Zato so uporniški kmetje povsod zahtevali, da si duhovnike izberejo in izvolijo sami. Koliko in kateri so bili na strani upornikov, ne vemo, ker so brškone listine o tem izginile, če se še morda ne odkrijejo kje v kakšnem arhivu. Dovolj pa je, da vemo za ljudskega župnika Babiča, ki je bil v uporu leta 1573 na strani puntarjev, saj je bila v njegovem župnišču celo puntarska pisarna, v kateri jim je moral župnik Babič v latinskem ali nemškem jeziku sestavljati pisma cesarju Maksimiljanu II., v katerih so se pritoževali zoper nasilja fevdalcev, predvsem zoper grofa Tahija, ki je po poročilih veljal za najbolj okrutnega. Toda v tem razrednem boju tudi drugi fevdalci niso bili s kmeti prizanesljivejši, ne posvetni ne cerkveni. Cesar Maksimiljan II., ki se je nagibal nekaj časa v protestantizem, kakor mu očitajo katoliški nasprotniki, je sicer nekaj časa kazal razumevanje za uporniške kmete in njihove pritožbe, ko pa je prišlo l. 1573

(Nadaljevanje na strani 31)

Kmečka ohcet 73

Pred več kakor sto tisoč radovednimi gledalci se je zadnjo soboto v maju pomikal po ljubljanskih ulicah svatovski sprevod tradicionalne »Kmečke ohceti«. To je bil veliki dan predvsem za štirinajst parov, ki so se poročili po starih slovenskih običajih, skoraj nič manj z veseljem pa se niso tega dne veselili tudi skoraj vsi tisti, ki so sodelovali v svatovski povorki. Veselih svatov v narodnih nošah, predvsem gorenjskih, je bilo letos še več kot kdajkoli, konjske vprege so spet smele zapeljati na ljubljanski asfalt.

Vseh parov posebej ne moremo predstavljati, zato pa naj jih vsaj naštejemo: Slovenijo sta zastopala Zvone Kranjc in Majda Tancer, Avstralijo Kim Lyle in Susan Helen Clarce iz Sydneya, Združene države Amerike — Gregory Meiers in Wanda Wolowski, Bosno — Muzafera Halilović in Hamdo Zuli, Madžarsko — Maria Magdolna Toeroek in Ferenc Vërës, avstralske Slovence — Dušica Beguš in Ivan Debeljak, Švico — Verena Roethlisberger in Karel Joder, Makedonijo — Dušanka Bogdanovska in Josif Siljanovski, Italijo — Mauro Saccani in Stefania Atzeni, Slovaško — Ema Rnur in Ljubomir Misun, ZR Nemčijo — Margit Eder in Hubert Kroeh, Srbijo — Jovan Metikoš in Jelena Sarić, Slovence na avstrijskem Koroškem — Franc Štirn in Marija Tancer, Hrvatsko — Tomislav Gregor in Jelica Kralj.

Neveste in ženini so se na odločilni dan pripravljali že nekaj dni prej, vsaj »uradno«, dekleta na dekliščini v Jarčjem brdu nad Škofjo Loko, fantje pa na fantovščini v Preddvoru pri Kranju. K ohceti spada seveda tudi slikoviti prevoz bale, ki so ga letos pripravili po ribniško v vasi Hrvača pri Ribnici. Bala je bila tudi letos izredno bogata. Vsega je moralo biti dovolj za bodočo družino: od sobne opreme (širok zakonski špampet, skrinja za platno, pručka, škropilnik), kuhinjske opreme (železni lonec, burkle, lopar, valjarček, jerbas) do poljskega orodja (motika, grablje, srp, kopalo). Blizu hiše, kjer so fantje naložili balo, so postavili tudi šrango, kjer je moral slovenski ženin, kot se spodobi, plačati 50 goldinarjev za »najlepšo rožo, ki so jo fantje kdajkoli oddali v vasi«.

Po obilnem svatovskem kosilu v dvorani Tivoli so si naslednji dan vsi gostje ogledali še posavsko štehvanje, nato pa odpotovali na krajši oddih na morje.

Na Jarčjem brdu nad Škofjo Loko je bila letos prvikrat dekliščina. Bodoče zakonske žene so morale pokazati tudi, kako so pripravljene za zakon. Ali znajo mesiti kruh in druge podobne dobrote? Na sliki: ameriška nevesta se trudi, da bi zadovoljila stroge ocenjevalce.

Avstralsko-slovenski par Dušica Beguš in Ivan Debeljak sta zaplesala na poslovilnem večeru pred odhodom iz Sydneya.

Velikanska poročna torta, ki jo je pripravil ljubljanski slaščičar Jože Pogačar. Bolje, da ne naštevamo, kaj vse so zanjo uporabili, preveč bi bilo.

Slovaška folklorna skupina pleše sredi Ljubljane (zgoraj). Pozdrav nevest špalirju. Ali — razen za neveste, seveda — ne pomeni ta pozdrav tudi »na svidenje?«

Dekliščina je bila veliko doživetje predvsem za bodoče zakonske žene. Neveste so morale pokazati, če so vešče kmečkih opravil (zgoraj). Fantovščina — tudi drva je treba znati žagati (spodaj).

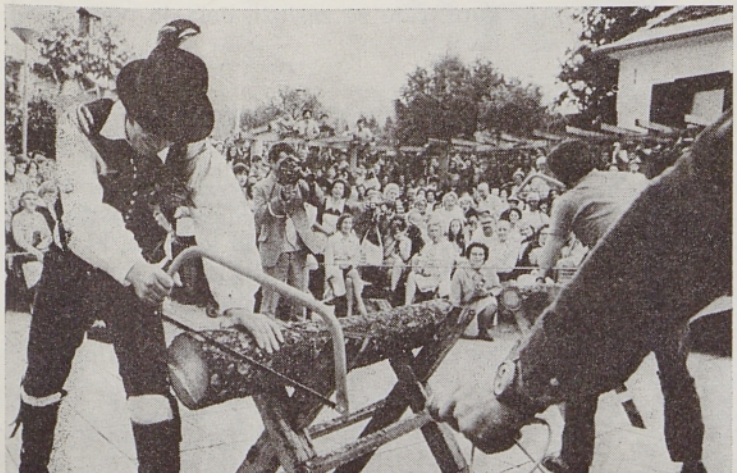

Majska pokrajina s cvetočim grmičjem pri Kalcu

Kalško jezero pri Baču so osušili in tam so zdaj najlepša polja. Levo Bač, zadaj nova šola

Bač, Knežak, Koritnice

Javor, to je kruh doma

Zlepa še nisem slišal toliko dobrih besed o neki tovarni, o obratu neke tovarne pravzaprav, kot zadnjič v Knežaku, na Baču in v Koritnicah v ilirskobistriški občini. Vsi so hvalili obrat Javorja iz Pivke na Baču, kjer je zaposlenih nekaj manj kot 400 ljudi. Vsi. Župan v Ilirski Bistrici Jože Grilj je dejal, da je to zelo soliden, specializiran obrat za izdelavo stolov, ki jih veliko izvažajo, zato jim dela ne zmanjka. Če pa je delo, je tudi denar. V Knežaku sem pri matičaju na krajevnem uradu Juriju Kočevarju zvedel, da v teh vasicah zakrasele Zgornje Pivke, ki se proti vzhodu nadaljuje v nenaseljeno Snežniško planoto, ni težav z delom; skoraj vsa odvišna delovna sila je zaposlena na Baču, v Javorjevi stolarni, nekaj pa jih dela tudi pri Gozdnem gospodarstvu Postojna, obrat Knežak.

Detajl spomenika pri novi šoli v Knežaku, Tone Tomšič

Tudi Fani, vsa v črnem, ki mi ni hotela zaupati svojega priimka in ki se sprva tudi slikati ni pustila, se je kar pohvalila. Če bi bilo vedno tako, kot je zdaj, bi bilo jako fajn, je rekla. Ljudje se največ preživljajo z zaslužkom v obratu Javorja na Baču. Včasih pa so bili ljudje bolj ubogi, se je spomnila nazaj, polje je kamnito, kraško, kdor je imel kako njivo ali gozd, je šlo, kjer pa ni bilo nič zemlje, so jako ubogi bili. Če je bil kakšen moški pri hiši, je še šlo, delal je v snežniških gozdovih in potem se je nekako živelo, če ga pa ni bilo, je bilo slabo. Mlade punce so bile vse v službi, hodile so v Trst, tam so bile gospodinjske pomočnice. Tiste, ki so imele doma grunt, so prišle poleti domov, da so pomagale pri delih na polju, potem so šle spet nazaj. Njen mož dela v Javorjevem obratu in tam bi se zaposlil tudi najstarejši sin, če ga ne bi doletela nesreča. Za mizarja se je učil, je rekla Fani, pa mu je zadnji dan uka in zadnjo uro prakse v Novi Gorici sreča pokazala hrbet. Nekaj ga je udarilo in padel je vznak, kri mu je zalila možgane in mrtvega so ga pripeljali domov. Tri otroke sem rodila, mislila sem že, zdaj bo pa boljše, ko bosta dva zaslužila, a ni bilo nič iz tega. Drugi fant ima 14 let, dekle pa 18, dela trgovsko, upam, da se bo letos izučila.

Kruh se lahko kupi

Tako sem, vidite, spoznaval te kraje, ki so mi bili prej povsem tuji. Lani jeseni sem jih prvič videl in s Tuščáka, dobrih dvesto metrov visokega hriba, so se mi zdele Knežak, Koritnice in Bač revne vasi v še bolj revni, negostoljubni kraški pokrajini s skopimi, kamnitimi pašniki in z majhnimi njivicami v dolinicah in vrtačah. In ljudje, pred vojno v glavnem kmetje in gozdni delavci, bi tudi odšli drugam, za lažjim delom in boljšim zaslužkom, če tovarna Javor iz Pivke ne bi v Baču iz parne žage in zabojarne iz leta 1907 uredila modernega obrata, ki redno dela v dveh izmenah, če pa je treba, pa tudi ponoči, kot mi je rekel 73-letni kmet in gozdni delavec Rudolf Tomšič z Bača. Manjšo kmetijo ima, pravi, da je srednji kmet, tri krave ima v hlevu in dva konja, včasih je veliko tesal in prevažal s konji les, tudi njegov sin dela v gozdu, v kneškem obratu GG Postojna, 13-letni vnuk Viktor, s katerim sta bila tistega dne sredi maja skupaj na polju, pa hodi v šesti razred nove, velike osnovne šole v Knežaku in rad gode na harmoniko, morda bo godec, obiskuje celo glasbeno šolo v Ilirski Bistrici. Ker na njivah, kolikor jih je, dobro uspeva krompir, ga ljudje precej sadijo, vendar zdaj ne več toliko, ker ni potrebe. Pridelam ga 30 do 35 kvintalov, mi je rekel Rudolf Tomšič, zase predvsem, za svoje potrebe, saj ni nikogar, ki bi delal. Vsejem tudi nekaj ovsa, pšenica pa včasih je ali pa ne, kakor je letina, sicer pa se kruh lahko kupi, raje se zasluži, dela je povsod polno.

Iz kmetov — tovarniški delavci

Iz kmetov in gozdnih pa sezonskih delavcev so se ljudje brez odpora prelevili v prave delavce in polkmete. Čistih kmetov je že malo, največ je takih, ki so eno in drugo, delavci in kmetje, ampak bolj delavci kot kmetje, zakaj glavni vir dohodkov in s tem boljše življenje le prihajata iz dela v tovarni in gozdnem ob-

ratu. Živine je zdaj že malo, čeprav so za živinorejo skoraj idealni pogoji, posebno za pašništvo. Tudi s kmetijstvom bi nekako šlo, če bi bili ljudje prisiljeni, kot so bili včasih, več bi lahko pridelali, a ni treba. Do prve svetovne vojne so redili veliko ovac, zdaj jih je le še nekaj. Lokve pri vseh treh vaseh, v katerih so včasih napajali živino, so v glavnem zapuščene, zablatene. Pri Baču so obdobno Kalško jezero izsušili in tam so zdaj lepe njive, najlepše na vsem tem področju. Zapuščena je tudi Lokev pri Baču, kjer so včasih prali.

Pivško območje, potisnjeno nekam vstran od glavnih prometnih žil, v zakrasele in gozdnate predele proti Snežniku in Javornikom, je v naši občini gospodarsko bolj razvito kot drugi predeli, mi je rekel župan občine Ilirska Bistrica Jože Grilj. Vzrok — pravi, glavni in skoraj edini: Javorjeva stolarna na Baču. S tega področja na zavodu za zaposlovanje skoraj ni prijavljenih nezaposlenih, celo ženske najdejo delo. Prav to je tudi vzrok, da so vasi populacijsko aktivne, naseljene, da ljudje popravljajo hiše, dvigajo jih, tudi nove delajo, zlasti v zadnjih letih, kupujejo avtomobile in motorje, radijski sprejemnik je skoraj pri vsaki hiši, precej je tudi že televizijskih anten po strehah, tudi nekaj traktorjev je že, nekateri imajo kosilnice, drugi motorne žage. Ker je doma kruh, se ljudje ne izseljujejo. Pred dobrimi sto leti (1869) so statistiki v Baču našteli 546 prebivalcev, zdaj jih je okrog 550; v sosednjem Knežaku jih je bilo 676, zdaj jih je okrog 650; v Koritnicah, kjer so pri zadnjem popisu prebivalstva našteli veliko mladih družin, več kot na Baču in v Knežaku, pa je bilo 1869. leta 199 ljudi, zdaj pa jih je okrog 260.

Spomenik s pomočjo izseljencev

Ker ljudje ostajajo doma, ker dobro živijo, kot sami pravijo, hočejo seveda tudi boljše ceste, vodovod, šolo, prostor za kulturno in družabno življenje ipd. Pred leti so dobili novo, moderno šolo, morda celo preveliko za te kraje, v njej je polna osemletka. Zanjo so veliko sami prispevali s samoprispevkom, otroci se v šolo vozijo z avtobusi. V parku zraven nje je lep spomenik Alojziju Valenčiču (Tržačan, rojen 1897, član organizacije TIGR, ki je tam delovala med obema vojnama, leta 1930 obsojen na smrt in ustreljen v Bazovici), Miroslavu Vilharju (pesnik, 1818—1871, lastnik graščine Kalc blizu Bača, zgrajene v 17. stol., zdaj je ohranjen le še okrogli stolp zraven stoletnih lip) in Tonetu Tomšiču (narodni heroj, 1910—1942; na hiši št. 87 na Baču je plošča, da je tam več let bival). Spomenik je bil postavljen na pobudo in s pomočjo slovenskih izseljencev.

V vseh treh vaseh imajo več gostiln, vendar so manjše, tople hrane se ne dobi. Staro šolo prav zdaj preurejajo, v njej bodo našli prostor gasilci, kulturniki in družbeno-politične organizacije. Skozi vse tri vasi je cesta že asfaltirana, asfalt je tudi med Knežakom in Bačem, drugje pa je še makadam, vendar ilirskobistriški župan trdi, da ne bo več dolgo, da pa je malo le treba potrpeti, vse hkrati in takoj ne gre, ni denarja. Prav zaradi slabih cest o turizmu še ni, da bi govoril, razpravljajo pa zdaj o regionalnem programu razvoja turistično-rekreacijskega območja Snežnik, ki ga je izdelal Urbanistični inštitut Slovenije in od katerega si precej obetajo, ko bo sprejet in ko ga bodo začeli uresničevati.

Obrat pivške tovarne Javor daje kruh trem vasem, Baču, Knežaku in Koritnicam

Voda je v teh krajih dragocenost. S streh spravijo v vodnjake vsako kapljo. Posnetek je iz Knežaka

Dragocene kaplje vode

Težave pa so z vodo. Vse tri vasi imajo sicer svoje lokalne vodovode, vendar poleti, ko je suša, skromni izviri usahnejo in vode ni, treba jo je voziti iz nekaj kilometrov oddaljenega Zagorja in si pomagati s kapnico in z vodnjaki s talno vodo. Skoraj z vseh streh deževnico zbirajo žlebovi in jo po ceveh odvajajo v vodnjake, da je nekaj za suhe dni, ki lahko trajajo dva, tri ali celo štiri mesece. V Javorjev obrat na Baču so vodo vozili s cisternami že sredi maja. Komunalno-stanovanjsko podjetje Ilirska Bistrica pripravlja zdaj program za rešitev tega problema.

Ko sem jih gledal od daleč, s Tuščáka, sem imel vasi Knežak, Bač in Koritnice za kraje, iz katerih ljudje bežijo. Mislil sem, da so to revne kraške vasi, precej bogu za hrbtom. Zdaj, ko sem se prepričal, da je drugače, da je ravno nasprotno, sem vesel. Vse vasi, ki so geografsko malce od rok, torej le ne umirajo! Iz dimnika Javorjevega obrata na Baču se sicer kadi kot iz vsake tovarne, črn dim se vali iz njega, toda ljudje še pomislijo ne na dim in na smrad. Ta tovarna jih je zadržala doma, daje jim kruh in lepše življenje in, verjemite, prijetno je slišati besede pohvale na njen rovaš.

Andrej Triler

Rudolf Tomšič z Bača in njegov vnuk Viktor, ko se vračata s polja

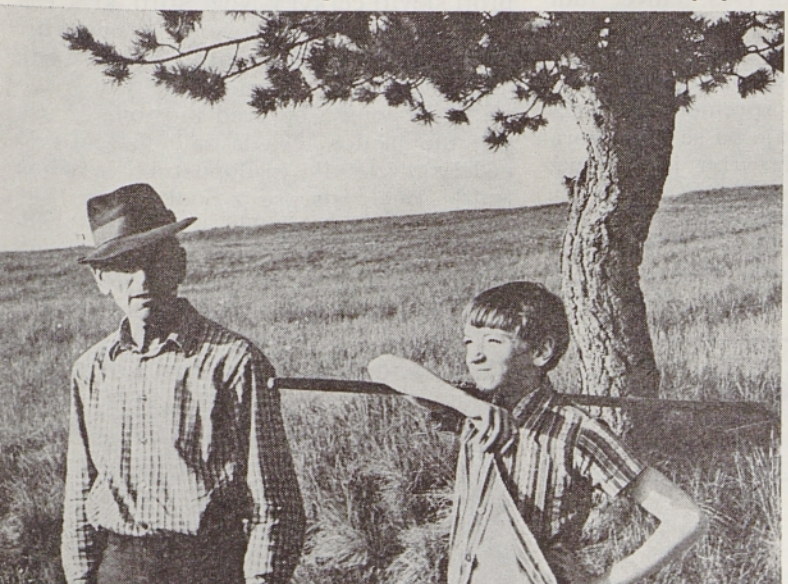

Fani in Amalija iz Knežaka med klepetom. »Včasih so bili ljudje jako bogi,« pravita. »Zdaj pa dobro živijo.«

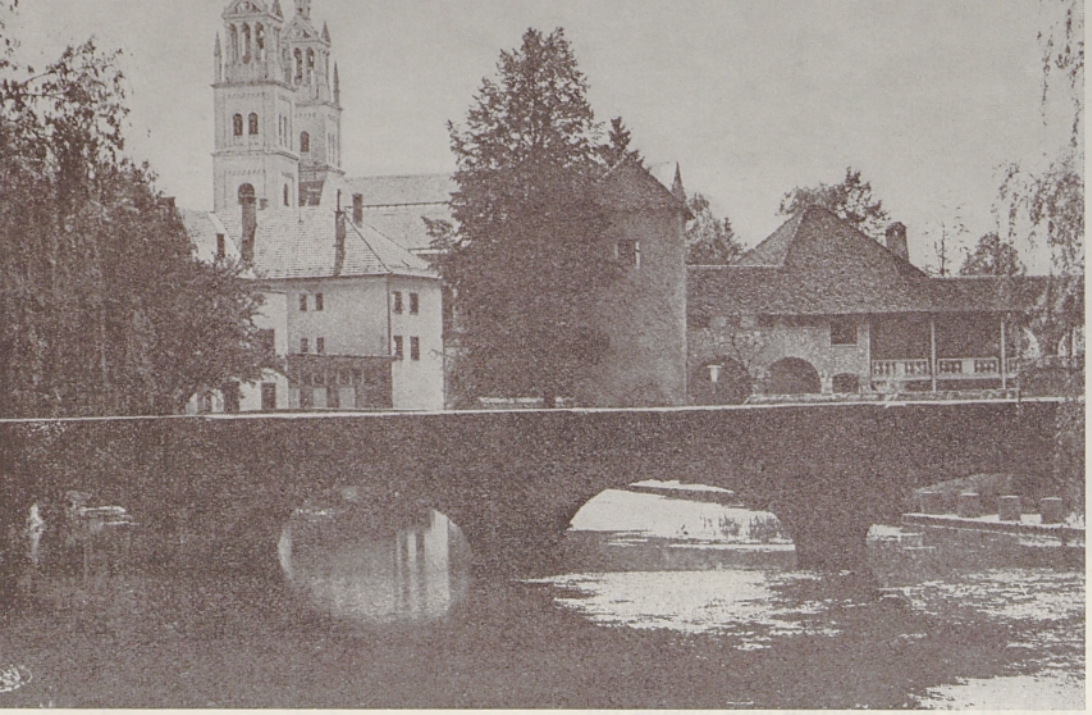

Ribniška razglednica

Šumijo zeleni roški gozdovi

Kakšno razkošje se je peljati po kočevski cesti iz Škofljice proti Kolpi; lepa cesta, pa nobene gneče in živčnosti. Odpreš radio in poslušaš sporočila prometne milice, ki opozarja voznike na Gorenjskem, naj bodo previdni in disciplinirani v koloni, ki se vije domala od Ljubljane do Bleda.

Seveda pa tudi na kočevski cesti — po njej je iz Ljubljane v Kočevje okroglih 60 kilometrov — ne bo dolgo tako idilično. Cesto od Kočevja proti Kolpi gradijo in preurejajo že drugo leto. Upajo, da bo morda že letos, zagotovo pa prihodnje leto, prenovljenih in asfaltiranih tistih dobrih 40 kilometrov ceste, ki povezuje Kočevje od hrvaških Delnic.

Krofi na prvem klancu

Podajmo se na kratek izlet v ta mirni kotiček Slovenije, ki nam sicer ne ponuja kakih velikih presenečenj in znanih krasot, kakor so Bohinj, Vršič in dolina Trente, nas pa vedno bolj privlači s svojim mirom, zatišno lego in domala brezmejnim zelenjem svojih gozdov.

Kdor je šel zdoma lačen, naj se ustavi že na prvem klancu. Tako pravi menda star slovenski pregovor. Na prvem klancu kočevske ceste, v Pijavi gorici, je gostilna Čot, kjer menda nikoli ne bodo odkimali, če bi radi krofe, celo takrat ko ni pustne sezone. Mnogi izletniki tudi ne pridejo dlje kakor do tu. Zlezejo na holmec, ki se dviga tik ob vasi nad širno panoramo barja, Ljubljane, Polhovgrajskih hribov ter Kamniških planin.

Dobrih deset kilometrov ceste med Pijavo gorico in Turjakom je ena sama izletniška točka. To so Ljubljančani že ugotovili, saj je ob cesti pod krošnjami parkiranih skupaj nemara toliko avtomobilov, kolikor jih je ob hudi gneči na trgu pred univerzo. Avtomobili povsod, ljudi pa nikjer. Od ceste se na obe strani razpreda vse polno stezic in kolovozov, za hostami pa so skrite vasice in griči, ki so lepa razgledišča.

Turjak postaja vedno bolj izhodišče za vsakršne izlete. Ena cesta se loči na levo navzgor proti Taborski jami, druga pa se skoz vas spusti v ključih nizdol v dolino Želimeljščice, pod Kurešček, kjer celo v pasjih dneh ni prevroče. Grad obnavljajo in v nekaj letih si bodo obiskovalci lahko ogledali ne le ruševine, ki spominjajo na hude boje leta 1943, temveč tudi spominski muzej. Ob cesti stoji skrita pod hribom skromna gostilna »Pri Ahcu«. Poznavalci vedo, da se pri njem vedno dobe odlični pujsi — spremenjeni v domače klobase ... Nad njo pa se dviga gora z enakim imenom. Na vrhu je majhna, med drevjem skrita cerkvica sv. Ahaca, zgrajena v tistih davnih časih, ko so bili Turki ravno premagani pri Sisku. Pred to zmago, v kateri so se odlikovali tudi Turjačani, na hribu ni bilo prostora za cerkev. Vedno je bila pripravljena grmada, ki je mogočno zagorela, če se je Turek pojavil na Kolpi.

Pod Krpanovim kozolcem

Če bomo nadaljevali tako, ne bomo nikamor prišli! Za Turjakom je kmalu Rašica s Trubarjevim spomenikom in cestnim odcepom, ki nas utegne kdaj zvabiti v mirni in odročni svet Dobrepolja in Strug. Če bi bila v vasi kaka gostilna, bi se najbrž veliko več izletnikov ustavilo in se, kakor se po šegah in navadah spodobi, poklonilo spominu moža, »ki je prišel na tako drzno misel, da bi se tudi slovenščina brala in pisala«.

Potem se cesta spet vzpne in »na mah« so tu Velike Lašče, ki jih spoznamo že od daleč po veliki cerkvi z dvema zvonikoma. Marsikomu se bo zdelo neverjetno, pa je vendarle res, da se bo popotnik šele za tem prijaznim krajem poslovil od ljubljanske občine (Vič-Rudnik). Kako se je razlezla ta Ljubljana!

Ko se peljete skoz Retje, vasjo kmalu za Laščami, boste opazili na pobočjih precej lepih kozolcev. Eden med njimi je pravi! Tisti, ki je nekako prišel celo v zgodovino. Slovstveniki trdijo, da je prav pod enim izmed retenskih kozolcev pisatelj Fran Levstik, ki v tem kraju ni bil tujec, »rodil« svojega vrlega Martina Krpana.

V Sodražici vabi Kaprol

V Ortneku, kjer se sliši, da bodo nekdanjo grajsko pristavo spremenili v turistično postojanko, se odcepi na levo gorska cesta k vrhu Grmade (887 m), kjer je ob nedeljah odprta tudi lična kočica. Seveda je vrh razgleden, sicer bi ne bil — Grmada!

Malo naprej je mali žlebič, kjer je večje razpotje. Na desno se loči cesta kar v več smeri, ki utegnejo izletnika zanimati: proti sloviti cerkvi v Novi štifti, ki je ena najbolj zanimivih v Sloveniji in mimo nje v Sodražico, kjer si popotnik ne more kaj, da se ne bi oglasil pri Kaprolu, v gostilni, ki se ponuja še pred mostom. Mirno, prijetno in domače, da zaidejo sem celo nedeljski izletniki in dopustniki iz daljne Italije. Ena cesta gre iz Sodražice na Bloke in čeznje v Cerknico, druga pa se zvije v strminah skozi hoste proti Travni gori in njeni koči ali pa dalje do samotnih in mirnih vasi Loškega potoka.

Ribničanom je bolj dobro kot slabo

Za žlebičem je seveda Ribnica. Kar lepa in nekam prenovljena se zdi v pomladanskih dneh, ko se izza vsakega slemena šo-

Potovanje iz Ljubljane v nekdanji partizanski štab

piri razcveteno sadno drevo. Ulice so kakor pometene in na oknih ni ravno malo cvetja. Nedelja je in kraj je ves praznično. Ljudje so zbrani; eni pred cerkvijo, drugi pred gostilnami. Navada je pač, da moraš počakati, da mine maša in da ti dajo ženske odvezo in greš lahko na polič ali dva. Mlajši rod pa se zbira v lično preurejenih ruševinah ribniškega gradu, kjer je muzej in mala oštarijica s tako glasno električno »lajno«, da je kar hudo in je še Ribničani ne morejo vedno prevpiti.

V Ribnici se naokrog govori, da jim gre kar dobro. Najbrž jim gre res bolje, kakor kdajkoli poprej, a s slabim se niso v tem kraju nikoli preveč hvalili; nikoli niso kaj takega priznali. Menda je ravno toliko Ribničanov odšlo po svetu, da je za tiste, ki so ostali doma, dobro. Toda kaj bi bil Ribničan, če si ne bi želel čimprej nazaj v domači kraj? Zato na občini radi pravijo, da imajo problemov čez glavo. V tem zapisku ni toliko prostora, da bi vse probleme našteli, kajti problemov je nasploh povsod veliko in preveč. Če bi z njimi lahko zidali, bi zlahka postavili veliko zidov. S problemi, podobnimi in enakimi, pa se ubadajo in skušajo »zidati« vsepovsod po Sloveniji.

Na pol poti med Ribnico in Kočevjem, bojda natanko na sredi in skoraj natanko tam, kjer občinska meja seka glavno cesto, stoji motel pod gričem Jasnico. Motel si je seveda od griča izposodil ime. Pod motelom, ki stoji skrit v gozdu, se cesta prevali z ribniške v kočevsko »državo«. Motel, ki je pod upravo »Avto Kočevja«, je eden lepših slovenskih motelov; tudi arhitektonsko je zanimiv in prijeten.

Kočevje ni več prazno

In že smo v Kočevju! Mesto, vsaj njegovo središče se zdi kakor prenovljeno. Le stara kamnita cerkev spominja na nekdanje Kočevje, ko je približno na prostoru, kjer danes stoji spomenik padlim in pa veliko poslopje »Name«, kraljeval znameniti in med boji povsem porušeni kočevski grad.

Turjak obnavljajo

Kočevje — partizanski spomenik v središču mesta in nova veleblagovnica Nama

Kočevje je eno tistih mest, ki je med zadnjo vojno veliko trpelo, potem pa se dolgo ni opomoglo, ker kratkomalo ni bilo ljudi, predvsem ne takih, ki bi imeli mesto radi in bi se z vso vnemo lotili njegove obnove in urejanja.

Pred vojno je bilo v Kočevju veliko Nemcev (»Kočevarjev«), ki so se še v starih časih priselili iz Nemčije; še pred začetkom vojne so odšli in se niso vrnili nikoli več. Trajalo je precej časa, da je mesto dobilo dovolj svojih novih prebivalcev.

Danes je Kočevje lepo, mirno in kar moderno mesto; naslonjeno je na bregove zvite in vodnate Rinže ter na zelena pobočja, ki ga obdajajo kakor obzidje od vseh strani. Kočevje danes živi od gozdov in od nekaterih tovarn, ki so kar uspešne. Upajo pa, da bo tujski promet, ko bo stekla boljša cesta v Delnice, tudi v Kočevju dobil svojo domovinsko pravico.

Rog — skrivališče miru in svežine

Ni bilo časa, da bi si Kočevje podrobneje ogledovali podolgem in počez; klical nas je zeleni Rog, končna točka današnjega izleta. Z glavnega trga zavijemo iz mesta na levo čez Rinžo in se kmalu izkopljemo iz njegovih predmestij, ki so na tej strani zaposlena predvsem z rudnikom.

Ko se cesta poslovi od malih železnic, se začne ozka, zavita in makadamska pot v Rog. A cesta vendarle ni preslaba, razen morda tu in tam na ovinkih, kjer se pokažejo kamnita rebra. Saj tudi prometa ni; le redki tovornjaki in redki izletniki. Kilometre in kilometre ne srečamo nikogar. Počasi se vzpenjamo skoz nepregledne gozdove. Le tu in tam se zasvetlika jasa, le tu in tam plane kaka stranska cesta še globlje med smreke in le tu in tam stoji samotna, ob nedeljah opuščena logarska ali drvarska kočica.

Rog je ostal tako gost in zaraščen še iz starih časov. Ko so Turki strašili po teh krajih, je bil Rog pomembno skrivališče. Kmetje so vedeli za težko dostopne gošče, kamor so skrili živino, da je tudi najboljši vohljač med Turki ni mogel izvohati.

Lepota Roga je njegov zeleni mir, njegova tišina in svežina, ki je ljudem iz mest tako zelo potrebna. Cesta pa se vije in vije; po dvajsetih kilometrih (iz Kočevja) doseže majhno in edino vasico na Rogu — raztresene Podstenice.

Štiri kilometre naprej, ko se prične cesta že spuščati po vzhodnih pobočjih Roga nad dolino Krke in Črmošnjice, se na desno odcepi nova gozdarska cesta do pičle štiri kilometre oddaljenega Lukovega doma, prijaznega gostišča okrog katerega so v senci razporejene mizice in stoli. Ob koncu tedna se tu zbere vedno veliko izletnikov, največ iz Novega mesta.

Od Lukovega doma vodi — četrt ure hoje — steza skoz star bukov in smrekov gozd; med skalami gor in dol, do samotnega selišča malih lesenih barak raztresenih pod visokimi krošnjami dreves — do tako imenovane »Baze 20«. Tu je bilo med zadnjo vojno precej časa partizansko poveljstvo, vojaško in politično. Mnoge barake so danes preurejene v muzej.

Iz Ljubljane skoz Kočevje je do Lukovega doma približno 90 kilometrov. Bližja (in lažja) pot pa pelje iz Ljubljane do cilja ob Krki skoz Žužemberk (73 km). Slednja pot je dobra in primerna zlasti za povratek.

Drago Kralj

Po sledi nekega pisma, objavljenega v Rodni grudi

Kje si, oče moj?

Pred letom je iz Zgornje Hudinje v Celju prispelo v naše uredništvo pismo, v katerem nas je Ivo Veber prosil, da naj mu pomagamo poiskati očeta. Takole je zapisal:
»Starše sem izgubil, ko sem imel tri mesece, a nista umrla. Oče je odšel na eno stran, mati na drugo. Jaz sem ves čas živel pri tujih ljudeh. Imam dvaintrideset let, a mi to še vedno leži na srcu kot težak kamen. Čeprav starša nista bila poročena, ne morem razumeti, da tako lahko pozabita lastnega otroka. Tudi jaz imam sina, ki ga ne bi dal za vse na svetu. Od sestrične sem leta 1967 zvedel očetov naslov iz Argentine, a ko sem mu tja pisal, se je pismo vrnilo. Zdaj se obračam na vas. Morda bo moj oče Ivan Žefran, ali kateri njegovih znancev prebral te vrstice v vaši reviji in mi pomagal, da dobim stike z očetom. Oče, javi se svojemu sinu!«

Koliko je takšnih pisem in Rodna gruda je že marsikdaj pomagala, prišlo pa je tudi do žalostnih dognanj

Veliko takšnih pisem dobimo v našem uredništvu, saj Rodna gruda potuje k svojim naročnikom in bralcem po vsem svetu in med njimi je precej takšnih, ki so tekom let hote ali nehote, po sili razmer in usode izgubili stike s svojci doma. Marsikdaj je Rodna gruda že pomagala, da so se pretrgani in izgubljeni stiki spet našli in povezali. Dostikrat pa je po sledi objavljenih pisem prišlo tudi do tragičnih dognanj, zakaj se tisti, ki so jih svojci iskali, ne morejo več oglasiti.

Ivo Veber iz Hudinje v Celju s svojo družino

Pismo iz Argentine — sled za očetom

Očeta Iva Vebra v Argentini je našel naš naročnik Anton Gutman iz Buenos Airesa. Kakor nam je Ivo kasneje pripovedoval, je bil tako presenečen in vzradoščen, ko je lani jeseni prejel pismo iz Argentine, da si ga skoraj ni upal odpreti. Šele čez čas je odprl ovojnico in začel brati pismo neznanega rojaka, slučajnega očetovega prijatelja, ki mu je po tako dolgi vrsti let prinašalo prve vesti o njegovem očetu.

»Jaz, Tonček Gutman, poznam tvojega očeta Ivana Žefrana«

Buenos Aires, 26. 8. 1972
Dragi rojak Ivo! Danes sem prejel mojo nadvse drago in priljubljeno revijo Rodno grudo za julij in avgust in prebral tvoje vrstice. Ivo! Kar na hitro: Jaz, Tonček Gutman, poznam tvojega očeta Ivana Žefrana. Ne vem sicer, kje živi in sem tudi prepričan, da ne pozna revije Rodna gruda. Še nikoli v življenju nisem bil v taki zadregi, kakor sem danes, pri tem pismu. Zdi se mi, da te gledam v obraz (tukaj se tikamo). Sem zelo čustven človek in čutim kar občutiš ti, zato te hočem pripeljati do stika s tvojim očetom. Pismo, ki si mu ga poslal leta 1967, ni prispelo na njegov naslov, ker ta ni bil pravilen in on tudi živi daleč ven iz Buenos Airesa, kjer še ulice nimajo vse imen in jih še dobivajo. Torej: tvoj oče je poročen. Imaš polbrate in polsestre in tudi stric si že. Oče se je poročil v Italiji menda leta 1946 ali 47. Zadnje čase se vidimo zelo malo, saj ima vsak svoje skrbi in tujina je trda, posebno ta naša Argentina.
Če se hočeš povezati z očetom, pošlji pismo meni. Lahko je zapečateno in jaz mu ga bom izročil. Bom že našel malo časa, da se popeljem do njega, kar traja uro in pol vožnje. To bom storil res z veseljem.
Vem, da te zanima še kaj več o očetu. A zdaj je glavno, da si ga našel, za kar gre zahvala naši Rodni grudi. Sam sem bil ves razburjen zaradi tega in sem si zdaj, ko sem vse to napisal, kar oddahnil.
Ker se rad pobaham z mojo domovino, ti naj napišem še nekaj o sebi. Na obisku pri vas sem bil leta 1969 in preživel na domačih tleh polovico septembra, cel oktober in polovico novembra. Imam še starše, čeprav mi je že 52 let. Doma sem z Murščaka pri Radencih, sem torej Prlek in sem na to zelo ponosen. Skozi Celje sem se vozil najmanj osemkrat, ko sem potoval v Ljubljano, kjer imam dve poročeni sestri. V Žalcu je pa pokopan moj brat.
Žal se ne morem vrniti za vedno, čeprav bi se rad, ker imam tukaj družino: hčerka ima 22 let, sin, ki študira za inženirja elektronike, pa 16 let. Še veliko bo moral študirati, da bo prišel do diplome. Počasi se spet pripravljam na obisk. Kadar pridem, bi te rad spoznal. Seveda pa takšni obiski veljajo veliko denarja. Srčno pozdravljam tebe in tvojo družino in moje celjske znance.«

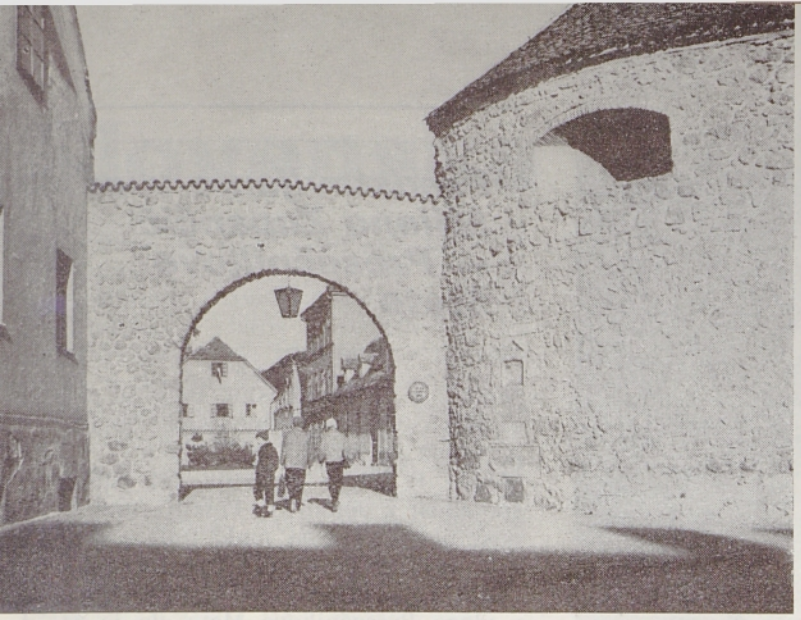

Motiv iz starega dela Celja

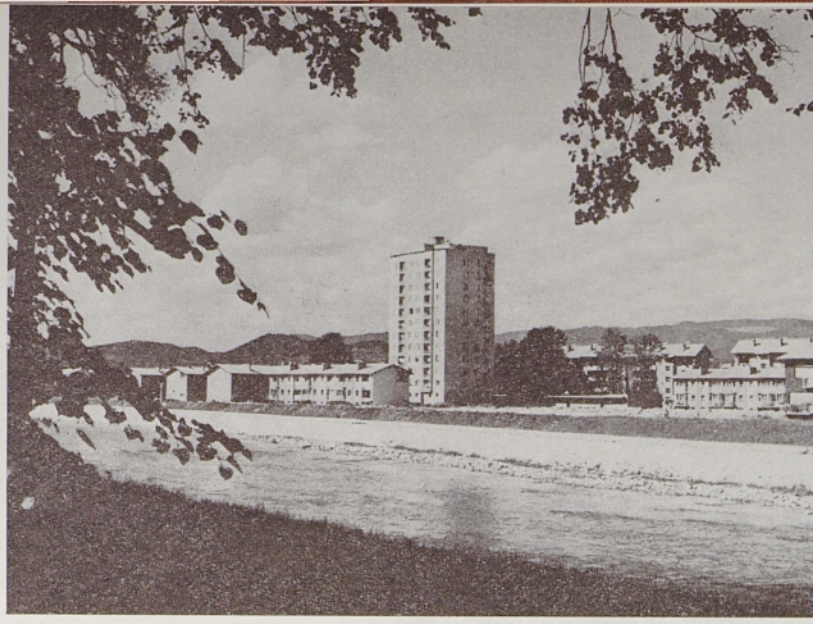

Novo naselje Otok v Celju

Končno se je oglasil oče: »Takrat, ko si bil rojen, ni bilo lahko«

Troje očetovih pisem je doslej prejel Ivan. Prvo, ki nima datuma, najbrž pa ga je prejel v pozni jeseni lani, je že vse oguljeno. Pozna se mu, da ga je Ivan neštetokrat prebiral in ga povsod nosil s seboj. Pismu se vidi, da ga je napisala roka, navajena trdega dela, roka, ki jo je trdo delo utrudilo. V njem je s preprosto besedo opisan košček življenja mladega človeka, ki je dozorel v letih na pragu druge svetovne vojne. Naj pripoveduje sam svojemu sinu, s katerim se doslej še nikoli v življenju nista srečala.

»Dragi sin Ivan! Željno in vesel sem sprejel od prijatelja Gutmana tvoji dve pismi ter sliki tebe in sina. Kdo bi si mislil, da si bova kdaj v življenju pisala. Pišeš, da si poročen in imaš lepega sinčka. Ali ste vsi zdravi? Zelo si to želim. Novica, da te je tvoja mati takoj zapustila, me je zelo užalostila. Tega ji zares ne bi prisodil. Jaz sem vedno mislil na vaju, čeprav nas je življenje ločilo in imam svojo družino. Nisem pa nikoli vedel, kako bi vaju mogel najti.
Tukaj ti bom opisal del svojega življenja, da ne boš mislil, da sva te oba z materjo kar tako zapustila in pozabila. Meni takrat ni bilo lahko. Ko si bil ti rojen, sem bi jaz pri vojakih v Zagrebu, ne v Ljubljani. Leta 1939-40 sem odslužil vojaščino. A doma sem bil samo dva meseca in moral sem na orožne vaje v Zidani most leta 1941 že drugič. Takrat so prišli Nemci in so me poslali na delo v Savinjsko dolino, od tam pa v Maribor in končno sem moral z njimi kot vojak v Italijo v Milano. Vidiš, Ivan, tako smo se razgubili. V Milanu sem spoznal svojo sedanjo ženo in pozneje smo šli v Argentino. Imava dva sinova in hčerko. Prvi sin Jurček je že odslužil vojake, drugi sin Roberto ni bil potrjen, zaradi kile. Dorica pa živi s tremi otroki pri meni, ker je mož zaprt. Hvalabogu, da sem kupil nekaj zemlje in zgradil dve hiši. A kaj to vse koristi, ko sem ostarel in tudi sam stalno boleham kakor tudi moja žena. Tudi glede dela tukaj ni nič gotovega. Pred dvemi leti sem bil več mesecev brez posla, zdaj imamo dela samo za mesec dni. Kaj hočemo, življenje je trdo.

Končujem to pisanje in lepo pozdravljam tebe in vso tvojo družino.«

Zgodba neke ljubezni, vsakdanja, pa tudi ne

Ves sončen je bil tisti dan, ko sem obiskala Vebrovo družino v Zgornji Hudinji. To je novo naselje prijaznih sodobnih hišic sredi bujno cvetočih, skrbno urejenih vrtov. Vmes je nekaj stolpnic, pa šola obdana s parkom, v katerem je bazen z zlatimi ribicami in nasadi redkega rastlinja. V tem naselju stanujejo večidel delavci bližnjih tovarn (EMO, AERO itd.).
V tretjem nadstropju prve stolpnice stanujejo Vebrovi v majhnem sodobnem stanovanju, ki pa je njihovo. Tam živi Ivo Veber, zidar po poklicu, njegova prijazna žena Gabrijela, ki dela v tovarni EMO, njun triinpolletni sinko Damjan in trinajstletni pastorek Roman. Majhen, lepo urejen dom izžareva toplino, domačnost.
Ivo Veber je razgrnil pred menoj troje očetovih pisem in troje pisem očetovega prijatelja Gutmana, ki jih je doslej prejel. V očeh so se mu utrinjale svetle iskre: videlo se je, da je vesel, da je srečen. V zadnjem pismu mu je oče poslal tudi svojo sliko in to od takrat, ko je imel 18 let in je ljubil dekle, ki je postala Ivotova mati. V pomenku sva zatem z Ivom Vebrom sestavila iz drobcev, kolikor jih je pač kasneje zvedel od svojih rejnikov in drugih ter zdaj iz očetovih pisem zgodbo dveh mladih ljudi: Ivana Žefrana iz Dobja, Planina pri Celju in njegovega dekleta, posestniške hčere iz Ljubečne. Bila sta najbrž še zelo mlada, ko sta se vzljubila. Njeni in njegovi domači so njuni ljubezni nasprotovali. Ivo je bil na poti, ko je njegov oče moral k vojakom in medtem se je rodil. Kako so to sprejeli starši matere? Ali so jo že prej spodili od doma? Toplega razumevanja zanjo in za otroka prav gotovo niso imeli. Tako je dekle pustilo trimesečno dete. In Ivo je postal rejenček na občinske stroške.
Živel in doraščal je pri Guzejevih. Njegovi rejniki so bili dobri ljudje. Rejnico je dolgo imel za mater, rejnika pa za očeta in domača otroka za brata in sestro. Ko pa je začel hoditi v šolo, se je vse postavilo na glavo. Takrat je zvedel, da ni domač, da sta ga prava mati in oče zapustila. To je bilo bridko spoznanje, ki ga je vse bolj grizlo, čim bolj je doraščal.
Zvedel je, da nedaleč žive sorodniki njegovega očeta, a ti niso pokazali niti najmanjše volje, da bi se zbližali z njim. Zvedel je, da je njegova mati omožena v Slovenski Bistrici. Že odrasel jo je nekoč tudi obiskal. In čudno, nobene iskrice ni bilo, ki bi preskočila iz srca do srca. Kakor tujca sta se pomenkovala. Zatem je ni nikoli več obiskal. Potem je še bolj mislil na očeta in iskal poti, da bi ga našel.
In našel ga je ...
Tisti kamen, ki je dolgih dvaintrideset let ležal v njegovih prsih, se je odvalil. Iz Buenos Airesa v Hudinjo in nazaj prihajajo pisma, preprosta in iskrena prinašajo in odnašajo pozdrave.
»Oh, če bi ne bilo tako daleč,« kako rad bi videl očeta,« pravi Ivo. In tudi oče piše: »Če ne bi bilo treba toliko denarja, bi vas prišel pogledat.«
A prav gotovo se jima bo tudi ta želja nekoč uresničila.

Ina Slokan

Milena Zupančičeva kot Presečnikova Meta v televizijskem »Cvetju v jeseni«

Vedno lepo »Cvetje«

Kadar nam zmanjka snovi za razgovor, dandanes ne razpravljamo več o vremenu, pač pa o televizijskem programu, ga kritiziramo, hvalimo — tu nikoli ne zmanjka snovi! Temu je všeč ta oddaja, onemu druga. Ko pa smo letos gledali televizijsko upodobitev Tavčarjevega romana Cvetje v jeseni, smo si bili vsi edini: Lepo, zelo lepo! In: takih oddaj si še želimo! In žal nam je bilo, ko je bila končana. Strinjali smo se, da bo prav, če se bo uresničila zamisel, da bodo televizijsko nadaljevanko presneli v celovečerni film. Kajti, če smo uživali že pri televiziji, bo na filmskem platnu še toliko bolj zaživela odlično prirejena Tavčarjeva zgodba, igralske upodobitve njegovih junakov, njegov svet v Poljanski dolini, predvsem pa čudovite barve.

Ko smo prebirali prve napovedi o snemanju Cvetja v jeseni: scenarist — Mitja Mejak, režiser — Matjaž Klopčič, komponist — Urban Koder in imena glavnih igralcev, je pri izbiri glavne igralke marsikdo ugibal: ali bo znala oživiti Presečnikovo Meto, »tega pol otroka, pol devico, torej najlepšo stvaritev, s katero je osrečil Bog zemljo in moške na nji« — kot je o njej napisal Ivan Tavčar? Milena Zupančič, ki ji je režiser zaupal to vlogo, je igralka v ljubljanskem Mestnem gledališču, gledali smo jo v filmu Rajka Ranfla »Mrtva ladja« in v marsikateri vlogi na malem zaslonu. Poznali smo jo kot moderno igralko, ki je v svojih vlogah prikazovala predvsem lik prenapetega, razdvojenega, v stiske sodobnega življenja ujetega dekleta, torej živo nasprotje Presečnikovi Meti.

Že po prvih prizorih pa smo bili z Meto vsi zadovoljni. Bila je, kot piše v romanu: na zunaj »visoka kot klas na njivi, obraz kot Rafaelova sv. Cecilija, svetlih košatih las, zaradi katerih so jo dražili z »lisico«, po značaju pa malo osata in trmasta, pa vendar topla, prisrčna in ljubezniva, da nam je vsem zlezla v srce in je ob tem in onem prizoru marsikoga ganila do solz.

Kot igralka ljubljanskega Mestnega gledališča je Milena Zupančičeva gostovala v mnogih predstavah po vseh večjih krajih Slovenije. Danes pa jo kot Presečnikovo Meto pozna vsa Slovenija. Spomladi so televizijsko nadaljevanko prikazovali celotnemu jugoslovanskemu televizijskemu omrežju, odkupili so jo že Poljaki, za nakup pa se zanima tudi francoska televizija (in po tem, ko so odlomek prikazali na evropskem TV festivalu v Cannesu in na jugoslovanskem festivalu v Portorožu, verjetno tudi v drugih državah). In če bo, kot smo že omenili, uresničen načrt, da bodo televizijsko nadaljevanko predelali v celovečerni film, se Meti Presečnikovi, oziroma Mileni Zupančičevi obeta še večja popularnost.

Kdo pravzaprav je to dekle, ki se je tako naglo povzpelo med najbolj znane slovenske igralke? Šele pred štirimi leti je končala igralsko akademijo, na odru pa jo srečujemo že sedem let!

Predstavljamo vam Mileno Zupančič — Presečnikovo Meto

Doma je iz Bohinjske Bele in vse otroštvo, vse do osemnajstega leta je preživela na kmetiji pri babici.

Morda ji je to življenje pri babici, spojenost z delom na kmetiji, navezanost na naravo pa malo tudi gorenjska govorica, kakršno govore tudi v filmu, pomagala, da se je laže vživela v vlogo Presečnikove Mete, da je zaživela z njo, in mi, gledalci, ob njej. »Nekaj resnice je gotovo v tem,« je pritrdila igralka, »v veliko pomoč pa nam je bil predvsem režiser, ki je odlično vodil in usklajal delo z igralci. Kajti pri filmu je režiser tisti glavni, ki vodi in drži vse niti igre v svojih rokah, medtem ko v gledališču zaživi igralec tudi sam od sebe in od njegove umetniške sposobnosti je odvisno, kako bo navezal stik z občinstvom, kako ga bo pritegnil. Prav zato mi je igra v gledališču ljubša in prva, čeprav sem zelo vesela tudi vlog v filmu, na televiziji in v radiu. Zelo rada imam sodobne drame, moderen način igranja. Nič manj pri srcu pa mi ni bila vloga Mete, zakaj vsak igralec se rad preskusi z nečem drugim, novim, pa čeprav odmaknjenim. Vloga Mete ni bila lahka. Ves čas je bilo treba paziti na tisti rob, čez katerega bi lahko zdrknila v ceneno sladkobnost, narejeno sentimentalnost.

Snemanje mi je ostalo v lepem spominu. Delo, sodelavci, še posebej pa kraji in ljudje, ki so živeli z nami, z našo igro, nam pomagali, sodelovali v filmu z manjšimi vlogami, nam svetovali. Snemali smo v okolici Poljan, v Hotavljah, v Škofji Loki, pri znani cerkvi Crngrob, to je v krajih in med ljudmi, med katerimi je živel tudi Ivan Tavčar in so živeli junaki njegovega romana. V Škofji Loki so Cvetje v jeseni igrali tudi na odru in tako smo se lahko med seboj primerjali, se ocenjevali, dopolnjevali. Edino, kar Poljancem ni bilo prav, je bila govorica. Želeli so, da bi govorili v pristni poljanščini, lektor pa se je odločil za gorenjsko narečje bohinjskega kota.«

Veseli smo, da je Tavčarjevo »Cvetje v jeseni«, ki ga štejemo med bisere literarne zapuščine slovenskih pisateljev, vzcvetelo in zaživelo tudi v filmski podobi. In precejšen delež zaslug pri tem uspehu pripada prav Mileni Zupančičevi.

Slovenska popevka

Tudi letos je RTV Ljubljana priredila mednarodni festival Slovenska popevka kot osrednjo prireditev zabavne glasbe v Sloveniji — letos že dvanajstič po vrsti. Prireditev je bila letos v začetku junija v dvorani Tivoli. Sceno za oder je izdelal akademski slikar Jože Spacal in je bila izredno domiselna, saj je bila narejena iz plastičnih embalažnih zabojev. Do objavljenega roka je prispelo na razpis 75 skladb. Žirija je med temi izbrala 22 najbolj kvalitetnih in izvirnih slovenskih popevk, ki so bile potem izvajane na festivalu. RTV Ljubljana pa je že po tradiciji povabila k sodelovanju na prireditvi tudi vrsto evropskih radijskih in TV postaj. Letos se jih je odzvalo deset. Vse so poslale na festival po enega pevca po lastnem izboru. Tako so bile izbrane skladbe izvedene v treh festivalskih večerih: v prvem in drugem večeru po enajst skladb v dveh verzijah — domači in tuji. Oba večera sta se končala z nastopom zunaj konkurence mednarodno uveljavljenih skupin in solistov. Tretji, finalni večer se je prav tako delil na dva dela: v prvem so bile izvedene nagrajene skladbe, zatem pa je sledil nastop vseh gostujočih pevcev, vsak z eno pesmijo po lastnem izboru, seveda zunaj konkurence. Pevska zasedba je bila izredno kvalitetna, saj je Slovenijo zastopal zbor najboljših pevcev, npr.: Oto Pestner, Marjana Deržaj, Edvin Fliser, Elda Viler, Braco Koren, Majda Sepe, Lado Leskovar in drugi. Med najbolj znanimi in priljubljenimi tujimi imeni pa naj omenim le Dano iz Irske, Giannia Nazzara iz Italije, Roberta Younga iz Anglije, Jano Matysovo iz ČSSR in Franka Schobla iz ZR Nemčije.

Organizatorji so razpisali ob objavljenem natečaju seveda tudi nagrade, ki so jih osvojili:

— Grand prix in zlati prstan revije Stop je dobila skladba »Zato sem noro te ljubila«, ki jo je zapela Tatjana Gros, skladatelj pa je bil Jože Privšek.

— Prvo nagrado občinstva je dobil Boris Kovačič. Njegovo pesem »Leti, leti lastovka je zapel Edvin Fliser.

— Nagrado za najboljše besedilo je dobil naš znani humorist Frane Milčinski-Ježek za pesem »Zakaj«, ki jo je na festivalu pel Lado Leskovar.

Poleg teh nagrad pa so bile podeljene še nagrade za najboljši aranžma in za najboljšega skladatelja debitanta, kakor tudi druga in tretja nagrada strokovne žirije in žirije občinstva. Vse nagrade je podelil organizator v sodelovanju z delovnimi organizacijami in drugimi javnimi ustanovami.

Skoraj vsi predstavniki tujih radijskih in televizijskih hiš so ocenili naš letošnji festival s superlativi. Bob Boon, predstavnik radia Bruselj, pa je celo izjavil: »Vaš festival je najkvalitetnejša taka prireditev v Evropi!« Ali bomo katero izmed popevk, ki je bila izvajana na festivalu »Slovenska popevka«, zasledili tudi na evropskih »pop« lestvicah?

Silvo Pust

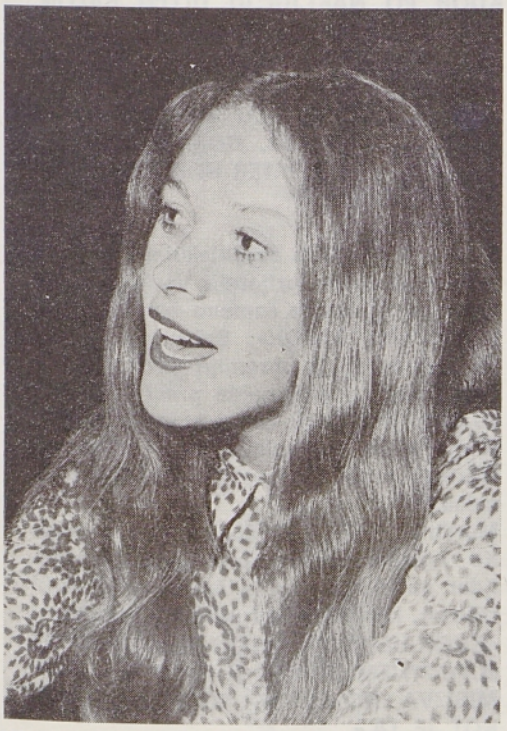

Mlada mariborska pevka Marjetka Falk

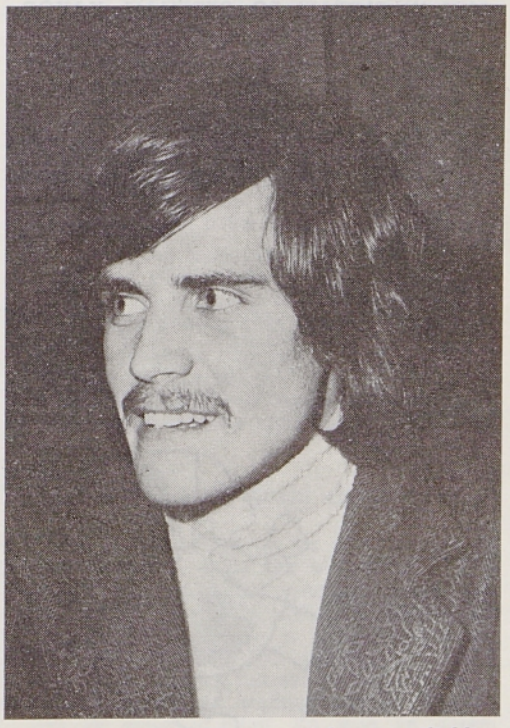

Janko Ropret iz Tržiča — predvsem priljubljen pri mlajših poslušalkah

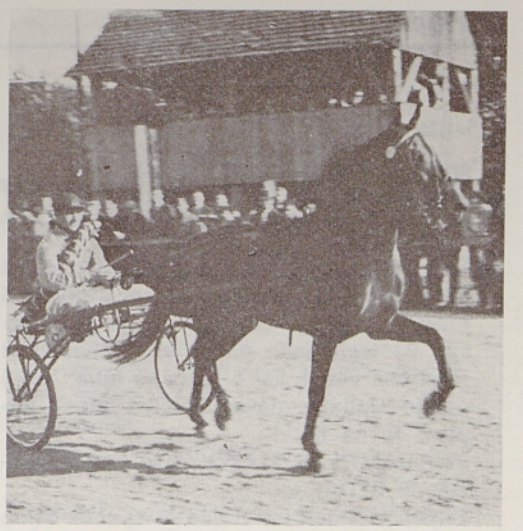

Konjske dirke v Ljutomeru

Ljutomerski kasač

Janez Vajkard Valvasor je že pisal, da je bila Slovenija v 17. stoletju dežela vozarjev in tovornikov, ki so vozili in tovorili razno blago iz Slovenije v sosedne dežele Italijo in Avstrijo in potem tudi domov. V 17. stoletju je iz teh beležk razvidno tudi poročilo o voznikih iz Pomurja, predvsem iz Ljutomera in njegove okolice, ki so prevažali vino iz teh krajev v Italijo. Ljutomer in njegova okolica sta bila tudi v časih turških upadov, v 15., 16. in celo 17. stoletju, prizorišče težkih in velikih bitk med Turki in domačini. Iz tega sklepamo, da so imeli ti vozniki konje s primesjo arabske in turkomanske krvi. Vpliv turških vojn na konjeništvo v Ljutomeru se vidi po tem, da so tam do leta 1870 vzrejali anglo-arabskega polkrvca gidran. Po letu 1870 so začeli pariti kobile gidran s kasaškimi žrebci.

Vzreji kasačev v Ljutomeru ni škodovalo nasprotovanje nekaterih konjeniških strokovnjakov, šla je namreč svojo pot naprej. Pred prvo svetovno vojno so na tem območju plemenili nekateri znani žrebci, ki so dosegli uspešne kilometrske čase.

Kilometrski časi pri nas v primerjavi z inozemstvom niso bili sicer visoki, vendar pa so bili zadovoljivi. Naš kasač v Ljutomeru je tudi kmečki delovni konj, medtem ko v vseh drugih državah vzrejajo kasača izključno v kobilarnah.

Vzreja kasačev se je razširila iz Ljutomera po vsej Sloveniji in Jugoslaviji, saj ga vidimo danes tudi na največjih jugoslovanskih konjeniških prireditvah.

Jože Mejač

Lojze Kovačič

Pošta »balon«

Tjaž je kupil velik, napet, čisto okrogel rdeč balon. Tri dni se je igral z njim od jutra do večera, čez noč pa ga je privezal. Po treh dneh pa se ga je naveličal in ni več vedel, kaj bi počel z njim. Tedaj mu je šinila v glavo nagajiva misel. Napisal je na listek:

»TA BALON JE TJAŽEV! KDOR GA NAJDE, JE BEDAK.«

Pripel je listek na vrvico in spustil balon v zrak. Balon je odletel čez strehe, nad široko reko in se izgubil na čistem sinjem nebu.

Tjaž je gledal za njim in se smejal: »Ha, to bo jezen tisti, ki ga bo ujel!« Zadovoljen je šel spat. Ko pa je drugo jutro vstal, je nenadoma zagledal, kako je mimo odprtega okna priplaval velik, neznan balon. Tjaž je stekel iz hiše in dirjal za balonom, ki je plul visoko nad njim. Mahal je z rokami, da bi ga priklical nazaj, pihal je in kričal, ampak balon je spokojno plaval po nebu, kakor da ga ne sliši. Tjaž je tekel na vso moč čez polja, vrtove, ceste in ograje pod balonom; balon pa se je gugajoč sprehajal po zraku nad njim.

Tedaj pa se je zataknil za vrh visokega drevesa. Tjaž je urno splezal nanj in pograbil za vrvico. Na vrvici je visel listek in na listku je nekaj pisalo. Tjaž je prebral tole:

»TA BALON JE TJAŽEV! KDOR GA NAJDE JE BEDAK!«

»Kra, kra, hi-hi,« se je nenadoma oglasilo za širokimi listi. In izza njih se je pokazal star, sila previden in zvit vran, ki je poznal vso zgodbo od začetka do konca. »Vidiš, če bi napisal, kaj drugega, zdaj ne bi bil bedak!«

»Jaz nisem bedak!« je jezno zavpil Tjaž. »Kra-kra, karkoli,« je rekel vran, na svetu je veliko bolnih dečkov in deklic. Lahko bi napisal, da želiš, da bi ozdravel tisti, ki najde balon!«

Tjaž je vzel iz žepa konček svinčnika, ga zmočil in napisal na listek: »TA BALON JE TJAŽEV! KDOR GA NAJDE IN JE BOLAN, MU ŽELIM, DA BI HITRO OZDRAVEL!« In spustil je balon v zrak. Z njim je odletel tudi vran.

»Kra-kra,« je zakrakal v slovo. »Jaz ne vzdržim na enem mestu in rad potujem. Tako bom lahko tudi pomagal balonu, da bo prišel zmeraj na pravo mesto in ga veter ne bo odnašal.«

Balon je plaval, plaval in priplaval z vranom nad gore. Tam je stalo zdravilišče. Na terasi zdravilišča je pravkar sedela bleda, bolna Alenka, zavita v kockasto odejo. Prav tedaj je zagledala, kako je rdeči balon priplaval mimo visoke smreke, ki je rasla ob terasi. Ujela ga je in prebrala listek. Nato je utrgala list iz svojega dnevnika in napisala tole:

»HVALA, TJAŽ! JAZ SEM BOLNA ALENKA. ZELO RADA BI LETOS HODILA V NOVO ŠOLO, KI SO JO ZGRADILI V NAŠEM MESTU. PA NE MOREM, KER SEM HUDO BOLNA. VSAKEMU, KDOR NAJDE TA BALON, ŽELIM, DA BI BIL ZDRAV KOT RIBA IN BI IMEL V ŠOLI SAME PETICE! ALENKA.«

In spustila je balon v zrak in gledala za njim. Ko pa je bil že visoko na nebu, je s smreke, kjer je bil skrit, vzletel tudi stari vran in bliskovito poletel za njim.

Prav ta dan je sedel na nekem dvorišču sredi mesta razkuštran fant, Mirko Harak po imenu. Za pasom je imel srebrno kavbojsko pištolo, v rokah sulico, v šoli pa same dvojke. Zagledal je od daleč rdeči balon, ki je priplaval nad dvorišče.

»Hop!« si je rekel. »Če skočim na streho barake, bom s sulico ujel balon!«

Skočil je na streho in s sulico ujel balon in prebral Alenkin list, ki je visel na vrvici. Nekoliko je zardel od sramu. Nato je brž napisal na čist list:

»HVALA, ALENKA! V ŠOLI NIMAM NOBENE PETICE, AMPAK PET ENOJK. ŽE JUTRI BOM POSKUSIL ENO ENOJKO POPRAVITI. ZDAJ BOM IZPUSTIL TA BALON. TISTEMU, KI GA NAJDE, ŽELIM, DA BI ZNAL TAKO DOBRO IGRATI NOGOMET IN PLEZATI PO STREHAH, KAKOR JAZ! MOJ NASLOV: MIRKO HARAK, KAMENČKOVA 3, LJUBLJANA — SLOVENIJA — JUGOSLAVIJA — EVROPA — SVET — VESOLJE. LEP POZDRAV!«

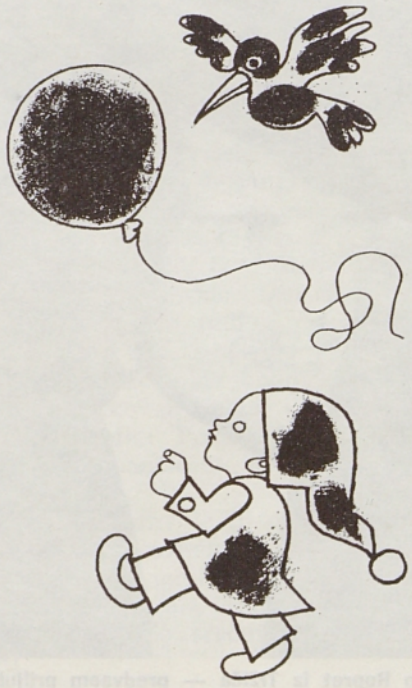

In balon je odplaval v družbi starega vrana pod nebo. Plaval je in plaval, pa priplaval do stare visoke hiše. V njej je živel Tonček, ki je vse dni prečepel v sobi in samo bral knjige. Od samega branja mu je oslabel vid in se je držal grbasto. Nikoli ni mara! na sonce in na izlete. Še žogati se ni znal in preden bi priplezal na kako drevo, bi najmanj šestkrat padel. Tonček je zagledal balon, kako je plaval mimo okna. Vzel je svoj dežnik, ga odprl in z njim ujel balon. Potegnil ga je v sobo, prebral pisemce in po dolgem sestavljanju odgovoril:

»HVALA ZA PISMO, MIRKO. DOSLEJ SEM SAMO ČEPEL V SOBI IN BRAL RAZNE KNJIGE, TUDI O ZVEZDAH, TAKOJ JUTRI PRIDEM K TEBI, DA ME NAUČIŠ NOGOMETA IN PLEZANJA. POTEM SE BOM VPISAL V TISTO TELOVADNO DRUŠTVO, V KATEREM SI TI. KDOR BO UJEL TA BALON, MU ŽELIM, DA BI IMEL VELIKO KNJIG IN LEPO ZELENO SVETILKO, DA BI ZVEČER LAHKO BRAL PRAVLJICE. TONČEK.«

In tako je balon spet odjadral v spremstvu vrana čez nebo. Nosil je sporočila, pisma in vabila od otroka do otroka, iz dežele v deželo. Med njimi so bila taka pisma:

»KDOR NAJDE TA BALON, NAJ PRIDE K MENI NA MARELICE! SONJA IZ VIPAVE.«

»POPRAVLJAM VSE VRSTE LESENIH IGRAČ, SVOJE SEM ŽE VSE POPRAVIL IN ZDAJ NIMAM NOBENEGA DELA VEČ. KDOR PO NAKLJUČJU ULOVI BALON, NAJ PRIDE Z VSEMI POLOMLJENIMI IGRAČAMI K MENI. STANKO BERDAJS, NOVI TRG.«

»POTREBUJEM PALICO ZA LOK. KDOR MI POŠLJE PALICO, DOBI V ZAMENO DIRKALNI AVTO. PETER STRUNA, OB ŽELEZNICI 3.«

In tako dalje.

Otroci si pišejo in se obiskujejo med seboj in postajajo prijatelji. Nekdo izmed otrok je napisal z rumeno barvo na balon: »Pošta BALON«. Balon zdaj plava po vsej deželi in spremlja ga stari vran. Tako balon zmeraj najde pravi kraj, pravo ulico in hišo, v kateri stanuje tisti, ki mu je pismo namenjeno. Zato vrzite kdaj staremu vranu kakšno skorjo ali košček mesa.

Morda bo že jutri »Pošta BALON« pri vas. Ko ugledate rdeči balon, ga ulovite. Kdor ga ujame prvi in če se ne spomni ničesar, kar bi zapisal nanj, naj napiše:

»KDOR ULOVI TA BALON, NAJ PRIDE POJUTRIŠNJEM ZVEČER K MENI, DA SI IZMISLIVA NOVO, ŠE BOLJŠO POVEST, KOT JE TA.«

Jože Šmit

KAJ DELA ŽABICA

Žabica plava, plava, plava,
da sapa ji že ponehava.
Ko potlej pride do brega,
brž globoko vdihne, zarega
pa puhne iz sebe zrak
in pravi: Kvak- kvak . . . .

Manko Golar

SANJA ŽITO

V spečem polju sanja žito,
sanja rž, pšenica zrela.
Tiho stopa noč v razoru,
zvezda že je zagorela.

Slak zaprl cvet je nežen
in zaspala je plavica;
pod perut je skrila glavo
v sinji rži prepelica.
Črni muren, drobni godec
le tišino spečo moti.
Prav potiho gode, gleda
zvezde na srebrni poti.

DOMOV

Rišem ptice
in avione,
zmaje papirnate,
lahke balone.
Že listič porisan
mi odleti
kot misel, ki vedno
domov si želi.

Neža Maurer

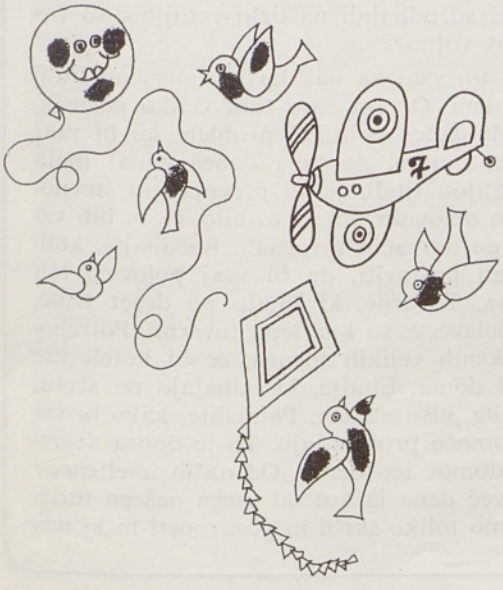

Krožek mladih dopisnikov

Bruna Beričič iz Clevelanda, ZDA deklamira vsem materam

Lepšega bitja na svetu ni,
kako ste ve, mamice!
Ime tako nežno ve nosite,
da tudi dojenček lahko kliče te.

Le kdo razumeti more te,
da v sebi tako moč imaš,
da svoje otroke po širnem svetu
tako voditi znaš.

V temni noči ko vihar
razbija otožno ti srce,
ko išče svojega otroka
in kličeš: »Otrok moj, povrni se!«

Mamica moja je strašno bogata,
revna, preprosta, a vendar vsa zlata —
zlate so njene oči in lasje,
zlato je njeno predrago srce.

Vse to bogastvo mi vsak dan poklanja
kadar ljubeče nad mano se sklanja,
kadar me boža, poljublja gorko,
nihče na svetu bogat ni tako.

In kdo zna zmeraj upati in iskati,
kdo drugi kakor mati!

Mamica moja ti spomniš se še,
kot dete si me zibala v naročju,
prepevala si mi na ves glas,
mamica moja, o kje, o kje je tisti čas.

Tujina, zvita kakor kača,
odpeljala si me v širni svet.
Mamica moja, misel le k tebi se vrača,
le kdaj povrnil k tebi se bom spet.

Da v tvojem bi objemu
bil še enkrat, mamica,
še enkrat božala me tvoja roka,
takrat srečna bova spet oba.

Obiskala sem svoj domači kraj

Bilo je v sredo zvečer, ko smo se odpravljali na dolgo, dolgo pot v domovino. Šele zjutraj smo se potem srečali z našimi domačimi in videli našo hišico, ki zelo napreduje v delu. Zelo se je spremenila. Okna ima nova, nova so tudi vsa vrata in stopnice. Zelo smo se razveselili, da smo lahko pokazali, zakaj se trudita očka in mamica dan za dnem v tujini. Ko smo se potem peljali še k stari mami, teti in staremu atu z našim avtom, pa nas skoraj niso poznali. Z veseljem nas je mamica vozila v mesto in še kam drugam. Tako so potekli dnevi in morali smo se vrniti v tujino.

Čeprav so tu v tujini prav tako lepi in sončni dnevi kot v domovini, se zelo veselim, ko bomo zopet šli na počitnice v deželo, kjer smo rojeni. Tam je lepo tako kot nikjer drugje.

Jožica Škofič
Stuttgart — Vaihingen

Pomlad v domovini je lepša kot tukaj

Tudi letos kakor vsako leto se je 20. marca začela pomlad. Zelo težko smo jo že pričakovali, da se bo prikazala na travnike in gozdove s pomladanskimi cvetlicami. Ko sem bil še v domovini, sem se zelo veselil pomladi, kajti takrat smo se otroci začeli igrati po travnikih, gozdovih in na otroških igriščih. Ob potokih smo nabirali pomladanske cvetice, v gozdovih smo se podili za vevericami, na igriščih pa smo igrali nogomet in različne druge igre z žogo.

Tukaj v Stuttgartu pa pomladi ne moremo tako hitro opaziti, ker v mestu med stolpnicami ni travnikov, gozdov in igrišč. Če se hočemo igrati ali poditi po igriščih, pa moramo oditi daleč iz mesta, da se lahko igramo. Oh, kaj, ko so ti travniki in igrišča že polna ljudi, ki si žele krajšati čas ob prvih pomladanskih žarkih.

Pomlad v domovini med starimi prijatelji je veliko lepša kakor v Stuttgartu med betonskimi zidovi.

Aleksander Pal
Stuttgart

Hvala za darilo

Oprostite, ker se vam tako dolgo nisem zahvalila za vaše darilo. Knjižice sem že prebrala in se mi zelo dopadejo. Prav iskrena hvala zanje. Rada bi se vam še oglasila v Rodno grudo, da se bolj utrdim v slovenščini. Še enkrat lepa hvala za knjižice. Pošiljam vsem na Matici lepe pozdrave!

Frida Čater
Maasmechelen, Belgija

Moj najlepši izlet

Težko sem se odločil opisati moj najlepši izlet. Vsak izlet je bil po svoje lep. Kadar sem doma v Sloveniji hodim s starši pogosto v Polhograjske dolomite. Tam so tako lepa pota in če gremo dovolj daleč od avtomobilskih cest, srečamo zelo malo ljudi. Najlepše pa je tam spomladi, ko je vse polno raznovrstnih cvetic. V Polhograjskih dolomitih raste tudi po vsem svetu znani blagajev volčin. Jaz ga nikoli ne trgam, ker je zaščiten.

Tudi letos za prvi maj smo bili tam. Bilo je zelo lepo, čeprav je pihal mrzel veter.

Erik Modic
Stuttgart — Dagerloch

Odhajanje v tujino je tudi danes političen problem

Pisatelj Miško Kranjec, doma iz Velike Polane v Prekmurju. Kdo ga ne pozna? Kdo ne pozna njegovih popisov lirične prekmurske pokrajine in prekmurskega dobrega človeka? Manj pa jih je, ki so prebrali večino tega, kar je prišlo izpod njegovega peresa. Lani sta založbi Mladinska knjiga v Ljubljani in Pomurska založba v Murski Soboti skupaj poslali na knjižni trg njegovo izbrano delo v dvanajstih knjigah, sam je lani izdal dve novi izvirni knjigi, letos prihaja med bralce zajeten zavoj njegovih knjig v zbirki Naša beseda. Pisatelj je še ves dejaven, čeprav se mu zdravje zadnje čase po malem rahlja. Poleg pisateljevanja je še glavni urednik Prešernove družbe in predsednik stanovskega društva slovenskih pisateljev.

Miško Kranjec je zlasti v svojih zgodnjih delih večkrat upodobil usode ljudi, ki so morali s trebuhom za kruhom čez državno mejo. Razen tega je Miško Kranjec človek, ki ga živo zanimajo čisto aktualna vprašanja, ne glede na to, ali ga vznemirjajo tudi kot morebitna umetniška snov. Njegovi ožji rojaki iz rodnega Prekmurja tudi danes odhajajo čez mejo za zaslužkom. Zanimalo nas je, kaj misli o vsem tem človek, pisatelj, ki spremlja to odhajanje v svet že petdeset let. Zavrteli smo telefon in ga prosili za pogovor.

»Težko bo,« je rekel. »Jutri odhajam v bolnišnico na temeljitejši pregled . . .«

»Če je tako . . .«

»Ne, v bolnišnici bom imel zadosti časa. Pridite tja . . .« Tako sva v bolniški sobi bolnišnice Petra Držaja v Šiški ob priprtem oknu, skoz katerega je vdiralo v prostor nekaj tistega pomladnega liričnega zelenila, ki ga je pisatelj že kdaj popisal v svojih razpoloženjskih novelah, začela pogovor o izseljenstvu, o zdomstvu . . . Mir v bolnišnici je vznemirjalo le oddaljeno kričanje otrok in hrumenje prometa spodaj na cesti.

Miško Kranjec mi s tihim glasom in s svojo značilno mirnostjo takoj ugovarja: »Že beseda zdomstvo, kot danes pravimo, se mi ne zdi najbolj posrečena. Upira se mi. Zdomstvo ima nekaj skupnega z brezdomstvom in s podobnim. Res je, da tudi izseljeništvo ni najboljša beseda, ampak zdomstvo je še slabša. Vidite, ta stvar me celo življenje nekako preganja, da tako rečem. Že v mojih otroških letih so naši ljudje po Prekmurju začeli odhajati po svetu, najprej po madžarskih pustah, po prvi svetovni vojni pa se je ta pot na široko odprla vse do Amerike in do Avstralije. Izseljeništvo je imelo tedaj drugačen značaj. To je bila Amerika, kjer so se zaslužili dolarji. Potem se je Amerika polagoma zaprla in so začeli odhajati v Nemčijo, v Francijo, zlasti v ti dve državi. V prvih desetih letih po prvi vojni in tudi še kasneje smo imeli v Prekmurju tudi do štirinajst tisoč ljudi zunaj po svetu. Prekmurec je bil delovna žival. Prijel je za vsako delo, da se je le preživel. Potoval je po svetu in ostajal tam, kjer je dobil kruh. Nekateri so se vračali po dveh, treh letih, odhajali pa so drugi. Kratko in malo v Prekmurju skoraj ni bilo človeka, ki ne bi bil kdaj zunaj po svetu, v glavnem seveda za kruhom. Za kruhom, za davki . . . V Prekmurju je bilo po prvi svetovni vojni z agrarno reformo razdeljeno nekaj zemlje. To zemljo je bilo treba odplačati. Ljudje so morali iti po svetu, doma so morali preživljati družine, urejevati domačije, morali so se preživeti v času, ko je bilo zares težko, ko so bile po svetu gospodarske krize.«

»Vaši ožji rojaki odhajajo v tujino tudi danes?«

»Po drugi svetovni vojni se je to izseljenstvo ali zdomstvo nekako preusmerilo, postalo je drugačno. Ljudje ne odhajajo več v svet, da bi zaslužili za kruh, da bi odplačali davke ali kaj podobnega. Danes gredo naši ljudje po svetu za stroji. Gospodarsko smo si opomogli. Sedaj po Prekmurju ni kakšnega stradanja, obdelovanje zemlje je postalo intenzivno, nekako bogato, o pomanjkanju kruha ni govora. Pač pa primanjkuje denarja za stroje. Kmetom primanjkuje delovne sile, zato si hočejo pomagati s stroji. Vse se je tako spremenilo, da kmet ne more obstati, če ne obdeluje svoje zemlje s stroji. Ljudje bi radi imeli pri hiši tudi druge stroje in aparate, tudi radio in televizor, ženske bi rade imele gospodinjske stroje in vse tako. Doma zaenkrat še ni toliko možnosti, da bi vse to zaslužili, zato gredo služit v Avstrijo in Nemčijo. V Avstriji jih je zdaj precej, ker imajo možnost, da se ob koncu tedna vračajo domov. Ob petkih zvečer se pripeljejo, potem ob sobotah doma delajo, v nedeljo malo popraznujejo, če ni dela, če je delo, ga opravijo tudi ob nedeljah. V ponedeljek zjutraj so spet na delovnem mestu v Avstriji, tako da opravljajo nekako oboje, tam in tu. Zdomstvo zato zanje ni najboljši izraz. To so delavci, kakor drugi. Tam ob meji se nekateri vozijo vsak dan na delo v sosednjo državo. Avtobus jih odpelje zjutraj, zvečer pridejo domov spat. Ali so to zdomci? Ta izraz ne ustreza. Ta človek ni zgubljen, to je naš človek, ki takorekoč vsak večer prihaja domov. Mi imamo zunaj naše veleposlanike, konzule, diplomatske uradnike. Po tri leta in dalj ostajajo zunaj. Njim nihče ne reče, da so zdomci ali izseljenci. Delavcu pa, ki se vsak dan ali vsak teden vrača domov iz Avstrije, rečemo zdomec.«

»Vprašanja ljudi, ki so odhajali na delo v tujino, so vas vznemirjala že pred vojno?«

»Pred vojno je bil to, vsaj za nas levo usmerjene ljudi velik politični problem. O tem smo tudi veliko govorili. Na žalost je to tudi danes politični problem ali bi vsaj moral biti. Če upoštevamo, da dela danes zunaj meja države približno milijon ljudi, je to precej lepo število. Preračunajte, koliko delovnih dni bi to bilo, če bi bili vsi ti ljudje zaposleni po domačih tovarnah. Računajte, koliko tovarn bi morali postaviti, da bi vsaj polovico teh ljudi zaposlili doma. Tovarne, ki imajo po deset tisoč, po petnajst tisoč delavcev, so kar lepe tovarne. Potrebovali bi vsaj sto takšnih velikih tovarn, če bi hoteli vse naše ljudi zaposliti doma. Ljudje, ki odhajajo po svetu, so dobra delovna sila, niso slabiči. Pomislite, kako bi vsi ti ljudje dvignili domačo proizvodnjo. To je dobra delovna sila, ki prinese domov lep denar. Od naših izseljencev dobimo še enkrat več denarja kot od vsega našega turizma, ki mu posvečamo toliko skrbi in pozornosti in ki nas

dosti stane. Človek, ki gre ven, nas nič ne stane. Vse, kar zasluži, je čist dobiček. Zadnjič sem slišal po radiu, da dela zunaj petintrideset tisoč Slovencev. Kolikšna sila je to! Potem vzemite, koliko študiranih ljudi je zunaj, visokokvalificiranih, univerzitetno izobraženih ljudi, inženirjev in znanstvenikov, ki doma ne najdejo ustrezne zaposlitve. Doma so jih izšolali, drago izšolali, ker univerzitetna izobrazba le nekaj stane. Potem gredo ven in od njih nimamo nič, kajti ti ne prinašajo domov niti tega, kar prinašajo delavci. Po navadi celo ostanejo zunaj. To so vprašanja, o katerih bi bilo treba malo drugače govoriti kakor govorimo o njih sedaj ... tako lirično.«

»Ali se pogosto srečujete z izseljenci?«

»Srečaval sem se in se še srečujem, zlasti doma, v našem Prekmurju, v moji Veliki Polani, kjer takorekoč ni človeka, ki ne bi bil kdaj zunaj ali ki se ne bi odpravljal ven. Bil sem tudi na njihovih izseljenskih piknikih, kakor jim pravijo. Videl sem presenetljive stvari ... Neka ženska iz naše vasi, ki se je rodila v Ameriki, je prišla domov, ko je bila šestdeset let stara. Kolikor se je lahko naučila svojega jezika, se ga je naučila pri starših. In je prav lepo govorila prekmursko, slovensko in srbsko. Njeni otroci ne znajo več slovensko, to človek razume, otrok ni več navezan, ona pa je navezanost ohranila. Preprosti ljudje se zunaj ne zgube tako hitro.«

»Je v Prekmurju dosti povratnikov?«

»Dosti. Saj pravim, naši ljudje predvsem ne nameravajo ostati za vedno zunaj, po zadnji vojni sploh ne. Tudi ne odhajajo daleč. Redki so, ki odhajajo v Avstralijo ali v Južno Ameriko. Včasih so hodili tudi tja. Zdaj jih vleče v glavnem v Avstrijo in v Nemčijo. Iz Nemčije se na leto vsaj dvakrat, trikrat vrnejo domov, da malo pogledajo. Po dveh, treh letih ali po štirih, petih letih se za stalno vrnejo. Če so to mladi ljudje, če so fantje, seveda hočejo imeti tudi avto in se pripeljejo z avtomobili domov. Če so dekleta, si hočejo za kaj drugega zaslužiti. Z denarjem si uredijo domačije.«

»Vas je kakšna življenjska usoda izseljenca močneje prevzela?«

»Prevzela že, samo danes je nekako prepozno zame. Jaz sem o tem dosti pisal v prvih časih, med dvema vojnama. To je bilo takrat zares socialno vprašanje in socialno zlo za naše ljudi, ki so hodili ven in se zgubljali, ne vsi, ampak mnogi so se zgubljali. Snoval sem roman, ki bi zaobsegel človeka iz predvojnih časov in bi segel tudi v današnje čase. Primerjal bi takraten čas in današnji, kako je odhajanje v svet takrat vplivalo na našega človek in kako vpliva danes. Kajti to odhajanje ni ostalo brez vpliva na naše ljudi! Že pred vojno sem se namenil potovati po Franciji. Obiskal bi naše ljudi tamkaj. Vendar nikoli ni prišlo do tega. Za to je potreben denar. Moji honorarji pred vojno niso bili takšni, da bi lahko odšel na pot. Tudi po vojni sem se že odpravljal med naše ljudi v Franciji in v Nemčiji. Z nekaterimi ljudmi sem se že zmenil, da bi se pri njih zadržal. Vendar ni prišlo do tega. Nekaj časa mi je odvzelo politično delo pa pisanje in drugo vse vkup. Sedaj sem moral misel na ta tekst na žalost opustiti. Toliko stvari sem na dolgu, ki jih nisem končal. Sedaj zbiram podatke za zadnji dve knjigi o Štirinajsti diviziji in pišem še kaj drugega. Če je človek mlad in pri polnih močeh, lahko snuje načrte na večje razdalje, pri meni pa to ne kaže več tako.«

»Kako se počutite kot človek, ki je poslal med bralce toliko knjig?«

»Če človek piše, ga vendarle zanima, ali ima njegovo delo sploh odmev oziroma kakšen odmev ima. Če uvidi, da je njegovo delo brezplodno, potem mora pomisliti, ali sploh še pisati ali pa pisati kaj drugega. Moram reči, da sem naletel in še naletim vedno nekako na dober odziv, na dober sprejem svojih knjig pri svojih bralcih. Včasih so mi bralci pogosteje pisali, sedaj se to zgodi redkeje. Svoje mnenje mi povedo, ko se srečajo z mano.«

»Vas to, kar ste napisali, kaj bremeni?«

»To je tako, kot da bi imeli dolžnost nekatere stvari opraviti. Opravili ste jih in če je bilo delo kolikor toliko dobro opravljeno, ste potem še kar zadovoljni. To me nikakor ne bremeni tako, da bi se mi zameglilo ali me oviralo, da bi kake stvari obnavljal.«

»Nobene stvari, ki ste jo zapisali, vam ni žal?«

»Ne, kesam se edinole v toliko, da ni bilo najboljše narejeno. Vendarle je prepozno, da bi šel popravljat. Naredil sem, kakor sem najbolje mogel. Če bi znal takrat bolje, bi najbrž bolje napravil. Odmaknil se od svoje linije nisem. Po tej proletarski liniji sem šel nekako od začetka pa do danes, tako da nimam kaj zanikavati, pojasnjevati ali opravičevati se ali olepševati. Kakor je, tako pač je.«

Janez Kajzer

Pisatelj Miško Kranjec je tudi ribič. Naša kamera ga je ujela pri oddihu po nekem lovu

Videm ob Ščavnici — avtobusna postaja pred kulturnim domom Matije Gubca

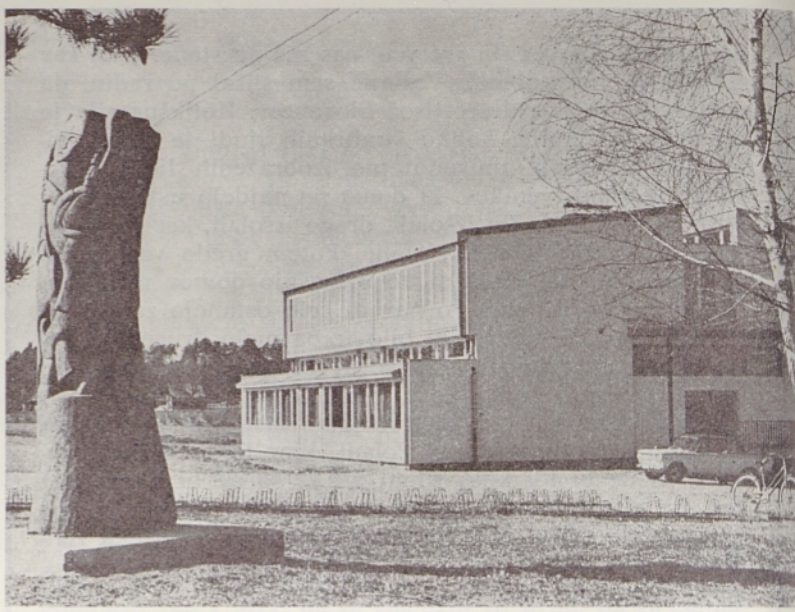

Nova osnovna šola v Vidmu ob Ščavnici, pred katero stoji kip kiparja-samouka Petra Jovanoviča

Kiparska kolonija »Od Gubca do Lacka«

Ob rečici Ščavnici, med goricami, ki se pnó v vrhove nad Radenci, sredi tega gričevnatega prleškega sveta stoji vas Videm ob Ščavnici, vas, ki je taka kot mnoge druge na tem severovzhodnem koščku naše domovine, ki pa vendarle ima nekaj posebnega. Njena kulturna in zgodovinska preteklost je tako bogata, da bi ji tod težko našli enake. Pa ne le preteklost, tudi njena sedanjost jo povzdiguje nad vrhove kulturnega središča tega širnega, vinorodnega gričevnatega sveta.

Kip »Gubčevo kronanje«, ki ga je izdelal kipar France Tavčar

Od vseh likovnih razstav, ki so jih doslej pripravili tu, je najpomembnejša in najrazsežnejša sedanja. Poudarek ji dajejo dela kiparske kolonije, kolonije OD GUBCA DO LACKA, v kateri je kot na prvi, julija 1972, sodelovalo 12 ljudskih umetnikov in en akademski slikar, letos pa so se jim pridružili še mnogi drugi.

Lansko, prvo srečanje so v celoti posvetili 500-letnici slovenskih kmečkih uporov in 400-letnici Gubčevega upora. Vse kiparje, umetnike, udeležence tega srečanja je ta tematika tako prevzela, da so ustvarili ne le pomembna dela, temveč so jih ustvarili v tako kratkem času, da še vedno ne moremo dojeti, kako so to zmogli.

Malo je v Pomurju še hrastov, kakršnega si je izbral Peter Jovanovič in po sodbi mnogih iz njega ustvaril doslej svojo največjo umetnijo. Koširjeva druga podoba Gubca, prva je razstavljena v Zagrebu, jasno razodeva humanistično poslanstvo njegovega umetniškega ustvarjanja, kar prav tako velja za Milana Kristana in njegova tukajšnja dela. Vojko Štuhec, akademski kipar, je v svojem delu na svojstven način prikazal zgodovinsko prelomnico iz časa pred 500 leti. Od tistih, ki prej še niso bili v nobeni kiparski koloniji je treba omeniti predvsem Franca Tavčarja, Milojka Kumra, Janeza Molka in Ludvika Lipiča. Velik del svoje plodne ustvarjalnosti pa so prispevali tudi mnogi domačini: Ignac Lipovec, kmet iz ljutomerske okolice, Franc Šaruga s hčerko Marijo Simoni-Golnar in Slavko Batista, ki je v kosti upodobil boj kmečkih puntarjev s fevdalno vojsko. Na lanskem uspehu so gradili tudi program za letošnje srečanje in mnogi od udeležencev so v tem času zbirali fotografsko gradivo in drugo dokumentacijo, v kateri bi našli navdiha za nova dela, za upodobitve novih oseb in dogodkov iz časa borb in želje slovenskega ljudstva po svobodi, vse od Gubca do Lacka, prek kmečkih puntov in skozi leta narodnoosvobodilnega boja.

Na novo so se letos vključili v tabor Edvin Puntar iz Unca pri Rakeku in Rado Brenčič. Prav iz Madrida pa so prišli trije kiparji, med katerimi je bil tudi Ricardo A. Cristobal de Miguel, znan španski slikar modernist. Svoje kiparsko delo je posvetil kmečkim puntom, španski državljanski vojni in narodnoosvobodilnemu boju. Njegovo delo je abstraktno, vendar smisel je povsem jasen tudi široki množici obiskovalcev.

Idejni vodja in nosilec pobude za ustanovitev te kolonije je videmski rojak Ivan Kreft, ki je globoko zakoreninjen v domači prleški svet in vezan na preprostega človeka.

Poslavljam se od te male, bogate vasi. Pot me vodi po bližnjici prek sveže pokošenih vaških travnikov. Še enkrat se ozrem na vas. Ne vem, kdo se je bolj spojil s tem koščkom naše zemlje, kmet ki se trudno sklanja nad njo, ali skoraj še sveža skulptura, ki stoji tam, kot da bi stala od nekdaj kot neločljiv del tega koščka zemlje.

Ljuba Garbajs

Nepozabna srečanja doma in na tujem

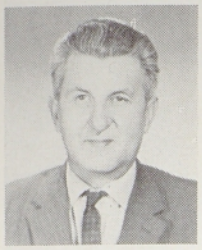

Štefan Antalič, predsednik pomurske podružnice Slovenske izseljenske matice

Leta 1953 je bil imenovan pododbor Slovenske izseljenske matice za področje Pomurja in od tega leta naprej poteka organizirano delo z izseljenci, ki so odšli iskat kruha v tuje dežele. Že v juniju 1955 pa je bila za področje Pomurja ustanovljena samostojna podružnica Slovenske izseljenske matice v Murski Soboti tako, da letos praznujemo 20 let organiziranega dela z izseljenci v Pomurju in 18 let obstoja samostojne podružnice.

V začetku delovanja je imel pododbor nalogo poiskati stike z izseljenci in vzdrževati z njimi zvezo, da so bili pravilno informirani o dogodkih v domovini ter z razvojem naše dežele. V tem času je bilo izmenjanih ogromno pisem z rojaki v tujini, ki niso mogli pozabiti rodne grude in so želeli izvedeti čim več o življenju v »stari« domovini. Posebno skrbno je pripravljal srečanja z rojaki, ki so obiskovali domači kraj, in dosegel, da so bili ti obiski vedno bolj pogosti in organizirani. Že 3. oktobra 1954 je pripravil prvo večje srečanje izseljencev, ki so v prisrčnem in sproščenem razgovoru zvedeli resnico o življenju v Jugoslaviji. Prišli so s strahom, pod velikim vplivom sovražne propagande, šele doma so spoznali, da je bila vse laž.

Od leta 1954 naprej je podružnica pripravila vsako leto po eno srečanje, pozneje pa po dve veliki srečanji na leto, s kulturnim programom in obiski kulturnih ustanov in delovnih organizacij. Veliko pa je bilo intimnih razgovorov ob večerih s posameznimi skupinami izseljencev, kjer so se sklepala poznanstva, obujali spomini in prikazovala resnica o našem življenju.

V začetku smo bili prepričani, da je izseljevanje v socialistični družbi odpravljeno, da so srečanja s temi starimi izseljenci le spomin na čase, ko domača gruda ni mogla prehraniti svojih otrok in so morali s trebuhom za kruhom. Kmalu smo pa spoznali, da naše nerazvito področje ne more dati dela vsem mladim rokam, ki so zrasle po vojni. Naši delavci so spoznali, da ob svoji skromnosti in ugodni menjavi valut zaslužijo v tujini

Prekmurski godci

več in hitreje kot doma, zato se je začelo ponovno romanje v svet. Razlika pa je bila v tem, da se od teh mladih delavcev nihče ni napotil v svet iskat druge domovine, pač pa le za kratek čas, da si zasluži avto, traktor, da si doma postavi hišo. Vsak, ki je šel na tuje, je bil z eno nogo doma in komaj čakal, da zasluži toliko, da si čimprej izpolni željo, ki jo je imel in da se vrne ter ponovno »svobodno zaživi« kot so sami poudarjali.

Podružnica izseljenske matice je sedaj morala iskati drugačne oblike dela. Naprej je še organizirala srečanja z izseljenci, ki so prihajali v rodni kraj kot gostje, ki so doma obujali spomine na mladost in iskali užitkov ob slovenski besedi in slovenski pesmi. Sedaj je bilo potrebno misliti tudi na tiste, ki so sicer z eno nogo doma, vendar morajo trdo delati v tujini, da si doma ustvarjajo lepšo bodočnost. Prav te je bilo potrebno še trdneje povezati z rodno grudo in olajšati njihovo težko življenje. Ti delavci ne uživajo pravic, katere so si priborili delavci v domovini, ne upravljajo z rezultati svojega dela.

Tem je naša podružnica poskušala košček svoje domovine prinesti v tujino, da bi jim bil čas do vrnitve krajši. Obiskovali smo jih na deloviščih s pesmijo in plesom, s knjigami in časopisi, s predavanji in novicami iz domovine in vedeli so, da jih domovina ni pozabila, da jim želi, da si čimprej izpolnijo svoje želje in se vrnejo čimprej nazaj v deželo, kjer bodo zopet sami svoji gospodarji.

Nepozabna so srečanja v Gradcu, na Dunaju, v Ingolstadtu, v Leopoldsdorfu in drugod, ko so vsem žarele oči ob slovenski pesmi in glasbi.

Ob 20. obletnici delovanja lahko podružnica Slovenske izseljenske matice ugotovi, da je opravila precej dela, ki ji ga je naša družba zaupala, pri tem se pa zaveda, da še veliko premalo, da bi bila lahko zadovoljna. Najbolj zadovoljna pa bi bila takrat, če bi lahko povabila vse naše sinove in hčere, ki morajo po kruh v tujino, nazaj domov ter vsem ponudila zaposlitev v domovini. Do tega časa pa bo potrebno še dosti truda in naporov nas vseh.

Aleksander Varga

Ivanka Koren

Ivo Šumak

Razvitost in nerazvitost

Svet ob Muri je svet zase. Nekoliko odmaknjen, samosvoj, pa vendar odprt na vse strani. Tesno je povezan z ostalim delom Slovenije, pa tudi z deželami onkraj državnih meja — z Avstrijo, Madžarsko. Politično je svet ob Muri razdeljen v štiri občine — Gornja Radgona, Murska Sobota, Lendava in Ljutomer, ki med seboj kar tesno sodelujejo, se posvetujejo, načrtujejo razvoj v prihodnosti.

Obiskal sem pomurska občinska središča in spraševal po tem in onem. Pomurje si ljudje, ki živimo v Ljubljani, predstavljamo po svoje, le Pomurci nam lahko povedo resnico o sebi. Na občinskih skupščinah pa je le središče vseh dejavnosti. *Ivanka Koren,* podpredsednica občinske skupščine v Murski Soboti, nam je takole na kratko označila domačo občino: »To je še vedno občina s pretežnim delom kmečkega prebivalstva, skupno ga je v naši občini še okrog 60 odstotkov. Samo mesto Murska Sobota ima okrog 10.000 prebivalcev, v delovnem razmerju pa je v vsej občini 10 do 11 tisoč ljudi. To so predvsem industrijski obrati »Mura«, KIK Pomurka, kovinska industrija »Panonija«, trgovina, gostinstvo in zasebni obrtniki.

Opečna romanska rotunda v vasi Selo

Trg v Ljutomeru z znano cerkvijo, pred katero je spomenik ljutomerskemu rojaku Franu Miklošiču

V zadnjih letih so se odprle velike možnosti predvsem na področju turizma. Nagel razvoj zdravilišča Moravci je pritegnil množice gostov iz Avstrije in iz drugih slovenskih krajev.«

»Znano je,« sem nadaljeval, »da velja vaša občina v slovenskem merilu za nerazvito področje. Kako porabite denar, ki ga kot nerazviti dobite od republike?«

»Namenska sredstva dobivamo največ za vzgojo in izobraževanje ter za reševanje socialnih vprašanj, za pomoč socialno ogroženim starejšim občanom, za otroške dodatke, ki smo jih uvedli tudi za kmečke otroke, in podobno.«

»Veliko vaših ljudi je tudi na začasnem delu v inozemstvu . . .«

»Res je, in z njimi imamo kar precej plodnih stikov. Najprej smo jih navezovali prek sindikatov, kasneje pa tudi prek občin, kjer so naši ljudje. Pri tem nam pomaga srečna okoliščina, da se zadnje čase ljudje iz naše občine zaposlujejo v enem kraju, v eni tovarni. Tu mislim predvsem na Ingolstadt v ZR Nemčiji, kjer imamo razen z delavci samimi stike tudi z občinskimi možmi v tem mestu. Na tem sodelovanju sloni še precej neuresničenih načrtov, tudi glede prenosa dela kapitala k nam, kjer so doma njihovi in naši delavci.

Zaposlovanje v tujini je rešilo nekaj problemov — izboljšan življenjski standard, kmečka mehanizacija idr., seveda pa je to odhajanje na tuje prineslo tudi nove probleme — vzgoja otrok idr. Žal bomo morali na zaposlovanje v tujini računati še precej časa tudi v prihodnje.«

Tudi murskosoboška občina je v preteklih letih napravila ogromen napredek, vsi pa se zavedamo, da dediščine preteklosti ni mogoče odpraviti čez noč.

Aleksander Varga, predsednik skupščine občine Lendava: »Smo na repu gospodarske razvitosti Slovenije. V kmetijstvu je še vedno 65 odstotkov naših ljudi in še pri tem prevladujejo mala kmečka posestva, zelo razdrobljena. Seveda pa smo tudi v naši občini v primerjavi s stanjem pred drugo svetovno vojno napravili ogromen napredek. Naj omenim le industrijska podjetja, na katera smo opravičeno ponosni. To so: Ina-Nafta s prek 700 zaposlenimi, dežnikarna Indip, ki je bila prvo industrijsko podjetje v našem koncu in novo podjetje Mehanika.«

»Ali nam lahko poveste kaj o tem, kako je urejeno pri vas manjšinsko vprašanje, saj je znano, da je vaše prebivalstvo narodnostno mešano . . .«

»Dve tretjini našega prebivalstva predstavljajo Slovenci, ena tretjina pa so Madžari. Narodnostno sožitje je po našem mnenju res zgledno urejeno. Med narodoma ni nikakih razlik. Imamo dvojezično šolstvo, kjer so vsi učenci skupaj, oboji se učijo jezika obeh narodov. Razmerje med slovenščino in madžarščino je nekako 60 : 40 v korist slovenščine. Podobno je to urejeno tudi v javni upravi, sodstvu in drugod.«

Središče Murske Sobote — levo hotel Zvezda, v sredini nova pošta

»Tudi vaša občina je »dobavitelj« delovne sile tujim delodajalcem . . .«

»Ker je občina nerazvita, nimamo doma dovolj delovnih mest za vse, ki želijo delati v industriji. V tujini, tudi sezonsko, se zaposluje poprečno 2000 do 2500 naših ljudi. Ta številka pa je iz leta v leto različna. Žalostno ob tem je to, da doma ostajajo predvsem ostareli ljudje. Znano je, da sta soboška in lendavska občina po starostni sestavi na najslabšem v Sloveniji. To deloma vpliva tudi na vzgojo otrok. S samega gospodarskega vidika pa je zaposlovanje v tujini seveda pozitivno, saj se pozna že na zunaj.«

Ko se voziš po prekmurskih vaseh, lahko to »kričečo« nerazvitost le čutiš, opaziš je ne. V vsaki vasi nove hiše, pred hišami avtomobili in traktorji, ljudje lepo oblečeni, bogato založene trgovine. Pa ne le lastni domovi, obnovljeni so tudi gasilski domovi, cerkve, asfaltirane so ceste. Vse to je zasluga dela prekmurskih ljudi, pa naj delajo kjerkoli, v tujini ali doma.

In prihodnost? Nekaj le obeta. V Turnišču je svoj obrat odprla industrija obutve »Planika«, kjer bo v kratkem zaposlenih okrog 300 delavcev, v Lendavi pa za približno enako število delovnih mest odpira svoj obrat črnuška Elma.

Ivo Šumak, predsednik skupščine občine Ljutomer: »Tudi ljutomerska občina spada v slovenskem pogledu med nerazvita področja — zaposlenih je komaj 18 odstotkov našega prebivalstva, od teh je več kot polovica v kmetijstvu. Narodni dohodek je nizek — komaj 6.000 dinarjev na prebivalca. Razveseljivo pa je, da se nosilec vsakega napredka — industrija tudi v naši občini naglo razvija. Naša opekarna je ena izmed najmodernejših v Jugoslaviji. Z razširitvijo drugih industrijskih obratov — Tehnostroj (prikolice), Ingrad (kioski) in Mizarstvo — bomo ustvarili 600 do 1000 novih delovnih mest v prihodnjih letih, vendar pa bo to še vse premalo, da bi zaposlili vse ljudi, ki iščejo ali še bodo iskali delo.«

»Ali nam lahko kaj poveste o vaših načrtih, morda tudi na področju turizma?«

»Letos je predvidena gradnja novega hotela v Ljutomeru s 85 ležišči, hkrati pa gradimo tudi nov bazen in druge gostinske objekte v Banovcih. Na področju kmetijstva je predvidena gradnja skladišč pri tovarni močnih krmil, v industriji pa izgradnja nove hale pri podjetju Ingrad.«

»Tudi prebivalci vaše občine se vračajo iz tujine; ali imate zanje pripravljene kake posebne načrte?«

»Več povratnikov se zanima za odprtje obrtnih delavnic in gostinskih obratov. Nudimo jim ugodne možnosti. Zlasti smo zainteresirani za gostinstvo, saj bi to zelo pomagalo pri razvoju turizma. Vabimo zlasti tiste, ki so pripravljeni na večje naložbe — gradnje motelov, kegljišč in podobno.«

Železne dveri pri Ljutomeru

Motiv iz Sebeborcev: gospodinja nese mleko na odkupno postajo

Središče Gornje Radgone

Negovsko jezero

Kolniki bodo

Med Srebrnim bregom in Jeruzalemom si grad

Pomurje, dežela stoterih gričev, ki spletajo venec okoli prostrane ravnine, čez katero ubira večno svojo deročo pot reka Mura, komaj še spominja na preteklost. Svet nekdanje kmečke idilike se spreminja v sodobno urejena mesta in naselja, ki jih povečini povezujejo asfaltirane ceste. Tisoče ljudi hiti to in onstran Mure vsako jutro na delo na polje, v urade in tovarne, kjer sami gospodarijo z velikim bogastvom, ki so ga bili ustvarili v povojnih letih z marljivim delom. Kljub temu kaže Pomurje še danes dve podobi. Če se komu stoži po samotnih kolnikih ali po zelenih livadah in goricah, lahko najde v Prekmurju in v Prlekiji veliko samotnih kotičkov, še zmeraj neokrnjenih in deviško ohranjenih naravnih lepot. Od Srebrnega brega na Goričkem, kjer stoji na meji treh dežel na mrtvi straži tromejnik v obliki obeliska, pa tja do Jeruzalema, na skrajni južni točki Ljutomerskih goric, prepredajo hrib in dol samotne poti skozi senčne gozdove in mogočna polja, ki še danes preživljajo dobro polovico te pokrajine.

Svet legend in napredka

Popotnika, ki zaide na skrajno severno točko Goričkega, kaj hitro prevzame lepota tega sveta, od koder se razkošno odpira pogled čez mogočne gozdove borovcev v notranjost dežele in v krajino ob Rabi na madžarski strani. Onstran meje živijo porabski Slovenci, katerih domačije so skrite v dolinah nagubane pokrajine tako, da naši ljudje zaznavajo utrip življenja po dimu z ognjišč naših rojakov.

Kljub temu Srebrni breg ni samotar, zakaj na naši strani se ogleduje na naglo rastoče vasi lepih domačij, z največjim krajem Kuzmo v podnožju, kjer je tudi na mednarodnem mejnem prehodu velik vrvež, saj prečka skrajno mejno točko z Avstrijo tod že okoli milijon potnikov letno.

Tega in druge mejne prehode na jugoslovansko-avstrijski meji v Pomurju prehaja tudi veliko domačinov, ki jim delo in zaslužek v tujini pomenita pomemben dodatni vir dohodkov. Na ta način se zlasti v Prekmurju modernizirajo tudi kmetje, ki samo v soboški občini premorejo danes že okoli dva tisoč traktorjev, da o ostalih kmetijskih strojih ne govorimo.

Vse to in še veliko drugega lahko odkrije popotnik, ki ga zanese pot do Srebrnega brega, kjer se človek ob pogledu na samotno cerkvico, ki so jo skrili protestantski verniki pred Turki med vršace gozdov, nehote ozira v zgodovino tega sveta.

Ko se opoldne oglasi v stolpu te samotne cerkvice zvon, ki preživlja z zvonarino 70-letno Rozalijo, ker so jo zapustili vsi otroci, lahko prišlec zve od domačinov tudi legendo, odkod ime Srebrnemu bregu. Ko namreč v nočni sapi zadrhti na neštetih brezah tisoče lističev, se v mesečini odene ves hrib v srebrn sijaj tako, da blesti od vznožja do vrha tega samotarja ob meji, pravijo domačini.

Dolina živi po svoje

Podobno, kot se razlikujeta po naseljenosti in razvitosti že vzhodni in zahodni predel Goričkega, kjer se zaradi bližine meje kaže napredek na vsakem koraku, tako živi svoje življenje tudi ravnina, ki se odpira proti Murski Soboti. Tu se ob prvih obronkih hribovitega sveta na črti med Cankovo, mimo Moravec in pod slemeni Strehovskih goric, vse tja do Lendave, razprostira plodna ravnina, ki je ne zaustavi niti tok reke Mure, kjer si podaja roko z bogatim Murskim poljem v Prlekiji.

Podobno kot v dolini Ščavnice in vzdolž Mure krotijo vodo, da bi iztrgali poplavam in zamočvirjenosti tisoče hektarov zemlje, tudi onstran reke Mure, severno od Murske Sobote. Nared so že načrti za melioracije in namakanje polj na področju Domajinec, kjer bodo uredili mogočen zadrževalnik s sedem metrov

Blaguško jezero pri Vidmu ob Ščavnici že privablja

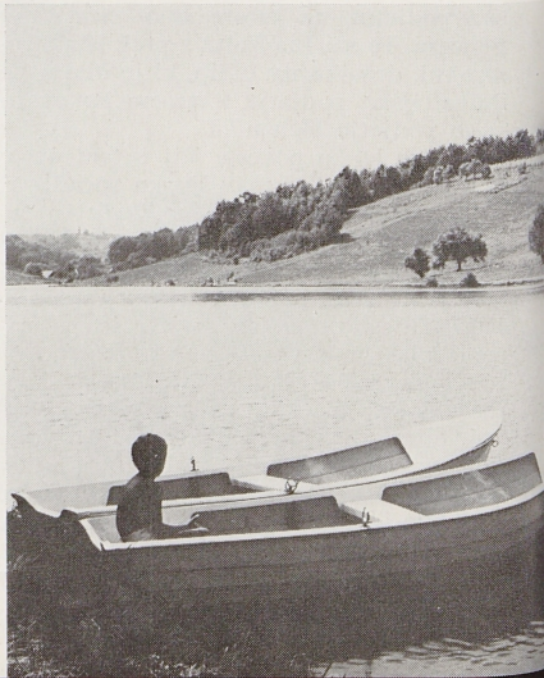

ostali

o ljudje svoj novi dom

visokim jezom, izza katerega bo nastalo jezero na površini 220 hektarjev in bo po velikosti posekalo Blejsko jezero.
Takih umetnih jezer bo v Pomurju na obeh bregovih reke Mure več, vendar razen že obstoječega Blaguškega jezera pri Vidmu ob Ščavnici, naj omenimo še mogočen zadrževalnik pri Gajševcih, kjer se bo vodna gladina Ščavnice razprostirala na površini skoraj osemdeset hektarov.
To bodo podobno, kot gospodarsko in vse bolj tudi turistično uveljavljena pomurska jezera pri Negovi, Blagušu in Bukovici pri Lendavi, nove točke, ki bodo prav tako s svojimi urejenimi obrežji dopolnjevale že svetovno znano zdravilišče Radensko in v mejah Evrope znane Moravske in Banovske toplice ter »Termo« pri Lendavi, kjer že sedaj v zdravilni termalni vodi išče zdravje vsako leto več sto tisoč domačih in tujih gostov. Radenci s svojimi mogočnimi slatinskimi vrelci, od koder bodo kmalu poslali na trg letno petsto milijonov litrov mineralne vode, pa si utirajo po svoji zmogljivosti pot v sam vrh največjih proizvajalcev te vse bolj iskane dobrine na svetu.
Sicer pa bi vsem rojakom, ki se po daljši odsotnosti vračajo v svet ob Muri, lahko ob obiskih občinskih središč, Murske Sobote, Lendave, Ljutomera in Gornje Radgone, upravičeno postavili vprašanje, ali sploh vedo, kje so se znašli. Večina rojakov, ki jih kakšnih tri tisoč letno obišče staro domovino, svoj domači kraj, komaj spozna v sodobno

(Nadaljevanje na strani 30)

Vinske gorice pri Jeruzalemu

Izseljenci pred soboškim gradom

Trgatev na Kapeli

riste

(Nadaljevanje s strani 29)

urejenih mestih s številnimi tovarniškimi dimniki, mogočnimi stavbami in reko avtomobilov, sledove nekdanjih panonskih vasi in trgov, ki so spominjali na vse prej, kot na središča posameznih področij te pokrajine.

Čarobni svet goric

Čeprav v Pomurju odkrivajo nova naravna bogastva, med katerimi dobiva posebno vlogo termalna voda, po kateri naj bi bilo zlasti Pomurje na seznamu največjih nahajališč v svetu, ostaja venec gričevja med Ljutomerom in Gornjo Radgono s svojimi vinorodnimi okoliši slej ko prej največje prirodno bogastvo Pomurja.

Pomurja pravimo zato, ker se obe pokrajini — Prekmurje na levem in del Štajerske na desnem bregu Mure — postopno stapljata v enotno ekonomsko in družbenopolitično celoto, ki je zaradi številnih skupnih značilnosti tega področja in enotnega stremljenja vseh njenih 130 tisoč prebivalcev, premagala umetno pregrado na tej reki. Oba bregova Mure sta namreč skozi stoletja doživljala vsak svojo zgodovino, zakaj tujci, ki so si pogostokrat z ognjem in mečem prisvajali in delili to ozemlje, stoletja naseljeno z našim življem, so nasilno zarezali meje svojega gospostva tudi v narodnostno telo tukaj živečih Slovencev.

Tako so se tudi edinstveni vinorodni griči, ki se raztezajo od Ljutomera na vzhodu, čez kapelske gorice do Gornje Radgone na zahodnem koncu, stopile v skupno gospodarstvo Pomurja. Tujina pozna lepote tega sveta, ki ga prepredajo vinske ceste, ob katerih stojijo stare zidanice, bolj po njegovih slovitih vinih, kot po razkošju idilike, s katero narava tu res ni skoparila.

Vse to pa predstavlja za Pomurce to in onstran reke Mure prihodnost, zakaj svet premore danes vse manj takih otokov in otočkov, kjer lahko človeka prevzame neokrnjena narava s svojimi lepotami in mirom. Kdor se je samo enkrat mudil na Jeruzalemu, na Kapeli ali dalje na znamenitih vinskih vrhovih okoli Radgone, kot so Zbigovski, Orehovski ali Janžev vrh, zlepa ne bo več zamudil priložnosti za obisk teh krajev. Ko bodo nekoč tu speljane urejene vinske ceste, kar se bo kmalu zgodilo, pravijo domačini, potem se obetajo turizmu na tem koncu Slovenije zlati časi.

No, sicer pa že danes veliko domačinov in tujih turistov ubira te poti, saj zlasti Avstrijci, naši sosedi, ugotavljajo, da ni blizu ne daleč lepšega sveta. To velja še zlasti za Jeruzalem, ki bolj kot zaradi svojega svetopisemskega imena, privablja tuje in domače obiskovalce na svojo edinstveno višinsko točko sredi ubrane lepote goric, od koder se širita zelena planjava in razgled proti jugu vse do Maclja, Ivanjščice in Ravne gore na hrvaški strani, proti neskončni panonski ravnici na vzhodu in vedno zelenemu Pohorju na zahodu.

Slovita ljutomerska, kapelska in radgonska vina ter šampanjci, ki so prav tako zelo iskani doma in v tujini, zorijo danes tod v modernih kleteh velikanskih razsežnosti. Vinogradniška in kmetijska gospodarstva Ljutomer, Kapela in Gornja Radgona zalagajo v sodelovanju z zasebnimi vinogradniki, katerih vinske loze se razprostirajo na dolgi črti od Sovjaka do Moravec in Bučkovec, z zlato kapljico vso Jugoslavijo in pošiljajo vsako leto več sortnih vin v tujino.

Vse to bogastvo je njega dni pospravila povečini tuja gospoda. Kot žalostna dediščina teh časov so viničarji, danes ostareli ljudje, ki so vse življenje garali za tujce, danes pa jih preživlja naša družba.

Lendava. Foto: Miroslav Zajec

Popotnik, postoj!

Tak preporod je doživelo Pomurje torej v manj kot treh desetletjih, ko so tudi prebivalci te pokrajine, združeni danes v skupnost jugoslovanskih narodov, položili temelje novemu življenju.

Na to opozarjajo skoraj na vsakem koraku znamenja iz časov narodnoosvobodilne vojne, ki je imela močne zaveznike tudi v svetu ob Muri. Na obeh bregovih so ljudje plačali v štirih letih hud krvni davek, ki se je zaradi nemočnega besa nemških in madžarskih okupatorjev stopnjeval zlasti proti koncu druge svetovne vojne. Tako danes ne uživa sadov svojega boja tudi veliko naprednih Pomurcev, zato pa so njih dejanja postala vzor mladim rodovom, ki med drugim skrbijo tudi za to, da bo pokrajina ob Muri ohranila zanamcem tudi bogato dediščino prednikov.

To pa je hkrati jamstvo, da bosta Prekmurje in Prlekija ohranila pisan mozaik narodopisnih in zgodovinskih znamenitosti, svoje stare domačije in dimnike, v katerih gnezdijo tudi danes štorklje, ki so simbol te pokrajine.

Prav tako bodo polja in samotne logove še dolgo prepletali kolniki, po katerih so vse čase odhajali in še odhajajo po svetu naši ljudje, ki so nekoč zapuščali rodno grudo za vselej, danes pa se vračajo kot ptice selivke, da bi jim bilo že jutri lepše ob novem ognjišču.

Boro Borovič

(Nadaljevanje s strani 9)

do krvavega boja, se je postavil na stran fevdalcev, od katerih je bil odvisen in katere je bilo težje podrediti svoji osrednji oblasti kakor kmečko množico. To si lahko z orožjem potolkel in ukrotil, ker je sama bila preslabo oborožena in premalo trdno organizirana, predvsem pa ji je manjkalo dobrih vojaških voditeljev. Izjema je bil, kakor pač sklepamo po poročilih, le vojaški vodja upora slovensko-hrvaških kmetov leta 1573 — Ilija Gregorič, a tudi ta je kakor Gubec končal tragično.

Po zmagi nad slovensko-hrvaškimi kmeti leta 1573 se je gospoda okrutno znesla nad kmeti. Izkazalo se je, da tudi zagrebški škof in ban Drašković ni bil nič manj okruten kakor Tahi, saj je sam v posebnem pismu predlagal kralju in cesarju Maksimiljanu II., da okronajo v Zagrebu Gubca z razbeljeno železno krono na razbeljenem prestolu. Kadar preide razredni boj v krvavega, v državljansko vojno ali v revolucijo, ni prizanašanja ne na eni ne na drugi strani, le da so bili kmetje v vseh uporih vendarle prizanesljivejši kakor zmagujoča gospoda. Njihova maščevanja nad fevdalci so znatno manjša in število pobitih fevdalcev znatno manjše od številnih kmetov, ki so jih še po boju pobili in pobesili fevdalci.

Čeprav sta véliki slovenski punt leta 1515 in slovensko-hrvaški upor 1573. leta prehajala že v državljansko vojno in skoraj že v revolucijo, se v zadnjo vendarle nista mogla razviti na celi črti, ker so uporniške kmete fevdalci prehiteli, na drugi strani pa je bil tudi upor l. 1573 kljub Gregoričevemu vojnemu načrtu vendarle premalo trdno organiziran in tudi vodstveno premalo strnjen navzgor in navzdol.

Kljub porazom so slovenski kmečki upori najsvetlejše in najbolj pomembno politično revolucionarno in razredno gibanje v naši preteklosti tja do osvobodilnega boja v zadnji svetovni vojni in do naše revolucije. Ta boj slovenskih in jugoslovanskih ljudskih množic, ki so se ga udeležili najnaprednejši delavci, kmetje in izobraženci pod umnim vodstvom KPJ, je znova obudil duh uporniških kmetov iz vseh uporov od petnajstega stoletja do leta 1848. Zrevolucioniral je tudi duh slovenskih ljudskih taborov iz konca šestdesetih let prejšnjega stoletja ter dokazal, kaj zmorejo tudi številčno manjši a globoko zavedni in dobro organizirani narodi v boju zoper tako močno oboroženega in številčno veliko večjega sovražnika, kakor so bili nacistični in fašistični osvojevalci. To je bil res legendarni boj Davida z Goljatom — ali bolj po domače povedano: Martin Krpan se je leta 1941 zavedel svoje moči in je udaril po vseh Brdavsih, ker je spoznal, po kom vse mora udariti, če hoče doseči za sebe in za svoje ljudstvo resnično svobodo in pravice, ki mu gredo, in se ne zadovoljiti zgoli s »kraljevo listino«, da sme za plačilo, ker je premagal Brdavsa, svobodno tovariti sol. Te je bil zares revolucionarno obnovljen duh slovenskih kmečkih puntov.

Veliko bi še bilo treba povedati o kmečkih uporih, ki smo jih šele letos ob petstoletnici prvega slovenskega kmečkega upora v letih 1473—1478 in ob štiristoletnici slovensko-hrvaškega upora iz leta 1573, začeli prav spoznavati in prav vrednotiti. Po poročilih iz tiste dobe vemo, da so hoteli uporniki iz leta 1573 spraviti pod svojo vlado v Zagrebu tudi južni del Štajerske, Kranjsko, Primorsko in Istro tja do morja, ker je bila uporniška kmečka zveza razširjena tudi v te pokrajine. Tako je bil večji del puntarskega ozemlja v tem uporu na današnjih slovenskih tleh, vodstvo upora pa je bilo v Stubici.

Dr. Bratko Kreft

Radenci — kraj oddiha in zdravja

Na zdravljenje ali oddih? Vprašanje, ki si ga pogosto postavljamo, še posebej pa v času dopustov. V Radencih si lahko privoščite oboje hkrati. Lahko poskrbite za svoje zdravje, obenem uživate v brezskrbnem dopustu, daleč stran od vsakodnevnega mestnega hrupa. Pričakuje vas senčni park s polno zelenja in cvetja, letni bazen za kopanje, razna športna igrišča: za tenis, košarko, rokomet, badmington, mini golf, štiristezno avtomatsko kegljišče. Lepoto narave boste doživljali na sprehodih v bližnjo okolico ob reki Muri ali v gorice, peš ali s kočijo. Za vaš lepši izgled bodo poskrbeli v kozmetičnem salonu in pri pedikerju. Odvečne teže se lahko znebite s shujševalno kuro pod nadzorstvom zdravnika, ki vam bo predpisal jedilnik in vam dal navodila za razgibalne vaje. Pokvarjeni zobje so pogosto vzrok številnim boleznim, zato ni odveč, če vam jih pregledajo in ozdravijo v specializirani zobni ambulanti z najsodobnejšimi aparati.

V današnjem hitrem tempu življenja skorajda ne utegnemo skrbeti za svoje zdravje. V dobi managerskih bolezni ni odveč kontrolirati srce. S preventivnim zdravljenjem bi si mnogi podaljšali življenje.

Na oddihu v Radencih lahko združite prijetno s koristnim. V tem času lahko naredite tudi kompleten internistični pregled.

V Radencih se ne boste dolgočasili, saj je za zabavo poskrbljeno. Organizirajo se pikniki, izleti v sosednjo Avstrijo in bližnjo okolico ter številne prireditve — od koncertov in festivalov do silvestrovanja. Ob večerih lahko zaplešete v kavarni ali pa igrate šah, bridge ter si krajšate čas ob televizijskih sprejemnikih.

Spoznajte Radence in prav gotovo se boste še radi vračali!

ZDA

DRŽAVE, V KATERIH SO NAROČNIKI RODNE GRUDE

345 ŠTEVILO KRAJEV, KJER SO NAROČNIKI

DENVER 15 KRAJEV Z NAJVEČ NAROČNIKI

KONCENTRACIJA SLOVENCEV V SEVERO-VZHODNIH DRŽAVAH

Slovenci v Združenih državah Amerike

V Združenih državah Amerike sodimo, da živi danes 267.000 Slovencev in njihovih potomcev, po nekaterih podatkih v zadnjem času pa 296.000. Priseljevanje Slovencev v ZDA se je v glavnem začelo sredi 19. stoletja. Največ se jih je naselilo v industrijsko močno razvitih vzhodnih državah, zlasti v jugozahodnem delu države Pennsylvanija ter v državah Ohio in Illinois. Še v letu 1970 je bilo v teh državah tudi največ slovenskih društev, in sicer v Pennsylvaniji 259, v Ohiu 188 in v Illinoisu 105 slovenskih društev, ki pripadajo v glavnem osmim velikim podpornim organizacijam ameriških Slovencev.

Tudi število naročnikov »Rodne grude« je v zgoraj navedenih treh državah največje. Od skupno 345 krajev v 32 ameriških državah je v Pennsylvaniji 70, v Ohiu 51 in v Illinoisu 37 krajev, v katere pošiljamo našo revijo.

Pennsylvanija po številu Slovencev daleč prekaša vse ostale države, kar je spričo njene močno razvite industrije, ki je omogočala zaposlitev velikemu številu prebivalstva, spričo velikanskega rudnega bogastva in številnih premogovnikov, popolnoma razumljivo.

Število v domovini rojenih priseljencev močno pada, narašča pa število druge, tretje in že četrte generacije, ki pa so že močno amerikanizirane.

Največja slovenska naselbina v Pennsylvaniji je Pittsburgh, večje slovenske naselbine pa so še v mestih Johnstown, Forest City, Canonsburg, Strabane, Irwin, Herminie, Bridgeville in druge.

V Ohiu živi največ Slovencev v mestu Cleveland, ki velja tudi za »metropolo« ameriških Slovencev. V njem je skoraj sto društev podpornih organizacij in še precejšnje število samostojnih društev ter kar devet slovenskih narodnih domov. Tu izhajajo še dnevnik in drugi časopisi, tu imajo naši ljudje svoje šole, knjižnice in tiskarne ter denarne zavode. Večje slovenske naselbine so še v Euclidu, Akronu, Barbertonu, Lorainu, Wickliffu itd.

Tudi »Rodna gruda« prihaja v domove naših rojakov kar v 51 krajev Ohia.

Slovenske naselbine v Ohiu so večinoma v njenem severovzhodnem delu države, stikajo pa se z naselbinami v Pennsylvaniji, ki so v jugozahodnem kotu in tvorijo tako malodane strnjen pas slovenskih naselbin.

Med Pennsylvanijo in Ohiom se na jugu vriva država **West Virginia,** kjer so tudi manjše slovenske naselbine, v tri izmed njih prihaja mesečno tudi naša revija.

Znatno pa je število slovenskih naselbin v **Illinoisu,** ki se razprostirajo skoraj v nepretrgani vrsti od severne državne meje ob Michiganskem jezeru prek vse države prav na jug. Največja slovenska središča so na severovzhodu države ob obali Michiganskega jezera, kjer je tudi Chicago, ki je poleg Clevelanda najpomembnejše društveno in kulturno središče ameriških Slovencev. Tudi tu izhaja še slovenski dnevnik. Važnejše slovenske naselbine so Cicero, Waukegan, North Chicago, La Salle, Joliet, Berwyn, Clarendon Hills, Lemont itd.

Naročnike »Rodne grude« imamo v navedenih krajih, skupaj pa v 37 krajih države Illinois.

Večje število naročnikov naše revije imamo razen v gornjih štirih, še v naslednjih osmih ameriških državah:

v Kalifornijo jo pošiljamo v 35 krajev, v New York v 28, v Wisconsin v 19, v Michigan v 16, v Minnesoto v 14, v Florido in v Washington prav tako v 14 ter v Colorado v 10 raznih krajev.

Ob Tihem oceanu so številnejše slovenske naselbine zlasti **v Kaliforniji** in v Washingtonu. V Kalifornijo so se začeli seliti Slovenci zlasti v času, ko so tudi njih dosegle vesti o kalifornijskem zlatu. Najstarejša naselbina je San Francisco, kjer so naši ljudje zaposleni v tovarnah in drugod, dalje Fontana, Los Angeles in Hollywood. Če bi našteli kraje, kamor pošiljamo našim rojakom »Rodno grudo«, bi jih bilo kar 35.

V Washingtonu, ki je med 12 doslej navedenimi državami po številu krajev, kjer imamo naročnike naše revije, na predzadnjem mestu — prejemajo jo v 14 krajih — so večje slovenske naselbine: Renton, Black Diamont, Cle Enum, Enumclaw, Aberden in Krain, ki je večja naselbina slovenskih farmarjev.

V Kaliforniji je bilo leta 1970 še 14 slovenskih društev in v Washingtonu še 16.

Po številu krajev, kjer je največ naročnikov revije, je na petem mestu država **New York,** prejemajo jo v 28 krajih. Tu je še danes nad 20 slovenskih društev. Največ Slovencev živi v istoimenskem glavnem mestu. Prvi naseljenci so bili iz Domžal, Mengša in okolice, ki so se zaposlili v tamkajšnji industriji slamnikov. Najbolj znane slovenske naselbine so Brooklyn, Gowanda, Little Falls, Ridgewood itd.

V državi **Wisconsin** so Slovenci najbolj strnjeni v mestu Milwaukee, ki je tudi eno izmed pomembnih slovenskih središč v ZDA. Zelo znani sta tudi slovenski naselbini v Sheboyganu in West Allisu, v New Berlinu ter naselbina slovenskih farmarjev v Willardu.

V 19 krajev Wisconsina prihaja v domove naših rojakov tudi naša revija. Slovenskih društev je v državi 54.

Največja slovenska naselbina v državi **Michigan** je Detroit, kjer so naši ljudje zaposleni v veliki večini v avtomobilski industriji, najstarejša naselbina, v katero so prihajali zlasti naši rudarji, pa je Calumet. Mesto Traunik so ustanovili naši farmarji, doma iz Travnika pri Loškem potoku.

Znani kraji s slovenskim življem oz. njihovimi potomci, so še: Dearbon, Troy, Birmingham, Grand Haven itd. »Rodno grudo« pa prejemajo kar v 16 krajih Michigana, kjer je še vedno 32 društev slovenskih podpornih organizacij.

Slovenske naselbine v **Minnesoti** so na skrajnem severu države, že blizu kanadske meje. Prvotni naši naseljenci so začeli s kmetovanjem, ker rudniki tedaj še niso bili odkriti. Naselili so se blizu St. Clouda, kjer so ustanovili dve naselbini Broackway in Albani. Ko pa so začeli obratovati železni rudniki v mestu Tower in v bližnjem Elyju, so tudi Slovenci postali rudarji. Ko so v »Mesabi rangeu« našli nova ležišča železne rude, je naseljevanje hitro naraščalo, nastale so cvetoče slovenske naselbine v mestih Chisholm, Deluth, Eveleth, Virginia, Aurora, Biwabik, Gilbert, Hibbing, Buhl, Nashwauk in Corelaine, ki vse razen zadnje še obstajajo. V severni Minnesoti je precej slovenskih farmarjev.

Slovenske naselbine so pomembne zlasti zato, ker so v manjših krajih, kjer pridejo Slovenci močno do izraza, saj predstavljajo ponekod četrtino ali več vseh mestnih prebivalcev in so zato člani raznih mestnih zastopstev.

Naša revija prihaja v domove rojakov v 14 krajih Minnesote. Še danes obstaja tu nad 80 slovenskih društev.

V **Floridi** sta najbolj znani slovenski naselbini v New Smyrna Beachu in v Samsuli, kjer imajo naši rojaki tudi slovenska društva. Slovenci so tu začeli krčiti zemljišča in so znani farmarski pionirji. Revija »Rodna gruda« prihaja med rojake v 14 krajih Floride. Razen v že omenjenih krajih jo prejemajo še v Samsuli, Tampi, Clearwatru, Fort Lauderdale, Fort Richeyu itd.

V **Coloradu** je še danes 80 slovenskih društev, revijo pa prejemajo naši rojaki v desetih krajih, in sicer v mestih: Denver, Pueblo, Littelton, Valsenburg, Trinidad, Grand Junction, Aspen, Oak Creck, La Jara in Wheat Ridge. Prvi naseljenci so bili zaposleni v rudnikih zlata okoli Leadvilla in rudnikih srebra pri Aspenu in Crested Butteu. Največja in najstarejša naselbina je v Pueblu, večja je še v Canon Cityju.

Obširneje smo opisali 12 držav, kjer je največje število naročnikov Rodne grude. Od skupnih 32 držav, pa jo prejemajo naši rojaki še v naslednjih 20 državah: New Jersey, Montana, Connecticut, Indiana, Utah, Oregon, Alabama, Maryland, S. Dakota, Kansas, Texas, Missouri, Arizona, Arkansas, Nevada, New Mexico, Wyoming, Delaware, Maine, Massachussettes in v glavnem mestu Washington D. C.

Slovenci pa živijo verjetno še v drugih ameriških državah in bomo veseli, če se nam kmalu oglasijo.

Razvrstili smo tudi 15 mest širom po Združenih državah, v katerih je največ naročnikov naše revije: Cleveland, Ohio — Euclid, Ohio — Pittsburgh, Pennsylvanija — Chicago, Illinois — Milwaukee, Wisconsin — Fontana, California — Waukegan, Illinois — Detroit, Michigan — Chisholm, Minnesota — Wickliff, Ohio — Barberton, Ohio — West Allis, Wisconsin — Denver, Colorado — Pueblo, Colorado in North Chicago, Illinois.

DOPISUJTE
V
RODNO GRUDO

Simon Trojar – nekdanji študent Dubuque Collegea

Obiskala sem ga na njegovem sedanjem domu v Kranju, na Cesti talcev št. 57, kamor se je leta 1971 za stalno vrnil iz Chicaga. Nova, prostorna hiša je last njegove nečakinje Cilke Grohar, ki je strica ljubeznivo sprejela v svojo družino, da mu bo jesen življenja prijetna in topla.

Na pogled prav gotovo ne kaže, da bo oktobra letos izpolnil že dvainosemdeseto leto in tudi na rokah ni sledov težaškega dela, ki so tako običajni pri naših povratnikih iz Združenih držav, saj si je večina služila vsakdanji kruh v rudnikih in tovarnah. Le nogi ga zadnji dve leti nočeta tako ubogati, kot sta ga nekoč, zato si mora pomagati s palicama. Zdravilne kopeli v naših toplicah mu zelo pomagajo, in jih tudi pridno obiskuje. Leta 1964, ko je prvič prišel na obisk v domovino, se je zdravil v Dolenjskih toplicah, leta 1971, ob stalni vrnitvi se je podal v Dobrno, lani je bil v Čatežkih toplicah, letos pa se odpravlja v zdravilišče Laško.

Živahen sobesednik je naš rojak Simon Trojar, zlasti še, ko je opazil moje zanimanje za njegovo delo v Združenih državah. Med našimi prvimi naseljenci so bili resnično redki, ki so po odhodu iz starega kraja sedli v Ameriki naravnost v šolske klopi Dubuque Collegea v državi Iowa, kot Simon Trojar, ki je potem tudi skoraj 20 let učiteljeval po raznih osnovnih šolah in v strokovnih tečajih.

Brat Janez, ki je bil v Ameriki že od leta 1912, je njemu in bratu Tonetu poslal ladijski karti. Janez je v Dubuque pomagal oskrbniku angleške cerkve in zaslužil 40 dolarjev mesečno. To je bil velik denar za tiste čase, je pripomnil Simon. Janez ga je bratovsko podelil in vsi trije so z njim dobro shajali. Kaj ne bi, saj so morali nekateri kmečki fantje živeti z manj kot petimi dolarji na mesec. Simon in Tone sta bratu pomagala oskrbovati cerkev in zemljišče okrog nje, kosit travo in podobno.

Seveda pa ju je kar takoj vpisal v college. Težave sta imela z učenjem angleščine, v matematiki pa sta bila kmalu prvaka v razredu.

»Doma, v rojstni Sorici v Selški dolini, smo imeli dobro šolo,« je pojasnjeval Simon. Po končani osnovni šoli se je učil še knjigovodstva in je pred letom 1914 že tri leta vodil zadružno mlekarno v Sorici, ki je bila nasploh napredna vas. Imela je tudi svojo zadružno hranilnico in posojilnico. In vsi štirje Trojarjevi fantje — doma je ostal edinole brat Matevž — so bili naravno nadarjeni.

Simon Trojar je v Dubuque Collegeu kaj hitro in lepo napredoval v znanju. Poslušal je predavanja iz matematike, fizike, kemije, botanike, geografije, zgodovine in angleščine. Svoje znanje so študentje utrjevali v raznih krožkih; imeli so tudi slovenski literarni krožek.

V šolskem letu 1920 je bilo v Dubuque Collegeu kar 15 slovenskih študentov. V krožkih so bile tudi zelo pogosto razprave o žgočih socialnih problemih, za katere so se slovenski študentje še prav posebno zanimali in si pri tem oblikovali svoje poglede na politična in socialna gibanja po svetu.

Simon Trojar je osem let obiskoval to učilišče, njegov brat Anton pa štiri. Oba sta leta 1923 pristopila v napredno organizacijo ameriških Slovencev, Slovensko narodno podporno jednoto, v kateri se je zlasti odlikoval s svojim delom in privrženostjo Anton, ki je bil dolga leta tudi pomožni tajnik te velike jednote. Anton je upokojen in živi z družino v Chicagu.

Dubuško učilišče je bilo pravi »melting pot",« se je spet vrnil na to temo Simon Trojar, ki mu teče beseda v lepem slovenskem jeziku. Študentje so bili prav z vsega sveta, vseh ras in ver.

Simon Trojar je leta 1928 zapustil Dubuque College in se zaposlil kot učitelj v bližini vasi Scalece Mound, kjer je poučeval dve leti. V letih gospodarske depresije je bilo težavno dobiti delo. Vendar ga je le dobil v neki tovarni v Chicagu. Od leta 1932 do 1940 pa je poučeval na šoli za pridobivanje ameriškega državljanstva v Chicagu. Med zadnjo vojno je poučeval v šoli za vojne pilote in sicer radiotelegrafijo, v kateri se je poprej tudi sam izpopolnil.

Po zadnji vojni je Simon spet učiteljeval v highschool v mestu Coggon v državi Iowa in sicer do leta 1949, ko je moral zaradi bolezni oči pustiti šolo. Nato je delal v hotelu v Algoni, Illinois. Ko si je leta 1953 kupil hišo v Chicagu, se je preselil tja in bil zaposlen v hotelu Hilton vse do upokojitve leta 1964, ko je bil star 78 let.

Želja po vrnitvi v rodno deželo pa je bila vedno močnejša in leta 1971 se je res vrnil. Rojaku Simonu Trojarju želimo, da bi v domovini preživel še vrsto zdravih in zadovoljnih let!

Mila Šenk

Albert Švagelj — glasbenik

V majski številki smo se s kratko besedo poslovili od nekdanjega tajnika Slovenske izseljenske matice Alberta Švaglja, ki je umrl in bil pokopan 19. marca na ljubljanskih Žalah. Ker je bila majska številka že v tisku, smo se v poslovilni besedi le površno dotaknili njegovega življenja. Predvsem nismo omenili, da se je Albert Švagelj poklicno udejstvoval kot glasbenik. Iz Trsta, kjer je bil rojen, je kot 14-leten fantič prišel v Jugoslavijo. Ker ga je že v otroških letih privlačila glasba, se je v Vrščcu vpisal v vojno glasbeno šolo, v oddelek za rog in violino in jo tudi uspešno zaključil. Kot glasbenik se je zatem zaposlil v opernem orkestru v Novem Sadu. Po preselitvi v Ljubljano se je želel zaposliti pri ljubljanskem opernem orkestru. Ker pa ni bilo prostega delovnega mesta, in je le občasno nadomeščal katerega od godbenikov, se je zaposlil pri železnici.

Med okupacijo so ga Italijani v Ljubljani zaprli in zatem internirali v koncentracijskem taborišču na Rabu. Ob kapitulaciji Italije se je pridružil partizanom. V bojih pri Trški gori je bil hudo ranjen v nogo.

Prva povojna leta je kot predstavnik Jugoslovanskega rdečega križa vodil zbirno bazo v Mekinjah pri Kamniku, kjer so se zbirali vojni begunci in sirote. Tam so našle začasno bivališče tudi številne izseljenske družine, ki so se po vojni vrnile v domovino. Kasneje je Švagelj kot predstavnik Jugoslovanskega rdečega križa vodil bazo za vojne sirote v Trstu do razdelitve tržaškega ozemlja na cono A in B. Leta 1952 pa je postal tajnik Slovenske izseljenske matice in je vodil tajniške posle do upokojitve leta 1964.

Kot glasbenik je bil močno navezan na Partizanski invalidski pevski zbor, kjer je prepeval vrsto let. Čeprav je bil polno zaposlen, čeprav je bil invalid, ni zamudil nobene pevske vaje, nobenega nastopa, ker mu je glasba bila nadvse draga. Rad se je spominjal na ta leta še kasneje po upokojitvi, ko ga je vse bolj osamljala in trgala od vsega dolgotrajna bolezen.

Uredništvo

Mama Groser iz Fontane

Letos 17. marca je praznovala svoj 86. rojstni dan v Fontani Jerica Groserjeva. Naslednji dan, 18. marca, v nedeljo, je imelo društvo št. 569 SNPJ v slovenski dvorani društveno sejo. Po seji smo imeli družabno zabavo ob rojstnem dnevu Jerice Groserjeve, ki ima v krogu društvenih članov veliko prijateljev. Te si je pridobila vsa dolga leta med našimi v Fontani pa tudi iz drugih krajev. Vsi so ji toplo voščili še mnogo zdravih let in ji za rojstni dan zapeli prigodno pesem.

Tukaj v Fontani jo vsi kličemo »mama Groser« in radi jo imamo.

Mama Groser ima pet otrok. Vsi so v dobrih službah in so v splošnem zelo spoštovani od vseh, ki jih poznajo. Njen sin Frank je glavni tajnik SNPJ v Chicagu. Hčerka Mary je poročena z Rihardom T. Hougenom, ki je ravnatelj in instruktor na velikem Collegeu v Berea, država Kentucky, že blizu štirideset let. Izdal je že dve kuharski knjigi s kuharskimi nasveti in recepti iz mnogih dežel. Za kuharske knjige prejema številna naročila od obiskovalcev in gostov, ki prihajajo na kosilo v tamkajšnjo veliko restavracijo, kjer lahko pripravijo po tisoč in več obrokov dnevno. Ta College je znan po vsej Ameriki in tudi drugod. Sin Jack je pri svojem zetu v Mount Horeb, Wis. Ta ima tam veliko farmo z mlekarno.

Luke je upravitelj slovenske dvorane v Waukeganu, Ill. Najmlajša hčerka Ann je omožena z Michaelom Kumerjem. V Pittsburghu, Penns., imata znano trgovino. Michael je tudi glavni odbornik pri SNPJ v Chicagu, kjer je predsednik nadzornega odbora. Vsi so dobro preskrbljeni in spoštovani in mama Groser je upravičeno ponosna na svoje otroke, kakor tudi otroci na svojo mamo.

Jerica Groser se je rodila 17. marca 1887 v Čabračah, fara Poljane. Leta 1907 je prišla v Ameriko v Rock Springs, Wyoming. Že po nekaj mesecih se je omožila z Jackom Tavčarjem. Naselila sta se v Superior, Wyoming. Jack je delal v rudniku, kjer se je smrtno ponesrečil in zapustil mlado ženo z dvema majhnima otrokoma: Jackom in Mary.

V tistih časih je bilo zelo slabo za vdove rudarjev, saj niso dobile od lastnikov rudnikov, če se je mož smrtno ponesrečil, nobene zavarovalnine ali posmrtnine. Jerica je morala s pranjem preživljati sebe in svoja otroka. To je bil res težko prislužen vsakdanji kruh. Leta 1911 se je ponovno omožila z Luko Groserjem. V tem zakonu so se rodili še trije otroci, tako jih je bilo skupaj pet, vsi rojeni na Superior Wyoming.

Mama Groser in Elisabeth Fortuna

Luka Groser je bil naprednjak. Zelo si je prizadeval, da bi čim več zaslužil za svojo številno družino. Leta 1916 so se Groserjevi preselili v Livingstones, naslednje leto pa so se ponovno selili, zdaj v Nakomis, Illinois. V okolici tega kraja je bilo več rudnikov. Luka Groser je dobil delo pri Peabody št. 10 v naselbini Wenonah, ki je bila dve milji severno od Nakomisa. To je bila prijazna slovenska vas, kjer smo se Slovenci ob nedeljah sestajali in skupaj zabavali. Med tednom so bili možje na delu v rudniku, žene smo pa doma delale. Slovenci so bili zelo aktivni. Ustanovili so društvo SNPJ in druga društva. Društvo št. 209 SNPJ še danes deluje v Nakomisu. Kmalu po prihodu v Nakomis je bil Luka Groser izvoljen za predsednika in je ostal na tem položaju vse dokler se niso leta 1927 preselili v Chicago.

S ponosom je danes mama Groser že 59 let članica Jednote, kjer je njen sin Frank Groser že več let glavni tajnik. V SNPJ je včlanjena vsa Groserjeva družina.

Luka in Jerica Groser sta prišla iz Chicaga v Fontano leta 1952 zaradi zdravja. Tu v Kaliforniji si je Luka Groser za nekaj let podaljšal življenje. Umrl je v Fontani leta 1955. Mama Groser uživa danes svoja zlata leta med nami v Fontani, kjer živi s svojo mladostno prijateljico Elizabeth Fortuna. Zdaj sta skupaj že sedem let.

Mami Groser želimo vsi prijatelji še mnogo zdravih, zadovoljnih let med nami v sončni Kaliforniji.

Elizabeth Fortuna

Belgija

Prvi maj z Zvoki rodnega kraja

Jugoslovani v Bruslju smo letos prvi maj prijetno praznovali s koncertom domačih pesmi in glasbe, ki nam jih je pripravila skupina jugoslovanskih umetnikov. S sodelovanjem Zveze sindikatov Jugoslavije in RTV Zagreb je bila spet organizirana turneja skupine pod popularnim naslovom Zvoki rodnega kraja, ki je obiskala razne dežele in kraje v Evropi, kjer delajo jugoslovanski rojaki. Zapeli in zaigrali so nam narodne in moderne pesmi in glasbo. Tudi humoristi so dodali svoje in tako nam je prvomajski praznik v Bruslju prav prijetno minil.

Zvestoba do groba

Zadnji ustanovni član društva sv. Barbare v Eisdnu Anton Klavžar je 3. maja umrl v bolnišnici v Genku. Rojen je bil l. 1905 v Dobravi, umrl pa je zaradi silikoze. Pokopali smo ga 5. maja. Na zadnji poti so ga v velikem številu spremili rojaki in prijatelji tudi drugih narodnosti. Pokojnega Antona in njegovo gostoljubno družino je vsakdo poznal in cenil. Ko je v oktobru pred tremi leti praznoval 65-letnico, sta s soprogo povabila veliko prijateljev in znancev. Njegova soproga si je zelo prizadevala, da bi ji pogostitev za ta družinski praznik uspela. Že prejšnji dan pozno v večer je vse pripravila. Ko je bilo pripravljeno, je utrujena sedla in rekla: »Zdaj je vse pripravljeno.« Sedla je, da si spočije, a vstala ni več. Njeno dobro prizadevno srce se je za vselej ustavilo. To je Antona hudo potrlo. Od takrat je počasi, a stalno hiral.

Pokojni Anton je bil 3. maja 1929 soustanovitelj društva sv. Barbare v Eisdnu. Dolga leta je bil odbornik, član društva pa celih 44 let. Zelo si je prizadeval za društveno zastavo, za katero je nabral največ prispevkov in tudi sam veliko priložil. Pri organizaciji velikih društvenih prireditev je vedno z vso vnemo sodeloval in to ne le sam, temveč tudi žena in hčerka. Vsi so sodelovali in se zelo trudili tako na odru pri deklamacijah, petju in igrah kakor tudi pri ostalem delu v dvorani. Tudi pri žalostnih dogodkih je bil Anton vedno navzoč. Vsakega umrlega rojaka je pospremil k zadnjemu počitku. Bil je tudi soustanovitelj društva za samopomoč, ki je bilo v tistem času zares zelo potrebno. Za delo pri društvu je žrtvoval ves prosti čas. Naj bo v tem zgled mladim.

Prijatelju Antonu smo globoko hvaležni za vse njegovo neumorno delo pri vodstvu društva in za njegovo zvestobo. Naj v miru počiva!

Njegovim hčerkam z družinami in ostalim svojcem naše iskreno sožalje! Vsi, ki smo ga poznali, ga bomo ohranili v hvaležnem spominu.

Jean Smrke, Eisden

Francija

Društvo Jadran žaluje

Dne 4. maja nas je vse zelo pretresla vest o smrti Mari Zdravičeve. Komaj 33 let stara je žrtvovala svoje življenje svoji tako težko pričakovani prvorojenki, hčerkici Tanji, ki je imela ob materini smrti komaj pet dni. Zdravičeva Jože in Mari sta neumorna sodelavca našega društva. Jože je dolgoletni odbornik in zdaj odlični tajnik našega društva Jadran, oba z ženo sta bila člana našega pevskega zbora. In Mari, čeprav po poreklu Francozinja, je zelo cenila delo svojega moža in rada pomagala pri prireditvah našega društva. Za vse to njeno delo se ji društvo lepo zahvaljuje in nam bo ostala v trajnem spominu. Mala hčerkica Tanja nas bo spominjala na svojo mamico, ki je ne bo nikoli poznala in ne občutila njene tople ljubezni. V srcih vseh nas, ki smo poznali in cenili njeno mater, bo ohranjena topla ljubezen za njeno malo deklico.

V nedeljo 6. maja je naš pevski zbor Jadran zapel ob njenem odprtem grobu, ki ga je nato visoko zasulo cvetje. S pretresljivo besedo sta se od pokojne poslovila francoski in slovenski duhovnik. Pogreba se je udeležil tudi generalni konzul Anton Lah iz Strasborga.

Deset dni kasneje smo spet spremili na zadnji poti našega društvenega člana in zvestega naročnika Rodne grude Stanka Ruglja, ki se je smrtno ponesrečil pri sežiganju suhe trave. Podlegel je opeklinam v starosti 75 let. Z besedo in pesmijo so se člani društva Jadran poslovili od njega in mu položili venec na grob. Naj bo obema lahka zemlja, v kateri počivata. Hudo prizadetim družinam izrekamo naše srčno sožalje!

Anton Škruba, Merlebach

Holandija

Gostovanje

Znani Komorni moški pevski zbor iz Celja je dne 8. aprila z lepim uspehom gostoval v Schinveldu v Holandiji. Na koncertu se je zbralo blizu sedemsto obiskovalcev, med katerimi so bili tudi številni slovenski izseljenci. Na enotedenski turneji so celjski pevci obiskali in nastopili v treh deželah: v Belgiji, Holandiji in Nemčiji.

Športni uspeh

Rojak Martin Poglajen iz Heerlena je postal dvakratni nacionalni prvak v judu in prejel zlato medaljo od Ustanove za pospeševanje športnih dejavnosti iz Limburga. K lepemu uspehu je prejel številne čestitke.

ZDA

Pozdravljeni Jednotarji!

Konec junija letos bomo pozdravili na domačih tleh veliko skupino članov Slovenske podporne jednote, ki bodo štirinajst dni preživeli med nami. V skupini, ki bo pripotovala iz Clevelanda in Pittsburgha, bodo poleg ostalih izletnikov nagrajenci, ki so zmagali v lanski nagradni kampanji pri pridobivanju novih članov ob zlatem jubileju Jednotine mladinske revije The Voice of Youth.

Izletnike bosta vodila ugledna Jednotarja glavni tajnik SNPJ Frank Groser in drugi podpredsednik John Fabec. Izletniki se bodo udeležili tudi izseljenskega piknika v Škofji Loki 4. julija ter potovali po slovenskih krajih. Pozdravljeni na domačih tleh!

Mladinska konferenca SNPJ

Na izletniškem centru SNPJ v Ennon Valley, Pa., bo 16. in 17. junija konferenca SNPJ namenjena odrasli mladini od

Klub slovenskih upokojencev v Detroitu je pred nedavnim slavil petnajstletnico. Na slovesnosti so izročili spominsko plaketo dosedanjemu predsedniku in ustanovitelju kluba Rudiju Potočniku

16. do 30. leta. Društva, ki imajo manj kot 275 članov, bodo na konferenco poslali po enega kandidata, društva z manj kot 500 člani dva kandidata, društva s 700 in več odraslimi člani pa bodo upravičena do štirih kandidatov.
Na konferenci bodo mladi razpravljali, kako naj bi poživili razne mladinske aktivnosti na športnem in kulturnem področju.

Konvencija Slovenske ženske zveze

V dnevih od 20. do 24. maja je bila v Chicagu, kjer je glavni sedež Zveze, 16. konvencija te velike slovenske ženske organizacije v ZDA, ki obstoja že od leta 1926 in ima nad devetdeset podružnic v petnajstih ameriških državah.

Naša dolgoletna naročnica in zastopnica Jennie Troha iz Barbertona, Ohio, skupaj s hčerko Agnes in zetom Edijem. Fotografija je bila posneta 3. junija lani na poroki Jenniejinega vnuka Ronalda.

R. Novak bo nadomestil Turka

Predsednik mestnega sveta 23. varde na St. Clairu v Clevelandu rojak Edmund J. Turk je bil imenovan za člana vladnega kabineta države Ohio. V torek 10. aprila je bil v Columbusu slovesno ustoličen in zaprisežen v prisotnosti številnih slovenskih rojakov. E. J. Turk je zdaj edini član kabineta guvernerja države Ohio J. J. Gilligana iz Clevelanda. V Clevelandu ga bo na njegovem prejšnjem mestu kot predstavnika 23. varde v mestnem svetu, verjetno nadomestil rojak R. Novak.

Fanny in Jennie sta se poslovili

Kadar moramo spregovoriti o dragih prijateljih, ki so se nepričakovano za vselej poslovili, nam težko steče beseda. Tako sta nedavno odšli spet dve rojakinji, obe zvesti prijateljici Rodne grude, dve zavedni ameriški Slovenki, ki sta sicer živeli v Ameriki daleč narazen.
Fanny Stroy iz West Allisa v državi Wisconsin, je bila vrsto let ena naših najbolj prizadevnih zastopnic za Rodno grudo in koledar. Bila je pridna kot mravlja. Bila je tajnica kluba upokojencev v West Allisu. Njena poročila smo večkrat brali v Prosveti. Zadnje, kjer poroča o kartni zabavi kluba upokojencev, je bilo objavljeno letos 23. aprila. Pred leti smo se ob njunem obisku s Fanny in njenim možem Valentinom osebno spoznali. Za letos sta obljubila, da spet prideta. K velikonočnim voščilom je pripisala Fanny: Letos 25. junija se spet vidimo! A žal se ne bomo nikoli več. Rojaki iz Milwaukee, ki so prišli s prvo skupino izletnikov na Kmečko ohcet, so nam povedali žalostno novico, da je Fanny sredi dela nenadoma omahnila in umrla.
Jennie Marinšek iz Gallupa, New Mexico je bila naročnica Rodne grude vse od začetka njenega izhajanja. Oba s soprogom sta bila med najbolj dejavnimi društvenimi delavci v Gallupu. V majski Rodni grudi smo objavili njeno pismo, v katerem piše o dveh zlatih jubilejih, ki jih je doživela v prvih mesecih letošnjega leta: 50-letnico članstva pri Slovenski narodni podporni jednoti in 50-letnico skupnega življenja s soprogom Valentinom, ki je bil soustanovitelj društva SNPJ št. 120 in je njegov član že polnih 63 let. Jennie je bila zelo zavedna slovenska žena. Pri Marinškovih — v njunem domu je bila l. 1927 ustanovljena Slovenska svobodomiselna podporna zveza, katere člana sta bila dolgo vrsto let, zatem pa je bila Jennie dolga leta od l. 1927 tajnica društva 120 SNPJ. Za dvojni zlati jubilej so pripravili Marinškovi otroci — trije sinovi, dve hčerki ter vnuki in pravnuki — in ostali domači lepo slavje, ki je nadvse razveselilo »zlate« starše. »Ponosna sem,« je zapisala Jennie v Prosveti z 11. aprila letos, »da je kar 23 članov naše družine v Jednotinih vrstah.« Tri dni kasneje, 14. aprila, pa je Jennie umrla, najbrž na posledicah srčne bolezni, saj je lani prebolela hud srčni napad.
Tako sta odšli dve zavedni ameriški Slovenki, dve dragi prijateljici Rodne grude! Naj jima bo lahka zemlja na tujem, mi ju bomo ohranili v častnem spominu. Njunima soprogoma in ostalim svojcem iskreno sožalje!

Vital Vodušek

V San Franciscu v Kaliforniji je 28. maja umrl župnik tamkajšnje slovensko-hrvaške župnije Vital Vodušek. Tako je po dveh mesecih odšel za svojim dragim prijateljem in varovancem pokojnim starosto slovenskih duhovnikov, upokojenim župnikom Jurijem M. Trunkom, ki je umrl v njegovem župnišču 11. marca letos star 102 leti.
Pokojni Vital Vodušek je bil po rodu Ljubljančan. Med našimi ameriškimi rojaki je živel sedemintrideset let. V decembru l. 1942 se je kot delegat KSKJ, podružnice štev. 236, udeležil prvega Slovenskega narodnega kongresa, ki je zasedal v Clevelandu. Zdaj je bil že delj časa hudo bolan in znanci so mu svetovali, da bi šel na zdravljenje, a hotel je na vsak način do konca ostati ob svojem starem prijatelju Juriju M. Trunku. In ostal je. Zdaj pa je odšel za njim in počivala bosta skupaj v isti zemlji, ki je tolikim našim ljudem dajala in še daje kruha in žal premnogim tudi tisti tihi kotiček za poslednji dom. Naj župnik Vital mirno počiva ob strani prijatelja, kateremu je ostal zvest do zadnjega!

»Pomladno veselje« Pri Zarji

Znano je, da so Zarjani iz Clevelanda iznajdljivi in veseli ljudje. To so spet dokazali na prireditvi v soboto 31. marca v Slovenskem delavskem domu na Reherjevi cesti, ki so jo imenovali »Pomladno veselje.« Obiskovalcev je bilo veliko, predvsem mladine. Posebej je bila vsem všeč glasbena skica namenjena našim zalim Katrcam, Mojcam, Ančkam, Rezkam, Pepcam in drugim. Glasbeni prizor, sestavljen iz šestih popularnih slovenskih pesmi, sta si zamislila in priredila Josephine in Andy Turkman. Andy Turkman, predsednik pevskega zbora Zarje je tudi v angleščini tolmačil vsebino posameznih pesmi.

Čeprav je pevcev malo, so odlični

Dne 14. aprila je imel v Clevelandu koncert pevski zbor Slovan iz Euclida. Program je obsegal skoraj izključno slovenske narodne pesmi, ki vedno pritegnejo poslušalce. Včasih je Slovanova pesem glasneje zvenela, saj je v zboru pelo kar štirideset pevcev. Danes jih je le šestnajst, a kakor pravi v Prosveti dopisnik Frank Česen, so se pevci pod skrbno roko dirigenta Franka Vautarja res postavili: Njihova zvočnost je bila odlično poudarjena, ubranost lepa, interpretacija živa in pestra.

Ameriška bratska zveza ob 75-letnem jubileju

Letos 18. julija praznuje druga slovenska osrednja podporna organizacija v ZDA, Ameriška bratska zveza 75-letnico. Ustanovili so jo naši delavci in jo prvotno imenovali Jugoslovanska katoliška jednota. Leta 1940 pa so jo preimenovali v Ameriško bratsko zvezo. Njeni ustanovitelji in člani so ji zapisali v delovni program, da naj nudi članstvu raznovrstna zavarovanja in ga spodbuja, da goji med seboj bratstvo in je državljansko zavedno, podpira pa tudi organizirano delavstvo v ZDA. Pred petimi leti, ob sedemdesetletnici, je štela ta organizacija nad šestindvajset tisoč članov vključenih

v 148 društev, razsejanih po dvajsetih ameriških državah.

Lani v dneh od 14. do 16. avgusta je imela ABZ svojo 24. redno konvencijo v Pittsburghu, Pennsylvanija, kjer je bilo sprejetih več sklepov v zvezi s spremembo društvenih pravil. V zveznem glasilu New Eri (Novi dobi) na strani, ki je namenjena slovenski sekciji tega glasila, objavlja 10. maja Anton Okolish iz Barbertona zanimiv »Komentar glede konvenčnih zaključkov«. Avtor omenja, da piše zato, ker zelo dolgi konvenčni zapisnik v glasilu najbrž ne bo objavljen tudi v slovenskem jeziku, zato se mu zdi potrebno, da kratko poroča o nekaterih glavnih spremembah in dodatkih k društvenim pravilom za tiste člane, ki berejo le slovensko.

Da bi znižali prevelike upravne stroške, so nekdanje število glavnih odbornikov od 35 zmanjšali za polovico. Po sklepu zadnje konvencije bo odslej na leto le ena seja glavnega odbora, pri čemer bodo, kakor so izračunali, v teku prihodnjih štirih let, do naslednje konvencije, prihranili čez dvajset tisoč dolarjev. Omejili so izhajanje zvezinega glasila, ki je odslej mesečnik. Odpravili so tudi glavni porotni odbor. Eventualne spore med članstvom bo reševal v prihodnje odbor direktorjev, ki ga sestavljajo: glavni predsednik in oba podpredsednika zveze, vrhovni zdravnik in člani glavnega odbora. Iz zapisnika je sicer razvidno, da so zvezini skladi v dobrem stanju, ker pa je med predzadnjo in zadnjo konvencijo število članstva upadlo, je bilo treba najeti sposobne agente za pridobivanje novih članov. Uspeh teh plačanih organizatorjev pa bo seveda viden šele po nekaj letih.

Posebej se je pisec ustavil tudi pri določilu prejšnjih konvencij, da mora zvezino glasilo imeti tudi svojo slovensko stran. Tega zadnja konvencija nič ne omenja. ‚Ali je na to pozabila?' vprašuje avtor. Pač pa je določila, da je pri ABZ angleščina uradni jezik.

Odbor direktorjev naj pojasni, kako bo v bodoče glede slovenskega tiska v našem glasilu? Pri tem je treba poudariti, da so ABZ ustanovili ameriški Slovenci in da je še zdaj splošno znana kot slovenska podporna organizacija, ne glede na to, kakšen uradni jezik ima. Iz primkov delegatov na lanski konvenciji je razvidno, da so z majhnimi izjemami vsi sinovi in hčere slovenskih staršev. Starejše narodno zavedne člane pa zanima, ali sta tudi glavni tajnik in glavni blagajnik, ki nista bila izvoljena od konvencije temveč le nameščena, tudi slovenskega rodu in če nista, zakaj niso za ta mesta našli ljudi našega porekla.

Lanski konvenciji je poslal iz Slovenije, kamor se je za stalno vrnil, pozdrave in želje nekdanji dolgoletni vidni društvenik Janko Rogelj. V svojem pismu je naglasil, da naj bi pri ABZ ponovno bolj zaživelo bratstvo, ki je bilo nekoč temelj te slovenske organizacije. Konvencija je bratu Roglju izrekla pohvalo za dolgoletno zvesto delo, saj je bil pri ABZ glavni predsednik in zatem do zadnje konvencije predsednik finančnega odbora in zgodovinar organizacije.

Folklorna skupina Slovenskega društva Vancouver med nastopom

Kanada

Spomin na Henčkove fante v Hamiltonu

Lani septembra in oktobra nas je tukaj obiskal Henčkov ansambel iz Slovenije in nam prinesel topel pozdrav domovine. S prijetno glasbo so marsikomu ogreli noge in srce, saj je čisto nekaj drugega, če pride kdo od doma. V Hamiltonu so Henčkovi fantje dvakrat nastopili. Drugič so se jim pridružili še Vandrovčki iz Toronta. Cerkvena dvorana je bila polna do zadnjega kotička. Opazili pa smo razliko pri napovedovanju. Manjkala je Izseljenska matica. Po tem gostovanju so Henčkovi fantje pri nas prenočili. Najprej smo seveda posedeli in malo prigriznili, potem se je pa vsem prilegel počitek. Zjutraj pa so bili hitro pokonci, ko sta se naša Johny in Deni oglasiła s svojo muziko. Kot vojaki so hitro vstali. Henčkovim fantom se iz srca zahvaljujemo za njihovo gostovanje in želimo mnogo uspehov v bodoče. Hvala tudi mojim prijateljicam iz Hamiltona, ki so pri nas doma priskočile za pomoč. Prilagamo slike, da bodo še drugi videli, kako smo se imeli. Vsem Slovencem po svetu lep pozdrav. Ponosna sva, da sva Slovenca.

Janez in Lojzka Saje
Hamilton

Ansambel Henček se poslavlja od Sajetovih v Hamiltonu

Henčkov ansambel na prigrizku pri Sajetovih

Hamiltonska dekleta ob Henčkovem obisku

Naša »mala Slovenija« v Vancouvru

V Slovenskem domu smo imeli 21. januarja redni letni občni zbor. Dosedanji predsednik našega društva Lojze Majcen je letos odstopil, da bo imel več časa za svojo družino. Lojze Majcen je pridno delal pri društvu polna štiri leta kot predsednik. Za zasluženo priznanje ga je občni zbor imenoval za častnega člana. V novem odboru pa so: predsednik Janez Skerbinek, ki dela v odboru že od ustanovitve društva, to je 15 let. Pred štirimi leti je bil že predsednik in zdaj je bil ponovno izvoljen. Podpredsednik je Fred Pavlič, blagajničarka Eva Fidel, tajnik Daniel Daničič. Nadalje so bili izvoljeni odborniki v nadzorni odbor, odbor za kulturne prireditve, gradbeni odbor in ženski krožek. Ženski krožek sestavljajo štiri prizadevne članice, ki so odgovorne za kuhinjo ob prireditvah. Moramo jih pohvaliti.

Dne 17. februarja smo se zavrteli na maškeradnem plesu, dne 3. marca smo pa imeli družinski ples. Slednji je bil posebno številno obiskan, saj so na njem lahko plesali vsi, brez razlike v letih. Sicer pa pravila našega društva prepovedujejo otrokom izpod 16 let udeležbo na plesnih zabavah. Plesne prireditve smo imeli še 24. marca in še eno v aprilu. Najmlajšim smo pripravili zabavo za velikonočne praznike in seveda ni šlo brez daril. Dne 12. maja smo imeli slavje za Dan mater in otrok. S tem smo prireditve našega društva za prvo letošnje polletje zaključili. Čez poletje se bomo preselili v naravo. Prirejali bomo piknike. Koliko jih bo, ne morem povedati. Odvisno je pač tudi od tega kako bo »visoko nad oblaki«. Septembra bomo pa spet nadaljevali z rednimi plesnimi zabavami.

Prireditve bomo obogatili tudi s kulturnimi programi. Kulturni program za našo jesensko vinsko trgatev bomo prepustili kar našim starim kulturnim delavcem, ki se na to dobro razumejo. Frida Nočeva za folkloro ter Karli Črepnjak, ki tako zaigra, da zaplešejo stari in mladi. Po vinski trgatvi bomo imeli kmalu božično zabavo za naš mlad in star naraščaj. Zatem pa sledi spet silvestrovanje. Povedati moram, da imamo v Vancouvru tudi dve pionirski nogometni moštvi, šahovski klub, kegljaško ligo in ob sobotah slovensko šolo. Ta šola je namenjena mladim in starejšim, ki se žele izpopolniti v znanju slovenskega jezika. Na kratko zaključujem: kakor vidite, imamo tukaj v Vancouvru svojo malo Slovenijo, na katero smo vsi zelo ponosni. Tukaj nas ni posebno veliko Slovencev, a kolikor nas je, dobro mislimo in si pridno prizadevamo, da ohranimo našo slovensko tradicijo in naš slovenski jezik.

Daniel Daničič, Vancouver, B.C.

Bert Pribac

Sanjam o domači vasi

Mnoge noči sanjam o domačem kraju
in se zbudim sredi noči z žalostjo v očeh.
Mnoge noči hodim po davnih stezah
in se pogovarjam s prijatelji,
ki še nosijo obraze iz otroških let,
a morda že spijo v senci cipres.

Steze in krovi, potoki in travne dobrave,
domači ljudje vabijo človeka iz daljav,
kot vabi vesoljnika odsev zemeljskih dalj —
in pesmi, ki uglasijo strune srca,
mu povejo, da je med svojimi doma.

Mnoge noči sanjam, da grem za plugom
med svežimi brazdami, kjer skačejo vrani
v toplem soncu; da v nedeljah
se potepamo v skritih brežinah
in popevamo prijatelji pod murvo
na sredi vasi; in se pogovarjam pozno v noč
o krajih, ki so zdaj moj resnični dom.

Pesem je iz zbirke, ki je pod naslovom: V kljunu golobice (Pesmi izseljenca in potepuha) nedavno izšla v Canberri v Avstraliji. Kakor sodimo iz vsebine pesmi, je avtor Bert Pribac doma iz slovenske Istre. Prvo pesniško zbirko je izdal že pred desetimi leti pod naslovom Bronasti tolkač in je bila to prva slovenska knjiga, ki je izšla v Avstraliji.

Branko Rudolf: IZ AVSTRALSKIH PESMI

Ponočni razgovor

Ponoči sem tipkal, v sobi motela
v mestu Adelaide.
Moj tovariš je spal — obzirno sem tipkal
(zadovoljen pomislil, stroj mi je posodila
prijazna Poljakinja
z lepimi očmi.)
Šum suhih udarcev se mi je zdel
kakor bučanje kril
nevidnih žuželk.
Pisal sem, pisal poročilo o dogodkih, o pesmih,
o barvitih srečanjih...
Same črke so se mi zdele podobe žuželk,
nasilnih, črnih, z migetajočimi
nemarnimi nožicami.
Ampak, ko sem končal, sem se zavedel:
noč je prosojna — noč v kasnem poletju,
neizmerna noč, polna vidnosti in videnj —
(in sem se zavedal — četrt ure od tod
se valovi oceana zaganjajo v pesek —
mogočno, enakomerno.)
— — —
Tedaj sem stopil in se nenadoma znašel pred zrcalom.
Oni znotraj je rekel:
»Res nikoli nisi bil tu in nikoli več ne boš?
In odtod boš odšel na vse čase?
Ampak vedi, to je laž, laž, laž — neštetokrat si že bil tu
in povsod na tej Zemlji...
Saj so vsi ljudje po drobovju enaki —
žive celice povsod — in prah davnih prednikov
in tvoj prah, ko boš umrl — vse je bilo povsod, ne le v mislih,
tako gotovo kakor je danes ta noč prav čudno prozorna
v tem mestu Adelaide, samo, seveda, mogoče
tega ne razumeš zmeraj tako jasno
kakor danes — zdaj in tu.«
— — —
Tako je govorila moja lastna podoba v ogledalu,
pa ne vem, ali ni lagala.
In ako je govorila resnico — za vraga! —
kaj nam taka resnica pomeni?

Doma naj ostane, otrok!

Azra Kristančič
dipl. psiholog

Starši so pred odhodom v tujino pogosto pred velikim vprašanjem, vzeti otroke s seboj ali jih pustiti doma?

Vprašanje je odločitev, ki terja globoko premišljevanje in tehten premislek. Pri marsikaterih starših, ki ne poznajo dobro življenjskih pogojev, ki jih čakajo v drugi deželi in so v skrbeh, kako se bodo sami znašli, se pri tehtanju razlogov »za« ali »proti« le odločijo: »Otroci naj ostanejo doma!« Ko se po dolgem premišljevanju oddahnejo, se naslednje vprašanje, ki terja odgovor, vsili kar samo po sebi: »Kam dati za ta čas otroka, dokler ne ugotoviva, kako se bova znašla v novem okolju?« Lažjo odločitev imajo tisti starši, ki imajo možnost pustiti otroke pri starih starših ali tetah. Tisti, ki bližnjih sorodnikov nimajo, se odločajo drugače. Navadno iščejo tujo dobro družino, ki bi bila pripravljena njihovega otroka sprejeti k sebi, skrbeti in ga varovati za čas, dokler jih ni, oziroma — dokler se ne bodo znašli v novem okolju. To pa se ne zgodi prve mesece, ampak čez leto, dve ali celo več. Brezsrčnost?! Pomanjkanje ljubezni do otroka?! Neodgovornost staršev?! Verjetno ne! Marsikatere starše mogoče prav misel na otroka in njegovo bodočnost, seveda lepšo bodočnost, žene, da se odpravijo v svet. Toda, če ne bi bilo tega toda... Zagnani za lepšo bodočnostjo svojega otroka zanemarijo otrokovo sedanjost, njegove življenjske, zlasti čustvene potrebe, ki jih s tako lahkoto zanemarimo, ker se preprosto ne znamo vživeti v otrokovo doživljanje, njegovo psihično življenje. In prav od tega psihičnega, bolj kot od materialnega življenja, za katerim se pehajo starši, je odvisna otrokova bodočnost. Toda, do teh spoznanj nekateri starši pridejo pozno, drugi nikoli, tretji pa jih kar zanemarijo.

In otrok?

Še tako vroča prepričevanja otroka, da ga zapuščamo le za kratek čas, da se bomo prav kmalu vrnili ponj, in še bolj vroče obljube, kaj vse mu bomo prinesli, redko kateremu odpravi občutek negotovosti, ki se poraja ob tem, ko ga starši zapuščajo. Mogoče ga obljube, igrače ali kakšno drugo darilo začasno potolaži, toda s svojim odhodom zasadijo starši v otrokovi duševnosti seme negotovosti, ki se ga otrok znebi z veliko težavo, pogosto pa ga spremlja skoz vse življenje.

Tuja družina! Seveda je teta, pri kateri je otrok, zelo prijazna in skrbna. Saj se ji poleg tega, da ji starši plačujejo za nego in skrb njihovega otroka, otrok smili in mu skuša dajati tista čustva ljubezni, ki jih pač zmore kot ženska, ki ve, kaj je otrok in kakšne potrebe ima. In vendar še tako prijazna in ljubeča »teta« nikoli ne more v celoti zamenjati staršev, ki jih pet, šest ali sedemletni otrok še kako pogreša.

Toda, čas opravi svoje. Otrok je izredno elastičen, prilagodljiv in kaj kmalu bolj čustveno kot razumsko ugotovi, da je pač prepuščen neki teti in v bistvu sam sebi. Sčasoma ugotavlja, da ta teta ni niti tako napačna, saj mu včasih kupi kakšno igračo, poskrbi, da ima za jesti, se pogovarja z njim. Počasi, počasi se na to »novo mamo« ali »novega očeta« tudi čustveno naveže. In ko starši prebirajo pismo »tete«, ki jim sporoča, kako se je njihov sin ali hči lepo prilagodil, so prav zadovoljni in po pismu obljubljajo otroku, kaj vse mu bodo prinesli, ko pridejo nazaj, ker je tako priden. Res je. Otrok se je prilagodil, navidezno je umirjen, pomirjen z življenjem, kakršno pač je. In malo globlji pogled v psiho tega otroka? Odkril bi nam notranjo stisko, nenehni notranji konflikt in nihanje med ljubeznijo in odporom do staršev, ki so ga zapustili ter med ljubeznijo do »nove tete« oziroma rejnice. Ta čustvena dvosmernost ni brez posledic: ustvarja notranjo napetost pri otroku, stisko, ki se lahko kaže v različnih oblikah neprilagojenega ali neprimernega vedenja do različnih oblik nevrotskih reagiranj. Strokovnjaki ugotavljajo pretiran splošen nemir, grizenje nohtov, agresijo do vrstnikov ali odraslih itd.

Navadno je med vsemi temi oblikami neprilagojenega vedenja za starše najbolj vidno in najbolj boleče tisto vedenje, ki ga pri otroku opazijo, ko pridejo na obisk v domovino: namesto pričakovanega toplega srečanja s svojim otrokom se srečajo z malčkom, ki jih prav začudeno in hladno gleda ter nepremično stoji in »prenaša« poljube in objeme staršev. Težko je presoditi, za koga so takšna in podobna srečanja hujša: za starše ali za otroka. Neka mati iz Nemčije je pisala: »Še danes se zgrozim ob spominu na moje prvo srečanje s sinom po osemmesečni odsotnosti. V tistih dolgih osmih mesecih, ko sem bila z možem odsotna, sem prav fizično trpela od želje, da vidim svojega osemletnega otroka. Naposled sem to srečanje tudi obžalovala. Toda, nikoli ne bom pozabila tistega nemega, očitajočega sinovega pogleda, ko sem vsa solzna od sreče pritekla, da ga objamem in stisnem k sebi. Imela sem vtis, da se me je ustrašil, saj se je tako tiščal ženske, pri kateri sva ga za ta čas pustila. Moža sem uspela prepričati, da ga bova takoj po končanem šolskem letu (ko konča prvi razred) vzela s seboj. Nisem vzdržala in ne vzdržim več. Zato sem tudi možu jasno in glasno povedala: »Ali ga vzameva po končani šoli s seboj, ali pa se vrnem domov, pa čeprav greva narazen.« Še enega podobnega srečanja z otrokom ne bi prenesla...«

Tako je doživela naša rojakinja ponovno srečanje s sinom, z njegovim čustvenim odporom do staršev, ki so ga zaposlili in njegovim nemim in očitajočim vprašanjem. »Zakaj ste me zapustili?« Morda je bil ukrep te matere še ob pravem času? Morda je ločitev od staršev pustila že globoke posledice v otrokovi duševnosti.

Tri muce? Foto: V. Valenci

Dvoje domovin in jaz

Skozi leta nazaj, lahko bi rekla, vse od začetka obstoja naše Izseljenske matice, vse odkar se srečujemo in dopisujemo z vami, dragi rojaki po svetu, se srečujemo tudi z vašim problemom: dvoje domovin in jaz. »Domovina je ena, nam vsem dodeljena...« je zapisal naš veliki pesnik Župančič. A naši izseljeni ljudje imajo dvoje domovin, kar vsi in vsak po svoje bolj ali manj občutijo, pa naj bodo stari ali mladi, pa naj bodo na tujem desetletja ali le nekaj let, v deželah, ki so zelo daleč od nas in v deželah, ki so nam malo bližje.

Pred desetletji je šel na tuje mlad fant, šlo je na tuje mlado dekle in sta si tam daleč nekje z velikim trudom ustvarila vsak svoj dom. Dobila sta družini in prve korenine so pognale v tuji zemlji. Vse krepkeje so rasle in se z leti razraščale. A korenine doma na silo pretrgane, so tudi ostale žive, čeprav so sahnile, a ostale so žive. Te korenine so bile domači, ki so ostali: oče, mati, sestre, bratje. To je bil dom, čeprav morda hudo majhen in reven, morda domača jablana, morda potoček v dolini, morda le grob nekoga, ki si ga imel posebej rad. Vse to ali nekaj od tega je domovina hrepenenja, prepletena z domotožjem, so spomini, v katerih skozi leta izgine vse hudo in grenko in ostane samo lepo, in ki v svoji odmaknjenosti postaja vse še lepše, podobno nedosanjanim sanjam. Druga domovina pa je sedanjost v tujem svetu: je družina, dom, delo, prijatelji. Tako si razpet med dvoje domovin, kar postane včasih tudi zelo boleče.

Po osmih letih je pripeljal sin družino na obisk. Z lepim avtomobilom so se pripeljali. V majhnem kraju so se ob ozki ulici na hišah odpirala okna, ko je avto obstal pred neko hišo. Razveseljeni, ponosni starši so objeli sina, snaho, vnučko. O, koliko so si imeli povedati. A vnučka je molčala. »Zakaj je tako tiha, je bolna?« je zaskrbelo staro mamo. Sin pa ji je malo osramočen priznal, da mala ne zna slovensko. »Nisva kriva,« se je nerodno opravičeval: »Oba po ves dan delava in z našo Heidi se največ ukvarja gospodinja, ki je Nemka. »In razgovor potem ni bil več tako vesel, tako sproščen. Heidi je tiho sedela v kotu in se igrala z malo belo muco. Ko pa so odhajali, se je bilo dekletce naenkrat razživelo, babica pa je jokala.

Dvoje domovin in jaz...

Drobno pismo, napisano z otroško pisavo, je pritavalo v tujo deželo. Vse je bilo oguljeno, ko ga je končno dobila Helena. Dolgo ga je ogledovala. Ni si ga upala odpreti. Ko ga je končno odprla, je dolgo strmela v velike nerodne otroške črke: »Mamica, zakaj si name pozabila? Zakaj nič ne pišeš? V šolo že hodim, a pišem še slabo. Ko bom večji, bom pisal lepše. Piši mama, če me imaš še rada in pošlji teti kaj denarja zame.« To je Joško, sinko. Pet let je vmes, kar ga je zadnjikrat objela. Pet let in veliko se je medtem zgodilo. Trikrat je menjala službo. Preselila se je v drug kraj. Poročila se je in šestmesečnega Damjana ima. Možu ni nikoli nič povedala o Jošku. Kaj bi rekel, če bi zvedel. Joško... Gledala je velike, nerodne črke. Povaljano pismo, ki je moralo skozi veliko rok, da jo je našlo. »Piši mi mama, če me imaš še rada!!!« To ni le glas pozabljenega, zapuščenega sinka, to je glas domovine, ki mu ne ubežiš, kamorkoli greš, glas, ki prej ali slej pride za teboj!

Po petih desetletjih Amerike je prišel na obisk. Z objemi, solzami in rdečimi nageljni so ga sprejeli domači. S ponosom so mu pokazali novo hišo s širokimi okni, kaščo, kjer so uredili garažo, on pa je nestrpen stopil v gorco in srce mu je zatrepetalo, ko je zagledal ljubo staro domačo zidanico. Sklonil se je in poljubil stari prag ves razhojen od neštetih nog njegovega rodu. Potem je odkrival spomine preteklosti in postajal ves mehak ob njih. Ko se je čez dva meseca vrnil čez široko morje, je odnesel polno srce spominov s seboj. Vse to je potem razgrnil pred svojimi otroki ter vnuki in prijatelji v Ameriki. A bil je razočaran. Saj so ti spomini ganili le nekaj prijateljev in najmlajšo vnučko, vsi drugi pa ga skoraj niso utegnili poslušati. V njem pa je gorelo. Stari kraj je klical, klical. In odločil se je, da se vrne za vselej.

Vrnil se je, si uredil dom v domačem kraju. Našel stare in nove prijatelje. Tekel je čas. Prihajala so pisma, razglednice, fotografije od otrok in vnukov. Prinašala so pozdrave, klic druge domovine. In začutil je, da je ta enako globoko zakopana v njegovem srcu, kakor dežela, kjer je doma. Dvoje domovin in med njimi most, stkan iz srčne krvi... Nekoč nam je v nekem pismu neki rojak zapisal: »Tako sem hrepenel po domačem kraju in dolga leta računal, kako se bom na stara leta vrnil. In vrnil sem se. Lepo mi je doma. Ničesar mi ne manjka. Vsi so dobri, vsi so mi prijatelji. A če sem srečen, me ne vprašajte. Tam na drugem koncu sveta, kjer sem preživel štirideset let, je grob moje žene, matere mojih otrok. Tam so moji otroci, tam so moji vnuki. Vem, svoje življenje imajo in zadovoljni so, da sem jaz tukaj zadovoljen. A priznati moram, da zdaj, ko sem daleč od njih, vse bolj mislim nanje, vse večkrat sanjam o njih. Štirideset let življenja se ne da izbrisati. Vedno bolj čutim, da imam dve domovini. In sam sebi se zdim kot vrvohodec, ki hodi po ozki brvi med dvema bregovoma, med dvema deželama.«

Zares, včasih ni lahko.

Ina

Kosilo po prekmursko

Sirova juha (sirnica)
Pečene svinjske zarebrnice
Krpice z zeljem
Mlečne kumare v solati
Makova povitica

Sirova juha

Skuhamo primerno količino kostne juhe ali jo pripravimo iz jušnega koncentrata. Tri jajca stepemo in jim primešamo štiri žlice nastrganega parmezana ali drugega trdega sira in štiri žlice drobtin. Zmes med mešanjem počasi vlivamo med vrelo juho. Ko dobro prevre, juho odstavimo s štedilnika in pustimo, da stoji deset minut. Zatem ji dodamo drobno sesekljan zelen peteršilj ter z juho postrežemo.

Krpice z zeljem

Iz moke, dveh jajc in mlačne vode zamesimo rezančno testo. Ko malo počiva, ga razvaljamo na nožev rob debelo. Razvaljano testo pustimo, da se nekoliko osuši, nato pa ga razrežemo na tri do štiri cm velike krpice, katere med mešanjem, da se ne sprimejo, zakuhamo v osoljen krop. Kuhane odcedimo in zabelimo.

Glavico svežega zelja zrežemo na kocke in ga na maščobi, na kateri smo zarumenile nekaj drobno sesekljane čebule, dušimo. Med dušenjem ga solimo, pokapamo s kisom, popramo in po okusu malo osladkamo. Ko je zelje mehko mu primešamo zabeljene krpice.

Mlečne kumare v solati

Naribane kumare polijemo z mešanico kislega mleka in kisle smetane. Začinimo jih s soljo, sladko papriko in strtim česnom.

Makova povitica

Iz dveh jajc, štirih žlic sladkorne sipe, deset žlic smetane, vzahajanega kvasa, potrebne količine moke in mleka zamesimo rahlo kvašeno testo. Ko vzhaja, testo razvaljamo in ga potresemo s trideset dkg zmletega maka, posipamo povrh s četrt kg sladkorne sipe, nato pa nadev poškropimo s stopljenim maslom (dvajset dkg). Povitico zvijemo, jo damo v pekač in pustimo, da ponovno vzhaja. Zatem jo povrh namažemo s stepenim jajcem in spečemo v neprevroči pečici.

Onesnažena zemlja, kakor so jo videli karikaturisti vsega sveta

V mesecu maju je bila v Ljubljani odprta že tretja mednarodna razstava karikatur brez besed. Pripravilo jo je uredništvo lista »Pavliha«. Na njej se je predstavilo 146 karikaturistov iz 19 držav. Med njimi so bili zelo lepo zastopani domači, jugoslovanski avtorji in še posebej slovenski avtorji, ki so obenem tudi pobudniki zanimive razstave.

Značilno je, da je velik del karikatur uglašen na povsem določeno temo, čeprav so imeli avtorji pri izbiri snovi povsem proste roke. Karikaturisti iz najrazličnejših držav so namreč v svojih karikaturah upodobili onesnaženje planeta, na katerem živimo, onesnaženje naše Zemlje. Očitno je to problem, ki žuli skoraj vse civilizirane države. Zato na karikaturah mrgoli tovarniških dimnikov, ki zakrivajo sonce, naš planet se duši v avtomobilih, osamljen ribič zaman namaka svoj trnek v onesnaženo morje, pajek je okrog trnka spredel svojo mrežo. Čeh Milan Jansa je nostalgijo za staro podobo sveta izrazil tako, da je narisal steklenico, v katero je spravil staro kmečko vas s travnikom in z domačimi živalmi, z grabljicami in s kmečkim vozom. Karikaturisti v svojih risbah protestirajo proti vsem vrstam onesnaževanja našega okolja, proti dimu, ki lega nad naša mesta in proti porabništvu, ki sega v naša srca. Gre torej za humor s hudo grenkim priokusom.

J. K.

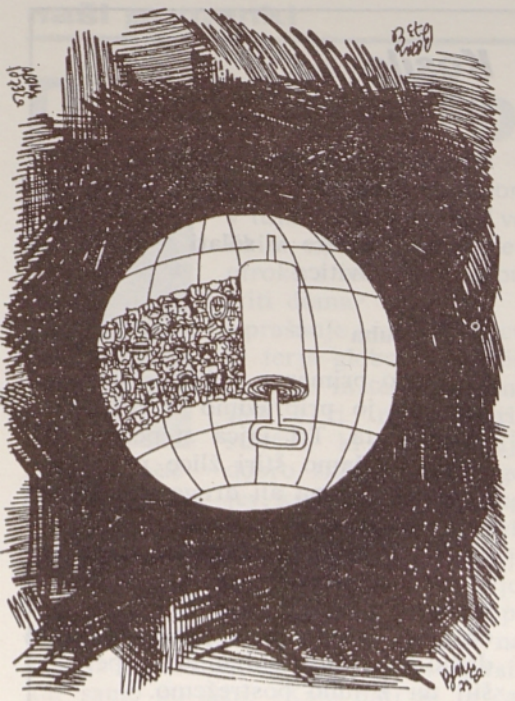

FRANCISCO BLANCO
KUBA

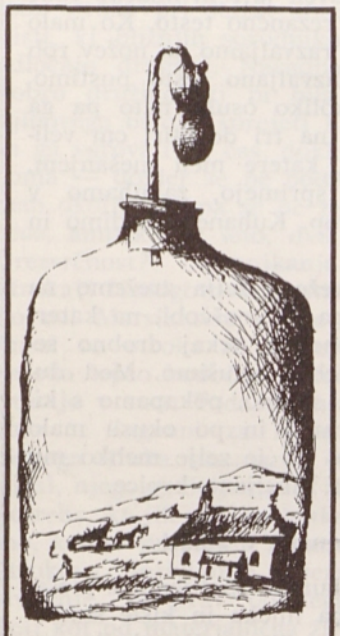

MILAN JANSA
ČEŠKOSLOVAŠKA

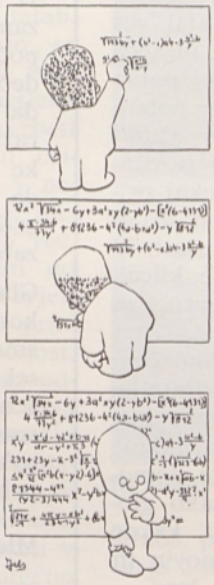

A. J. SMOLINSKI
ŠVICA

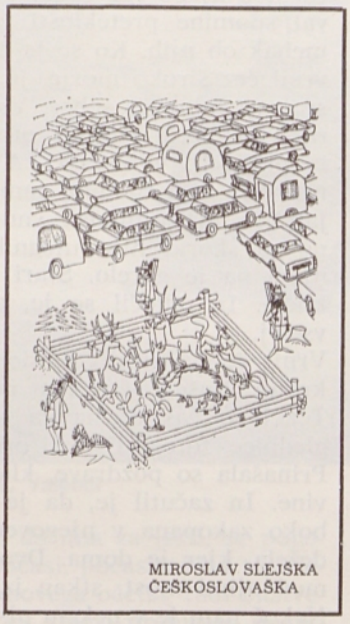

MIROSLAV SLEJŠKA
ČEŠKOSLOVAŠKA

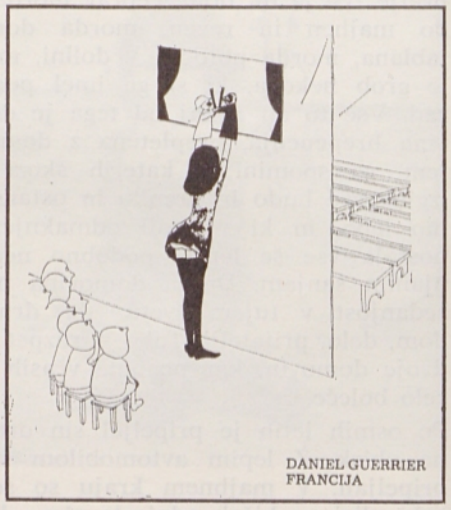

DANIEL GUERRIER
FRANCIJA

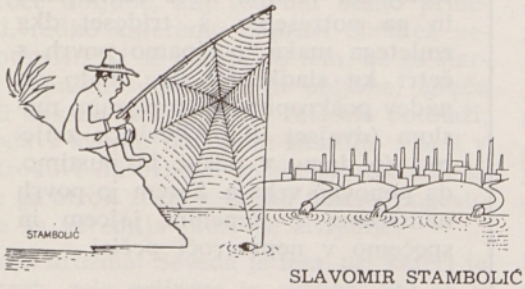

SLAVOMIR STAMBOLIĆ
JUGOSLAVIJA

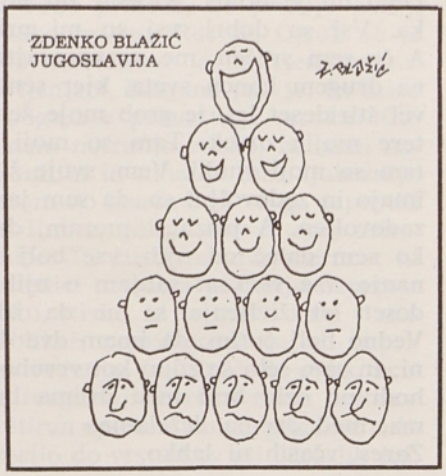

ZDENKO BLAŽIĆ
JUGOSLAVIJA

OLEG TESLER
SOVJETSKA ZVEZA

The interview with »woman of the year«

Josie Zakrajšek

Elected »Woman of the Year — 1973« by the Federation of Slovenian National Homes in Cleveland, Ohio, Josephine Zakrajšek anticipated my visit. As I headed for the interview I was aware of a vigorously energetic American woman who offered fifty years of care, aid and her knowledge to cultural, civic and political organizations.

»In 1941 you became a director of Slovenian National Home on St. Clair Avenue and in 1957 elected secretary,« I began. »How did you get along working with men only?«

»I often found myself in the middle of two factions but I maintained a balance and weathered the storms. The men needed me and elected me.«

Josephine Zakrajšek feels her greatest accomplishment was the redocoration of the auditorium during her time in office and her attentiveness in observing the proper installation of a new wooden floor. »Sure I raveled the men and their opinions but the work was done correctly« chuckled Josie.

Mrs. Zakrajšek left the secretary's office in 1963 when her husband became ill. The couple married in 1923 when the Slovenian National Home was being built and she remembered selling raffles for ten cents a brick.

At the present time, she is recording secretary of the Federation of Slovenian National Homes.

The brief interview ended but I didn't want to leave just yet. Josie Zakrajšek had a lifetime of vividly interesting encounters and I wanted her to talk: I settled back in the chair and encouraged her to reminisce and recall her activities following World War II.

»For 33 years I am national secretary of the Progressive Slovene Women of America and in 1944 the need for help to the devastated people of Slovenia became our primary concern. I was elected chairman of the Relief Committee and our women raised thousands of dollars and secured clothing, food, medicines and hospital equipment for distribution by Slovenia's Red Cross.

»The Progressive Slovene Women purchased an ambulance which was sent into the Vipava area thru SANS (Slovenski Ameriški Narodni Svet). At that time I was local treasurer of SANS. This organization was aiming for a better understanding of what the people of Slovenia were trying to attain. SANS also sent two jeep-type ambulances into Slovenia and secured funds for the Children's Hospital in Ljubljana. SANS purchased hospital elevators and X-ray equipment.

»In 1949 the Progressive Slovene Women organized a Book Campaign wherein educational, technical and agricultural books, reviews, magazines and pamphlets were sent to Slovenia's schools and university and at that time I was elected representative to the first Children's Week in Slovenia. It was my first visit and I found a war-torn and deprived people. They needed help.

»In 1952 the first American Slovenian tours to Slovenia were organized and the Progressive Slovene Women joined four tours. They gifted the newly formed Slovenska Izseljenska Matica of Ljubljana with a station wagon. Yugoslav customs demanded duty charges on the new automobile but Slov. Izseljenska Matica could not meet the duty fees. During that time I was in Ljubljana and invited to President Tito's reception. I asked him if such gifts could be accepted »duty free«. Within three days the tariff barriers were alleviated by the Yugoslav government.

»Our Progressive Slovene Women also raised funds for the building of the new Slovenski Kulturni Dom in Trieste.«

I was grateful for this reminiscent interview and as my sports car sped away from Josie Zakrajšek's »kozolec« decorated yard, I very well remembered riding in SIM's station wagon during the summer of 1953 and standing under the huge crystal chandelier in Trieste in the springtime of 1966.

Women's liberation has come a long way.

Jo Mišič

Letters to the Editor:

Dear Sirs:

Please accept my remittance of $ 5,00 to cover the renewal of my subscription to the »Rodna Gruda«. Although I'm not too versed in Slovenian language, I really enjoy the English Section, and the photographs of the beautiful scenes. My parents came from Polhov Gradec and I wonder if you have any availability to obtain a large photo (coloured if possible) of Polhov Gradec. A size that can be framed. Sincerely

Rosalie Sibenik
Waukegan, Ill., U.S.A.

We are planning to publish a picture of Polhov Gradec on our cover page in one of our next issues. So you will be able also to frame it. Thank you.

»Man of the Year — 1973« attorney Charles Ipavec is a Certificate holder of all nine Slovenian Homes —
Slovenian Labor Auditorium (Cleveland's west side)
West Park Slovenian Home
Club of West Side Slovene Lodges
Slovenian Society Home of Collinwood Inc. (Holmes Avenue)
Slovenian National Home (Newburg — East 80 St.)
Slovenian National Home (St. Clair Avenue)
Slovenian Society Home (Euclid, Ohio)
Slovenian Workmen's Home (Collinwood)
Slovenian National Home (Maple Heights, Ohio)
and legal counsel for the Federation of Slovenian National Homes.
At present he is administering legal advice to the West Park Slovenian Home and Club of West Side Slovene Lodges. He is also special counsel for Slovenian Workmen's Home in Collinwood.
Mr. Ipavec was born in Bač near Ilirska Bistrica and came to the U.S.A. at the age of six.

The Spring Concert of SNPJ Circle 77

Marie Pivik directed seven boys and ten girls in S.N.P.J Circle 77 juvenile chorus Mother's Day concert and operetta on Saturday evening, May 12, 1973. The West Park Slovenian National Home on Cleveland's west side is the chorus' domain.

The sub-teenagers, conditioned and encouraged by their parents, participate in Slovenian activities. Eloquent Bruna Beričič dedicated a Slovenian recitation to all mothers. Marge Peresutti and Ella Samanich members of the west side Triglav Singing Society appeared as guest singers. Mrs. Samanich is also the 1973 honoree for Club of West Side Slovene Lodges.

Vocalist Marie Pivik assumed the leadership of the newly formed singing circle three years ago and recently became secretary/manager of the West Park Slovenian auditorum. Her ideas and plans include more stepped-up cultural activities in the West Park area since networks of newly constructed freeways accessibly link all Cleveland's suburbs to the inner-city.

Many of the west side Slovenians forgot they have a beautiful Slovenian National Home on West 130th Street. The southwest suburbs of Parma, Fairview Park, North Olmsted, Brookpart, Brooklyn Heights, Rocky River, Bay Village, Westlake, Valley View, Seven Hills and Middleburg Heights have lured these Slovenians into the new residential locations while a dormant Slovenian National Home structure awaits its people's return.

Jo Mišič

Memorial Home To Be Built At Kumrovec

Many of our fellow-countrymen who travel up and down our country every summer decide to make a stop a Kumrovec, a little village situated near the River Sotla on the other side of the Slovene border. All of them want first of all to take a look around the house where Josip Broz Tito, the President of Yugoslavia, was born. This house has been converted into a simple but very nicely laid out museum. There are plenty of visitors to the village all the year round, ranging from school-children, who frequently come here on their May trips, to grown-up tourists and important statesmen staying in our country on an official visit. Among others, Richard Nixon, the President of the U.S.A, was shown round the house where Tito was born in Kumrovec, at his own request, while he was on an official visit to Yugoslavia for several days.

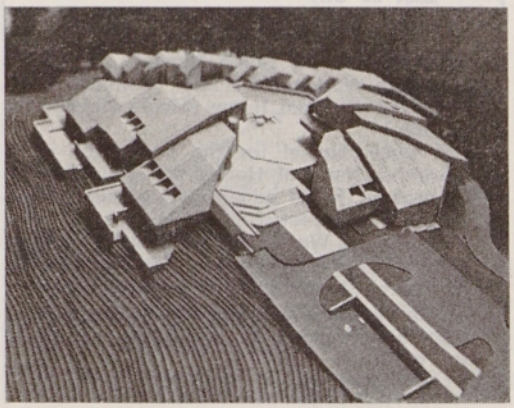

This year the Zagorje district in Croatia has been even more at the centre of attention as far as the Yugoslav public has been concerred. For it's exactly four hundred years now since the Rebel Peasant Army, led by Matija Gubec, was defeated here, not far away from Kumrovec, at Stubica. So there are obviously several good reasons for visiting this area.

The idea that the Memorial Home for the War Veterans and the Youth of Yugoslavia should be built in Kumrovec arose from a desire that this village should acquire a building suitable for longer stays and capable of providing the facilities needed for large-scale meetings. First initiative for this scheme came from Slovenia. The idea soon came to be accepted all over Yugoslavia. Last autumn an all-Yugoslavia Competition was held in which competitors had to submit preliminary plans for the construction of such a Home. The winning design tendered by two young Zagreb architects, Ivan Filipčič and Vrislav Šerbetič, was awarded first prize by the Expert Committee from out of the large number of designs submitted. In their scheme the building is developed around the top of a small hill, being suited both in shape and size to the latter. The building will be split up into two main parts, one for Remembrance-Study purposes and the other for Social-Recreation activities. A common transit area will link these two parts. Inside the Home there will be a library, a reading-room, a photo-documentary room, a cinema and a collection of sculptures, paintings, etc. The large lecture theatre with room for 300 will be used for seminars, for the projection of films, and for concerts and similar events. The recreation (hotel) part of the Home, with room for 130 guests in its well-equipped bedrooms and for 500 in its restaurant is designed so as to make visitors feel really comfortable.

The Memorial in Kumrovec is not intended to be just a museum. It should mainly exist as a place where young people from all parts of Yugoslavia can meet one another and get to know in this natural environment the history of the Yugoslav-Workers Movement. The young people will be able to get acquainted with one another at sports or cultural competitions or on day-trips.

The action for the collection of contributions for the construction of this magnificent Memorial Home has already started all over Yugoslavia and will go on until 1974. The construction of this

Home will express the solidarity of and the strong bonds between all the nations of Yugoslavia.

New Loans from America

The American Import-Export Bank has approved the granting of an 11 million dollar loan to Yugoslavia for the purchase of telecommunications equipment in the United States. The equipment will be used by eight Yugoslav Television Centres to set up a second Channel Network. It has also been reported by the U.S.A. Government that a 85 million dollar three-year loan has been granted to Yugoslavia in order to enable her to purchase American wheat, corn, vegetable oil, cotton, tobacco and breeding cattle.

From the Diplomatic Service: New Yugoslav Consuls

The Yugoslav workers who are employed outside Yugoslavia, almost one million of them, require a large number of services from our country. These services are mostly needed for the protection of their rights, in finding work for them and for dealing with other matters of concern to them. The problems involved in the obtaining of fair treatment for Yugoslavs in any individual country form one of the most important agenda items in talks concerning international relations. In addition to this, the Yugoslav Government is now paying an ever-increasing amount of attention to the strengthening of existing Yugoslav Consulates and to the establishment of new ones. From the legal point of view, arrangements for the organized finding of employment for Yugoslavs in foreign countries are settled on the basis of international agreements about employment and social security. Talks are going on at the present time between the representatives of Yugoslavia and those of Canada, Switzerland, Denmark and Norway about the conclusion of such agreements between our country and theirs. In addition to this, social security conventions are being prepared between Yugoslavia and Canada, Norway and Denmark.

Altogether, 17 new consulates were opened in the Western European Countries and in Australia up till the end of 1972, but that's not nearly enough. It will also be necessary to increase their strengths. For this reason the Yugoslav Government has already agreed to the creation of 137 new appointments at diplomatic-consular places of representance. When all these appointments have been filled then there will be approximately 5 to 10 thousand Yugoslav workers for each member of the consular staff.

Important work is done, too, by the Yugoslav Social Workers, of whom there are 92 in West Germany. It is hope that similar schemes may be set up in the other Western European countries and in Australia. There are also the special new Yugoslav Information Centres, intended primarily for our workers. The first opened last year in Stuttgart, West Germany. Similar centres are being set up in Paris, Vienna, Stockholm, Zürich and Cologne.

Commission Without Slovenes

The Austrian Government's Commission on Questions Concerning the Slovene Nationality Minority in the Koroško District is carrying on its work without a single representative from either of the Slovene organizations. The main subjects for discussion by the Commission have been what it means to »belong« to a particular nation and what is a »mixed population«, etc. At the recent elections in Koroško the governing Socialist Party, which was proposing the Bilingual Signs Law last year, was considerably weakened; however, Koroško Slovenes, who appeared at the elections with their own lists, are stronger now than they were before.

»Sutjeska« Soon to be Finished

The »Sutjeska« film team has finished putting together the film and has started to construct the sound track. Yugoslav sound recorders have been working together with British experts, among others. An international copy of the film has been made in London. It is well-known that the role of Marshal Tito is played in this film by film-star Richard Burton. Music was written by the Greek composer Mikis Teodorakis.

Yugoslavia as a Food Exporter

Analitycal work carried out at the Yugoslav Foreign Trade Institute indicates that Yugoslavia has a good chance to become one of the world's largest food-exporting countries by 1975. The export value of Yugoslav agricultural produce could easily reach 500 million dollars, i.e. 200 million dollars more than at present. It is estimated that Yugoslavia could export approximately 2 million tons of maize, 146 thousand tons of beef, 70 thousand tons of pork, 45 thousand tons of meat preserves, 80 thousand tons of fruit, 90 thousand tons of fruit and vegetable products, 100 thousand tons of wine, and seeds as well as various other types of agricultural produce.

Negova in the Slovenske gorice. Foto: Ančka Tomšič

Pocket Computers Sold In Advance

The »Digitron« factory in Buje, Istria, had good luck when deciding on its range of products. The pocket computers which the firm makes are a fashion fad in Europe at the moment, so all its production has been sold in advance. Considerable quantities have been exported to Italy, France and Germany. Larger-size computers are also made at the Digitron Factory and production of electronic teleprinters is planned for the near future.

Castles Springing Up Out Of Ruins

Foreign tourists consider the castles of Slovenia, besides her hay-racks and her small churches set on hilltops, to be one of the most pleasing features of her countryside. These castles can tell us of past times, filled with legendary exploits. They bear witness, too, to the capabilities and daring of their builders, whose work we still admire so much today. We're certain that you, our Readers living in other parts of the world, are specially eager to hear about everything connected with the past of your native country. Be sure to let us know what we should write about. Meanwhile, we hope that the following article about the castles in the valley of the River Krka may be at least a partial echo of your wishes.

— — —

Only a few castles were spared by the tempest of the last war. In Dolenjsko just three remained untouched: Trebanje Castle, Škrljevo Castle in the Mirna Valley and Struga Castle beside the River Krka. It's not surprising that Slovene Art-Historians paid so much attention to castle remains in the years following the Liberation, even less so when we realise that some of these castles had represented real border-lines of architectural style periods here in Slovenia. At first it seemed that it would be hardly possible to do anything for them. In spite of the fact that those were the years for the renewal of our war-ravaged country, some inspired and hard-working workers concerned about the preservation of our historic monuments succeded in covering up some of the ruins. In this way they managed to preserve at least the »skeletons« of these castles for a time when enough money and a sufficient work-force could be found to undertake complete restoration works.

Dr. Ivan Komelj, the expert in charge of the section for the restoration of these castle complexes at the Republic's Institute for the Preservation of Historic Monuments in Ljubljana, when interviewed for the Readers of Rodna Gruda, told us that the job those earlier enthusiasts had done in covering up castles with wooden planks had proved to be of very great value. Those castles which were not given any form of protection in the years following the Liberation began to fall into a state of complete decay at a still faster rate. Some of them have even disappeared altogether from sight. Others, however, that were at least partly covered over, have remained in reasonable order so that restoration work can now still be carried out.

The Valley of the Krka — The Valley of Castles: in the company of Dr. Komelj we set out to follow in our imagination the River Krka from its source to its junction with the River Sava, stopping at the castles we meet on the way, some of which are already real gems for our tourists.

The first castle in the Krka Valley stands no longer. This was Vrhkrka Castle which centuries ago stood near the river's source. Today it's just a ruin. Beside its stone remains, the name of the nearby village recalls its former existence. The village is called Gradič (Little Castle). But downstream, where the Krka is already descending over cascades formed by river limestone we suddently come in sight of a real Mediaeval fortress, Žužemberk Castle.

For long years Žužemberk Castle was just a ruin. Its former owner before the Second World War, Count Auersperg of Soteska, did not look after it particularly well and took away quite a number of different stone-carvings. The roofs, too, were no longer complete. The castle was badly damaged by fire during the war, and afterwards the people of Žužemberk carted the rubble (which was all that was left of some of the houses that used to stand around the Town Square) into it. Some years ago, however, the Žužemberk Local Council decided that it was about time some more attention was paid to the renovation of the castle. The local inhabitants gave timber from out their own woods and, as they told us at the Local Council, they are prepared to throw themselves into the work like shock-troops. Their drive has already given them their first success. One of the towers of Žužemberk Castle has already been very nicely restored, a lot of the rubble and fallen masonry has been removed and the filled-in cellars have been emptied. The restorers are driven on by their desire to see Žužemberk become one of Slovenia's more developed touristic and cultural places of interest. They see the fulfillment of this desire in the Castle itself. Although restoration works are still at an early stage it can already be seen that, when restored, Žužemberk Castle will be one of the handsomest architectural reminders of the past in the whole district. With assistance from the Republic's Cultural Council and with money to be given by the Cultural Council of Novo mesto and by the people of Žužemberk themselves, the castle will be restored over the next few years. We learnt at the Institute for the Protection of Historic Monuments in Ljubljana that the castle is to contain cultural-historical

The castle Socerb

collections which will represent the history of the district, its fight for freedom and its ethnographic traits.

They've got another idea, as well, in Žužemberk. The castle is to become a museum of ironwork from the Krka Valley. The local towns and villages used to be known for miles around for this work. Articles from the Dvor Forge would be on display in special rooms.

Soteska Castle has had worse luck. After the War renovation work was started and part of the castle was covered over, but the works were stopped and so the castle never got back on its own legs again. The Republic's Institute for the Protection of Historic Monuments and, later on, the Ljubljana Regional Institute paid most of their attention to one part of the castle, the Garden Pavilion, known as the Devil's Tower. It fits in, architecturally, extremely well with the surrounding former park. As people were living in the Tower its frescoes had disappeared under coats of whitewash. These frescoes are attributed to the painter Almanach, one of Valvasor's circle, about whom only a very little is known. His picture »At the Table« is kept in the National Gallery in Ljubljana. The Institute for the Protection of Historic Monuments thus had to rediscover these frescoes. Works by this master were also found in Soteska Castle itself. Today, the Devil's Tower stands as Almanach's greatest monument.

What will happen to the ruins of Soteska? Dr. Krmelj says that the most suitable solution would involve covering the four towers and the perimeter wall so that at least the outside shell of the castle would be preserved. The East

Section would have to undergo considerable reconstruction work and the Portal, which is at present in the Dolenjsko Museum in Novo mesto, would have to be returned. In fact, Soteska Castle is one of the most representative, though somewhat conservative, feudal residences of Slovenia. Essentially it is just a mass of arcade passages, galleries and staircases. There was never very much room for use as living space.

When stone-cuttings were removed and the window bars were torn out after the War, the castle started to go more steeply down-hill.

What about the rest of the castles in the Valley of the River Krka? Luknja Castle near Novo mesto is in ruins, Zalog Castle has completely disappeared, but it seems that better days are in store for Hmeljnik Castle, which looks down over Novo mesto. The Novo mesto Society of Economists decided some time ago to work on the reconstruction of this castle. In the last few months several parts of the castle have already got new roofs.

Concern for the restoration of Hmeljnik Castle dates back to the first days after the Liberation. The Republic's Institute for the Protection of Historic Monuments put it at that time on a priority list for renovation, but because of lack of funds it was not possible to carry on the with the works. However quite a considerable amount of work was in fact done and now that the economists of Novo mesto have shown so much interest in it, it seems likely that the castle will indeed be preserved. Dr. Komelj considers that this castle is worth preseving as a ruin.

Gracar's Tower, former property of the Rudež family and refuge of Janez Trdina, stands back some distance from the banks of the Krka. Gracar's Tower is one of the few castles in Slovenia that got roofs soon after the War. For this reason its external appearance has been almost completely preserved. Until recently it was possible to go in and see Trdina's Memorial Room, but now it has been closed to the public. A great deal of money would be necessary to carry out the restoration work needed for Gracar's Tower. Material is waiting under the roof, it's true, but otherwise nothing is going on. Gracar's Tower is one of the few privately-owned castles in Slovenia. Prežek Castle, too, where Prešeren once used to come to see his friend Andrej Smole, is nicely covered, but that's all.

The Kostanjevica Monastery was more fortunate. The Republic's Institute for the Preservation of Historic Monuments is restoring it in a model way. Beside it there stands a gallery containing works by the participants of the International Symposium of Sculptors. It is the only one of its kind in Slovenia. **Peter Breščak**

This Year's Big Emigrant's Meetings

For many years now it has been the custom here in Yugoslavia to celebrate the first week in July as Emigrants' Week. For that's the time when most of our fellow-countrymen who normally live in other countries are over here on a visit, either as individuals or in groups, to their old home towns and villages.

In order that they should all have as nice a time as possible while they're over here various events are organized for our fellow-countrymen in each of Yugoslavia's republics. Our greatest annual Emigrants' Meeting, the traditional Emigrants' Picnic, will be held on July 4th, which is a national Yugoslav holiday, War Veterans' Day, and which is also the American Indegendence Day. As in the past few years, the picnic will be held again this year at the ancient Slovene town of Škofja Loka which is celebrating its millenium this year. However, this is probably the last time that it will be held there; next year the meeting will be held somewhere else.

Before we start to talk about this year's other events organized for emigrants in Slovenia, we should first mention two important national Yugoslav events in which emigrants from all parts of Yugoslavia as well as from our own Slovene homeland will be taking part. This year we remember the 30th anniversary of the legendary battle on the Sutjeska. The main celebration of this jubilee in Yugoslavia will be held beside the Sutjeska River on July 2nd and 3nd. The Serbian Centre for Emigrants is organizing a group outing to the celebrations beside the Sutjeska. Apart from the representatives of other Centres for Emigrants, the representatives of the Slovene Centre will also be taking part in the celebrations, and we're sure many of our emigrants will be joining them.

There's one other important jubilee being celebrated in Yugoslavia this year: the 400-year anniversary of the Slovene-Croatian Peasants' Revolt. Many events to celebrate this famous uprising are being held this year. Of course, a fair number of them have been or will be held at Gornja Stubica, where, four centuries ago, the decisive battle between the rebelling peasants and the noblemen's army was fought out. A meeting under Gubec's Limetree is being organized for July 4th by the Croatian Center for Emigrants. It's certain that many of our emigrants will be visiting Stubica in the later months of this year. Of course, visitors will be mostly of Croatian nationality, but there are sure to be plenty of other nationalities represented. The main celebrations will be held in October, so we'd specially like to draw to this fact the attention of our fellow-coutrymen who intend to come to Slovenia in autumn. The Croatian Brothers' Association is organizing a big group trip for its members to this event, they'll be coming over from America for it in a special aeroplane.

Now let's halt awhile once again to look at this year's remaining social events for our emigrants. Apart from other ensembles we are also being visited this year by the Jadran Slovene Singing Group from Cleveland, which is organizing a tour round Slovenia starting on July 15th and going on until July 22nd. Three concerts will be given during the tour, concerts which will at the same time provide opportunities for pleasant social meetings. On July 19th the Group will be appearing at Ribnica in Dolenjsko, on July 21st at Ilirska Bistrica and the next day at Tržič in Gorenjsko.

The traditional meeting of Primorje Emigrants will be held on the last Saturday in July. The Kamnik—Domžale branch of the Slovene Center for Emigrants will be inviting our fellow-countrymen to a Merry Social Gathering to be held at Kamniška Bistrica, which is always such a pleasant spot to visit. This year the Pomurje branch of the Slovene Center for Emigrants is celebrating the twentieth anniversary of its foundation. Two social gatherings have been arranged for our fellowcoutrymen from that part of Slovenia; the first will be at Mačkovci on July 22nd and second on August 11th at Turnišče near Lendava.

In the Slovenian Alps. Photo: Vojko Bizjak

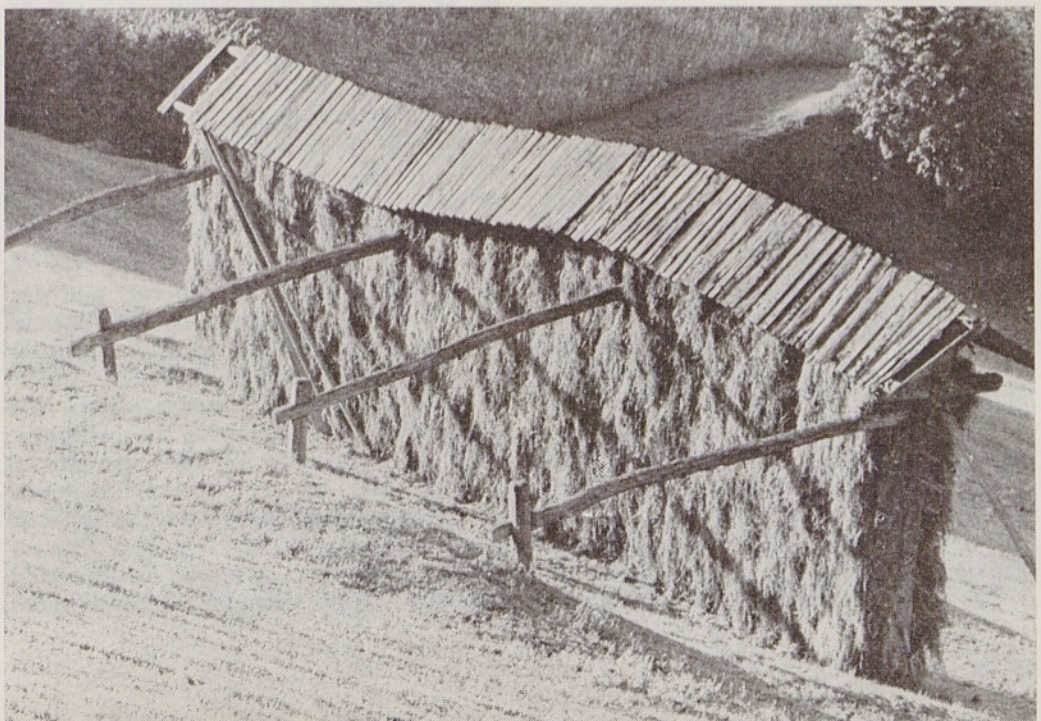

The front row of this year's »Kmečka ohcet« procession

Brnik Runway To Be Lengthened

Landing and Take-Off Facilities Being Improved

When the new airport terminal building for Brnik Airport is completed there will be sufficient room for passengers for at least the next few years. Great efforts are now being made to improve landing and take-off facilities. The main objective is to provide everything needed to enable the largest kind of passenger aircraft, Jumbo-Jets, to safely land and take-off there.

A new paved track, linked to the main take-off/landing runway in several places, will make it possible for the time intervals between aircraft take-offs and landings to be shortened. The track which is 2,000 metres long and 22 metres wide has already been laid down. The only thing still lacking is suitable lighting. As soon as possible after an aircraft has safely landed on the main runway it will have to get onto this new track, so that the former will again be free for the next aircraft wishing to use it. It is likely that this track will soon be in use.

There is a constant increase in the number of aircraft landing at Brnik from the U.S.A. and Australia (seventy are expected in 1973). Their crews would often like to fly back there non-stop, so it has been decided that the take-off/landing runway, which is at the moment only 3,000 metres long, should be lengthened by 400 metres. Work will start this year. After the runway has been extended the largest aircraft, with the maximum number of passengers and with full fuel tanks, will be able to take off safely from Brnik.

The Wonderful World Of Minerals

On May 6th the first International Exhibition of Minerals in Yugoslavia was held at Tržič in Gorenjsko with the sponsorship of the Faculty of Natural Science and Technology, University of Ljubljana. In future the Exhibition will be held every year on the first Sunday in May. Visitors to the exhibition were able to take a look into the wonderful and secret world of inanimate Nature. Numerous samples of minerals and crystals were on sale, too, a point of special interest to many visitors. Periodically such samples have been visible before now in the more exclusive shops. Although the main object of the exhibition was not the selling of such samples, it was possible to buy the most different kinds of decorations at only a third of shop prices.

In the Pavilion of the National Liberation War samples representative of Yugoslavia's great wealth of minerals were on display. These exhibition rooms were specially interesting for foreigners as in Yugoslavia there is practically no market on which minerals can be bought. In the West there are many amateur collectors of minerals, who form their own societies. Trade in minerals is inoreasing by leaps and bounds. Up to now Yugoslavia has had a closed market for minerals, in spite of the fact that minerals from Trepča, Mežica and Idrija are famous throughout the world. Apart from minerals sent from these mines, samples were also provided by the Institute for Research of the Karst. The latter contributed to the Exhibition by sending some semi-precious stones from Postojna cave.

Foreign amateur mineral-collectors and professional traders in minerals, from five European countries, also had their own exhibition space, where visitors were able to look into the little-known world of minerals, full of wonderful colours and forms. Everything which we had forgotten about till now was on show. Display tables with a total surface area of 140 square metres were filled up by the exhibitors, who numbered more than fifty. On the evening before the exhibition, the exhibitors were received by the chairman of the Tržič District Council, Ing. Vili Logar. A special catalogue and a badge showing a model of a Wulfenite crystal were on sale to visitors.

For philatelists there were a limited number of envelopes on sale with specially struck stamps affixed. On the day of the exhibition it was possible to get them postmarked at the Tržič Post Office which had prepared a special postmark for the occasion.

Gold Medals For Our Chefs

During the early part of May a great international competition was held in Karlsruhe, West Germany, in which 430 cooks and confectioners from 11 European countries took measure of each other's skills. Most of the countries from which they came were among the more touristically developed countries of Europe.

In order to get a rough idea of this feast for eyes, you should imagine an exhibition hall approximately twice the size of the one in Ljubljana, filled with no less than 860 different kinds of cooking and confectionery specialities. Visitors to the exhibition were able to try whatever they fancied.

Yugoslav cuisine was represented by the following of our chefs: Obren Dragutino-

vić from Hotel Yugoslavia in Belgrade, Stevo Karapandža from Hotel Esplanade in Zagreb, Štefan Pogačar from the Ljubljana Catering Enterprise, Đoni Perdan from Hotel Lev and Tone Strajnar from Hotel Slon of Ljubljana.

How were the cooking-spoons handled? All cooks and confectioners entered both as individuals and as members of teams. According to the rules of the International Commission, if 60 percent of the maximum possible number of points were obtained, a bronze medal was gained. If 70 % were obtained a silver medal was awarded, and if more than 80 % were obtained then a gold medal was won. Our chefs returned home three times golden. For between them they won the three most precious grand prix medailles d'or as individuals, as representatives of their enterprises, and as a team.

That was the fourth time that teams of Yugoslavs had taken part at an important international culinary event; so far they have picked up a whole row of awards. The secret of their success, so said the prizewinners, lay in the modernization of the Yugoslav cuisine. For nowadays in our main courses there is a continual decrease in the use of hard-to-digest vegetables with a lot of accompanying fat.

70-Year-Old Bottle of Beer?

An original unopened bottle of beer, thought to be over 70 years old, has been discovered by a retired miner, Alojz Bovhan. He just happened to find it while the old pits at the Ojstro mine-workings near Trbovlje were being levelled out.

That it is really such an old bottle is confirmed by the fact that there is some genuine mould along the edge of the cut-in cork stopper which was made in just the same way as they used to be. There is also an etched bilingual label in relief on which is written: »Delniška pivovarna Laško — Actien Brauerei Tüffer« (Laško Brewery). There is also an inscription on the bottom part of the litre-bottle: »Steklenica ni naprodaj — Flasche unverkäuflich« (This Bottle Not For Sale). The technologists and other member of the staff of the Laško Brewery consider that the bottle dates from 1901, from the time when the brewery was called »Združene pivovarne Žalec in Laški trg d. d.« (The Žalec and Laški trg United Breweries). In those days annual production came to 30 thousand hectolitres of beer.

According to the best data available, at that time 120 thousand litres of beer were put into litre-bottles, the rest going into barrels.

Old hands say that before the First World War it would have been nothing unusual for a miner to bring a bottle of beer with him when he went to work. In this case the bottle was destined to remain untouched for 70 years. Some people even think they know where it was bought: at the former Španc Inn, which used to be in the direct vicinity of the place of discovery. It's also interesting to note that no organic changes appear to have taken place in the beer in this bottle; this reflects very well on the quality of the beer produced by the Laško Brewery, which was already high then. The bottle will be opened at the Biotechnical Faculty of the University of Ljubljana.

New Clinic

The new building for the Neurological-Surgical Clinic in Belgrade was opened on May 19th. It has 150 beds, 4 operation theatres, 5 study rooms, several laboratories and some rooms for out-patients. Total investment costs came to 52 million new dinars.

50 fresh young medical experts will be getting employment there as well as well as the medical staff, who have been working up to now in the old premises. With the first-class equipment and highly-qualified staff of the clinic it will be possible to solve completely the problem of how to deal with our patients who need neurological-surgical treatment. It will no longer be necessary for them to go abroad for such treatment, as was the case previously when we did not possess the most modern equipment.

The medical services provided by the clinic will be a great help to people who suffer from injuries to the nervous systems in their heads and spines as a result of traffic accidents. Space will be allotted in the new clinic to patients at all the different stages of healing and with all the different degrees of seriousness of injury. There will also be room for the holding of university lectures and studies and for scientific research work.

Competition To Find Yugoslavia's Best Barman

The first was wearing a red jacket, the second had a green one and the third, a white one; all of them were wearing bow-ties.

Recently a colourful crowd of smartly dressed men gathered at the Jama Hotel in Postojna. They were the barmen from practically all the best hotels in Yugoslavia, and from various catering schools and firms, arrived together to compete in the Fifth National Championship in the Mixing of Drinks (the Preparation of Cocktails). 51 men and one woman took part in the Competition to see who could fix the best cocktail. The contest was a particularly fierce one, because it had been decided by the chiefs of the Section that the winner would be sent to Los Angeles where this year's World Championship for Barmen is to be held. Jože Faflik, Secretary of the Yugoslav Section, was asked why there was only one women among all the barmen. »The International Union of Barmen doesn't recognize women barmen«, he replied. »Thus, even if Tončka Jurič from Hotel Lev were to win, we wouldn't be able to send her to Los Angeles. We Yugoslavs are in favour of having women in the competition as well. Why should inequality of the sexes exist in this particular field, I'd like to know? But, of course, at international competitions we have to abide by the rules.«

Well, Tončka Jurič took third place in the competition with her »Red Flower« cocktail. First was Urban Jan Bernd from the Catering and Hotel-Management School in Opatija. He won first place and the title of »Best Barman in Yugoslavia« with a cocktail named »Red Star«, for which he used 1/3 Maraska Liqueur, 1/3 Badel Vermouth, 1/6 Beefeater Gin and 1/6 bitters and cherries.

Second place was taken by Janko Zorjan, barman in the Grand Hotel Toplice at Bled; his cocktail was called »Claudio«.

Jože Faflik also told reporters: »At such a competition every barman must prepare a cocktail which we've never had the chance to try before. The formula must be being published for the first time. Also, at least one drink made in Yugoslavia must be used.«

About 300 American Wedding Guests at »Kmečka Ohcet 73« (Peasant Wedding)

About 300 of our fellow-countrymen from America came as wedding-guests to this year's »Kmečka ohcet«, which was held during the last week of May in Ljubljana. They came in two big groups, one of which was led by Frank Jankovič, our famous fellow-countryman and popular Polka King from Cleveland. The two American couples who got married at Kmečka ohcet came over together with the wedding guests. Ivan and Dušica, our first Slovene emigrant couple from Australia, who also got married at »Kmečka ohcet«, travelled to Slovenia by plane, too.

Casamiento campesino en Ljubljana

El 26 de mayo al mediodía, comenzó en Ljubljana uno de los acontecimientos turísticos de mayor renombre EL CASAMIENTO CAMPESINO. Este año se hicieron presentes nada menos que 14 parejas. En el Registro civil-Magistrat-anotaron sus nuevos apellidos 14 hermosas novias. Lo interesante de este casamiento, son los trajes típicos tradicionales de cada país. Este año concursaron numerosos países. A saber: Austria, Alemania Occidental, Italia, Suiza, Australia, EEUU de N. América, Hungría, Eslovaquia, y lógicamente, las seis repúblicas yugoeslavas. Entre los recién casados tenemos toda suerte de oficios y profesiones. Estudiantes, vendedora, oficinista, obrero, enfermeras, instalador (electro), constructor, economista, electromecánico, campesino, ing. agrónomo, secretaria, etc. etc. Esto demuestra lo interesante de esta verdadera fiesta folklórica, es decir, el unir los distintos tipos y nacionalidades sin mirar su »cuna«. Las parejas días atrás fueron agasajadas en distintas organizaciones, fábricas, etc. Las novias tuvieron en Š. Loka su despedida de soltera. Mientras que los novios la tuvieron en Preddvor — Kranj — Según las tradiciones de entonces, los novios tuvieron que ir en busca de las novias en carros ornamentados, junto a ellos también iban los conjuntos folklóricos, orquestas y cantores. La alegría inundó las casas de los futuros suegros, en ellas los novios tuvieron que comprobar la »dote«. Luego descontaron de sus bolsillos, (en forma figurativa), una cantidad de dinero para la compra del permiso de »casamiento«. Después del »obligado« vasito de aguardiente, recién el novio podía entrar a visitar a la futura esposa. Lógico, reinó la alegría, la »cachada« en serio, risas y canciones, en fin, todo aquello que podíra hacer de la fiesta un espectáculo bien organizado. Después de las consabidas despedidas y casamiento, cada par recibió una cunita como regalo. Aparte, la Municipalidad de Ljubljana les preparó 'una fiesta majestuosa en la Sala de Deportes de la citada ciudad. En ésta, les esperaba una cena »a cuerpo de rey«. Doce menús diferentes y 20 platos típicos del país, adornaban las mesas bien ornamentadas y llenas de flores. Aparte de la cena, un gran conjunto de orquestas brindaron hasta las dos de la madrugada, el verdadero sabor folklórico. Después del consabido »vals de los novios«, el público presente llenó la pista de baile y se unió a la alegría de los recién casados. Los catorce pares, despuén de la cena se dirigeron hacia el mar. Allí les espera una hermosa y feliz luna de miel. Se supone, todos los gastos corren a cuenta de la Comisión Organizadora. Aparte de la fiesta en general, los esponsales recibieron infinidad de regalos y presentes de todo tipo. Desde fotos, juegos de platos, café, etc., hasta trajes, collares, anillos, relojes, viajes, etc. Sin lugar a duda, los participantes del mismo no olvidarán nunca este día feliz.

MIREN — Gorica —

Nuevos talleres. La fábrica de calzado Jadran, localidad de Miren, cerca de Nueva Gorica, ha comenzado hace poco de ésto, ha poner en funcionamiento los nuevos talleres de fabricación de suelas plásticas. La sección Jadran-Ciciban (calzado para niños) ha producido en lo que va del año ya 5,6 millones de Din. Aparte inauguró otras sucursales y talleres en las localidades de Kal (Kanal) y Cerovo. A mitad del corriente año piensan expander su producción y conquistar así el mercado del calzado infantil. Aparte esta fábrica tiene calzado para ambos sexos. Se exporta el mismo a Inglaterra, Francia, etc.

Dobrovo. En esta localidad se festejó a principios del nes de junio, la »fiesta de las cerezas«. Un gran número de turistas — cerca de 100.000 — concurrieron durante dos días a la localidad de Dobrovo — Goriška Brda — para presenciar el interesante espectáculo. Hubo expuestas 24 tipos distintos de cerezas. Se vendieron 24 toneladas de este fruto. Además hubo boile y asado con vino.

Noticias

Ljubljana. Ultimamente están visitando esta hermosa ciudad capital eslovena, toda suerte de turistas. Tuvimos la oportunidad de hablar con algunos. Entre ellos, los que más se interesaron en el sistema »colectivo de trabajo«, autogestión y demás, fueron los visitantes de la Argentina, Chile, Ecuador, México, Uruguay y el Brazil. Este conjunto de nacionalidades vivieron enlazadas en un gran plan de turismo español. Visitaron la ciudad, sus negocios, centros culturales, el castillo, museos, parques y hoteles. Los turistas expresaron un asombro especial ante las explicaciones que les brindaban sobre el servicio asistencial gratuito, la asistencia a la madre obrera, etc. También asistieron a varias representaciones culturales de gran valor cultural. En la Opera de Ljubljana vieron y oyeron »Trubadur«. Elogiaron la calidad de los cantantes y orquesta.

Entre los visitantes había doctores en medicina, economía, maestros, profesores y profesionales varios. Todos quedaron en la esperanza de volver a visitarnos. Antes de su partida, el Ente Nacional de Turismo Organizado, les brindó un aperitivo en los salones de la Municipalidad de la ciudad.

Kranj. En esta ciudad se está viendo la posibilidad de reorganizar la escuela superior de Organización de Trabajo. Se quiere así convertirla en Facultad, y ponerla de esa manera al rango de Universidad estatal. Hasta ahora, funcionaba bajo la autonomía municipal de la ciudad de Kranj. De ahora en adelante está centralizada en la Universidad de Ljubljana. Con ésto se obtendrá se amplien los estudios con un tercer curso. Podrán así, obtener entonces los estudiantes, el título de Dr. en Organización Laboral.

RECUERDOS (con este título comenzaremos una serie de artículos)

En el próximo número de Rodna Gruda, aparecerá el primer capítulo de un interesante episodio de la historia eslovena. Bajo la intitulación »El gran levantamiento o la gran revolución de Tolmin del año 1713,« daremos al lector una recopilación de los principales acontecimientos ocurridos en aquella época. Según palabras de su autor — A. Pagon —, todavía hoy día estamos en deuda con los miles de campesinos que se levantaron, junto a sus once líderes o jefes, en abril del 1714 en la zona de Primorska, en Tolmin. Además siempre nos quedará en la memoria la sangrienta venganza de los entonces señores feudales, quienes sin ningún tipo de humanismo decapitaron, primero, descuartizándo después a los líderes hechos prisioneros en Gorizia. Y ello, en la que es en la actualidad, la plaza Victoria de Gorizia. Es un interesante relato histórico, que muchos de los eslovenos ni conocen. Entonces, no olviden. El próximo número de R. Gruda les traerá esta novedad.

RK in flora

Kot vsako leto je bil tudi v letošnjem maju teden Rdečega križa, in sicer od 6. do 12. maja. Letošnji teden RK je bil prvič posvečen človekovemu okolju, v katerem živi. Čisti zrak in zdrava voda sta postala prva skrb Rdečega križa. Za plačevanje obveznega prispevka pri poštnih pošiljkah v tem tednu smo dobili posebno prispevno znamko za 20 par. Na znamki je zemeljska obla z mednarodnimi znaki Rdečega križa (rdeči polmesec, rdeči križ in rdeči lev) na desni polobli in simboliko človeka v njegovem okolju na levi polobli. Na stranskih robovih je napis: Človek in njegovo okolje — prva skrb Rdečega križa v vseh štirih jugoslovanskih narodnih jezikih. Na znamki je tudi letnica 1973.

Osnutek za to znamko je napravil beograjski akademski likovnik Andreja Milenković. Tiskala jih je vzhodnonemška tiskarna VEB Deutsche Wertpapier Druckerei iz Leipziga v štiribarvnem ofset tisku in v polah po 50 znamk. Zobčane so grebenasto 13 1/2.

Vsako drugo leto izhajajo priložnostne poštne znamke z izbranimi predstavniki našega rastlinstva. Na letošnji seriji »Flori X«, ki je izšla na Dan mladosti 25. maja, je šest zdravilnih zelišč iz naših krajev. Skupna vrednost na vseh šestih znamkah je 20,80 din. Celih serij pa je nekoliko manj kot druga leta, in sicer 150.000. Na prvi znamki za 80 par je navadni podraščec (Arisolochia clematitis). Raste na obdelanih tleh, grmovnatih mestih in v gozdovih po vsej Sloveniji. Cvete rumeno in zraste do 1 m visoko. Diši odvratno in ima grenek okus. Uporabljajo ga za zdravljenje srca in krčnih žil.

Na drugi znamki za 2 din je navadni bodoglavec (Echinops ritro). Raste na skalnatih pobočjih, kraških gmajnah ter pustih travnikih in pašnikih. Je tudi okoli 1 m visoko zelišče z dlakavimi listi in modrimi cvetovi. Uporabljajo ga za krepitev živcev.

Na tretji znamki za 3 din je oljka (Olea europaea). Raste kot grm na kamnitih pobočjih ob morju. Zdravilni so zlasti njeni plodovi, listi pa se uporabljajo za zdravljenje visokega krvnega pritiska.

Na četrti znamki za 4 din je votli petelinček (Corydalis cava). Raste v vlažnatih listnatih gozdovih in je približno 25 cm visoko zelišče. Cvete zgodaj spomladi, in to vijoličasto. Zdravilen je njegov koren, in sicer za živce.

Na peti znamki za 5 din je bela omela (Viscum album). Raste kot stalno zeleni zajedalec na sadnem drevju in nekaterih drugih listavcih. Zdravilni so njeni listi in plodovi, in sicer zoper visok krvni pritisk.

Na zadnji znamki za 6 din je navadni gabez (Symphytum officinale). Raste po travnikih, gozdovih in grmovju. Cvete rožnato in vijoličasto in zraste do 1 m višine. Zdravilna je njegova korenika, in sicer za zdravljenje sluznice dihalnih in prebavnih organov.

Zdravilna zelišča za letošnje znamke je izbral beograjski univerzitetni profesor dr. Jovan Tucakov. Tiskala jih je švicarska tiskarna Courvoisier v večbarvnem rastrskem globokem tisku in v polah po 25 znamk. Pole z zadnjo znamko so tudi oštevilčene. Vse znamke so pokončne in velike 26 × 36 mm, brez belega roba pa 23 × 33 mm. Zobci so grebenasti 11 3/4. Škoda je le, da je teh lepih znamkic tako malo.

Spominski koledar julij in avgust 1973

1. 7. praznujejo v Kanadi »Dominion day«
1. 7. **1916** je začel izhajati v Chicagu slovenski časopis Prosveta, glasilo Slovenske narodne podporne jednote
3. 7. **1910** je bila v ZDA ustanovljena Jugoslovanska socialistična zveza
4. 7. praznujejo v ZDA »Dan neodvisnosti«
4. 7. praznujemo v Jugoslaviji Dan borca
7. 7. **1941** se je pričel v Srbiji oborožen upor proti okupatorju
10. 7. **1856** je bil rojen slavni fizik Nikola Tesla. Umrl je 6. januarja 1943
13. 7. **1883** je bil rojen v Ljubljani slovenski slikar Hinko Smrekar, ki je bil ustreljen kot talec v Gramozni jami 1. oktobra 1942
18. 7. **1898** je bila v ZDA ustanovljena Ameriška bratska zveza, druga slovenska osrednja podporna organizacija v ZDA
22 7. praznujemo v Sloveniji Dan vstaje
23. 7. **1918** je bila v Ljubljani ustanovljena slovenska univerza
3. 8. **1914** je bil v Clevelandu ustanovljen Slovenski narodni dom
10. 8. **1893** je bil v Podgori pri Kotljah na slovenskem Koroškem rojen pisatelj Lovro Kuhar-Prežihov Voranc. Umrl je 18. februarja 1950 v Mariboru
12. 8. **1917** je bilo ustanovljeno v Chicagu Slovensko republičansko združenje
14. 8. **1942** se je začela velika italijanska ofenziva proti slovenskim partizanom
16. 8. **1941** so zažgali Nemci prvo slovensko vas Rašico nad Ljubljano
21. 8. **1780** je bil v Repnjah rojen Jernej Kopitar, ki je l. 1809 napisal prvo znanstveno slovnico slovenskega jezika
25. 8. **1925** je bilo v Buenos Airesu ustanovljeno društvo »Ljudski oder«, najstarejše slovensko društvo v Argentini
25. 8. **1925** je bilo v Cordobi v Argentini ustanovljeno Slovensko podporno društvo »Edinost«
29. 8. **1906** je bila v Clevelandu ustanovljena Slovenska narodna čitalnica
31. 8. **1941** so ustrelili Nemci prve talce na Gorenjskem

Poroka v Franciji

Slovenec, samski, 64 let, z dobro francosko pokojnino in nekaj prihrankov, želim spoznati Jugoslovanko zaradi skupnega gospodinjstva tudi v Franciji, staro na 50 let. Želim dobro slovensko hrano in oskrbo. Po možnosti zaželena slika in kratek življenjepis.

Puklavec Viktor
5. Place E. Bertrand
13012 Marseille, FRANCE

Iščem brata

Iščem brata Mirka Kazimirja Langerholza. Bil je po poklicu brivec in je nazadnje živel v Gornjem Logatcu. Zvedeli smo, da baje živi v Avstraliji v Sydneyu, kjer ima brivnico. Če bo sam bral te vrstice, naj se čimprej oglasi svoji sestri. Enako naprošam vsakogar, ki bi kaj vedel o njem, da mi to sporoči.

Mara Šetina
Zbilje 20 »Naš dom«
61215 Medvode

Iščem strica v Argentini

Iščem strica Jožeta Bregarja, ki je odšel na tuje leta 1926. Živel je v Buenos Airesu v Argentini, kjer je delal v solinah. Zadnjikrat nam je pisal leta 1947. Ne vemo, ali še živi ali pa je morda že umrl. Lepo prosim vse, ki so ga poznali in kaj vedo o njem, da mi to sporoče.

Milan Bregar
Sušica 23
61302 Muljava

Iščem očeta mojega otroka

Imam nezakonskega otroka, njegov oče, ki živi v Nemčiji, pa se je z naslova, ki ga imam, preselil. Pismo se je vrnilo z oznako »neznan«. Prosim vsakogar, ki bi vedel, kje živi, naj mi sporoči na spodnji naslov. Njegov naslov je bil: Maks Strah, Maschinenfabrik MAN, Augsburg, ZR Nemčija.

Martin Jereb
Bezgovica 9, Pristava, 63253 Mestinje

Oče, izgubljen v Argentini

Leta 1941 je odšel, leta 1955 pa se je zadnjikrat javil s priloženega naslova moj oče. Njegov takratni polni naslov je bil: Anton Šoštarič, Calle Mantiel V. 5691, Villa Lugano, Pcia. Buenos Aires, Argentina. Prosim očeta, če bo bral te vrstice, da se mi javi, hvaležen pa bom vsakomur, ki bi mi sporočil kaj o njem.

Franc Šoštarič
Volčji potok 29, p. Radomlje pri Kamniku

Križanka

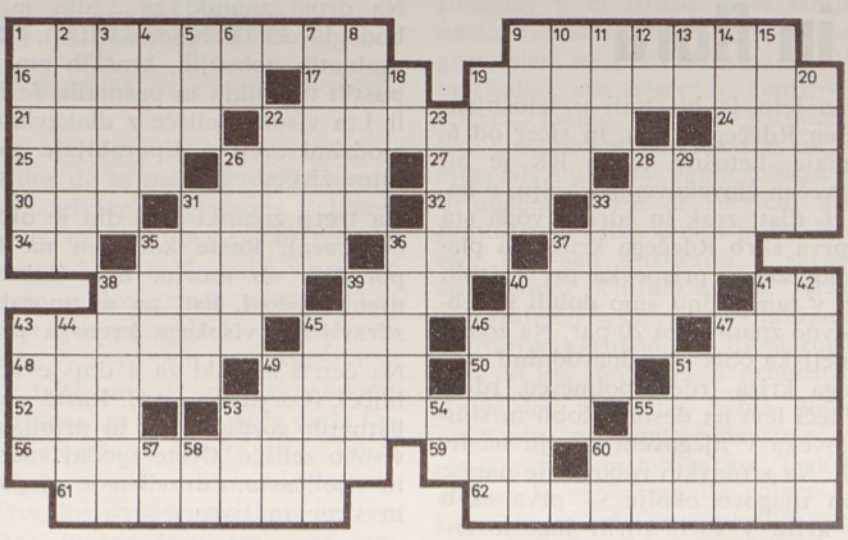

VODORAVNO: 1. raku podobna žival iz razreda pajkov, ki ima strupen zadek, 9. mogočno starogrško božanstvo, pravir vseh stvari; tudi veliko morje okoli zemlje (daljša oblika), 16. ustno ali pismeno sporočilo nadrejenim, 17. izletniška točka nad Poljčanami, 19. naročnica, predplačnica, 21. zapor, ječa, 22. turistično najbolj razvita slovenska pokrajina, 24. oranje, zorana zemlja, 25. frnikola, 26. hrib južno od Ljubljane, 27. vrsta žita, 28. lepljiv izcedek nekaterih dreves, 30. starogrška boginja življenja, rasti in smrti, mati vesoljstva ter poosebljenje Zemlje, 31. na risbi začrtana smer projektirane proge ali ceste, 32. čarovnik, vražar, 33. značilno orientalsko pokrivalo, 34. visoka igralna karta, 35. drevo z napiljenimi listi in trdim lesom, 36. himalajska koza, 37. organi v obliki nitastih vlaken, živci, 38. hrib na Notranjskem nad Razdrtim, 39. padec, 40. nemška denarna enota, 41. avtomobilska oznaka Pančeva, 43. rdeč, nazobčan krožni izrastek na vrhu petelinove glave, 45. dlaka pod nosom, 46. priljubljena izletniška točka vzhodno od Zidanega mosta; tudi sevniška tovarna ženskega perila, 47. naslov nekaterih mongolskih in tatarskih vladarjev (Džingis . . .), 48. del živalskega telesa (ljubkovalno), 49. očrt, opis, 50. starogrško mesto v Južni Italiji, kjer so imeli svoje središče eleati, privrženci idealistične filozofije, 51. italijansko mesto ob slovenski meji, največja jadranska luka, 52. manjši otok v severni Dalmaciji, 53. mehka, prosojna kamnina za izdelovanje okrasnih predmetov, najboljša vrsta sadrovca, 55. priljubljena slovenska pevka zabavne glasbe (Jožica), 56. kulturno in gospodarsko središče Slovenije, 59. del tedna, 60. šop las, koder, 61. v ozemlje kake države vključeno ozemlje tuje države, 62. škofovska stolna cerkev.

NAVPIČNO: 1. zapora pri svatbi, kjer je treba plačati za nevesto, 2. zobna gniloba, 3. gradbeni material, 4. jutranja padavina, 5. namizno pregrinjalo, 6. začetnici slovenskega pisatelja, avtorja »Visoške kronike«, 7. igralec na oboo, vrsto lesenega pihala, 8. predpisan delovni učinek za določen čas, 9. obod, 10. vrsta visokokaloričnega trdega goriva, ostanek suhe destilacije premoga, 11. glavni števnik, 12. začetnici nemškega fizika, utemeljitelja relativnostne teorije, 13. oznaka za neznanca, 14. ostanek pri mletju žita, hrana za prašiče, 15. večja kamnita gmota, 18. pogojni veznik, 19. solata iz pečenih paprik, jajčevcev, feferonov in česna, 20. ime angleškega filmskega igralca Batesa, 22. sodobni nemški pisatelj (Günter), 23. pripadnik pastirskega plemena, ki se seli s čredami iz kraja v kraj, 26. Edipov svak in tebanski kralj v grškem bajeslovju, 28. kratek žametast suknjič hrvaške narodne noše, Slovenci so ga nosili zlasti v ilirskem in čitalniškem gibanju, 29. posušena trava, 31. del ribiškega pribora, odica, 33. tretji ton v tonovski lestvici, 35. ženske, navadno starejše, 36. državna pristojbina za uradno opravilo, kolkovina, 37. umrli egiptovski voditelj (Gamal Abdel), 38. od Sonca najbolj oddaljeni planet sončnega sistema, 39. ptica selivka iz družine pobrežnikov, 40. ime beograjske filmske igralke Dravićeve, 41. slika s suhimi barvami, 42. prevodnik za sprejemanje in oddajanje elektromagnetičnih valov, 43. temno rjava žuželka iz družine murnov, ki živi v hišah, ščurek, 44. nizko gozdno rastlinje, vresje, 45. poljedelsko orodje z železnimi zobmi za rahljanje zemlje, 46. oglas, razglas, ki se hitro širi, 47. pomada, loščilo, 49. skandinavsko moško ime, 51. snov, materija, 53. vzdevek Goethejeve matere, 54. kratica za »Slavistično društvo«, 55. jeza, bes, 57. kratica za »boksarski klub«, 58. enaka soglasnika, 60. avtomobilska oznaka Peći.

Sestavil: V. Korent

REŠITEV KRIŽANKE IZ ŠT. 6

VODORAVNO: 1. stvarnica, 10. toplota, 17. Rodna gruda, 19. Portorož, 20. Emona, 21. Aral, 22. Parma, 23. grb, 24. dira, 25. oče, 26. Pietro, 28. Tate, 29. AN, 30. frak, 31. Este, 32. žolna, 34. ciklon, 37. tara, 39. gad, 40. zlo, 41. ibis, 45. markiz, 48. tlesk, 50. orel, 52. d'Arc, 53. Ra, 55. bron, 56. Radeče, 58. Una, Osek, 61. riž, 62. šarec, 63. strd, 65. akant, 66. sebičnež, 68. kramljanje, 70. Trakija, 71. skafander.

Boris Frank s svojimi Kranjci

Njegov sedanji ansambel se imenuje »Boris Frank s svojimi Kranjci«, Boris Frank pa je bil ustanovitelj dveh zelo dobrih skupin: Zadovoljnih Kranjcev in Slovenskega instrumentalnega kvinteta.

Ko je bil še študent, je zelo rad poslušal skladbe kralja polke, Franka Jankoviča iz Amerike. Prijetne melodije so ga tako prevzele, da je s prijatelji začel igrati priredbe Jankovičevih skladb. Ker so bili delavni in glasbeno precej izobraženi, tudi uspeh ni izostal. Pričeli so igrati tudi Borisove lastne skladbe, ki so bile njegovi prvi poskusi v samostojnem komponiranju. Kmalu pa so jih opazili tudi delavci radia in jih povabili na snemanje. Fantje so pokazali vse, kar so znali in nastali so Zadovoljni Kranjci, ki še danes delujejo. Žal pa je kmalu potem Boris šel k vojakom in v ansamblu so nastale spremembe. Zavoljo nesoglasij v skupini je kmalu po vrnitvi iz vojašnice ustanovil drugo skupino — današnji Slovenski instrumentalni kvintet. Uspešno so nastopali po domovini in še bolje v Švici, Avstriji in Nemčiji. Ker so bile turneje vse daljše in daljše in zato, ker mu je grozil propad družine, je Boris Frank izstopil iz skupine.

Pred štirimi leti, tam okoli leta 1968—69 pa je še enkrat poskusil srečo. Okoli sebe je zbral fante in skupaj so začeli vaditi in igrati. Z njim še dandanes uspešno nastopa. V skupini nastopajo, če pogledamo na sliko z leve proti desni: Dušan Mazaj, Janez Mavrič, Boris Frank, Tone Strniša, Janez Triplat. Če pa potrebuje za izvedbo skladbe tudi pevca, mu vedno rad priskoči na pomoč Miško Hočevar, ki je vsestranski glasbenik. V primeru, da skladba zahteva žensko petje, pa pojeta Marta Skubic in Marjana Deržaj.

S temi glasbeniki nastopa na raznih koncertih in prireditvenih turnejah širom po domovini in tujini. Vsako leto pa igrajo mesec dni v Švici.

Njegove najboljše skladbe so: Ta šmentana reč, Če te srce boli, Rdeči nageljni, Suzi, Po tri peharje sreče, Še bo pomlad prišla. Prav pa je, da omenim še nekaj skladb Miška Hočevarja, saj ga je Boris Frank ves čas najinega razgovora imel v mislih in ga zelo pohvalil. Te skladbe so: Trnovska polka, Miškova polka, Ko zacveto kostanji, Vaški fantje in še nekaj drugih.

Silvo Pust

Najuspešnejše Helidonove plošče

HELIDON

Založba **Obzorja** Maribor

Helidon Tovarna gramofonskih plošč
Ljubljana
Slovenija, Made in Yugoslavia

LONG PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

1. Ansambel bratov Avsenik: Zlati zvoki	FLP 04-021/1-2
2. Ansambel Lojzeta Slaka: Glas harmonike	FLP 04-027
3. Stanka Kovačič: Moj fant ljubi drugo	FLP 04-028
4. Slovenski oktet: Sedem rož	FLP 09-009
5. Koroški akademski oktet: Pojdam u rute	FLP 09-011
6. Ansambel Miha Dovžana: Dimnikar	FLP 04-023
7. Ansambel Maksa Kumra: Na Vrhe	FLP 04-024
8. Štirje Kovači: Pesem doline	FLP 04-022
9. Martin Bötcher: Dr. Živago	SLE 14549-P
10. The Les Humphries: Singing Revolution	SLK 16692-P

SINGLE PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

1. Janko Ropret: Ne priznam	FSP 5-063
2. Marjetka Falk: Mož naj bo doma	FSP 5-055
3. Miha Dovžan: Sprevodnik	FSP 4-024
4. Erazem in potepuh	FSP 2-001
5. Kekčeva pesem	FSP 2-002
6. Jože Kobler: Spomin na Marjano	FSP 5-056
7. Srce: Gvendolina, kdo je bil?	FSP 5-051
8. Trio Jožeta Burnika: Za rojstni dan	FSP 4-025
9. Alfi Nipič: Stranac	FSP 5-062
10. Sonja Gabrščček: Jabolko	FSP 5-053

Opomba: Avsenikova plošča »Zlati zvoki« je zaradi v tujino prodane licence namenjena izključno za prodajo v Jugoslaviji.

Če ste se preselili ...

Če ste se preselili, izpolnite naslednji obrazec in ga v kuverti pošljite na naslov naše uprave: Rodna gruda, 61000 Ljubljana, Cankarjeva 1/II, p. p. 169

Ime in priimek: .....

.....

Stari naslov: .....

.....

Novi naslov: .....

.....

mali oglasi mali oglasi

PRODAM HIŠO V neposredni bližini zdravilišča LAŠKO.

Naslov:
Bernard Potočnik Debro 9 a
63270 Laško

Poceni prodam nov ojačevalec EHOLETE M 150 (110 Watt), posebej je še eho hal, vse je novo, še pod garancijo. Ta najnovejši izdelek tovarne Eholete s petimi vtičnicami, torej za pet inštrumentov, je primeren za kakšen ansambel. Prodam tudi ene mesec staro diatonično trireden, trikrat uglašeno harmoniko, štajerski model. (Slakova harmonika uglašena na Be, Es in As dur.)

Ludvik Banko X. Ernst Siedlung
Gaimersheim 3074
Deutschland

V Novem mestu prodam novo, takoj vseljivo hišo, udobno stanovanje s 138 m², garažo in vrtom okrog 300 m².

Informacije:

Jože Grguraš Milana Majcna 18
68000 Novo mesto

PRODAM ENOSTANOVANJSKO starejšo hišo v dobrem stanju, z gospodarskim poslopjem in nekaj zemlje na lepem sončnem prometnem kraju v Radečah.

Voda in elektrika v hiši. Primerno tudi za obrt.

Interesenti naj pišejo na naslov:

Anton ŠTEFULA, 61433 RADEČE
Obrežje 76
JUGOSLAVIJA

IMATE OTROKE, VNUKE, PRIJATELJE,

ki govorijo, pišejo, berejo po angleško, radi pa bi znali tudi materin jezik in se tako lažje spoznali z domovino svojih prednikov?

Naročite zanje učbenik slovenskega jezika

ZAKAJ NE PO SLOVENSKO

SLOVENE BY DIRECT METHOD

Učbenik sestoji iz albuma s šestimi gramofonskimi ploščami slovenskih lekcij in iz knjige s poljudnimi razlagami slovenskega jezika v angleščini.

UČBENIK naročite pri SLOVENSKI IZSELJENSKI MATICI

Cankarjeva 1/II.
61000 LJUBLJANA

Cena za inozemstvo: 15,60 US dolarjev.

Tovarna oblačil in perila »MURA« iz Murske Sobote slovi po kvaliteti svojih izdelkov in solidnosti poslovanja. Izdelki tovarne »MURA« so znani v vsej Jugoslaviji in tudi v večini držav Evrope in Amerike. Ker vsako leto povečuje svoje kapacitete in uvaja nove tehnološke postopke, nudi zaposlitev našim delavcem v tujini, če se želijo vrniti domov.

S svojimi TOZD:

Tovarno perila
Tovarno moške konfekcije in
Tovarno ženske konfekcije

se priporoča vsem kupcem, ki želijo kupiti kvalitetno blago.

MURA

Kmetijsko industrijski kombinat

POMURKA

Murska Sobota

s svojimi temeljnimi organizacijami združenega dela:

— Mesno industrijo, Murska Sobota

— Kmetijskim gospodarstvom, Rakičan

— Tovarno mlečnega prahu, Murska Sobota

— Obratom za sodelovanje s kmeti, Murska Sobota

— »Agromerkurjem«, Murska Sobota in

— Obratom za gozdno in lesno gospodarstvo, Murska Sobota

uspešno usklajuje osnovno družbeno in zasebno kmetijsko proizvodnjo z živilsko predelavo in prodajo, predvsem pa skrbi za kvaliteto svojih proizvodov, za katero jamči z dolgoletno tradicijo in izkušnjami.

GRADBENO PODJETJE

Tehnika

Ljubljana, Vošnjakova ul. 8

TEHNIKA LJUBLJANA

— izvajanje vseh vrst inženirskih gradenj
— gradnja stanovanj za trg
— izvajanje inženiringov
— projektiranje
— prodaja gradbenih polizdelkov in gotovega betona

SE PRIPOROČAMO!

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE

KONSTRUKTOR

MARIBOR — SERNČEVA UL. 8 — TELEFON 25-930

temeljna organizacija združenega dela »Pomurje« Murska Sobota, izvaja vse vrste visokih in nizkih gradenj, proizvaja in prodaja opečne izdelke.

Zdomci, kateri se vračate in se želite zaposliti doma, oglasite se pri nas, nudimo vam prosta delovna mesta tesarjev, zidarjev, železokrivcev in delavcev na naših delovnih enotah na področju Pomurja.

Zavarujte se pri zavarovalnici

S

SAVA

poslovna enota Murska Sobota

gorenje elrad

gorenje - elrad

GORNJA RADGONA, Partizanska 3
tovarna elektronike, elektromehanike, anten in kablov

Telefon: 74-000, 74-001
Telegram: GORENJE ELRAD 69 250 G. Radgona
Telex 35224 YU ELRAD

Proizvajamo:

TV antene
Avtoantene
Skupinske antenske naprave
Pribor za montažo
Visokofrekvenčne kable
Tunerje in konverterje
TV oddajnike in pretvornike

TEHNOSTROJ LJUTOMER
INDUSTRIJA PRIKOLIC IN KOVINSKIH IZDELKOV
LJUTOMER - Prešernova ulica 40
TELEFON ŠTEV. (069) 81-035 - ŽEL. POSTAJA LJUTOMER

Ko se odločate za nakup kmetijske mehanizacije zase ali za rojake v domovini, upoštevajte tudi naše proizvode: enoosne in dvoosne traktorske prikolice s prekucnikom, trosilec hlevskega gnoja, traktorske brane — navadne in z drobilcem, avtomatske kljuke za traktorje itd. Izdelke dostavljamo v vse kraje Jugoslavije. Pri plačilu z deviznega računa v inozemstvu ali v domovini dajemo 5 % popusta.
Ob obiskih v domovini vam priporočamo tudi naš avtomobilski servis!

avtotehna
LJUBLJANA
TITOVA CESTA 36

BOSCH

Podarite svojcem v domovini svetovno znane BOSCH aparate za gospodinjstvo:
hladilnike, aparate za globoko zamrzovanje, pralne stroje, pomivalne stroje, likalne stroje in male električne gospodinjske aparate.
Zajamčena kvaliteta, prav tako servis.
Vse informacije prejmete pri AVTOTEHNI, Ljubljana, Titova 36, telefon 317-044.

Projektivni biro
v Murski Soboti

SE PRIPOROČA NAŠIM ROJAKOM V INOZEMSTVU Z BOGATIM IZBOROM TIPSKIH NAČRTOV ZA STANOVANJSKE IN GOSPODARSKE ZGRADBE, IZDELAMO PA TUDI NAČRTE PO NAROČILU.

»Jeklotehna«
export — import Maribor

poslovna enota Murska Sobota, s svojim skladiščem in trgovino v Murski Soboti, Cvetkova 2a, vam ob vsakem času nudi tehnično in železninsko blago v največji izbiri.
Oglejte si Jeklotehno v Murski Soboti.
Prodajamo tudi za devize.
Blago dostavljamo na dom.

Iskra

Radijski sprejemniki za vas!

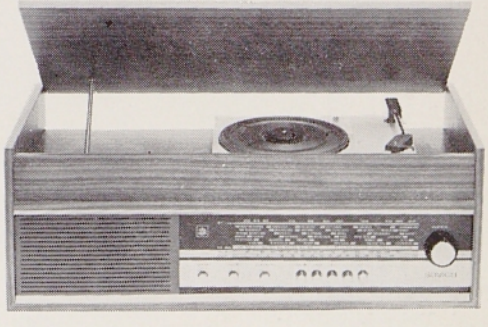

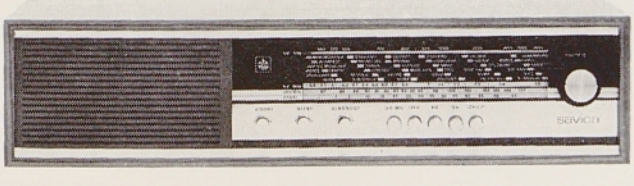

— **Najsodobnejša tehnika**
— **Kvaliteten sprejem na UKV, KV in SV področju**
— **Moderna oblika**

SAVICA CR SN 112 ima vgrajen električni gramofon za predvajanje vseh normalnih in mikro gramofonskih plošč vseh hitrosti in dimenzij.

SAVICA MG ima vgrajen kasetni magnetofon MG 125 S, ki omogoča direktno snemanje radijskega programa, lahko pa ga uporabljamo tudi za samostojno snemanje ali reprodukcijo magnetofonskih kaset.

SAVICA SN 111 — odlikuje ga kvalitetna reprodukcija in ima tri valovna področja (SV, KV, UKV).

Vljudno vas vabimo na izseljenski piknik, ki bo v nedeljo, dne 22. julija ob 12. uri v Mačkovcih pri Murski Soboti, in na izseljensko srečanje, ki bo 11. avgusta v Turnišču pri Lendavi.

Zvezda

gostinsko podjetje

MURSKA SOBOTA, Titova 10, tel. 21-483
se priporoča s svojimi uslugami

Hotel »Zvezda« Murska Sobota

hotel s 70 ležišči, restavracija, intimni družabni prostori, senčni vrt, kmečka godba ob sobotah in nedeljah, pristne domače specialitete

Moravske toplice, Moravci p. Martjanci

Termalno kopališče z bogato mineralizirano termalno vodo s temperaturo 62° C, uspešno pri zdravljenju revmatičnih in ženskih bolezni. Odprti in pokriti zimski bazen, fizioterapija, zdravnik. Prenočišča v bungalovih in zasebnih sobah.

Motel »Čarda« na križišču v Martjancih

novozgrajeni objekt ob cesti Murska Sobota—Moravci, 10 sob z 20 ležišči, ciganska godba, štiristezno avtomatsko kegljišče.

Naselje značilnih prekmurskih hišic v Moravskih toplicah

Stanovanje za veliko družino

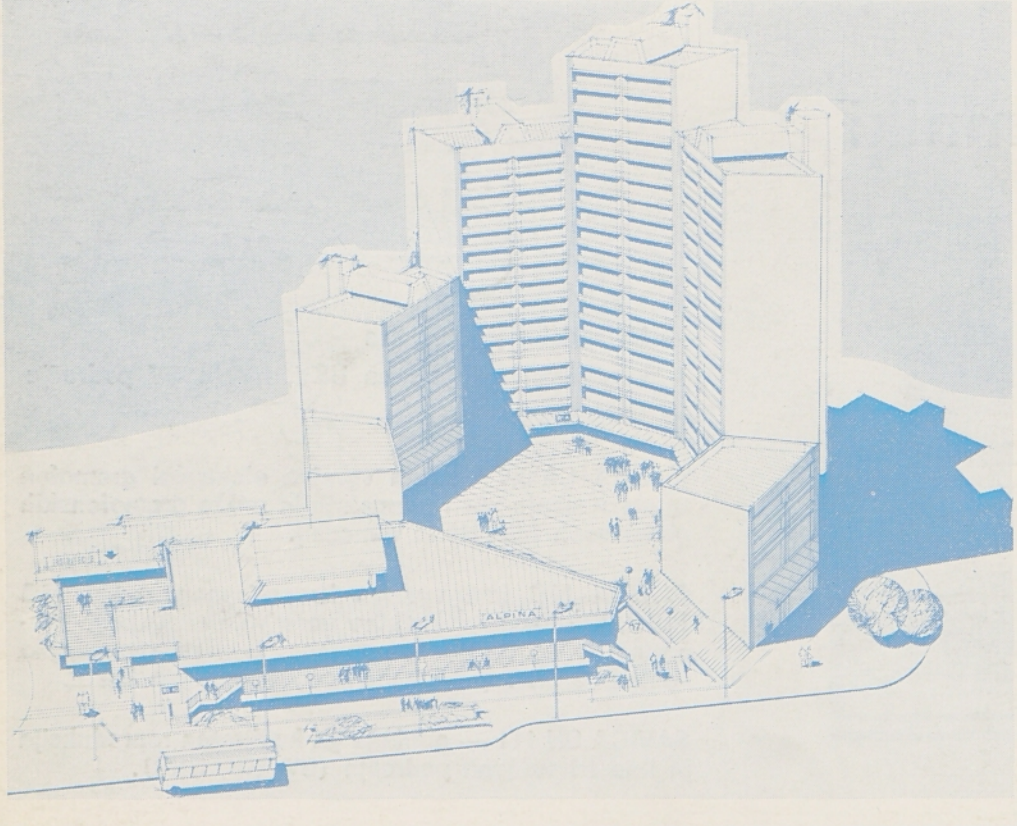

Obveščamo vse interesente, ki želijo kupiti veliko stanovanje v bližini mestnega središča, da imamo v prodaji 4-sobna stanovanja tik pod šišenskim hribom ob Celovški cesti v Ljubljani.

V spodnjih etažah stolpnice prodajamo tudi lokale za različne obrti.

Vse informacije daje:

Standard-invest

LJUBLJANA

Celovška 89

STANDARD
INVEST